

Murawski Magdolna

Morzsakönyv II.

Görög Rezső művészi hagyatéka

Murawski Magdolna

Morzsakönyv II.

Görög Rezső művészi hagyatéka

A művész grafikáival

Copyright © 2021 Murawski Magdolna

Copyright © 2021 Fridél Lajos

A kiadványt szerkesztette: Tumbász István

ISBN 978-963-7283-55-0

A kiadvány megjelenését támogatta:

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

Új Hevesi Napló Kulturális Alapítvány

Phoenix Aureus Alapítvány

Felelős kiadó: Tózsér Istvánné

Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár

3300 Eger, Kossuth Lajos u. 16.

www.brody.iif.hu

A borítón Görög Rezső: Idill c. grafikája látható

Szerzői ajánlás

Újabb kezdet, újabb lezárás. Görög Rezső életművének kutatása újabb záráshoz, azaz holtponthoz jutott. Aki az eddigiekben figyelemmel kísérte az ismeretmorzsák gyülekezését, mégis világosan láthatja, mennyi akarat, erőfeszítés és ambíció van ezekben a jegyzetekben. Ambíció arra, hogy egy értelmetlen előítélet miatt egy egész művészi életműre kimondott halálos ítéletet semmissé tegyünk, a művészt pedig visszaadjuk a közönségnek és a művészettörténetnek. Egyszóval rehabilitáljuk.

A műalkotás mindig ihletre születik. Minél sikerültebb, annál magasabb égi régiókból érkezik a sugallat, és a megvalósítás módja arra vall, hogy a művész mennyire mestere hivatásának. Görög Rezső különleges alkatú művész volt. Számos képe vall róla, mennyire magas régiókban járt olykor, ha angyali perspektívából látta a világot. Ugyanakkor rendkívül logikus gondolkodás és éleslátás jellemezte. Nyitott szellemű, nagy tudásszomj által hajtott egyéniség volt, egy valódi reneszánsz ember. A reneszánsz mesterek tanulmányozása vezette őt a saját út felleléséhez, majd a művészi kibontakozás felé.

Bár a könyv elején célul tűztem ki, hogy itáliai tartózkodásának és alkotói korszakának is felfedem a nyomait, ez megmaradt tervnek, akár egy költői kérdés. Úgy szállt el sóhajtóként, hogy aztán beleveessen a Földközi-tenger valamelyik grottájába, azúrkék visszhangokat küldözgetve, s talán nyelvet is öltögetve a maga mögött hagyott világra. Görög Rezső az olasz táj és az itáliai művészet szerelmese volt. A kívülálló mondhatná azt is, hogy reménytelenül, valami 'odi et amo' kapcsolatban élve vele, amíg tehetette, de messze járna az igazságtól. Egyik olasz kritikusa flamand zseninek nevezte, akiben ugyanakkor hatalmas szenvedély működött és hatott. Sok rézkarcra viseli magán a németalföldinek mondott jegyeket, amelyek talán korai Rembrandt-korszakának hatására keletkeztek. Mindez azonban nem imitáció, hanem lelke legmélyéről fakadó közlendők és egészen a saját vilásképe, mely magával ragadja a nézőt és megállásra, szemlélődésre készíti. A *Velencei halászok*, a *Nyár*, a *Halászok*, a *Bárkák* és a *Zagyvapart* mind korai képei, mégis mestermunkák, ugyanúgy, ahogy a Dózsa-sorozat képei. Ez utóbbiak különálló tanulmányt érdemelnek, különösen annak tükrében, hogy a művész mindössze 24 éves volt, amikor ezeket egy pályázatra benyújtotta.

A fent említett kudarc ellenére mégis sikerült számos kallódó rézkarcát fellelni a művésznek, majd felújíttatni, méltó keretet adva az alkotójukkal együtt sokat szenvedett műalkotásoknak. Ez már azután történt, hogy az első kötet anyaga digitálisan megjelent, az egyetlen eddigi posztumusz kiállítás sikeresen lezárult, és a művek újabb pihenőre kényszerültek. Valószínűleg nálamnál simább arcú és jóval rámenősebb kiállítás-szervezőre volna szükség ahhoz, hogy megutaztathassa ezeket a műveket. Én annyi közönyösséggel és emberi nemtörődömséggel talákoztam ez alatt a pár év alatt, hogy nem erőltetem tovább a dolgot. Talán akad majd helyettem egy fiatal és ambiciózus művészettörténész, aki magára vállalja ezt a szerepet. Vagy egy jó szándékú menedzser, akinek mindez rutin feladat.

Amiért mégis érdemes volt foglalkozni ezzel a témával és a művek utógondozásával, az a kiteljesedő művészi élmény volt. Újabb találkozás, immáron szellemi síkon és éteri kapcsolatok révén egy régi baráttal, aki jobb sorsra lett volna érdemes. Így szokás mondani, de máris hozzáfűzöm, hogy az életünkben semmi nem történik véletlenül. A lezárás előkészítése is, azaz a visszaút megszervezése, amelyet ki tudatosan, ki öntudatlanul él meg. A barátokat mintegy „kiszervezték” a történetből az égi kezek. Egyikünk se segíthetett volna, mert az élettörténetnek le kellett zárulnia. Ezt nem a közönyösség vagy érdektelenség mondatja velem, hanem az élettapasztalat. Aki ismer, az tudja rólam, hogy a saját visszatérésemre is ugyanilyen tudatosan készülök. A lélek, a halhatatlanság

adománya ezt írja elő. Más célok, más feladatok várják a visszatérőket, a földies szemlélet, a rémüldözések odaátra nem valók.

Nagy szeretettel foglalkoztam a Görög-művek mindegyikével. Öröm volt rájuk bukkanni, megvásárolni és megújult formában, megszépülten viszontlátni őket. Soha nem a gyűjtőszendély hajtott, hanem egy-egy mentőakciónak tekintettem a munkámat. Aki nem hiszi, annak a felfogásával van baj. A művészet nem anyag, nem pénz és nem harácsolás kérdése. Hány nagy művész életműve kallódhatott volna el, ha a Jóisten nem jelöl ki melléje vagy utána egy ép esztétikai érzékű embert, aki úgymond gondoskodott a továbbiakról. Éppen ezért megtisztelő a feladat, mely mintegy felkérésként éri az embert, és amely arra ösztökéli, hogy ne adja fel, hanem teljesítse, még ha számos nehézségbe ütközik, akkor is.

Egy újabb kötet végére kerül pont. További inspiráció nem érkezett, az anyagot közzé kell tenni. Remélem, hogy inkább nagy érdeklődés fogja fogadni, mint annak ellenkezője. Én mindenesre abban bízom, hogy egy újabb nyitányt jelent majd Görög Rezső utóéletében. Úgy kísértem Görögöt, Rudi barátunkat, ahogy egy, az életbe és a társaságba most belépő fiatalat vezet be a gondos szülő: ezennel átadom, keressék és élvezzék egymás társaságát!

Murawski Magdolna

Eger, 2021. augusztus 24.

Újabb jegyzetek

Két helyesbítés

Miután lecsengett a két program, a kiállítás-megnyitó és a könyvbemutató, továbbra is foglalkoztat a téma. Nem lehet ezzel „letudottnak” tekinteni az eseményt. Egyrészt mert folyik a közönség ismerkedése a kiállított képekkel, másrészt, mert elindítottam egy akciót Rudi rehabilitálására. Még nem tudni, mire alakul, de azon leszek, hogy ne tudják továbbra is elhallgatni az életművét. Mindenki engem dicsér és ünnepel, de én szeretnék továbbra is a háttérben maradni, hogy legyen elegendő időm és energiám ezt a munkát elvégezni. Egyébként se szeretem az öntömjénezést, az az alacsony minőségű embereknek való, akiknek máskülönben nincs elegendő sikerélménye.

Kiegészíteni valók márpedig lesznek. Már a kiállítás berendezésekor észleltem, hogy van két kép (egy kiállítva, a másik a könyvben), amelyik nem teljesen a Rudié. Közös alkotásuk lehetett ez első feleségével, Hajdú Katalinnal, erre utal a szignó, valamint a fák, melyeket mesteri módon tudott ábrázolni Rudi. A gyermekfigurák *A révnél* c. képen, illetve a két népviseletbe öltözött alak, anya és lánya a *Varjak* c. alkotáson Katalin művei lehetnek. Kicsit az angol szépítő-idealizáló gyermekfigurákra hajaznak, és ehhez kell tennem egy kis pszichológizáló megjegyzést is. Az idealizáló törekvés gyakran agresszív hajlamokat takar, illetve leplez. Tudjuk, mennyi erőszakos cselekménnyel volt terhese az angol történelem. Utóbb már csak maradt a két szép virággal jelzett korszak emléke (piros rózsza, fehér rózsza), mely egyáltalán nem volt szép. Az eredmény: kiirtották, majdnem teljesen, a velük egy szigeten élő népek lakosságát és kultúráját. Mára szinte a nyelvüktől is megfosztották őket. Csak kevesen beszélnek a saját anyanyelvüket, mert azelőtt tilos volt nekik. Az angolról többször feljegyeztem, hogy expanzív típusú nyelv (és kultúra). Rátelepszik más népekre és kultúrákra, valósággal kiszorítja őket. Ennyiben viking jellegű. Ha pontosan akarjuk ezt értelmezni, szembe kell állítanunk a magyar kultúrával, mely feminin és befogadó jellegű. Aki intoleranciával vádol bennünket, semmit nem tud rólunk. A magyar mindig befogadta azokat az etnikumokat, amelyek hajlandóak voltak békességben és szövetségben élni velünk egy hazában. Sokkal színesebbé tette ezáltal a népművészetünket, melyhez hasonlatos sehol a földön nincsen. Elegendő végignézni népviseleteinket és számba venni mindazokat az etnikai csoportokat, amelyek máig megőrizték saját kultúrájukat, hogy megértsük ennek mibenlétét. Aki ennek ellenére továbbra is kételkedik, nézze végig a „Fölszállott a páva” adásait, és tapasztalni fogja, mennyi minden kerül elő a nemzeti mélytudatból, eldugott településeken megőrzöttek az utókor számára. Dalok és táncok. Mások a mesemondó versenyeken: a régi mesék, mondák.

Nos, vissza Katalinhoz és Rudihoz. Kapcsolatuk igen bonyolult lehetett. Túl azon, amit Rudi nekem mesélt róla, erősebb érzelmi szál alakulhatott ki közöttük, amit jó darabig nem tudtak eltépni az egykori szövetségesek vagy szerelmesek. Ránk nem is tartozik ennek a titka, az egyedül fontos dolog az utánuk fennmaradt művek sora, azaz az életművük. Ennek számbavétele és begyűjtése még további kutatásokat igényel, ezt nem győzöm eleget hangsúlyozni. Korábbi szándékkal ellentétben nem tanulmányoztam végig a Széchényi Könyvtárban található köteles példányokat, melyeket akkor is meg kellene nézennem, ha egyes darabjai nekem már megvannak. A tisztán, jól őrzött helyen ugyanis nagyobb az esély arra, hogy a műalkotások megtartsák eredeti színeiket – szemben az ütött-kopott példányokkal, amelyeket sem az idő, sem a környezetük nem kímélt. Vannak kivételek, szépen megőrzött, gondozott darabok is, de az akkori technika nem tette még lehetővé, hogy fényvédő üveggel és vastag karton hátlapokkal védjék őket a napsugárzástól, portól, poratkáktól, stb. Az általam beszerzett darabok már megkapták ezt a védelmet. Egyetlen alkotása élvezett kettős védelmet, azaz elöl is, hátul is üveg védte a rézkarcot. Igaz, ez összetört a postai szállítás közben, és külön gond volt a szilánkok eltávolítása. A *Távoli kikötő* volt ez a műve, úgy emlékszem.

Az elnézett műalkotásokkal kapcsolatban természetesen tájékoztattam Kratochwill Mimit is, aki nem tulajdonított különösebb jelentőséget ennek, csak mosolygósan konstatálta, ami legfeljebb az irántam érzett szimpátiájáról szólt. Én viszont tudatosan vállalom a tévedéseimet is. Annyi nagyképűséget tapasztaltam már életem során, a szarvashibák arrogáns leplezését, ami nekem ellenszenves. Egyikünk se tévedhetetlen. Én, egy számomra kalandos, de nem teljesen familiáris területen, különösen nem. Ezzel a beismeréssel máris megkíméltem azokat, akik a nyomomban kutatni kívánják ezt az életművet, hogy ugyanazt a hibát elkövessék. Inkább átterelgetem őket a helyes út felé, hogy nagyobb sikerrel járjanak, mint én.

Lehetnek még Görög-művek Pécsen is, illetve más vidéki városokban. Még nem beszéltem a Janus Pannonius Múzeummal sem, amellyel kapcsolatosan volt feljegyzés a feltalált sajtóanyagban. A titkosszolgálati jelentésekből pedig tudjuk, hogy a Pécsi Balett egyik vezető figurájával is kapcsolatban állt Rudi. Vele rendszeresen találkozott a Rátkai Klubban. Ugyanott jegyezték fel róla a megfigyelők, hogy Ernyei Béla is az asztaltársaságuk tagja volt. Őt is meg kellene kérdeznem erről.

A negyven év itáliai tartózkodás ezen felül igen gazdag anyaggal szolgálhat. Ha kapok ehhez segítséget. Ez nagyon izgalmas lehet. Rudi mappáiból előkerültek óriás rézkarcok, tusrajzok, akvarellek, vázlatok, valamint fényképek és fénymásolatok, amelyek ottani életét jellemzik. A kezdeti sikerek után, amikor a kritika rendkívül kedvezően fogadta, Rudinak szembesülnie kellett valami hasonlóval, mint ami idehaza is kínozza: *egy dolog a szakmai siker, a remekbe sikerült, bizarr alkotások elismertsége, és megint más az eladhatóság.* A hatvanas évek művészeti elgondolásainak félresikerültsége – annyiban, hogy ők elvonultak úgymond az elefántcsonttornyokba (különösen a filmesek), lesajnálva a közönséget, amely lehetett akár elmaradott is, de a megvetés jellemzője az, hogy viszont-megvetés jár érte cserébe. Ha a közönség még nem tud lépést tartani a művésszel, akkor a művésznek kötelessége nevelni a közönséget. Rudi már sejtett valamit ebből, mielőtt elhagyta volna az országot. Ezért hozta létre saját terjesztői hálózatát, hogy a tömegcikknek számító, sokszorosítható rézkarait, a szép tájképeket el tudja adni. Ugyanennek folytatása volt a tájképek festése Itáliában. Mivel sokat készített ebből, feltételezni tudom csak, hogy nem túl sokat fizettek neki a hagyományosnak mondott táj- és zsánerképekért. De ezek biztosították a mindennapi megélhetését, afféle „sűrű fillér” gyanánt. Az anyagok és eszközök beszerzését a nagyobb műalkotások létrehozásához. A bemutatók megszervezéséhez az anyagi háttérrel is ezek adták. A közönség nyilván nem tudja, nem is sejt, hogy a művészeknek is kell tenniük, áldozniuk ezért. Nem mindenkinek kínálják tálcán az érvényesülést.

Az imént említett közös alkotások előbb csak valamiféle gyanút keltettek bennem. Nem stimmelt valami velük. A fák ismerősek voltak, de az emberi alakok nem. Mikor felnagyítottam „A révnél” c. képet, akkor vettem észre a másféle szignót: Hajdu – Görög. A címek írása is másféle betűformákat mutat. Miután kiderítettem, hogy hívták az első feleséget, akkor értettem meg, hogy ezek lehetnek azok a bizonyos közös munkáik, amelyekre a Bartók Béla úti szomszédok panaszkodtak, sőt feljelentést is tettek. Megkérdeztem Konstantin Lászlót és Fekete Gézárt, mekkora zajjal jár a rézkarcok nyomtatása. Azt válaszolták, jelentéktelen, emiatt nem lehet reklamálni. Akkor esetleg a savak szaga miatt, vagy ki tudja. Végül is akárkibe is bele lehetett kötni, akármiért. Az akkori rendszer – felülről kezdeményezve – a kölcsönös és folyamatos gyanakvásról szólt. A bizalom teljes hiányáról. Hát igen. Amikor alkalmatlan alakokat ültetnek a hatalomba, egyrészt féltik a pozíciójukat, másrészt örökös gyanúval illetik embertársaikat, hogy azok többet tudhatnak náluk. Emiatt furkálódnak, akár egy egész életen át. Az ilyen szerencsétleneknél persze nem nehéz többet tudni. Ha még kulturális miniszter is lehetett valaki három elemis végzettséggel, a társaik meg a négy vagy hat elemis „tudásukkal” hencegtek, és az összehazudott mozgalmi múltjukkal, akkor ez nem is nagy csoda. De ne is vesztegessük rájuk a szót.

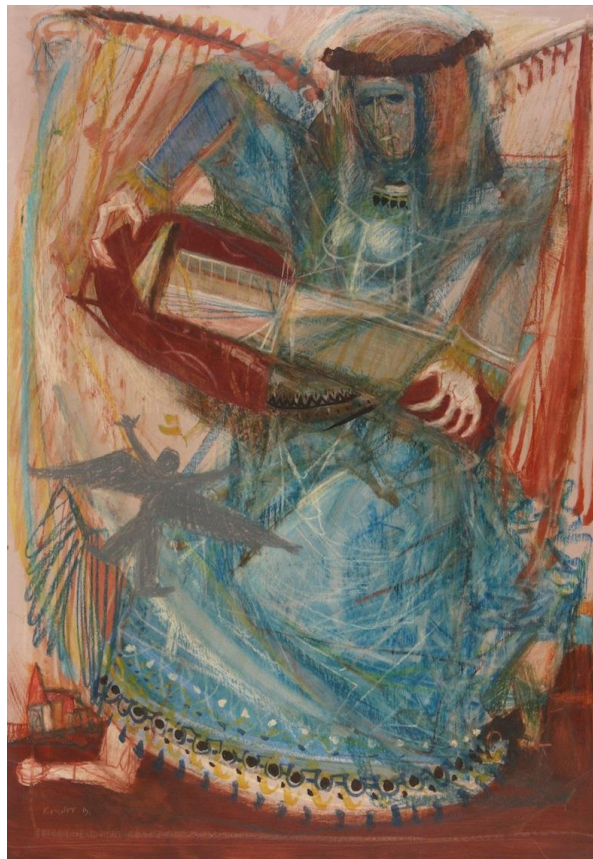
Rudi barátja, Kondor Béla

A híres szökéstörténetből már megismertük azokat a barátokat, akikkel Rudi megbeszélte szökési terveit. Kimaradt közülük Koncz Gábor, aki a megörökített megbeszélésen nem volt jelen. Én mégis rákérdeztem utóbb, tudta-e, mire kellett Rudinak a bűváruha. „Persze”, hangzott a lakonikus válasz. Koncz Gábort is puritán jellemként ismerjük, akinek nagyon sokat jelent a család és a barátságok. Mondhatnánk úgy is, hogy azok a nagy jellemek, akiket filmszerepeiben megörökített, valósággal beleivódtak a lelkébe, tehát lehetetlenné tennék számára az árulást. Ez azonban tévedés. Nem volt szükség arra, hogy kívülről vigyék be ezeket az értékeket személyiségébe. Azok ott voltak, készen. Ő maga sugározta szerepein keresztül a közönség felé. Nem volt nehéz azonosulnia a szerepekkel, mert a „készből” dolgozott. Nos, Koncz Gábor is tudott Rudi szökési terveiről, és ezt azért tartom fontosnak lejegyezni a történettel kapcsolatban, mert ahogy engem, úgy őt se árulta el senki a barátai közül, mikor távozni készültünk a tömören csak átkosnak nevezett, egyre korhadó rendszerből. Gábor és Rudi kapcsolatában volt ugyan egy kis zökkenő a későbbiekben, ezt Gábor mesélte nekem. Az évet nem tudom, csak azt, hogy később Rudi vissza akarta szerezni azt a képet, amit Koncz Gábornak adott a bűvárfelszerelésért cserébe. Gábor viszont tartotta magát az elemi becsületkódexhez és nem tartotta helyesnek, hogy az egykori szívességet lenullázzák, vagyis nem adta vissza a képet. A csereértékeken legfeljebb agyalni lehet utólag, de nincs sok értelme. Ez a történet is lezárult, a barátság meg barátság maradt. A kép címét máig nem tudom, mert az első felvételen, amit nagyfiam készített, erősen csillog az üveg, a Gábor által küldött felvétel aljáról pedig hiányzik a szignó és a kép címe. Utóbb ez persze korrigálható. Ahogyan az általam csak „Varjak” címre átkeresztelt kép dolga is, amin én a Hajdu fél-szignót olvastam Varjaknak, míg a bal sarokban látható idézőjelbe téve: „A Dunánál”. Én úgy véltem, hogy először ezt a címet szánta neki Rudi, majd Varjakra változtatta. Mikor kifüggesztették őket a BSK aulájában és közlőről, szemmagasságból, jó megvilágításban láthattam újra, akkor fedeztem fel ezt a tévedésemet, amit máris megosztok a Kedves Olvasóval és természetesen „a szakmával”, a művészettörténészekkel, akik talán furcsállva tekinthetnek tevékenységemre. A tévedéseimet is vállalom, ahogy a korábbiakban már feljegyeztem ezt az oknyomozói módszertanommal kapcsolatban.

Nos, Kondor Béla. Eltűnődtem, hogy az egykori baráti kör hogyan bomlott szét Rudi távozása után. Nem azért, mintha az itthon maradtak nem jártak volna össze a későbbiekben, hanem mert még sokkal intenzívebb megfigyelés alatt tarthatták őket, s a depresszióra és önpusztításra hajlamos barátok mellől nagyon hiányzott Rudi óriási vitalitása. Nem állítom, csak sejtem, hogy ez a „kovász” okozott hiányérzetet, valóságos vákuumot a baráti körben a történetek után. Az okokat nem tudhatjuk, csak azt, hogy Rudi távozása is hozzájárulhatott a bomlási folyamathoz. Barátai közül többen hamarosan szintén távoztak, de ők – az élők sorából. *Kondor Béla* 1972-ben. Úgy írják, önpusztító életmódja miatt. *Latinovits Zoltán* 1976-ban. Ő vagy öngyilkos lett, vagy a halálba kergették az egyre szörnyűbb diszkriminációval, melyet Rudi szerint Komlós János bosszúvágya szabadított rá. A vén Bwanának is lehetett köze ehhez, mondom én, miután én is jól kiismertem a diszkriminációnak legaljasabb és legrafináltabb formáit a saját sorsomon. *Pilinszky* 1981-ig élt, *Nagy László* 1978-ban halt meg, őt infarktus vitte el. Ez is egy befelé pusztító kórság, amiről az egzakt tudomány nem szokott tudomást venni. Nagy Lászlóról még beszélgettünk is, Rudi büszkén mutatta nekem a költő összegyűjtött verseinek két kötetét, mikor Ostiában a honi irodalomról cseréltünk nézeteket. Csurka István és Koncz Gábor megélték a rendszerváltásnak nevezett nagy felfordulást a magyarság életében. Csurka belevetette magát a politikai életbe. Egyik végteléből a másikba. Koncz Gábor – nagyon helyesen – nem tért le a neki való útról, a művészet mezsgyéjéről. *Domján Edit* 1972-ben lett öngyilkos. Előtte még felhívta Rudit. De ne felejtjük ki ebből a sorból a legkedvesebb feleségét, *Berta Erzsit* se! Rudi verziója szerint rák végzett vele 1976-ban, Mimi valakitől azt hallotta,

hogy öngyilkos lett. Nos, ha csak ennyi lenne a vén Bwana tarolási „eredménye”, a művészeti életből így vagy úgy kiüldözött nagy művészekkel, már ezt se vihetné el szárazon.

Kondort többen is összevetették Görög Rezső munkásságával. Vagy nem tudták, vagy semmibe vették, hogy kettejük között mély barátság volt. A barátok se nem utánozzák, se nem bántják egymást. Összejöveteleik során viszont élénk vitákat folytatnak az őket foglalkoztató kérdésekről és művészi elképzeléseikről. Voltak közös témáik. Ezek egy része kötelező stúdiumaik része volt, mint pl. a Rimbaud vagy a Dózsa-féle parasztlázadás, mely hosszú időre tragikus irányba fordította hazánk sorsát. Mivel Latinovits is közéjük, ehhez a művészkörhöz tartozott, közös színházi élményeik is lehettek. Volt azonos című képük, mint a Táncosnő. Rudi Táncosnőjét egyelőre nem ismerjük. Kondorét igen. Rudiéről is egy ÉS-beli publikáció miatt tudunk ma már.

Kondor Béla: Táncosnő

Mivel az újságokban írtak róla, elképzelhető, hogy valahol lappang egy példánya. Kettejük közös vonása az az öntörvényű, misztikus világépítés, mely külön irányban, de mégis közös sorsvonallal jegyzi őket a magyar művészettörténetben. Görög sorsvonala még feltárandó. Részben Aczél szerepe miatt, aki megvadult elefántként tombolt a görög porcelánboltban. Máig nem tudjuk, hány művet sikerült megsemmisíttetnie, csupán sajnáljuk, hogy ennyire is sikeresnek volt mondható a maga destruktív szándékában.

Nos, Kondor Béla stílusa teljesen eltérő Görögétől. Mindketten járták a maguk útját. Úgy emlékszem, Dobi Piroska említette, hogy a középszerűek bandáztak, míg az igazán nagy művészek kvázi elvonultak a saját alkotó műhelyükbe, hogy utóbb a kész művekkel mutatkozzanak be a közönségnek. Közös bennük, mármint Rudiban és Kondorban az is, hogy kedvelték, vagy még inkább igényelték a

nagyobb teret és a monumentalitást. Rudinak több mágikus realista képével kapcsolatosan is úgy láttam, hogy érdemes lett volna még nagyobb méretűre nyomtatnia őket. A részletek így csak számítógépes változatban, jó minőségű felvételek alapján és alaposan felnagyítva érvényesülnek igazán. Mikor a *Homo faber* elemeztem, magam mellé vettem a képet, ami akkor még nem volt bekeretezve, így könnyebben mozgatható volt. Nagyítóval is alaposan átnéztem minden részletét, de így is előfordulhat, hogy egyes elemeit kihagytam, vagy nem tulajdonítottam nekik akkora jelentőséget, mint Rudi szándékozta. Alulról felfelé haladva pásztáztam végig a képet, s vele kapcsolatban minden felmerülő gondolatomat lejegyeztem. Asszociációk, talán, de hát mi a műalkotás, ha nem ezek indikátora? Mint egy törött tükör cserepei a vakító napsütésben, ilyenek vagyunk. Együtt is, külön-külön is visszatükrözzük az áldott napfényt. Mégis, mindnyájan másként, más szögből látjuk, tehát másképp tükrözzük ugyanazt a műalkotást. Az egész világot. Van, aki azért, mert önző és csóllátásban szenved, mások kevésbé figyelmesek, vagy egyenesen figyelmetlenek. A szemlélődő ember utat enged a szabad képzettársításoknak is. A *Homo faber* esetében nem kell különösen fantáziálni, mivel – Aczél György dühét kiváltva – rajta van az 1956-os forradalom leverésének egész története. A diktatúra fojtott légköre, amelyben legfeljebb a titkos találgák nyújtottak némi feloldást a falakon kívüli világ gyászos jelenével szemben.

Nekem egyszer betiltották, azaz nem engedélyezték egy himnuszom bemutatását, holott éppen az akkor elvtársi vezetésű Heves megyei Önkormányzat kért fel a megírására, egy titkos üzenettel, azaz egy közvetítőn keresztül fordulva hozzám. Ebben a himnuszban szerepel a „gyászos múlt” kifejezés, amiben semmi különös nincsen. Az elvtársak örök gyanakvása viszont (ld. mint fent) ezt se tűrte el. Követelték, hogy húzzam ki a versből, amire nem voltam hajlandó. A zenész viszont, aki épp az én költeményemre komponálta a megyei himnusz zenéjét, leitatható volt és látványosan szembefordult velem. Utána még csak köszönni se volt hajlandó nekem jó darabig. Helybeli költőtársak vállalták volna ugyan, hogy másik verset szerezzenek a már megkomponált zenéhez, de sorra beletörött a bicskájuk. Szabadverset igen, jambikusát már nem tudtak. A művet „csak” zenével adták elő, engem nem hívtak meg a bemutatóra. TERMÉSZETESEN. Milyen könnyű az angolnak. Ilyenkor betold egy elgondolkodásra időt adó „well”-t a következő mondatába, majd továbbfűzi a szót. Nekem erre most nincsen szavam, így hát folytatom, azaz lezárom a gondolatsort annyival, hogy Aczélnek már nemcsak a gyászos múltat kellett takargatnia, hanem a gyászos jelent is. Emiatt is vadult úgy be Rudira. Ő még utolsó interjújában is azzal szépítgette az 1956-ban történeteket, majd az azt követő megtorlást, hogy ő csak néhány akasztásról tudott. Hogy nem szakadt rá a csöngői csillagos ég, amelyikre már Weöres Sándor őse is jó pár métereset köpött – különvéleményt nyilvánítva a teremtés tökéletességére vonatkozóan...

A himnusz-buktatáshoz csupán egyetlen gondolat adalékként: a két szerző összeugrasztását az egyik hírhedt szocialista képviselő kezdeményezte és kivitelezte. Arra is volt pénz. Kicsire zsugorodott hazánk XX. és XXI. századi történelme ebben bővelkedik a leginkább. A helybeli politika ennek hű (torz) tükre. Értelmetlen célokra, rombolásra mindig van vállalkozó és anyagi háttér, a jókat viszont folyamatosan gáncsolják, égetik, támadják. Nincs mit hozzáfűzni. Isten mindnyájunk életét megítéli, mikor hozzá visszatérünk. A lepezés csak a földiek előtt működik, ha működik. Isten szeme mindent lát. Ő pedig szigorú tanítóként megleckézteti az „iskolakerülőket”.

2017. december 13-14.

Amit még nem figyeltem meg

Mikor már be voltak szkennelve a fotók a Morzsakönyv Függlékéhez, megakadt a szemem egy apróságon. Rudi ül a műtermében a tervezőasztalánál, kezében ceruza, amivel a vázlatait készíteni szokta. Nézem a képet. Balkezes. Soha nem figyeltem meg, pedig ez egy feltűnő adottság. Unokatestvérem megjegyzi: lehet, hogy kétkezes volt, azaz mindkét kezét egyformán tudta használni. Ezt se tudhatom már meg, hacsak ő maga meg nem súgja egy ihletett pillanatban. A rézkarc egyébként is jó tükörlátást igényel. Fordítva (is) kell látni az ábrázolandó témát.

A balkezesség, illetve kétkezesség kérdése még egy gondolatot sugall: nemcsak a két agyfélteke fordított funkcionalitására utal, hanem a balkezesek veleszületett tehetségére is. Különleges egyéniségek szoktak lenni, speciális figyelmet érdemelnek, nemhogy az adottságaik elnyomását, megregulázását! Ez már vele együtt a sírba szállt, alkotó keze, s hozzá a mesteri agyi kapacitása, rendkívüli kvalitásai átlényegültek, míg az őket hordozó földi anyag porrá lett, s egyelőre Gyulán porlad.

[Megkerestem az interneten barátja, Kondor Béla sírhelyét is a Farkasréti temetőben. Mivel jókora füves terület veszi körül, úgy gondolom, hogy volna rá lehetőség, hogy a két barát egymás közelében nyugodjon. Kondornak nyilván nincs ez ellen kifogása. Ha a Kondoréval együtt a Rudi nyughelyét is védetté nyilvánítanák, onnan már senki nem távolíthatná el arra való hivatkozással, hogy számára ismeretlen személy nyugszik ott. Ehhez a Főpolgármesteri Hivatal engedélyére és gondozására volna szükség. Az összekötő kapcsot talán Koncz Gábor jelentené, de ebben még nem vagyok biztos. Rá fogok kérdezni.] Tévedés. A füves terület nem Kondor sírhelyét veszi körül, hanem szobrát, mely Pestszentlőrincen található.

Kondor Béla sírja a Kerepesi Temetőben

Kondor Béla pestszentlőrinci szobra

Lakásunk ezenközben afféle múzeumi raktárhelyiség látványát kelti. Miután leszereltük a képeket a kiállításról, hazahoztuk és félig becsomagolva, azaz befóliázva sorakoznak, már ahol van még számukra hely. Vannak szép számmal olyanok is, amik a mappákban várnak felfedezésre, majd keretezésre, s aztán a közönség elé kerülésre. Tegnap Fridél Lajost kértem meg, hogy segítsen átnézni ezeket, és sok megerősítést kaptam értékítéletemet illetően. A rajzok, skiccek, előtanulmányok, melyeknek apróbb-nagyobb darabjait megtaláltuk a ránk maradt borítékokban, mappákban, igen beszédesen vallanak Rudi alkotói módszeréről. Vannak félbehagyott képek, melyeknek egy részét ceruzával rajzolta elő, majd elkezdte tussal véglegesíteni, ám mindkét kép torzóban maradt valamiért. Az egyikben sokféle állat, madár látható ceruzával felvázolva, mégis szépen, és alig vázoltan a Szent Család. Lajosnak, a grafikus kollégának ez sokat mondott, elbűvölten tanulmányozta őket. Megmutattam neki az olajfestményeket is, amik most úgymond „nincsenek divatban” és kereskedelmi értékük így „csupaszon”, azaz megfelelő keret nélkül jelenleg nem sok. Ám a jelenkornak ki kell nőnie a mostani tudatlanságát és művészeti analfabetizmusát, hogy aztán ismét felnőjön a klasszikus értékek megértéséhez és kultiválásához. Akkor ismét megértheti, mennyi szakmai tudás és művészi nagyság kellett hozzá, hogy a festői elemek arányosak legyenek és logikusan értelmezhetőek.

A galériások által lefitymált nagy olajképek közül kiemeltem egy nagyméretű csendéletet, amelynek bal felső sarkában külön keretben elhelyezett hölgy arcképe egészít ki. A hátulján látható felirat szerint ezt 82 éves korában festette Rudi, azaz 2012-ben, a modellnek tippelt fiatal nőnek születésnapjára. Van rajta minden kedvesség és finomság. Talán imponálni szeretett volna Rudi, de a képet nem adhatta át valamiért, vagy nem fogadták el tőle. Így jutott egykori főbérője, G. birtokába, amikor lefoglalta Rudinak minden holmiját. Nos, Lajos elemzése szerint ez a kép is arra vall, hogy aki ezt festette, az agyilag teljesen rendben volt. Az utólagos diagnózisnak, mely a szellemi leépülésről szól, nincsen meg az előtörténete. A képen látható fonott kosárban a fonatok soronként váltakoznak: az egyik sorban erre dőlnek, míg a következő sorban épp ellenkező irányba. A fényt, azaz a megvilágítást jobbról kapja a kompozíció, mely dús, érett gyümölcsökből, zöldségekből, valamint különféle virágokból áll, kiegészülve két üveg pezsgővel. Ahogy elindulunk a kép jobb oldala felől, az első gyümölcs árnyéka ráesik a következőre, majd emennek az árnyéka a következőre, az utána következő gombára, és így tovább. Mindez teljesen rendben van. Egyik sincs eltévesztve. Mind logikus rendben követi egymást. Aki agyilag nincs rendben, annál ez a harmonikus rend nincsen meg, hanem ellenkezőleg, átveszi az uralmat a diszharmonia, a rendtelenség és zűrzavar. Gondoljunk csak Van Gogh kései képeire vagy Munch Sikolyára! Szóval a baj később következhetett be, amikor Rudi már intézetbe került. Ahogy korábban is kielemeztem az adott ismeretek alapján: Rudit az őt ért trauma betegítette meg, azaz terelte egyre tovább a dementia egyre mélyebb szintjeire, majd a teljes befelé fordulásba, a reménytelenség legvégső fázisába. Ez után már csak egy stáció volt: a mindent feladás, a visszatérés elfogadása. Tudom, hogy az orvostudomány jelenlegi állása szerint ez másként van, de előttem ebben a formában bontakozott ki a történet. Utólag majd megtalálják hozzá a szakmai magyarázatot is.

Minden gyümölcs-csendélet a túlérétséget tükrözi valamilyen formában, jegyzem meg én. Talán ez nem tetszett a galériásoknak, kéretlen kritikusoknak, a mindig a sznobokhoz igazodó óvatosoknak. Nincs is ebben semmi különös. Rudi is túlértett korban volt már, természetes a hozzá hasonló gyümölcsökhöz való vonzódása.

Fridél Lajos szerepét is ki kell emelnem ezen a ponton. Nemcsak mint értő kollégát kértem meg a hagyaték értékelésére, hanem egyúttal neki is egy felajánlott tanulmány volt ez a tegnapi délutáni beszélgetés és rendhagyó „galerialátogatás”. Mikor a kiállítást kellett berendezni, első szóra jött és nagyon sok segítséget kaptam tőle. Együtt válogattuk ki a képek sorrendjét, azt viszont rám bízta, melyik képet hagyom ki a kiállítás végleges anyagából. Fájó szívvel, de hazahoztam párat, amit végképp nem lehetett szépen elhelyezni, hogy az egész végül egységes képet kapjon. Lajos kötetem egyetlen illusztrátora. Annyira harmonizálnak az írásaimmal, különösen a verseimmel a grafikai, hogy fel nem merül bennem másvalakit is keresni illusztrátornak a könyveimhez.

Lajos rácsodálkozott a ceruzával előrajzolt képekre, de szerinte is nagyon értékesek az alkotói módszer feltárásához. Ő nem „ceruzázik”, hanem hagyja a kezét ösztönösen mozogni rajzolás közben. Tegnapi egy mappára való képet hozott nekem a tavasszal megjelenő verseskötetem illusztrálására. Este egy kicsit le kellett higgadnom a beszélgetésünk után, mert igyekeztünk minél többet belekoncentrálni a közlendőinkbe. Ritkán jövünk össze, pedig fontos volna, hogy a művészek egymást inspirálják. Elképzelem, hogy lubickolt Rudi is a barátaival való vitákban, baráti beszélgetésekben, melyekre már csak következtetni tudunk képcímek, illetve fennmaradt alkotások alapján. Este viszont elkezdtem átnézni a Lajos mappáját, és elbűvölten tapasztaltam, megint milyen finom szépségeket hozott nekem. Van egy képe, amelyen fák hajladoznak a szélben. Ezek a fák olyanok, mint a tánc közben hajlongó, forgolódnó lányok. Kecsesek, karcsúak, rendkívül harmonikusak, különösen hogy egymással is teljes összhangban mozognak.

Ildikó

Ma újabb ösztönzést kaptam, hogy folytassam a már megkezdett második kötet írását. Dr. Csontos Ildikót, néhai lapom munkatársát hívtam, hogy megbeszéljünk pár dolgot. Ő korábban is jelezte, hogy asztrológiai megfigyelései vannak Rudival kapcsolatosan. Ezek egy részét lejegyezte nekem, és beleegyezésével be fogom illeszteni őket ebbe a kötetbe. Azért is különlegesek és fontosak, mert egyúttal kozmikus kitekintést is adnak a művészportré megrajzolásához. Egy nagy művész nemcsak spontán születik le a Földre, „csak úgy”, hanem nagyon is megtervezetten. Isten és az alkotó szellem közös megegyezésével. Adott körülmények közé, meghatározott feladattal. Mindenki mást vállal, képzettségéhez mérten, saját khármáját javítandó és az egyetemes kultúra és tudás tárházát gyarapítandó. Rudi nagyon nagyot markolt. Jelentőset alkotott, még akkor is szép hagyatékot maga után hagyva, ha a vén süket Aczél megpróbálta az egészet lenullázni, őt magát pedig megsemmisíteni. Kicsiben, de mégis hasonlítható az én egykori kertészkedésemhez ez a történet. Mikor beköltöztünk ebbe a szörnyű panelbe nagyjából 33 évvel ezelőtt, elborzadva láttam, mennyire sivár a ház előtti terület. Mindössze két fenyő állt a kertnek csúfolt kis gazonos területen, a többi alatt egy nagy csomó sirt volt letakarva alig pár centis rétegben kevéske földdel. Én nagy lendülettel nekiláttam, hogy kulturáltabbá tegyem, de a legtöbb szomszéd csak leszólt és kritizálta, amit csináltam. Az egyikük folyton az ablakban könyökölve pocskondiázott: „Úgyse lesz abból semmi, nem érdemes. Mindet ki fogják pusztítani.” Azt válaszoltam neki, hogy ha legalább a felét meghagyják, már akkor is megérte, mert szebben fog kinézni, mint azelőtt. Mivel a kiskert évről-évre gyarapodott, a szomszéd nekilátott, hogy saját teóriáját beigazolja. Ő maga kezdte el módszeresen pusztítani a növényi kreatúráimat, hogy lássam, ő jobban tudja, én pedig, az általa csak tudatlan nőnek tartott valaki, aki ráadásul új voltam a házban, ne próbáljak okosabb lenni nála. S valóban sok fát és cserjét kiirtottak, de egy részük megmaradt. Az atlaszcédrusunk ma már gyönyörű, öröm ránézni. De nem is sorolom el őket, mert a hasonlat mindössze erről szólt: Rudinak a műveit irtották módszeresen, nekem a növényeimet. Mégis maradt belőlük annyi, ami alapján vissza lehet emlékezni egy fiatalos alkotói periódusra. Ezért nem érdemes feladni, csak mert mások bunkón viselkednek és nem értik a szándékainkat.

2018. január 3.

A művészet teremtő szerepéről

Sokat töprengtem rajta, hogyan függ össze egymással a művészet és a társadalmi fejlődés az egyes korokban. Úgy látom, hogy a kettő nem választható el egymástól. Különösen a XX. század történelme világít rá erre a problematikára. Mivel először minden szellemi szinten születik meg, igen fontos, mit közöl és mit sugall a művész korának. Az avantgárd a minden hagyományosat letaroló hozzáállásával kegyetlen pusztítást vitt véghez az élet minden területén, s nemcsak a művészetben. Isten ugyan gondosan előkészít minden művészi életpályát, melyben még a születés perce is számít, módosít és meghatároz, de az emberek, akik nem mindig állnak az isteni hivatás talaján, ugyanebbe bele tudnak rondítani. Egy darabig.

A XX. században a korábbi szépségkultuszt kiszorította a csúfság kultusza. Az általános destrukció. Lehet azt mondani, hogy a pillanatnyi vagy permanens polgárpukkasztás érdekesebb, mint a harmónia dicsérete, melyet sokan akár bárgúnak is titulálhatnak. Olyankor, amikor az idealizáló szemlélet kvázi keresztülgázol a mások nyomorán, nem vesz tudomást azoknak a szenvedéseiről, akik emiatt perifériára szorulnak. Eklatáns példája ennek az, ahogyan a mai drámairodalom, filmipar és kabaré-szolgáltatás célba veszi a kisember esetlenségét, melyet szinte kizárólag eltűzött formában, erősen torzítva mutatnak be. Főhős „természetesen” csak az ütődött, a slemil, a mindenkori hétköznapi kis senki lehet. S ne feledjük azt se, hogy **a társadalom perifériájára szorult, szerencsétlen alakokon való gúnyolódásnak nincsen semmi tétje.** A kisember, a hatalmasokkal ellentétben, nem tud visszavágni, bosszút állni. A szerzők jól tudják ezt, emiatt is, meg persze divatból, s főként személyes gyávaságból, egymás majmolásából jutnak (süllyednek) odáig, hogy egyéb témájuk se maradt, mint ennek a jelenségnek a felnagyítása. **Mintha az egész világ csakis az alantából, nyomorultból, szerencsétlenből és minden téren és minden aspektusból fogyatékosból állna...** A hatalmasokkal kikezdeni, az már valami. A mai világban egyenesen merészség.

A művészet természetesen nemcsak az ideálisat vagy az idealizáltat tükrözheti és ábrázolhatja különféle eszközökkel. A fenséges ellentétpárja az alantas, a szép kontrasztja a csúf, a harmonikusé a diszharmonikus, az ízlésesé a giccses. Mindnek van funkciója valahol, valamilyen relációban. Ez mégse jelenti azt, hogy egymás rovására kellene érvényesülniük, vagy hogy egyik a másikat kiszoríthatja, csak mert az alkotó lelkében, s talán az agyában sincsen rend. Annyi azonban bizonyos, hogy a csúfság nem tenghet túl a szépség rovására, mert azzal megbontaná a természet rendjét. Sőt, ott ahol felfordult világrendet tapasztal, igyekeznie kell helyreállítani a rendet. A diszharmoniót váltania kell a harmóniának. Hogy ezt milyen eszközökkel valósítja meg, az mindig egyéni vállalás és egyéni siker vagy kudarc kérdése.

A művésznak komoly felelőssége van abban, hogy a természetes rendet felforgatja vagy helyreállítja. Ha Kodály és Bartók életművét vesszük alapul, láthatjuk, mennyit tettek annak érdekében, hogy a pusztulásra ítélt magyar népművészetet megmentsék az utókor számára. Ma, amikor az egészen kicsi pávások, valamint a felnőtt korúak is komoly értékeket hoznak elő úgymond a ládafiából, érthetjük meg igazán, mennyire jelentős volt a két szellemóriás művészi tevékenysége és gyűjtőmunkája. Ugyanúgy követőiké, a tánc házas nemzedéké, melyből kimagaslott Sebő Ferenc és Halmos Béla munkássága. Ők mind a harmónia visszaszerzésére törekedtek. Különféle eszközökkel, de konzekvensen végigjárva saját stációikat és megajándékozva előbb a magyar közönséget, majd annál is többet, a világ zenére, művészetre érzékeny publikumait. Természetesen jól látható, mekkora eltolódások lehetnek időben, hogy az emberiség felismerje és megfelelőképpen értékelje az alkotók életművét. Ez azonban nem jelenti azt, hogy emiatt le kellene lombozódni, vagy felhagyni a művészi tevékenységgel. **A művészetnek ott is és akkor is meghatározó szerepe van, ahol és amikor nem vesznek róla tudomást.** Annyi viszont bizonyos, hogy aki nem részesül művészeti nevelésben,

valósággal süket és vak lesz ezen szépségek iránt. Ez nemcsak azon a speciális szakterületen mutatkozik meg, ahol pályájának „élevonala” húzódik, hanem teljes életén és életművén. A Kodály-módszerrel nevelt gyermekekből kreatív felnőtt lesz. Akkor is, ha nem válik belőlük zenész. A kizárólag számítógépen oktató fiataloknak viszont csökevényes pl. a kézügyessége. Némelyek már odáig degenerálódtak, hogy magát az írást is mint tevékenységet elvetik, gépekkel helyettesíthetőnek tartják. Figyelmen kívül hagyva azt a tényt, hogy az írástanulás komoly fejlődést vált ki az agyban, és ezt nem lehet gépekkel kompenzálni, sem a hagyományos írást ezért letaszítani trónjáról. Minden, ami az agyat és a lelket, a szépérzékét fejleszti, jót tesz a még kialakulatlan egyéniségnek. Később már magától veszi magához ezeket a szellemi táplálékokat, hogy önmagát fejlesztve még szebb sikereket érhesse el. Ezzel szemben a készen kapott dolgok, amelyekért nem kell törekedni, nem szükséges kombinálni, önálló logikával gondolkodni, restté teszik a lelket és az elmét. Csak bizonyos logika és kombinációk szerint ugranak be a megoldások, az önálló teremtő folyamat útja szinte lezáródik a fiatalok előtt. Az meg már csupán egy technikai felvetés, mi történik akkor, ha a teljes energetikai rendszer leblokkol valamilyen műszaki hiba vagy környezeti katasztrófa miatt. A gép nélkül egyébként írástudatlan egyedek akkor mihez kezdenek magukkal és az adott helyzettel? Visszazuhannak valami ősemberi szintre, s ha a hiba tartósan mutatkozik, akkor elvonási tünetek lesznek? Egy társadalom fejlettségi szintjének egyik mutatója az írástudatlanság aránya. Ezt a tudományt viszont csak saját kézzel és saját aggyal lehet megszerezni. Csupán zárójelben jegyzem meg: az egyetlen ország a Földön, ahol egyetlen analfabéta sincsen, Izland. 100 %-osan mindenki írástudó, őstörténetüket, a híres sagákat nemzedékről-nemzedékre adják tovább. Felolvassák őket az ősi könyvekből, elmagyarázzák, értelmezik a még csak nyiladozó értelmű kicsiknek. A Széchenyi családban él ez a hagyomány. A rendszerváltozás után készült róluk egy film, amelyben láthattuk, hogyan száll és hagyományozódik a fiatal nemzedékekre Steffi gróf és Crescence romantikus története, meg egy sor egyéb sztori a historia domusból.

Meggyőződésem, hogy a régi világ lerombolása vezetett el a két világháborúhoz. A romba döntött világ sok „csakazértis”-t hozott. Sok dolog történt meg daczból, szembeszegülésből, értelmetlen kihívásokból. Az előbb képekben, szavakban, kakofóniában megvalósult destrukció maga után vonta az emberi lény degradálását, aztán egymás környezetének konzekvens tönkretételét. Lett helyette tiszteletlenség, minden érték kétségbe vonása, a szépség lepocskondiázása, a mindenre fanyalgás álkultusza, melyet az a hamis tudat táplál, hogy az illető fanyalgó tökéletes, vagy legalább annak képzele magát. Elegendő pár összevetést tenni klasszikus irodalmi élményeink alapján. A XIX. században még élt a nőtisztelet. Egyszerűen elképzelhetetlen volt, hogy a nőket, különösen az anyákat ne tiszteljék, sőt kegyetlenkedjenek velük. Az I. világháború már nemcsak az emberi értékeket szállította le a piederasztárról, hanem sok más addigi értéket is. A férfiak közötti párharc és annak értéke megszűnt a tömegpusztító eszközök bevetésével. Nem az egyéni ügyesség, bátorság és vitézség dönti el a küzdelmet, hanem az aljasság. Ez mára odáig fajzott (fejlődésnek nem nevezném ezt a trendet), hogy a dzsungelharc minden nemtelensége beszemtelenkedett az élet sok területére, magának követelve a dominanciát. Ld. karriertörténetek, egész országok lerablása, kifosztása, mások munkája gyümölcsének elorzása. Csak mert lehet. Mindez az „erősebb kutya” elvének erőltetése, ami ugye nem éppen magasztos szemléletre vall. Ennek jegyében igyekeznek erőszakot tenni Magyarországon EU-s eszközökkel. Mit se törődve azzal, hogy már rég beindult a bumeráng-elven alapuló ellenhatás, azaz a megtámadott népek visszavágnak az agresszoroknak. Hamarosan bekövetkezik az antidemokratikus erők trónfosztása.

Mindez a dulás min is alapult? Azon az önző nézeten, hogy az ész, az értelmet és a harmóniára törekvő világrendet mindenáron le kell győzni. Hogy még Istent is le kell taszítani a trónjáról. Sokaknál ezen a ponton telt be a pohár. Istentelenségre csakis a sátáni erők törekszenek. Az általános hangzavarból és zűrzavarból nem bontakozik ki más, csak maga a káosz. De ez nem az újjászülető

világrend képe, amit az új csillagrendszerek keletkezésekor láthatunk, hanem a felfuvalkodott atomok kergetőzése: előbb csak a korábbi akarták legyőzni, majd egymást is kiirtva, mindenkit és mindent. A nőtisztelet mellett megszüntette a vitézség és bátorság rangját is. Elég visszagondolni az 50-es, 60-as évek felfogására, mely aztán túlélte a rendszerváltozást, és jóval azon túl is. Részeses, alulképzett tisztikar basáskodott a nekik kiszolgáltatott kiskatonákon. Mivel tekintélyük emiatt nem volt, mások megalázásával próbáltak valami kis hatalmat szerezni maguknak, mert a senkiség tudatát senki nem tudja elviselni. Ám ez a szemlélet nem szűnt meg a társadalmi változások nyomán sem. A status quo-t még mindig tartani akarják azok, akik tanulni lusták voltak, mégis tovább szeretnék játszani a nagyfőnököt. Ebből sokféle konzekvenciát lehet levonni, de legfőképpen azt, hogy *a társadalmi rendet helyre kell állítani*. Természetesen nem abban a formában, amelyben régebben is létezett (az alacsony, vagy annak tekintett néprétegek megvetését és irgalmatlan kiszipolyozását), hanem esélyegyenlőségi alapon. Ez megint nem jelenti azt, hogy a zseniket be kell kényszeríteni az alacsony IQ-val rendelkezők közé, hanem versenylehetőséget adni számukra, ahol minél teljesebb módon és formában meg tudják valósítani életprogramjukat.

Ezen a ponton visszakanyarodunk Rudi történetéhez, amelyben ezt a lehetőséget hiányolta a legjobban. Már amikor úgy érezte, hogy megfosztották tőle. És ezt nem keckeledésből vagy összeférhetetlenségből fogta fel így. Valóban más a helyzet, ha valakinek egy Bernini lehetőségei adatnak meg (t.i. hogy újjáépítse egész Rómát), vagy egy Liszt Ferencé, akit imádtak a nők és az egész világ közönsége, egy Raffaellóé, aki szintén sokak rajongásának tárgya volt már életében, vagy a Görög Rezsőéi, akit már húszévesen letartóztatnak és bebörtönöznek egy politikai tiszt hülyesége miatt. Onnantól fogva folyton a sarkában voltak, megfigyelés alatt tartották, lelkileg folyamatosan kínozták, mert ***pontosan azt vonták meg tőle, ami a művészeti alkotásnak alapigénye: a szabadságot.*** Nyilván az se véletlen, miért született le éppen magyarnak, hogy magyarként élhesse meg nemcsak az egyéni szabadságvágyát és a szabad művészet alkotói lehetőségeit, hanem egy egész nép elemi igényét, mert mi magyarok képtelenek vagyunk rabigában élni. Mindig lerázzuk magunkról a béklyót, mert más lehetőségünk egyszerűen nincs. Ezt szimbolizálta Rudi híres kiűzése. Ennél ékebben senki nem bizonyíthatta volna, mennyire sikeres lehet akár az egyén is, amikor egy értelmetlen zsarnokságnak visszavág, a pribékeket pedig egyszerűen lerázza magáról.

2018. január 8.

Ildikó elemzése

Dr. Csontos Ildikót régóta ismerem. Egykori irodalmi lapom munkatársa volt. Közös vonásunk, hogy mindkét agyféltekénket folyamatosan és párhuzamosan foglalkoztatjuk, s hogy ennek jegyében egészen ellentétes területekkel foglalkozunk. Ildikó jogász végzettségű, lapomnál rendszeresen jelentkezett műbírálókkal. Friss szemléletével, műértő kritikáival szerves része volt annak a fejlődési trendnek, amit a lap akkoriban mutatott. Egyik hobbjaja az asztrológia, melynek tanulmányozásába régóta belemélyedt. Amikor felfigyelt Rudi csillagképének különleges voltára, egyre jobban vonzani kezdte a téma, mára pedig több érdekes magyarázattal is szolgált ezen a téren. Idézek leveleiből:

„Folyamatosan agyalok Rudi életén – sorsán. Az érdekel, hogy ő hol hibázott és mi volt korának bűne. Sokszor kellett a nulláról újrakezdenie, mert mindenét elvesztette. Nagyon erős a Szaturnusza. Ebből két dolog következik:

- 1) Lehetőségeivel, tehetségével, minden szellemi és fizikai eszközével szolgálnia kell Istent. A szellemi célokra kell fókuszálnia. Az élet megfosztja rendszeresen javaitól, hogy a lemondásra tanítsa, ha a lemondást magától nem gyakorolja.*
- 2) A Szaturnusz a karma őre, és itt jelent egy szigorú apát, aki a korlátokat meghúzza, fegyelmez a túlélés érdekében, ezt nem értette meg Rudi. Örök lázadó volt. Az aktuális politikai hatalom is ezért irritálta, mert a gúzsba kötést, kontrollálást érezte belőle. Kapott szép lehetőségeket az érvényesüléséhez, anyagilag is kiemelten dotálták mindezt az akkori szabályrendszeren belül. Az a kérdés merült fel bennem, hogy a művészbáratai miért tudtak megmaradni itthon, a belvárosi művészlakásokban, alkotói tevékenységükben? Nyilván ők más konstelláció alatt születtek! Abban a korban kell élni és alkotni, amelyikbe beleszületik a lélek. Ez saját választás kérdése!*

Ami látszik a Szaturnuszából, hogy sok gátlás, kudarc éri a külvilágtól. Kemény harcot kell vívnia az érvényesülésért a világban a hatalom embereivel. Intenzíven vesz részt az életben, forr körülötte minden. Impulzív, öntörvényű, nagyfeszültségű ember. Nehéz fényszögben áll, ez a Szaturnusz, amely még harciasabbá teszi. Vehemensen küzd, alkot, ő a nagy túlélő, semmitől nem török össze. Viszont a nagy koncentráció képessége is előny. Ha tudja magát fékezni, erőit egy célra fókuszálni, csoda-művekre képes. A rézkarc szerintem a legmunkaigényesebb műfaj lehet. Miniatűr-fímon vonalak, sűrűn, és nem lehet utólag korrigálni.

Nagy belső ellentétek feszítik. Ha alkot, hihetetlenül beleteszi magát, majd az összerendezettség után, az élet apró dolgain bedühödik, szétrobban. Hihetetlen belső energiákkal, ellentétekkel született. Szerintem élt Atlantiszra is, mert a robbanás élménye ott van a képletében. Sok mai embernél látok utalást Atlantiszra.

Ebben az életében azt a feladatot kapta, hogy a művészettel foglalkozzon. Maga mögött kell hagynia karmikus múltját. Skorpió volt előző életében, és most a szépségnek, biztonságnak, higgadságnak kell élnie. Megkapta a szépérzékét, művészi tehetséget, művészi érzéket az életfeladatához. Ezt szépen teljesíti. Jelzés van rá, hogy különös sorsa van, rendkívüli életút, fontos sorsú ember, aki az átlagból magasan kiemelkedik. Ilyet se gyakran látok sajnos!

A feladatokat és a potenciált is kapja életfeladatához: a képességeket, tehetséget. Valakivé kell válnia, kiemelkedni, megmutatni magát a világnak. Hál'Istennek látjuk, hogy ösztönösen tudja az útját, teljesíti a megvalósítandó feladatokat: hogy a művészet eszközeivel szépet hozzon a világba.

Megtaláltam a magyarázatot a tenger szeretetére és a bűvarkodásra. A Marsa a Halakban van. Nagy vágyat érez, hogy elmeneküljön a könnyörtelen, hétköznapi valóságból. Vagy a tengerbe menekül, ahol a víztől feltöltődik, vagy a művészi alkotó tevékenységbe. Olyan formában alkot, ahol kiélheti szenzitivitását és az általa elképzelt misztikus világot, ez egyfajta spirituális útkeresés is. Fantáziavilágában él, ebből táplálkozik a művészete is. Gazdag képzelőerő, művészi érzékenység jellemzi. Az energiája hullámzó lehet, tépelődő, félelmek gyötrik. Bonyolult lélek. Álmok, érzelmek, sejtelmek jellemzik, de rejtetten. Akkor lesz dühös, ha senki nem figyel rá, hogy mit akar.”

Természetesen mindjárt kiegészítem a fentieket pár dologgal. A nagy útkeresésről, a spirituális éréstől korábban írtam, ahogyan az ellentétes típusú szülőpáros szükségességéről is a nagy művészi pálya előkészítéséhez. Ennek részét képezi az is, hogy amikor teljesítették ezt a szerepüket, a szülők a háttérbe kerülnek. Vagy önként, hogy utat engedjenek a náluk jóval tehetségesebb utódnak, vagy egyszerűen „visszarendelik” őket. Meghalnak, külön országba, más helyre kerülnek, ahonnan a szülő már nem tudja kontrollálni vagy irányítani a gyermekét. Rudi papájáról nem tudjuk, hogy meddig élt, az édesanyjáról viszont igen, hogy Rudihoz hasonlóan ő is magas kort ért meg. Kedvenc, dédelgetett kisebbik fia máshol teljesítette be életsorsát, kettejük találkozására jóval később volt engedélyezett (égi és földi erők által egyaránt), amikor már nem gyakorolhatott különösebb befolyást Rudi művészi éréseire. Neki magányos harcosként kellett végigküzdenie az életét, ezért is lett olyan magányos öregségére. Amikor már kellene a társ, aki gondoskodik róla, akkor mégse lehet, mert már készítik számára a visszautat. Ez földi szemmel tragikusnak vagy szomorúnak, netán lehangolónak látszik, mégis szükség van rá. Földi időnk adott, korlátok közé szabott. Azon túl nem időzhetünk itt, mert máshol, más feladatok várnak ránk.

Rudi lázadásai nem voltak önkényesek, sem értelmetlenek. Olyan korszakban élt, amely felemelte a stupiditást, az értelmet viszont letaposta. Az észlényekben veszélyes konkurenciát sejtett, és ezt minden eszközével ki is fejezte. Minden elkövetett, hogy valósággal kiirtsa maga körül a szépséget, értelmet és fantáziát. Elég, ha megnézzük, hogyan viszonyult embertársaihoz Aczél György, az akkori kulturális miniszter. Kádár előtt szolgamód hajlong. A hivatalos humoristák társaságában fölényt mutat, elvégre ők fizetik a hivatásos megmondó embereket. A zsebében vannak. Együttal össze is nevetnek; kiröhögik a megvezetett publikumot. Czóbel Béla mögött sunnyog és figyel, hátha elcsíphetne pár elejtett szót, amit vagy ellene felhasználna, vagy idegen tollakként ékeskedhet velük más társaságban. Ugyanakkor árgus szemekkel figyel, milyen kapcsolat fűzi Czóbelt Mimihez. Fontosnak találja, hogy nagy művészekkel együtt fényképezzék le. Nem tudni, mire lesz jó a későbbiekben. Mint tudjuk, testbeszédünk jóval fontosabb, mint az, amit mondunk. Már azoknál, akiknél ebben sok az ellentét.

Kádár János és Tamáska Mária társaságában Aczél György

A nagy különvonalás tényét Dobi Piroska értelmezésében idéztem. Azt viszont, hogy ki hogyan éli meg a saját művészi önmegvalósítását, megint csak egyéni megoldások kérdése. A művésztársak maradtak itthon, mert legtöbbjük mást nem is tehetett. A kommunista rendszer alaposan vigyázott rá, nehogy olyanok külföldre mehessenek, akik kritikusan nyilatkoznának róluk. Volt egyfajta nyilatkozási tilalom is. Utóbb ezt olyan tökélyre fejlesztették, hogy konkrétan nem is kellett ezt megmondani a művészeknek, önként gyakoroltak cenzúrát, jobb a békesség alapon. A baráti közösség tagjai, bár maradtak, valószínűleg fulladoztak a kádárista, puhulónak mondott diktatúra szorongatásaitól. Nem is sokáig éltek már. Ki meddig bírta (Ez egyúttal válasz Ildikó felvetésére a barátokkal kapcsolatban). Más barátok viszont már előbb külföldre távoztak: Csernus Tibor, Gyémánt László Schwalm László, Rudinak jó barátai. Rudi se bírta tovább szabadság nélkül, az örökös megfigyeltség állapotában. Nála hamarabb elpattant a húr. A többiek viszont, érzelmeiket visszafojtva, befelé rombolták egészségüket. Az előző kötetben említettem, hogy Nagy László is konfliktusba keveredett Aczél Györggyel, Béres József kapcsán. Aczél letiltatta Nagy László írását, mert ellentmondott neki Béres József védelmében. Aztán az ehhez hasonló konfliktusok vezettek el utóbb a jelenkor maffiaszemléletéhez, amellyel vidéki kiskirályok tesznek a hatalomra, a törvényekre és tehetnek meg akármit, csak mert a békésnek mondott többség jólnevelten kussol, soha nem szól vissza nekik, a haveri kör meg mindent eltussol, hogy ne hallatsszon a „kutyaugatás az égig”. Ugye, nem kell válaszolni a némán feltett kérdésre, melyiküknek volt igaza: a bátraknak vagy a gyáván meghunyászkodóknak?

A nagy spirituális út feltétlenül istenkeresés. A művészet általában is az. Nemcsak az adott élet problematikájának magyarázata, értelmezése, hanem a művész viszonya a teljes Univerzumhoz, annak megalkotójához. Az univerzális kérdések felvetése ebben áll. Hogyan helyezze el önmagát, életfeladatát, majd életművét a Nagy Egészben, hogyan definiálja szerepét, amiért újból le kellett születnie. Távol minden bárgyú magyarázattól, dogmatikus szemlélettől, mert ezek béklyóba kötnék, s attól meghal a művészet, elvetél minden alkotó gondolat, hiszen nem kerülhet ki rejtekéből, és így elnyomható.

A kommunizmus egyik legnagyobb bűne, túl az emberek kiirtásán, az, hogy létrehozott egy művilágot, jó giccset és kicsinyest, amely olyan, mint a pocsolyában rekedt halak számára az oxigénben egyre fogyatkozó, szennyes víz. Végül mindenkit megfullaszt, aki nem tud onnan kimenekülni. S hogy ezt fizikailag teszi vagy lelkileg, majdhogynem mindegy. Döntő az agresszív szándék. Nem véletlen, hogy Isten is a szívünk szándéka alapján ítél meg bennünket. Ezért nem irigylem a diktátorokat, a nagy lélekgyilkosokat és rendszereiket. S nemcsak a büntetésért, ami utóbb rájuk vár, hanem az elpocsékolt életlehetőségeikért is. Nincs szörnyűbb választás, mint elvetni a jót, a helyeset, és helyette mindig konzekvensen az alantast, a gyötrőt és ostobát választani és megtenni életműnek. Jobb híján. Amíg lesz, aki odafigyel rá. A Nagy Bukás pillanatáig. Mert akkor érdekes módon minden kiderül. Mindenki tudja, amiről addig hallgatott, és amit már rég tudni vélt. Mindegy is ez. Fontos, hogy a pillanat bekövetkezett, az illúzió szétpattant, a művilág helyett pedig megszülethet egy valódi. A sansz legalább is adott. Egy bizonyos pillanatig. Mert ha ezt is elmulasztják a lelkileg lerongyolódott kortársak, akkor újabb rabigát vesznek magukra, újabb diktátorokat.

Nem tudom, Rudi hogyan élte meg a hazatérés élményét. Kikkel találkozott legelőször, akkor még tudata teljes pompájában, művészi tudása csúcán. Nem is elsősorban a személyes találkozások érdekelnek, hanem Rudi reflexiói. Hogyan szembesült a fentiekben leírt érzelmi mocsárral? A puha diktatúrába belekorcsosultak letargiájával, az egzisztenciálisan tönkretettek reménytelenségével és az érzelmi-szellemi vákuum által lehetőséget kapottak felfuvalkodottságával. Mert azért ne tagadjuk, hogy a kezdeti eufória hamarosan átment ebbe az érzelmi nihilbe, amit aztán erőszakosan leírni vagy letagadni igyekszik a hegemon helyzetbe kerültek mára sérthetetlennek vélt köre!

Pontosát nem tudunk róla, csupán azt, amit a barátai elmondtak öregkori énjéről. Barátságos, kedves volt, megőrizte fiatalkori humorát. Önzetlen és nagylelkű maradt, ebben nem változott semmit. Mint ahogy abban sem, hogy a lakásait gyakran változtatta. Vágyott, hogy visszakerülhessen valamelyik régi lakásába, de erre nemigen nyílt lehetősége. A belvárosi ingatlanok bérleti díja feltűnően magas.

Pár jegyzetéből arra lehet következtetni, hogy kereste a korábbi tájékozódási pontokat, de azok elvesztek mindörökre. A művészet korábbi irányítása, túlszervezettsége és túlzott irányítása, ami azelőtt terhére volt a művészeknek, mégis hiányérzetet hagyott maga után. A gyeplőt bedobták a lovak közé, mindenki élhette a saját életét, de hogyan? Ha könyvillusztrációkra gondolt, amiben nagy volt, éppen a könyvkiadás volt a legnagyobb válságban a 2000-es évek elején. A Képzőművészeti Alap megszűnt, még csak a munkaviszonyát se tudta leigazoltatni velük, ami miatt magyar nyugdíja nyomorúságos lett. Bürokrácia szempontjából a helyzet tehát nem változott. Igazságtalan bebörtönzései miatt kérhetett volna kártérítést, de ez nem jutott az eszébe, és mások se javasolták neki.

S hogy mindemellett megőrizte korábbi derűjét, optimizmusát, az erős vitalitásának tudható be. Egy kész természeti csoda. Pedig nagy veszteség érte azzal, hogy hazajött: elveszítette az imádott tenger közelségét, Itália minden szépségét. Kifosztása után pedig a személyiségét is – a neki nem való környezetben, festőeszközei nélkül. Útja végén a nihil várta, és ezen egyikünk se segíthetett, mert ez volt megírva neki az élet könyvében. Mindez nem ad felmentést azok számára, akik közönyösen viseltettek sorsa iránt, és bár a közelében éltek, mégsem nyújtottak neki segítő kezet. Adódhatott ez a főváros méreteiből, modern kori hagyományaiból, hányaveti szokásaiból, de mindez csak helyzetképelemzés, nem pedig méltó magyarázat a megmagyarázhatatlanra.

2018. január 9.

Rudi rémképei

A művészi fantázia nemcsak hozott anyagból tud dolgozni. Vannak művészek, akik pszichedelikus élményekre vágnak, és meg is szerzik maguknak különféle szintetikus szerek fogyasztásával. Rudi nem tartozott ezek közé. Gondosan őrizte korábbi tapasztalatait és szeretett édesanyja harmonikus világának emlékét. Minden környezetből van kilépési lehetőség. Ha másként nem, az álmok és fantáziák révén. Görög Rezső kettősségére már utaltam az ellentétes szülőpáros megnevezésével. Egy másik aspektus, és ebben kapcsolódnom kell Ildikó ötleteihez, megfigyeléseihez, kicsit vitatkozva vele az asztrológiai értelmezésével. A sok kudarc és küzdelem nemcsak a Szaturnusz erőteljes hatásából következik sorsában és művészi pályáján. A Skorpiónak legalább akkora befolyása lehetett rá és életművére. Ezt sokan félreértelmezik, mert feltehetőleg több alacsonyrendű Skorpió-szülöttel találkoztak, mint magasrendűvel. Az előbbi ugyanis lehet kötözködő, konfliktuskereső és gerjesztő, a túltengő szexualitását gátlástalanul kiélő személyiség. A valódi Skorpió-lét azonban maga a Phoenix-történet. Élete javát víz-elemben tölti, abból töltkezik, valóságos víz alatti vulkánként forrong akár egy életen át, majd pályája végén átalakul, fokozatosan fejlődik tovább éteri lényé: szépséges főnixmadárrá. Kiemelkedik onnan, ahol addig élt, és felszáll, egyenesen a Napot megcélózva. Tehát egy Skorpió jegyben fogant művészpálya ekként teljesedik ki jó esetben. Rudi nagy hiányérzete a gyermektelenség volt. A Skorpió ugyanis kiváló szülő. A családjáért beveti legcsípősebb fullánkját is másokkal szemben. A családi tűzhely védelmezője. Jó esetben, természetesen. Minden csillagjegynek megvannak ugyanis a magasrendű és alacsonyrendű szülőttei egyaránt. A választás az egyéné. Nemcsak leszületése körülményeit választhatja meg, a hozzá illő szülőket, rokonokat, földi tanítómestereket, és sokakat, akikkel pályafutása során találkozni fog, hanem azt is, hogy ki és mi mindenre lesz szüksége ahhoz, hogy ezeket jó időben felismerje, és általuk magasabbra hágjon a tanulás és érvényesülés terén.

Rudi nagyon jól választott szülőket és barátokat is. Érdekes, hogy a rokonaihoz nem annyira kötődött, őket szinte meg se említette soha. A barátai viszont nagyon is inspirálták. Kereste a jó minőségű művészek társaságát, köztük érezte magát a legjobban. És itt még a jelzőt is korrigálnom kell, mert nem jók voltak a művészbarátai, hanem egyenesen kiválóak. A korszak kiemelkedő tehetségei – hozzá hasonlóan. Ez mind kellett a művészi éréséhez.

Vissza a fantáziaképekhez. Ildikó, aki később született, nem ismerhette a Rákosi-korszak és a korai Kádár-korszak legborzalmasabb diktatúrájának légkörét. Ezért nem értheti, milyen elrettentő hatással voltak Rudi gondolkodására és képzeletvilágára. Ő nemcsak elképzelve a szörnyűnél szörnyűbb figurákat, furcsa alvilági lényeket, hanem már fiatalon találkozott velük – az aktuális inkarnációjában. Húszévesen meghurcolják, börtönbe vetik, sőt már kislánykorában is a saját bőrén érezhette a kezdődő zsidóüldözés veszélyeit. Szüleitől hallhatta, milyen veszélynek van kitéve a családjuk. Bátyját még nála is jobban megviselte az a korszak, a fasizálódás ideje, talán emiatt vált „nem egészen beszámíthatóvá”, ahogyan az egyik titkosszolgálati jelentés rögzíti róla. Hozzárulhatott ehhez a szerencsétlen vérvonal is, melyet feltételezett ősüktől örökölt, majd a kettős hatások: egyszer a zsidó édesapjuk miatt voltak üldözendők, máskor a sváb édesanyjuk miatt.

A sátáni küllemű, gonosz alakokkal megismerkedhetett börtönévé, s az azt megelőző letartóztatási ideje alatt. Régen az ún. törvényen kívülivé vált személyekkel szemben szinte minden megengedhető volt. Verték, kínozták, megalázták őket, meg akarták fosztani őket maradék emberi mivoltuktól, tartásuktól, emberi méltóságuktól. S ebben nem tettek különbséget abban, hogy az a valaki egy elvetemült sorozatgyilkos volt vagy politikai nézetei miatt került összeütközésbe a hatalmasokkal. Ez utóbbiakat, mármint az uralmon levőket, védte a törvény, s voltak korszakok, amikor nekik szinte minden megengedett volt. Jellegzetes és igen találó, ahogyan Görög a kegyetlen arcú, mégis

sunnyogó diktátort ábrázolta *A bűnök szigete* c. képén. Egy rusnya rémalak döfi hátba (megérdemelten), bár fénykorában egyik diktátor se hiszi el, hogy az ő uralma is hirtelen fog véget érni.

Görög Rezső: Homo faber

Külön magyarázatra szorul a két fő diktátor ábrázolása is a *Homo faber* c. képen. A mai ember fel se fogja, micsoda főbenjáró bűn volt a XX. század két nagy destruktőrét egy kalap alá venni a 60-as években. Lenint valósággal idealizálták, jóakarátúnak írták le, arról pedig egy szó se eshetett, hogy voltaképpen külföldi háttérerők fizetett ügynöke volt, akit kiválasztottak arra a szerepre, hogy erodálja a cári birodalmat. A mai sajtó züllöttségéhez mérhető ez az imázsépítés. Az eszközeik már

akkor is megvoltak, csak az olvasók nem voltak még olyan tapasztaltak, hogy ezt felismerjék és kivédjék. A mai embert megtanították a mindenben kételkedésre, mivel százszor és ezerszer kiderült, mennyire manipulatív a sajtó, s hogy a legjobban díjazott újságírók mennyire megvehető, kézivezérelhető és hazugok. Bárkiről, bármit összelódítanak, ha busásan megfizetik őket. Nos, a *Homo faber* alkotója nem titkolja, hogy neki minden diktátor egykutyája. Lenin és Sztálin egyaránt vastagon betakarva kitüntetésekkel, köröttük még a falakról is ilyen díjak lógnak. Ezzel a szovjet rendszer ellen is tiltakozott Rudi. Az oroszoknak ugyanis valóságos mániájuk volt, gyermekes módon rajongtak a rendjelekért, kitűzőkért. A rangban kisebbek efféléket osztogattak, mikor Magyarországra jöttek, s talán ugyanezt várták is el a magyaroktól viszonzásképpen. Miután Sztálin meghalt (egyes verziók szerint ehhez hozzásegítették), a kötelező gyász közönséges halandó számára nem látható háttérben elkezdődött a hatalmi harc. Utóbb Hruscsov került ki győztesen belőle, ő volt az első, aki meg mert kritizálni az addig sérthetetlennek és tökéletesnek kikiáltott Sztálint. Még az én ifjúságom idején is áradt a sok maszlag Lenin jószágosságáról, Sztálint viszont bírálni illet, mondván, hogy ő letért a Lenin által kijelölt helyes útról. Minden, ami félresikerült, az ellenség ármánykodásának volt betudható, szabotázsnek nevezték, különösen az ötvenes években volt divatos ez a kifejezés.

Hogy mikor, melyik korszakban melyik volt a legtöbbet használt, és így hamarosan elcsépeltté vált szlogen, az természetesen az újságírókon múlt, akiket a kommunista párt irányított. Direktívákkal, Moszkvából készen kapott sztereotípiákkal, sok-sok gyermekesen naiv fogalommal és magatartási formával, még több sematizmussal. Ezt a művészetre is rá akarták húzni, ettől vált olyan unalmassá, így laposodott el a szocreál, melyet ugyanolyan hévvel védelmeztek és hulla-voltát takargatták, még jóval azután is, hogy végre kimúlt. Hát hogyne. Nem volt közönség, mely ezt igenelte volna. Már úgy értem, hogy képzett és műértő közönség. A sajtó tömegnek be lehetett adni egy ideig, de aztán hamarosan visszatért eredeti ideáljaihoz. Korábban említettem, hogy a Rudi által csak prolinak titulált tömeg a régi rendszerben a kispolgári ideálokat utánozta. Talán mert ez volt elérhető és hozzáférhető számára, talán mert gyermeki szinten tartott lelke odáig jutott el fejlődésében. Ezt a 'gyermeki' megnevezést azért is tartom fontosnak kiemelni, mert formálisan is kiskorúsítva volt a magyar társadalom zöme. Csendőртеgezésben éltek a rangban előttük állókkal, vagyis a parasztot, a cselédet, a zsellért, a kubikost bárki letegezhetette, pofon üthette, neki viszont nem volt joga visszaszólni vagy védekezni. A kommunizmusban ezt váltotta fel az össznépi tegeződés, bratyizás, mely látszólag mindenkit egy szintre helyez. Az elvtárs, lakótárs, munkatárs, szaktárs olyan kategóriába teszi be – akár akarata ellenére is – az átlagpolgárt, amelyben valósággal neveltlenségnek számít, ha valaki nem tegeződik a fél világgal. Ugyanezt sugallja a félreértelmezett angol 'you' megszólítás, mely véletlenül se jelent tegeződést, mikor Mr., Mrs., Miss, Ms. áll az illető neve előtt, és nem keresztnéven, hanem családi néven szólítják. Ezen az alapon tegeznek le boldog-boldogtalant az ordító reklámok magyar fordításai, majd igyekeznek erőltetni a tegeződést olyanok is az emberrel, akikkel eszünkbe nem jutna bizalmasabb viszonyba kerülni ezen megszólítás révén.

A sok szarvas sisakos vagy fejből kinövő szarvakat viselő alak Rudi képein újabb asszociációt vet fel. Európában főként a viking kultúra részének tekintik mindmáig, holott a germán hagyományokban éppúgy megtalálható, mint az egykor rettegett vikingekében. Skandinávia viszont, ahonnan ez a tradíció eredt, a Halak jegyében áll a zodiákus és földrajzi fekvése tekintetében. Hogy ez hogyan került be Rudi lelkébe és képzeletvilágába, netán emlékezetébe, egyelőre nem tudni. Esetleg egyfajta teuton-német atavizmus? A halakhoz, halászathoz, horgászathoz és a vízi világhoz való vonzódása viszont kézzelfogható. Sok képén jelenik meg a hal, mely egyszer konkrét fogás, máskor rejtélyes szimbólum. Keresztény hagyomány szerinti, és skandináv is, most már elmondhatjuk. A bűnök szigetén többen is viselik a szarvas fejdísz, még Rudi és Erzi is. Igaz, belőlük közvetlenül nő ki, nem pedig sisakként hordják a fejükön. Az eltorzult figurák, melyek szintén szimbolikusak, elvonatkoztatást jeleznek a konkrét fizikai valóságtól, melyben a kisember üldözötté vált, csak most

másféle értelemben. Ideológiailag fejletlennek és elmaradottnak ítélte meg a hatalom azokat, akik nem csatlakoztak a sakál-vokálhoz, azaz nem üvöltöttek versenyt a hangadókkal (sajtó, álértelmiségek, pártvezérek, stb.). Csoda-e, ha Rudi és az akkoriban csak beat-nemzedéknek, huligánoknak, renitenseknek tituláltak nem óhajtottak részt venni ebben a kórusban?! A lázadás mint társadalmi viselkedésforma akkoriban elkülönülést fejezett ki a torz és másokat is eltorzító „kiemelt káderek” világával szemben. Mai szemmel nemhogy nem elítélendő, hanem fejlettebb látásmódra vall, kiállása miatt pedig tiszteletreméltó magatartás.

Görög Rezső: Kelet

Görög Rezső képein egyaránt meg lehet különböztetni pozitív és negatív figurákat ezekben a művészi víziókban. Annak ellenére, hogy sokan vagy mindnyájan szarvakat viselnek. Jelezheti ez a mindenkiben ott lakó negatív felet, a rosszra való hajlamot. Egyik vállunkon angyal ül és jóságos hangon terelget bennünket a helyes irányba, míg a másik mögött mindig ott settenkedik az ördögfióka, hogy gonoszkodva sugallja ugyanennek az ellenkezőjét. Hangoskodva, rikácsolva, recsegő hangon, hogy elnyomja az angyal halk, szelíd hangját. A *Kelet* c. mágikus realista képen ezt a színváltással is jelzi Rudi. Vannak teljesen fekete figurák, míg ezekkel ellentétben fehéren, kidolgozatlanul hagyott alakok. Akár átölelve egymást, fekete-fehér ellentéppárként, mint jin és jang, férfi-nő, akár egymástól távolabbról, egymást figyelve. A sematikus (kidolgozatlan) arcokon úgy tűnik, Rudi keresett valamit vagy valakit. Már érezte, sejtette a felbuklását, de még nem tudta lerajzolni

a vonásait. Fontos, hogy ezt is rögzítette a számunkra. Fejlődésvonalát tudjuk leolvasni belőle, és ezen lázasan dolgozott egész életén át.

Távoli kikötő

Lényegesnek tartom lejegyezni azt is, hogy ez a fajta szimbolizmus azért bukkant fel, mintegy váratlanul, Görög életművében, mert rejtőzködni kellett. Ahogy a *Távoli kikötő* c. képével kapcsolatban írtam, folyton a sarkában voltak a detektívek, örökös megfigyelt volt, akiket nem csoda, ha szeretett volna lerázni magáról. Ez tehát nem üldözési mánia, hanem konkrét eseményeken alapuló megfigyelés. Azok, akik követtek bennünket, talán nem tudták, hogy mi is észleltük a

jelenlétüket, legfeljebb nem mindig adtuk ezt tudtukra. Nos, Rudi elég hangosan rászólt a pribékekre: egy trópusi környezetben nagyon is feltűnő egy kalapos, felöltös férfi, felhajtott gallérral, mintha fázna, pedig csak az arcát takargatja mások elől, nehogy a megfigyelték észrevegyék. Természetesen nem Afrikáról és egy lehetetlen kikötői környezetről vagy az ott lehetetlen módon kikötött, hatalmas tengerjáró hajóról szól a történet, mintegy visszautalva az ugyanebben a korszakban keletkezett Rimbaud képére. Azon a költő mélabúsan néz a távolodó nagy hajó után, ezen Rudi fordít hátrat neki nagy szomorúan, az egyszerű portékák között válogatva. Még nem mehet. Valami még mindig köti ide. Talán túlságosan is sok szállal.

Távoli kikötő (részlet)

Szökése nem hűtlenségből történt. Miután már megismerte a kommunista börtönök borzalmait, nem akart újból lemerülni a földi pokol bugyraiba. Elsőéves korában akár hallhatta is az Andrassy úti intézmény szomszédos helyiségeiből áthallatszó kínzásokat, az ütlegeket és a halálordításokat. Azt már nem szimplán naivság feltételezni, hogy a rabokkal humánusan bántak, vagy hogy Rudival kivételt tettek édesapjára való tekintettel. Nagyon sok esetben a kiemelt káder szülő is elzárkózott renitensnek kikiáltott gyermekétől, csak hogy a saját helyzetét, kivételezett státuszát mentse. Rudit pedig ugyanúgy megkínózhatták, mint akárki mást, mert 1950-ben ezt bármelyik pribék megtehetette. A két rendszer azonosságainak megállapítása nem jelenti a fogalmak összemosását. Több történetet ismerünk, amelyben a nyilas kínzólegények simán átállhattak kommunista verőlegényeknek, mert egyrészt lehetett, másrészt a piszkos munkát a nagy kommunisták szerették másokra bízni. Nem voltak ők se elsőáldozók, hanem mert a folyamatos kínzások végrehajtását fizikailag is bírni kellett. Az apró és gyenge testalkatú elvtársak, mint pl. Horn Gyula ugyan maguk is vertek ki teljes fogsorokat a bokszernek nevezett kínzóeszközzel, de nem állandóan, csak az általuk kipécézettek részesültek ebben a kivételes kegyben...

S hogy mi a jelentősége annak, hogy Rudi nem szimbolikus szétkent figurákkal, konkrétan kivehetetlen ábrákkal mutatta be annak a korszaknak a kegyetlenségét, hanem nagyon is pontosan felismerhető szereplőkkel, jól megrajzolt arcokkal és testi megnyilvánulásukban? Hát éppen az, hogy képileg volt ennyire szókimondó. Csak az nem ismert rá az akkori szereplőkre, aki nem akart, vagy nem ismerte őket. A mai szemlélőnek persze ez se mond sokat, mert ő egyiket se ismeri. Magát a művészt sem, legfeljebb ha az én könyvemét olvassa.

Görög Rezső: A bűnök szigete

A művészeti maffia

Egy szoborállítás kapcsán találkoztam a hasonló című cikkel, de a Görög-életrajzhoz is szervesen hozzátartozik. Rudi ugyanúgy szembesült az akkorra már klikké tömörülő társasággal és azok maffiózus szemléletével, mint ahogyan jelenkori kortársunk, a szobrász Párkányi Raab Péter. Ő a következőképpen jellemzi a társadalom egészétől mereven elkülönülő, saját különvéleményét mégis közakaratként beállító csoportosulást: **„Néhány évtizedenként a „trendet” meg kell újítani, hogy a művészetet és művészeket kézben tartó üzletemberek az érdeklődést fenn tudják tartani. Ők a közvetítőszerepet betöltő művészettörténészeikkel az elmúlt évtizedekben a mélypontra jutottak. Ideológiájuk a semmi művészete lett, és a művészet halálát hirdetik. Művészeik nem hoznak létre életműveket; előadásokat tartanak, díjakra, ösztöndíjakra, státuszokra hajtanak.**

Tanárokként pontosan látják, kik azok, akik a későbbiekben veszélyesek lehetnek rájuk. Egyszerű a dolguk: ezeket a diákokat, pályakezdőket kizárják a pályázatokból, kiállítási lehetőségekből. Nálunk ezt az ideológiát képviselő kör a rendszerváltáskor került hatalomra. A békés átmenetben a biztonság kedvéért csináltak egy álforradalmat a Képzőművészeti Főiskolán. Bár akkor bekerült néhány, a szobrászatot szerető művész is, ők azonban egyre jobban kiszorulni látszanak. Az új oktatási rendszerben két új vonal kapott hangsúlyt: a konceptuális művészet és az intermédia.”

Tárgyilagosan kívánunk lenni. Egyszerű volna mindent egy kalap alá véve, sematizálva ide sorolni a 60-as évek művészvilágát is. Bár ez akkor is intrikákkal átszőtt és megosztott volt, de még túlélte a korábbi erkölcsi rend, melyet akkor még nem tört meg a kőkemény ideológia-függő csapat szívós aknamunkájával. Mert bár szibaritaként léteztek a mindenkori társadalomban (a világon mindenütt, ahol csak felbukkantak), a nagy öregeknek még komoly tekintélye volt, a szakma pedig alapvetően a tehetséget és szakmai tudást, bravúrt és magasrendűséget állította középpontba, már ott sunnyogott a háttérben Aczél és a hozzá hasonló önjelöltek alkalmi társulása, hogy ezen a téren is átvegyék a vezető szerepet. Hogy minek, azt talán ők se tudták, mi pedig máig nem értjük, milyen alapon tették azt, amit tettek. Akkor még azonban egy-egy nagy művésztanár köré csoportosultak a diákok, akiknek útját egyengették a Mesterek. Úgy, ahogy a filmeseknél Illés György, aki diákjainak csak Papi volt, azaz jószágos apukájuk. Hogy mestere volt a szakmájának, filmjei mellett mi se bizonyítja jobban, minthogy annyi kiváló tanítvány került ki a keze alól. Ezt pedig nem lehetett volna elérni kontraszelektációs úton. Rudi korai mestere Pap Gyula is kimagaslott pedagógiai tevékenységével, és hosszan lehetne sorolni még a sok kiválóságot, akikre való tekintettel Rudi azt állította, hogy Magyarország grafikai nagyhatalom lehetne.

Mindez valahol derékba tört, s aztán dominálni kezdtek azok, aki soha nem nyertek volna domináns szerepet, ha ezt a saját tehetségükkel kellett volna elérniük. A trend megfordult, azért írhatta le a keserű szavakat egy kiváló tehetségű szobrászunk, akinek szavaiból a fentiekben idéztem. Ki is lehetne emelni az egészet, de akit érdekel, úgymint rákereshet a „Magyar művészeti maffia” címszó alatt Párkányi Raab Péter írására.

Miközben áttekintem az elmúlt fél évszázad történéseit és a művészeti élet sokszoros felfordulását, nem mehetek el szó nélkül amellett a tény mellett, hogy **a már szinte kötelezővé vált minimalista stílus voltaképpen a mai kor szocreálja**. Már-már kispolgári ízlésvilágnak akartam nevezni, de maradok inkább a sokkal kézzelfoghatóbb művészettörténeti fogalomnál, pedig a másik megnevezés is ráillene. Mintha a „Merjünk kicsik lenni” politikai szlogen lopta volna be magát a művészet világába és követelne magának önálló rubrikát. Igaz, senki nem akarta beskatulyázni, sokkal inkább önmagát zárta ebbe a nemszeretem ketrecbe. S hogy mitől kispolgári? A redukált igényszinttől, mely jelentéktelensége ellenére mégis jelentős teret követel magának. Ízléstelen ez is a leredukált terekkel, dísztelenségével, mindent elszűrítő vonalvezetésével, tompa, semmilyen színeivel. A szem viszont, tudjuk jól, előszeretettel gyönyörködik a szép díszítő elemekben, a lényegtelenben, ami „nem feltétlenül kell”, mégis milyen jó, ha van! A tekintet végigsimogatja a rég elhalt mesterek alkotásait, a házak oromzatát a rokokó girlandokkal, a háztetőkön az amforákkal, az ódon tölgyfakapukon az oroszlanos kopogtatókkal. A sematikus szocreál és a modern felhőkarcolók nem vonzzák a szemet, a szépérzéknek nem mondanak semmit. Üresek. Tudjuk, hogy praktikusak, vagy hogy a megrendelőjük fősvény volt, de művészi szempontból mondanivaló nélküliek. Ám ha valaki azzal érvelne, ezek már régi dolgok, csodálja meg Makovecz, Gaudí vagy Hundertwasser építményeit. Ha azokon is unatkozna a szeme, akkor vessen magára és kezdjen mindent újra az egyszeregy legelső számsoraival...

Úgy hiszem, hogy az imént megtaláltam az okot, miért éppen a kispolgári ízlésvilágú embereket vonzza a minimalizmus. Az ürességével. Mert aki hozzá vonzódik, annak a belvilága is kiürült valamiért. Nincs mondandója, és másoktól se tűr megjegyzést, semmiféle mondanivalót, viszont birkaként követ mindig valamilyen trendet. Jó PR-ral ugyan bármi is divatba hozható, de tartósan nem tartható meg. Korábban a kispolgárság a nagypolgári ízlésvilágot majmolta, azt redukálta le a saját szintjére – árban és igényszintben. Tudom, szentségtörő azt állítani, hogy a leegyszerűsített formák ízléstelenek, mégis újra vissza kell térnem a szocreállal való rokonságukhoz. Sematikusak. Bárhol elhelyezhetők, bármely földrajzi közegben. Akárhol lehetnek, mégis sincsenek otthon sehol. Még a 'kiüresedett' terminus se igazán felel meg erre a tudatállapotra, mert ami kiürült, az valaha nem volt üres. Egyszerű Picasso Békegalambja vagy Fridél Lajos sok „egyvonalas” rajza. Az ő stílusuk viszont értékes, mert van tartalmi mondanivalójuk. Nem utánoznak senkit, mint ahogy, velük ellentétben, a minimalizmus a Bauhaust. Ez a szerencsétlen stílusszerűség viszont eleve is üres volt. Primitív. De kár is szót pazarolni rá és művelőire, mikor itt van egy fantasztikus életmű, benne a sokszoros útkereséssel, a rengeteg töréssel, értelmetlen büntetéssorozattal, bürokratikus akadékoskodással.

Sejtem, jószerint csak gyanítom, hogy azok, akikre Párkányi Raab Péter utal, máig hangoztatják fensőbbiségüket, jobb hozzáértésüket. Szakmailag nem is vitatkozom velük. Az egészséges szépérzékre apellálok, melyet nem szabad senyvedni hagyni. Egészséges esztétikai érzékű művész soha nem követne el ilyesmit a közönségével szemben. Gondolatébresztőmet mégis újtárra indítottam, hátha lesz egykor lehiggadás ebből a szerencsétlen felbolydulásból, a lélek és a szem kakofóniájából, ha szabad ezzel a képzavarral élnem.

Ha a 60-as évek művészi útkereséseit alaposabban meg akarjuk érteni, elég visszagondolni a kor történelmi eseményeire. Ötvenhat még szinte karnyújtásnyira van. A II. világháború sincs túl messze. A sok feldolgozatlan érzés és élmény azért kavargó úgy képekben és hangokban a művészet templomában és a művészek lelkében, mert semmit nem volt szabad egészséges

módon megélni, kibeszélni, megvitatni. *A nemzetet egy egészségtelen elfojtás állapotába süllyesztették azok, akik maguk se tudtak józanul orientálódni a világban.* Elkötelezték magukat egy eszmevilág mellett, melyről ők maguk se tudták, miben áll, csak a sötétben tapogatóztak. Emiatt (meg a saját tudatlanságuk miatt) folyamatosan frusztráltak voltak, kudarcélményeiket másokon akarták levezetni. A művészetpolitika és annak irányítói diktatórikussá, dogmatikussá váltak. Ahogy a politikai gazdaságtan könyvekről hamar kiderült, hogy nem tartalmazznak semmit, csupa mellébeszélés az egész, ugyanúgy pereg le minden más legújabb kori követők munkáiról és a műkritika dogma-erődítményeiről. Nos, ezzel a fejtetőre állt világgal kellett szembesülnie Rudinak is. Kemény harcos volt, nem adta fel könnyen. Aczéltnak is visszavágott. Annak ellenére mondom ezt, hogy a legdurvább megtorlásban volt része. Életműve, ha hiányosan, mégis áll. Lehetne teljesebb is, de ez még változhat. Eddig lappangó művei is előkerülhetnek mostani rejtekhelyükről. Fontos viszont, hogy ami előkerült, az méltó kereteket kapott. Ezt nemcsak az értő munkán értem, a konkrét fizikain, hanem a Morzsakönyvön is, mely megadta az Auftaktot az utókornak egy vérbeli koncerthez, azaz további munkákhoz és kiállításokhoz, melyeknek közönsége megismerheti most már a kivándorolt, majd visszatért művészt és értékes munkásságát.

A képkerepező Leopold Péter és társa munkáját a következőkkel tudnám igazán jellemezni. Ahogy a mesebeli táltos senyvedt és lesoványodott a nem neki való kosztos és bánásmód mellett, ugyanúgy heverték el Rudi képei a nem nekik való környezetben, elhanyagoltan, egyre jobban tönkretéve. Mikor azonban értő kezekbe kerültek, visszanyerték eredeti szépségüket, egy részük a helyére is került a kiállításon, s reméljük, hogy a művészettörténetben is. Szóval, egy újabb képzavarral élve „parazsat kaptak” Leopold Pétertől, és megtáltosodtak. A paszpartukat, kereteket együtt választottuk, a jó választások eredményében együtt gyönyörködtünk. Rudi alkotásai a magyar népmesei történet csodás eseményein, fázisain mentek keresztül. Mára készen állnak a további táltos-repülésre, a nekik való szárnyalásra.

2018. január 15.

Újabb képek, hírek

Fekete Géza küldött át pár fotót a 2010-es évek elejéről. A felvételek az Artel Galériában készültek, a Pannónia utcában, és a két művész barátságának maradandó emlékei. A profilból készült képek egyértelműen mutatják, hogy Géza ezeket használta fel a Görög-emlékplakett felkészítéséhez alapul.

Fekete Géza szobrászművész és Görög Rezső az Artel Galériában

Görög Rezső a 2010-es évek elején

Artel Galéria, Görög Rezső

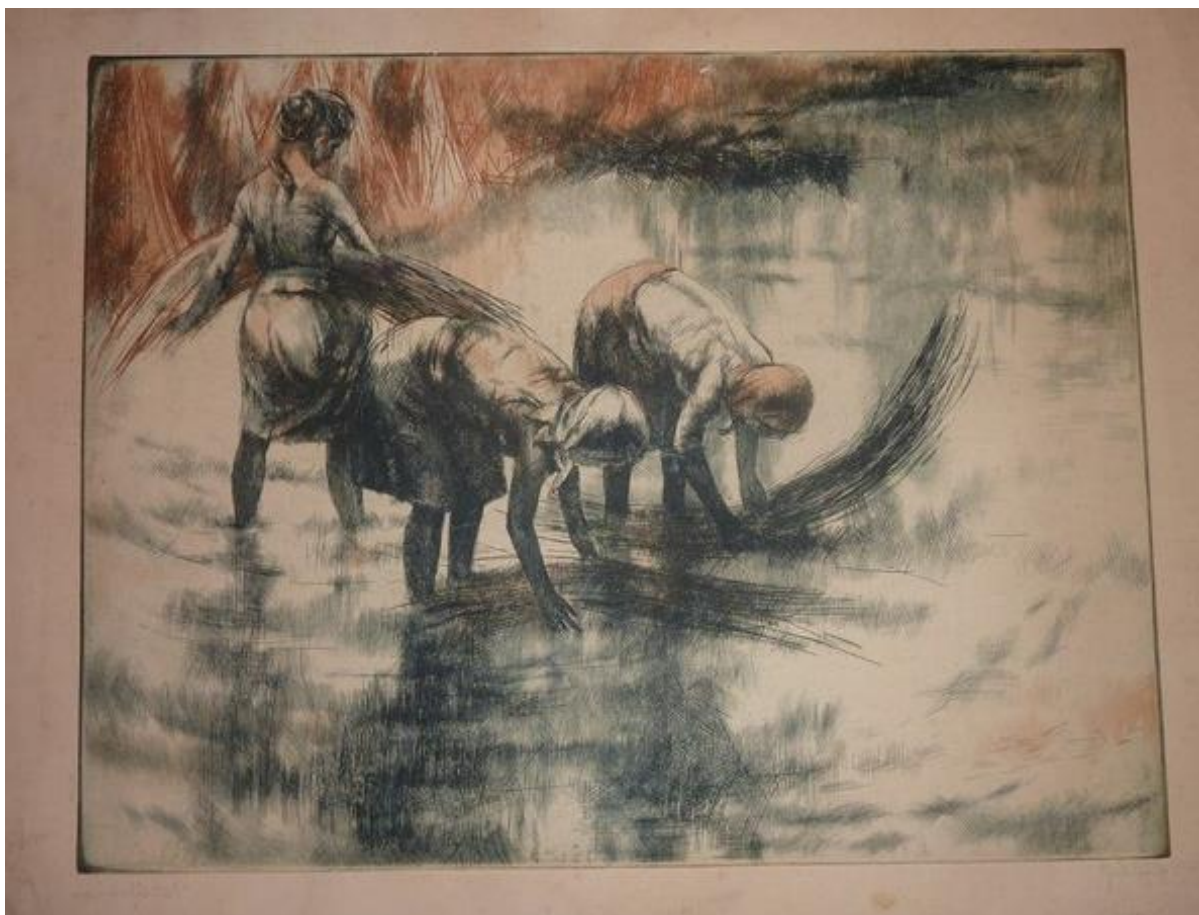

Esténként megint bűvárkodom. Most ugyan nem tudok újabb képet vásárolni, mégis keresem a még itt-ott lappangó műveket. Hátha később lesz rá mód, hogy kiegészítsem a Görög-gyűjteményt. És azért is, hogy műveinek virtuális katalógusa minél teljesebb legyen. Elég régóta vonzza a tekintetemet a *Tengeröböl* c. rézkarc. Ez is a nagyméretűek közé tartozik, 60-as évekbeli mű lehet, Rudi elvagyódásának újabb bizonyítéka. Már régóta vonzották a tengerpart, a pálmafák, a csodaszép kékből vagy zöldből pompázó tenger. Kompozíciója ez esetben is harmonikus, tehát jól felépített, kiegyensúlyozott. Bár rajta minden kézzelfogható, mégis leginkább Rudi vágyait fejezi ki.

Görög Rezső: Tengeröböl

Ugyanezen „portyázások” közben akadtam rá pár régebbi rézkarcára is, melyeket az 50-es évek vége felé készíthetett és a szocreál alkotások közé sorolhatók. A Görög-féle szocreál azonban ebben a stílusban is különbözött. Formabontásával és szépségkultuszával eltér a korabeli sablonos irányzattól, mindig a maga útját járja. A *Lenáztatók* nólakjai nem trabálisak, mint ahogy az akkori kulturális elvárás mindenki szájába belerágtá: ez proletárkultúra, az asszonyok fizikailag erősek, látszani kell rajtuk, hogy kemény fizikai munkát végeznek, tehát a munkásosztály öntudatos tagjai. Nos, ha így lenne, akkor az nem is Görög lenne. Az kétségtelen, hogy a len- és kenderáztatás kemény munka volt, de a földművesek nem robotként végezték a munkájukat, hanem gyakran vidáman, belefeledkezve a napi teendőikbe. Erről árulkodnak népdalaink, népművészetünk sok ága. Ha belegondolunk, éppen ez, mármint a vászonkészítéshez szükséges növényi anyag adta az alapot az utóbb belőle előállított gyönyörű népművészeti termékekhez: szőttesekhez, ruhaneműhöz, hímzésekhez. Azok, akik a lenáztatás nehéz munkáját végezték, erre is gondolhattak közben. A lányoknak ebből készült a kelengyékük, a lenből a finomabb asztalnemű, ágynemű, még a jegykendőjük is, amit a választottjuk számára maguk varrtak. Hát hogynem lettek volna vidámak, éltek volna az örömteli várakozás hangulatában, amikor erre készültek, vagyis készítették elő a hozzá szükséges alapanyagot?! Ezzel szemben a mindent csak az osztályharcra való kiélezés ugyanúgy túlegyszerűsít, primitivizál, mint a fent említett sematizáló stílusirány, mely a lényegből semmit nem ért. Nem véletlen, hogy éppen a nép lelkéből született meg annyi szépséges műalkotás, esztétikus darab. Nos, hát a Lenáztatókat is meg kell védenem a beskatulyázás vádjától. Bár stílusa meghatározható, mégis mindig hozzá kell tenni: bizonyos stílusú, de egyéni kivitelben. Görögösen.

Görög Rezső: Lenáztatók

Egy régebbi alkotás lehet, szintén az 50-es évekből, az *Öreg halász*. Ez is már régebben elkelt, de valahonnan előbukkant az ismeretlenség homályából. Valaki hamarabb felfigyelt rá, és úgymond megvette az orrom elől. Stílusát és korát nem nehéz meghatározni. Nemcsak hogy hasonlít a tulajdonomban levő *Bárkák* c. képhez, hanem a rajta látható vízi jármű teljesen azonos. Az idős ember, aki gondosan rendez el a fogást, itt is szeretettel ábrázolt, s nem sematizált. Ehhez hasonló ócska bárkát valóban nem is láttam soha, még kisgyermekkoromban sem, amikor minden lepusztult és snassz volt a mostani viszonyokhoz képest. De az emberek, akik használták ezeket, egyáltalán nem voltak igénytelenek, csak a társadalomnak mindig kiszolgáltatott szegény emberek. A fenti megjegyzésben semmi lekezelő nincsen, csupán emlékeztetek arra, hogy az ötvenes évek még erősen háború utáni állapotokat jelent a korabeli Magyarországon. Hadisarc, békekölcsön, a társadalom erőszakos átalakítása, az emberek elképzeléseivel homlokegyenest ellenkező módon, padláslesöprés, majd az erőszakos kolhozosítás, a stréber módon viselkedő elvtársak feljelentgető mániája... nos, nem volt könnyű időszak az életünkben.

Az *Öreg halász* bárkája részben lakóhajó, melyen kicsiny fülke látható. Hogy ebben mit csináltak, inkább sejthető, mint tudható. Nyilván ide zárták el az értékesebb holmijukat, szerszámokat, használati eszközöket, s talán a tartalék élelmiszert is, amivel főztek, meg az edényeiket.

Korábban olvastam már erről a képről, és akkor még nem tudhattam, van-e valami köze Hemingway azonos című alkotásához. Nem tűnik úgy. Ha jól emlékszem, az a 60-as években jelent meg magyar fordításban, és a minden újra nyitott Rudi is akkoriban ismerhette meg. Ez csupán egy köznapi téma, amit többen is megörökítettek, még a Rudi által nem túlzottan kedvelt Csontváry is.

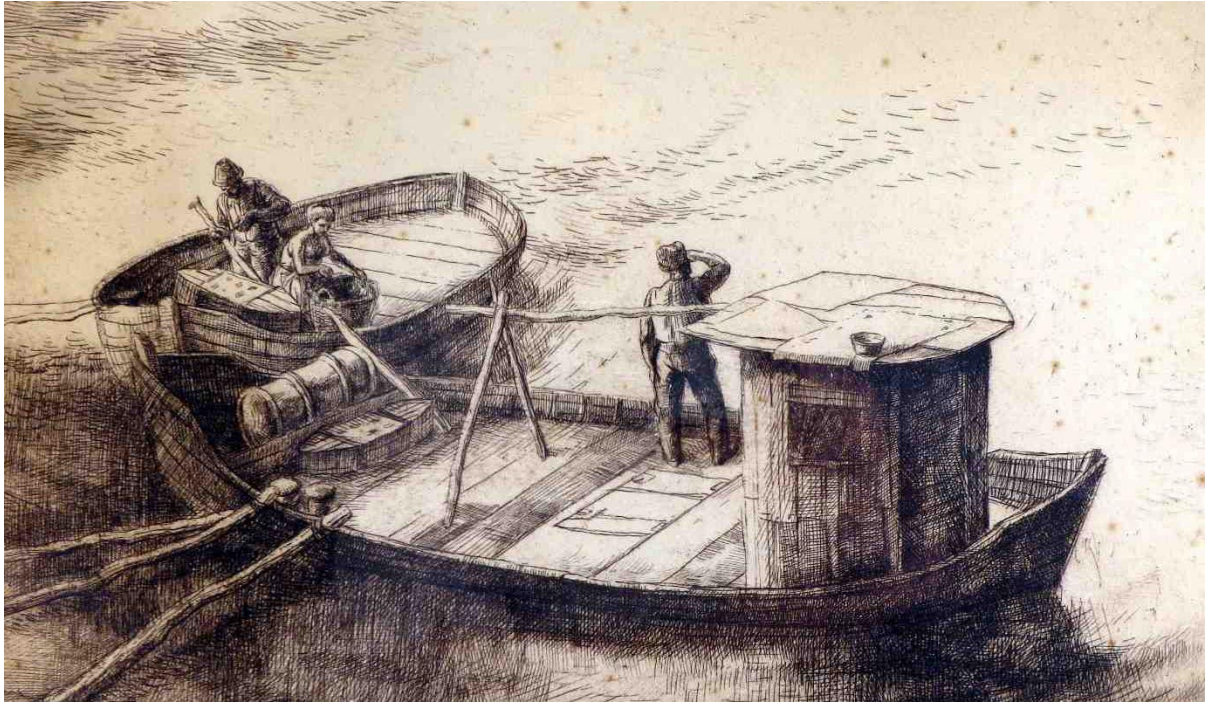
Görög Rezső: Öreg halász

Görög Rezső: Öreg halász (részlet)

A kinagyított képen jobban látható, milyen részletességgel ismerte és ábrázolta Rudi a halász munkáját. Gondosan feldolgozza a halakat, mielőtt partra vinné őket. Még a különféle halfajtákat is felismerhetően ábrázolja a halakért rajongó művész. Realista? Hát hogyne. De nem szocialista realista, hanem művészi realizmussal szemlélt köznapi témát örökít meg. Ha úgy veszem, egyfajta képi oktatás. S hogy mi a jelentősége? Legfőképpen az, hogy élethűen ábrázolja egy egyszerű földi ember köznapi munkáját és munkája tárgyait, mintha közérthetővé akarná tenni, akárha egy földönkívülinek magyarázná. Ám ha a mai városi ember élettől elrugaskodott életformáját veszem, bizony annak is el kell magyarázni ugyanezt, ugyanis fogalma sincsen róla, hogy fogják a halat, vagy hogy egykor hogyan fogták. Mármost a hivatásos halászok. Nos, kaphatnánk elegendő információt ugyanerről, ha Rudi is „elrontotta volna” a képeit, ahogy sok kortársa tette, csak mert az akkori kordivat ezt követelte volna meg tőle?! Ugyan, ugyan.

Görög Rezső: Bárkák

Ugyanaz a típusú bárka látható ezen a képen, mint az *Öreg halász* c. kompozícióban. Előbb úgy gondoltam, hogy korai kép, talán eltévesztette az arányokat Rudi ezen a kompozícióban, de már másként gondolom. A helyzet inkább az lehet, hogy ezeket a széles, lapos fenekű vízi járműveket azóta kivonták a forgalomból. A széles csónaktest miatt lehet olyan, hogy több halásznak is el kellett férnie rajta, amikor dolgoztak rajta, és a fogásaik is jóval bőségesebbek lehettek akkoriban, mint manapság az egyre erősebben elszennyezett vizeken, tehát el kellett férni, amikor beleürítették a bárkájukba. Ugyanezt indokolja a kissé távolabbi másik bárka, amelyik ugyanoda érkezik meg kikötni, ahová a fülkés társa.

Egy másik „éjszakai fogásom” a korábban már annyit keresett *Tiszapart*. Ezt nemcsak a sűrűn látogatott és ábrázolt kedves folyó, Erzsébet városának folyama miatt, hanem mert olvastam róla, tehát közzétételekor értékelhette a kritika és a közönség.

S valóban, az utóbbi három kép színei, hangulata és szépnek ábrázolt emberalakjai közös vonásokat mutatnak. A barna-kobaltnék variációk, melyek a föld és a víz színei, magukba olvasztják a környezet egyéb árnyalatait is. Két lábbal a földön állni, de mindig a vízhez vágyni – ez is lehetett volna Rudi mottója. Ha szavakkal nem is mondta el, de képeiről ez sugárzik. A *Tiszapart* egy férfit és két nőt ábrázol. Első ránézésre idősebb szülők és a lányuk. Az egyik nő (az anya) már a csónakban ül, a másik csak most közelít feléjük. A férfi berakodik a ladikba. A parton mellette vizeskanna, a kétkezi munkások, s talán másoknak is mindennapi fontos használati tárgya. Mindenki vitte magával otthonról az egész napra való ivóvizet, akár a mezőre ment, akár vízre szállt. Inni kellett és kezét is kellett mosni, mikor a munkájukat félbehagyták, evéshez készülődtek. A kép baloldalán mintha fűzfa ágai hajlanának a vízre. Ezek az ágak viszont nem kidolgozottak, csak számomra tűnik úgy, mintha ez egy füzes vízparti jelenet volna. Lehet persze a vízben játszó verőfény is, de akkor nem lógna rá a partra, annak is legsötétebb, tehát árnyékban levő részére. Az árnyékot valaminek adnia kell. Ezért gondolom, hogy fűzfaágak ezek a foltta lényegült jelek a kép bal oldali terében.

Görög Rezső: Tiszapart

A kanna-motívum szerepelt már egy korábbi művén, a *Zagyvapart* címűn. Azon egy emberpár telepszik le a Zagyva folyó (nyáron csak pataknyi folyócska) partjára. Előbb napozóknak véltem őket, de a maguk mellé lehelyezett motyó, meg a kanna inkább a földön munkálkodó személyekre utal.

Görög Rezső: Zagyvapart

2018. január 16.

Elmélkedés a színekről

Azóta is többször eltöprengtem ezen a színvariáción. Senki másnál nem láttam hasonlót. A kobaltkék a drága festékek közé tartozik. Előállítására nem egyszerű. Alumíniumhidrátból és foszforsavas kobaltból készül. Órákon át kell fehérre izzítani a keveréket, a jellegzetes kék szín csak ezután születik meg belőle. Mivel igen drága festéknek számított, még a nyomdászok is csak ritkán használták. Az én memóriámban honnan maradt meg mégis? Kislánykoromban a rajztanárnőnknek segítettünk a szertárban rendet rakni. Ott akadt meg a szemem ezen a színekülönlegességen, a tanárnő festékei között. A barna sem olyan egyszerű sötét szín Rudinál. Sok árnyalatát használja ezeken a képeken is. A fent említett képeken is. Amikor a rozsdavörös – kobaltkék együttes jelenik meg, voltaképpen visszautalás történik két alapszínre: piros – kék. Szóval a kék hideg árnyalatára felel a föld melegsége, mely akkor is ontja, árasztja magából a hőt, amikor az ég, a levegő már teljesen lehültek. Úgy egészítik ki egymást, ahogyan a Rudi szülei is. Az egyiket valósággal szétveti az erő, a fölös energia, akár a tenger vizét a viharos indulat, míg a józan bölcsességgel bíró föld, a női istenség megnyugtatja és lecsillapítja. Nyugalmával lecsendesíti a legvadabb szelet is, a kékben játszó levegő tombolását. Az összhatás, a kép végeredménye pedig nyugalmas lesz. Benne van a földművesek és kétkezi munkások életritmus, csendes, de szívós munkavégzése. Egy olyan erő, amely megtart, teremt, megsokszoroz. Rudi zsánerképei ezért is jelentősek. A munkát is képes nagy szeretettel ábrázolni, emberközelségre hozni. Csak kevesen gondolkodnak el rajta, hogy épp ezeket az egyszerű embereket vetette meg és törte meg kegyetlen kíméletlenséggel a társadalom felsőbbnek mondott osztálya, a mindenkor, hogy több volt benne a szenvedés, mint az öröm. Mégis, amikor egy időre békében hagyták őket, a lelkükben szépség termelt, költészet és zene, a kézművességnek olyan csodás gazdagsága, ami ennyit tesz magyarul: a szépség nem ott terem meg, ahol hajszolják, hanem ahová a Jóisten elplántálja. A parasztság helyzete mit se változott a II. világháború után. A kommunisták éppúgy megvetették őket, mint korábban az arisztokrácia, s talán még kegyetlenebbül elbántak velük, felülmúlva minden régi kegyetlenséget. Talán a Dózsa-féle parasztháború leveréséhez fogható módon nem, de jóval aljasabban, megtámadva az ember legértékesebb részét, a lelkét. A verbális kínzások és az ész nélküli megalázások, úgy tűnt, véglegesen tönkretették a földműves osztályt, különösen a rendszerváltozás után, amikor az elvtársak sunyin megbújva rejtőztek, majd átvedlettek nagybirtokossá, a korábbi öntudatos telkes gazdákat pedig zselléreké alázták azokon a földeken, amelyeket korábban apáik, nagyapáik műveltek és birtokoltak, ki több, ki kevesebb ideig.

Említettem már, hogy Rudi kedvelte a lila színt. Mikor megismertem, gyakran viselt efféle ruhadarabokat. Örült neki, amikor az én ruhatáramban is felfedezte őket, vagy ha ilyet választottam magamnak az akkori zsebpénzemből, az ösztöndíjamból. Most viszont, visszagondolva, felöltik bennem, hogy Rudi akkor még – lélekben legalább is – Erzsit gyászolta. A lila a gyász egyik színe. Nagyhéten ezt viselik a papok. Hagyományosan az öreg hölgyek színe, akik a fekete gyász levetése után is jelezték a lelkükben honoló érzést. Rudi beszélt is nekem erről, mármint az Erzsivel való kapcsolatáról. Nyilván ambivalens érzései voltak vele kapcsolatban (kivel nem? Az otthoni alapérzése is ez volt, szülei révén). Akkor még egy fél év se telt el az Erzi halála óta, ennyi idő alatt pedig lehetetlen feldolgozni egy szeretett lény elvesztését. Erzi igen fontos szerepet töltött be Rudi életében. Előbb csodálta és rajongott érte, aztán rájött, hogy bár megkapta, feleségül vette, de továbbra is meg kell küzdenie érte. A színházi világ már csak ilyen. A csodák hangulatát is megteremteni képes millió magában rejti a nagy intrikákat, féltékenységeket és hódításokat. Egyszóval a szenvedélyeket. Rudi számára fontos volt a színház. Nemcsak Erzi miatt látogatta, hanem mert a baráti köre is hasonló kötődésű volt. A hatvanas években remek színházi élet volt Magyarországon. Ezt nem valami öreges nosztalgia mondatja velem, hanem ugyanerről tanúskodnak a színházi filmfelvételek is. Az egyik kultúrchatornán gyakran látni ezekből az előadásokból, amelyeket

megcsodál a mai néző. Nekünk, idősebb nemzedéknek ez visszatekintés, egyfajta ismétlés, máskor rácsodálkozás, mert nem láthattuk akkoriban mindet. A vidéki közönség ritkábban juthatott hozzá. Akkoriban még ritkák voltak a buszos színházlátogatások, egyik városból a másikba. Ma már ez se nagy ügy. Még külföldről is utaznak hozzánk zenerajongók, különösen operaelőadásokra.

Nos, mivel Rudi színeinek elemzéséből indultam ki, hozzá kell fűznöm még egy gondolatot a fentiekhez: a két alapszín vegyítése egyúttal a kedvenc lila színt eredményezi, mármint a pirosé és a kéké. Pontos tükre ez a lélek állapotának. S hogy miért állítom ezt? Mert ott maradt benne örök megoldatlanságként a két szülő ellentmondásos természete, ami a felnőttek, s aztán az öregek kapcsolatában harmóniába olvadt, a két fiúban viszont soha. Ennek a titka Margit mama lelkében keresendő. Mármint az, hogy ő hogyan volt képes ezeket az ellentmondásokat mind szeretetté lényegíteni. Biztosan nagyon kedves és harmonikus volt a lénye. Ezt kereste Rudi is minden nőben. Ezért csalódott és maradt magára mindig a végén. Az a típus, amit ő fizikailag kedvelt, és amelyiknek a társaságát folyton kereste, nem annyira nyugodt, ellenkezőleg: nagyon is sok nyugtalanságot hordoz magában. Ettől gyakoriak a pengeváltások, ahogyan első házasságának története is kibontakozott előttünk. Ildikó azt mondja, hogy az a nőtípus hideg. Talán az is, ki tudja. Rudi alapvető problémája mégis inkább a gyermektelenség volt. Ez örök hiányérzetként csapott fel hatalmas lángként a lelkéből. A végletek pedig egyik szélsőségből a másikba sodorták. Amikor nem talált hozzá illő és a tehetségéhez méltó művelt nőt, rendszerint beírte egyszerűbbel, sőt primitívvel is. A 90-es években, amikor már nekem is volt telefonom és újra megtaláltuk egymást jó évtizedes kihagyás után, Rudi méltatlankodva emlegette nekem egy ismerőst, aki erdélyinek mondta magát (ez gyakori volt semmirekellő alakok között idehaza is, hogy szimpátiát keltsenek maguk iránt), és folyton hazudozott. Igénytelen nő volt, semmiben nem illett Rudihoz. A hagyatékban talált fotók között is találtam párat, amelyiken láthatóan egy nagyon primitív nő társaságában fényképezték le Rudit az otthonában vagy másutt. A Rita nevű modellje is, akivel viszonylag hosszabb ideig futott, meglehetősen együgyű arckifejezésű, vagyis nem intellektuális típus. Benne a nagy korkülönbség volt a domináns vonzerő. A fotó hátoldalán találjuk Rudi feljegyzését, t.i. hogy 30 évvel volt fiatalabb nála. Szóval továbbra is sikeresen hódított a nők között Rudi barátunk. Ritát lefestette egy zöldes standon, amint a mögötte levő ládasornak támaszkodik. Talán ott ismerhette meg, a piacon, ahol vásárolt. A lánynak pedig könnyebb volt modellikednie, mint nehéz fizikai munkát végeznie. Egy darabig. Amíg a kapcsolat, erősebb lelki kötődés hiányában, ki nem fulladt.

Színház

Amikor a régi színházi előadásokat újránézem a TV-n, nemcsak azzal szembesülök, hogy sokszor más szempontok alapján látom viszont a régi élményeket, hanem hogy ezek közül hány inspirálhatta Rudit. A *III. Richárd* mindig ürügyként szolgált a színésznek és rendezőnek a társadalomkritikára. Rudinak is volt ilyen című rézkarca, de egyelőre nem sikerült előtalálni, valahol még lappangania kell. Az atomháborús félelmekre utaltam egy Darvas Iván-film kapcsán. Feltételezem, hogy ez sokkal inkább megihlethette Rudit, mint a szokványos, sablonos és unalmas pártpropaganda. A *Homo faber* egy humoros rajzfilmsorozat volt, ám teljesen eltérő Rudi interpretációjától. Rudi az azonos című hatalmas képén, mely zseniális alkotásai közé tartozik, egyik főművének tartom, egyértelmű, hogy 1956-nak állít emléket. Benne van minden keserősége és súlyos kritikája, amit a fennálló renddel szemben meg akart fogalmazni.

A művészek egymást is ihlették. Sok azonos című, témájú képpel találkoztam már, de nem mindegyik azért kapta az azonos címet, mert hivatalból adták ki úgymond őket, hanem mert a barátok hatottak egymásra, közös vitáik, megbeszéléseik után ki-ki hazatért és műtermébe visszavonulva fogalmazta meg képekben is a saját verzióját. Kivételt képez a Tanácsköztársaság-sorozat, amire a naplójában is utal Rudi, t.i. hogy nagyon sokat lehetett rajta nyerni. Ennek epizódcímei közösek Konstantin Lászlóéval is, de sokan mások alkottak a fényes jutalom reményében. Találtam egy Kondor Béla-képet is, ami erősen elvonatkoztat, azaz absztrahál, nekem mégis úgy tűnik, hogy barátja, Görög Rezső életének egy kedves pillanatát örökítette meg. Ennek címe: *Férfi csókával*.

Kondor Béla: Férfi csókával

Amint látható, az ábrázolt férfi haja vörös, Rudi viszont sötétbarna hajú volt fiatalkorában. Ez csak egy lényegtelen részlet, ami a fontosabb, az a Kondor által megjelenített ember – madár kapcsolat. (A frizura egyébként hasonlít a Rudiéhoz). A férfi valamit magyaráz, talán fütyörészik a csókának, amit

az behódoló testtartással fogad. Talán a madár szomorú is a rabságban tartás miatt, és nem is nagyon figyel az „oktatásra”. Kettejük kapcsolatában van viszont valami nagyon kedves és bensőséges. Egymásra találtak valahogyan ebben a kapcsolatban. Rudi szökéstörténetéből tudtuk meg, hogy ő is tartott egy szelídített csókat a Lenin körüti lakásában. Amikor elindult a nagy útra, a Tiszán való kiúzásra, szabadon engedte a madarat. Az ablakot legalább is nyitva hagyta számára, hogy tudjon közlekedni azon keresztül. Egy árvát azért mégis hagyott maga után. Nem tudni, hogyan boldogulnak a fogva tartott madarak, ha minden felkészítés nélkül magukra hagyják őket. Rudinak nyilván nem volt más választása. Erzsivel se ezt beszélte meg, mikor utoljára felkereste Kecskeméten, a színházban. Egyáltalán semmit se beszéltek meg. Már csak vizuálisan kommunikáltak egymással, szavaik se maradtak, hogy kimondják, amit én egy Burns-idézettel örökítettem meg.

Bár senki nem mondta, ki volt a Kondor-kép modellje, én feltételezem, hogy Rudi lehetett. Nagyvárosban nem túl gyakori az efféle ember-madár barátság. Nyilas Misi még megtehetette a Debreceni Kollégium egy titkolt zugában, de az akkor már meglehetősen elidegenedett Budapesten erre nem akadt túl sok példa az állatbarát Rudin kívül. S nem is értettek hozzá. Ahogy a Kondor-képen láthatjuk, sokat és nagy türelemmel kellett foglalkozni egy madárral, hogy az emberhez szelídüljön.

Egy másik Kondor-képen is felismerni vélem Rudi alakját. Nem hiszem, hogy Kondort kiengedték volna Olaszországba, ahol Rudi búvárkodott. Inkább idehaza láthatta halat fogni, s azt a jelenetet örökítette meg számunkra. Egyébként Kondor Rudi távozása után nem sokkal meghalt, tehát a kép itthoni ihletésű lehet.

Kondor Béla: Halat fogó

Rudi alakja és frizurája ismerős, szinte letagadhatatlan. Ám a hétköznapi művelet, amely Kondor képén megjelenik, nem pusztán a halászatról szól. Rudi egy ladik ülődeszkáján vagy egy stégen áll mezítlábasan, mint aki épp levetette búvárruhája felső részét és békauszonyait, a halat pedig mintegy

áldozatként mutatja be, arcát egyenesen a nap felé fordítva. A nap sem köznapi, azaz sematikus ábra, hanem szimbolikus. Egyrészt kinyílt rózsához hasonlít, másrészt egyenesen feléje tart egy madár, Rudi főnixmadara. Rudi ezt követi a tekintetével. A kifogott halat megtartania nem eshet nehezére, hiszen nem is nagy. Ám az áldozat, amit bemutat, nem mindennapi. Rudi aszcendense Ildikó szerint Skorpió lehet. A főnix átváltozása Kondor művészi víziója, s éppen a vízjelű Skorpió élettörténete. Végül szép szárnyas lényé alakul át (főnixmadárrá) és eltávozik, egyenesen a Napba. A Földről már csak pár szál buzogány integet utána, diszkrétan a háttérben elhelyezve. Nem tudom, mikori képe ez Kondornak, csupán azt érzékelem belőle, mennyire ráhangolódott barátja természetére, küldetéstörténetére és önmegvalósítására a nagyszerű művész-barát. Akár Rudi kiűzése előtt rajzolta vagy karcolta lemezre, akár utóbb, mindenképpen szépen összegezte Rudi művészi karrierének kiteljesedését. Azt a pályafutást, mely elválaszthatatlan az egyszerű foglalkozáshoz való kötődésétől. A hal keresztény szimbólum, de erről már írtam a skandináv mitológiával kapcsolatosan, mármint hogy ez is egyúttal Skorpió-kötődés. Szóval Rudinak kellett ez a keresztény kötődés, melyet nemrégén lejárt inkarnációjában élt meg. Emiatt rajzolta meg annyi formában és variációban a halakat.

Vissza a színházhoz. Rudit megérintette a különös művészvilág hangulata, jellegzetes atmoszférája. Minden színházrajongóra nagy hatással van ez, mi tagadás. Az ember magába szívja, ráhangolódik, s ezáltal válik a produkció részesévé. Legalább is ez a kezdet. A rajongó természetű Rudi hogy maradhatott volna közömbös ez iránt? Tudjuk ezt *Táncosnő* c. képe alapján, mely még szintén nem került elő, csupán sejtjük, hogy Erzsí (vagy ő is?) hathatott rá, ihlethette a 60-as évekbeli rézkarcot. Mikor velem találkozott Rudi, akkorra már meglehetősen kiábrándult az egykori álomvilágból. Jó pár szarkasztikus megjegyzését kellett végighallgatnom – színészekről, balett-táncosokról. Mindez arról szólt, hogy ők is ugyanolyan emberek, mint más, hogy vannak közönséges, sőt vulgáris testi megnyilvánulásaik. Ezzel vissza kell utalnom egyben arra a gyermekkori képre, amikor Rudi csodálta a fehér ruhás angyalokként látott szomszéd lányokat, majd hogy összetört a róluk alkotott, szépséges képe. Ugyanilyen hideg zuhany érhetette a színház világa részéről is, amikor alaposabban kiismerte. Mintegy önmaga vigasztalására mondhatta ezeket, mellékesen pedig nekem, aki soha nem rajongtam kritikátlanul, sem egyes színészekért, sem magáért a színházért. Én oda ugyanúgy jártam, ahogy a koncertekre: a művészi élményt keresve, ami elvont dolog, nem pedig banga rajongóként, akit egy-egy híres ember vonz – fizikai valójában és külsőségeiben. Az is azért, mert fogalma sincsen azok valós világáról. Rudi viszont előbb ezek közé tartozott, majd megtört a varázs, és mindennek vége lett. Ő legalább is azt szerette volna, de hát mit tehetett ő a mégis benne továbbélő varázs kergetéséről?! Úgy vonzotta őt az a világ, ahogyan a fény az utána esengő éjszakai pillangót vagy szentjánosbogarat.

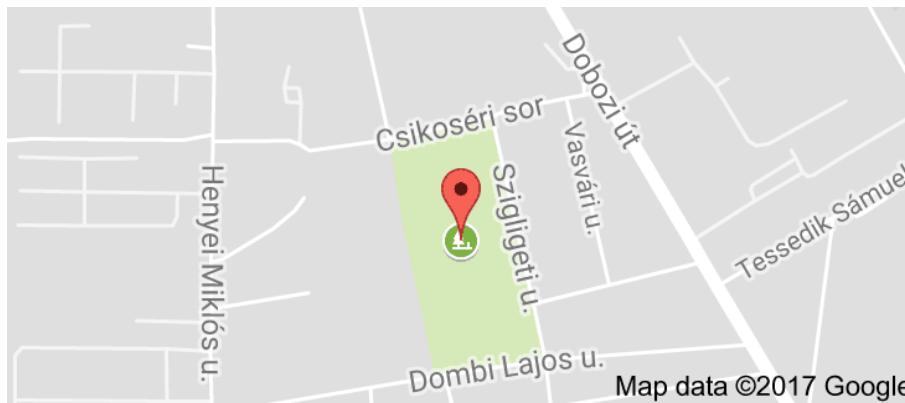
A kiábrándulásról csak annyit tudunk, hogy Erzsível is kapcsolatos lehetett. A tengerészek „Ahány dokk, annyi lány” mentalitására faragta magának az „Ahány színház, annyi barát” cinikus szlogenjét a színésznőkre vonatkozóan. Hogy ezt ő találta ki, vagy valamelyik színészbarátja súgta neki, nem tudjuk. De az Erzsínek hazatelefonált üzenete mégis utal valami hasonlóra: „Most már férjhez mehetsz.” És Erzsí valóban újra férjhez is ment. Majd viszonylag hamar elhalálozott. Volt-e még újra hatása, varázsa Rudira a kulisszák világának? Bizonyára, mert találkoztunk színházi, azaz operajegyzetével az emlékiratai között is. Kondornak is vannak Hamlet-variációi, ha jól emlékszem.

Az utolsó stáció

Mikor a Morzsakönyvet már kiadtam a kezem közül, azaz digitális feldolgozás alatt állt, időnként kerestéltem még a fellelhető adatok és képek után. Így bukkantam rá a gyulai Református Idősek Otthona képére, amit ennek a könyvnek a számára is elmentek. Innen távozott el az élők sorából, miután teljesen elmagányosodva, reménytelenül élte utolsó hónapjait. Memóriavesztetten, távol mindannyiunktól, akikhez akkor is köze lehetett volna.

Idősek Otthona, Gyula

A gyulai Református Ó-temető a térképen

Szellemileg már semmiképpen nem lehetett fontos a Rudi számára, annyiból viszont igen, hogy volt olyan hely, ahol gondoskodtak róla öregségére, elesett állapotában. Amikor ideje lejárt, intézkedtek a temetéséről, urnáját, bár közös sírhelyen, de elhelyezték, fejfát állítottak neki. A temető képét is megtaláltam, ahol nyugszik, csak az urnáját nem tudtuk még elhozni, mivel nem dőlt el, melyik lesz a végső nyughelye.

Református Ó-temető, Gyula

5700 Gyula, Dombi Lajos utca 1022. hrsz.

Legközelebb talán szerencsésebbek leszünk, és megtaláljuk a temetőgondnokot, aki elvezethet bennünket Rudi sírjához. Mimi is szeretne elkísérni bennünket, már többször sürgette. Mivel a sírhelyet a temetőgondnok tudja pontosan, ő pedig tartósan beteg volt, erre a nagyobb útra nem vállalkoztunk. Van ugyan rá esély, hogy megtaláljunk egy sírt, csak úgy, magunkban bolyongva egy ismeretlen helyen, de ez nem túl nagy. Kocsival odautazni költséges, szóval inkább jó időben megyünk, amikor már hosszabbak lesznek a nappalok, és nem esteledik ránk túl korán, a gondnok pedig épp ráér.

A református lelkészt, aki temette, szerettem volna értesíteni a kiállítás megnyitásáról, de nem értem el telefonon, mert akkoriban nagyon sok intéznivalóm akadt. Csak a gondnokkal beszéltem röviden, de nem sokra jutottam vele. Az ő feladata a sírok gondozása, nem pedig efféle események látogatása. S ahogy az imént megjegyeztem, drága az út autóval Gyula és Eger között. Nem várhattuk el egy feltehetőleg vékonypénzű paptól, hogy egy számára majdhogynem ismeretlen személy után kutasson.

Nos, ez a mostani egy csonka jegyzet, amely későbbi kiegészítésre vár.

2018. január 22.

A horoszkóp sarkalatos részei

Ildikó bőségesen utalt leveleiben Rudi horoszkópjának érdekességeire és jellegzetességeire. Ezekből emelek ki részeket, amelyeket az okkult tudományok iránt nem érdeklődők nyugodtan átlapozhatnak, akik viszont gyarapodni kívánnak a rendhagyó feljegyzésekből, tanulmányozhatják.

„A falusi csendéleteken (zsánerképeken - M.M.) az ő Bika-jegyének a hatása jön át. A föld szeretete, minden békés, stabil, biztonságos, mozdulatlan. A táj, a termékeny, a nagydarab hölgyek is ezt sugallják. A Vénusza is a Bikában áll, így érthető a vonzódása a testes, dús idomú nőkhöz. A 3 házassága is annak tudható be, hogy szüksége volt érzelmileg a biztonságra, magához kötötte a nőt, akit szeretett...

... Komoly szaturnuszi feje van, főleg fiatalon, és az időskori plaketten profilból. A gyomorbetegsége a Halak jegyű Marsából következik (belül, rejtetten túl szenzibilis, kívülről fenegyerek). Vannak benne ellentmondások. A Halak Mars-ból következik, hogy a szerelemben is titokzatos, rejtelmes, érzékeny, a másokra nagyon rá tud hangolódni lelkileg; az energiája ebben is hullámzó. A szépség, a vonzerő csapdába ejti, hamar elcsábul... A művészek gyakran a partnerekből töltődnek művészetükhöz is. Inspirálóan hat egy titokzatos, rejtélyes nő. A mindennapokban viszont nem lehet azt a varázslatot prolongálni, vége, gyorsan szétrobban. Ekkor jön Rudi részéről a hiányérzet. Ő a partnereiből töltődött, merített energiát, ötletet, művészetéhez témát, alakokat.

A nőkkel való kapcsolata erősen diszharmonikus. Két szálon futnak az érzelmei. Azokat a nőket értékeli, tiszteli, akik tanultak, művészek, kifinomultak, okosak, pl. ezeket veszi feleségül. Érdekes módon később jön a kiábrándulás, mert ezek a nők az érzéki vágyait nem tudják betölteni... Aki viszont testileg kívánt, aki megfelelt az érzéki igényeinek, azt nem tudta értékelni szellemi partnerként. Két irányba széttart az elképzelése. Egy személyben kellett volna ötvözni mindent, de ezt nem találta meg...

... Az anyukája különös, érdekes, egyedi asszony volt. Festeni, művészkedni, más lenni, kitűnni az átlagból. Ő a szellemi dolgokra, művészetre volt nyitott, természetes, hogy Rudival „egy húron pendültek”. A „nagy esztéták” (Rudi és a Mama) így egy külön világot alkottak, az alkotás, az esztétikum, a művészi szépség régióiba emelkedtek. A Papa a maga földi valóságával lemaradt, kimaradt ebből az élményből. A Papa próbált alkalmazkodni az új világhoz. Az apa-fia ellentét abból adódott, hogy Rudi lázadt minden és mindenki ellen. Harcba állt az egész világgal. Nyughatatlan, állandóan változtató, függetlenségszerető ember volt. Váratlan tettek, reakciók jellemzik. Nem tűrte a korlátokat, kötöttségeket, vagy csak egy ideig. Öntörvényű ember, sok az energiája.

Ő a korlátokat nem bírta, és egy idő után az alkalmazkodást elviselhetetlennek érezte, ő maga robbantotta szét az adott életkörülményeit... Heves és kellemetlen energiák dúltak benne, és nem tudta irányítani ezeket. Fejjel ment a falnak, önmagának ártott, de ezek a pusztító energiák mindig kiszabadították valami szorultságból, továbbgördítették a sorsát. Nem kellemes ez a sors, de segítette abban, nehogy túlzottan lerögzüljön az adott helyzetben. Az oldódása sose volt békés és problémamentes. Állandó, gyökeres változásoknak volt kitéve, de így új irányt vett az élete, új emberként kezdhette el ismét, a régi korlátok nem kötik többé...

... Mivel kétségtelenül nagy tehetség, elkezdtem ennek jeleit keresni a képletében. Nézegettem nagy festők horoszkópját (Benczúr Gyula, Paál László, Munkácsy, Csontváry, stb.), és sok tehetség-fényszöveget mutattak. Johannes Kepler kezdett ezekkel elsőként foglalkozni. Rudinál ezekből kb. 17-et találtam, de lehet ennél is több. Mivel nem ismerjük a pontos születési óráját, lehet, hogy az aszcendenséhez vagy a többi tengelyponthoz is mennek ilyen fényszögek.

Pl. a 36°-os fényszög a profizmus fényszöge, a valódi, realizálható tehetség, amely ezt az inkarnációt szolgálja. Rendelkezésre áll a tehetség, amit csak ki kell bontakoztatni! A pythagoreusok szent száma volt a 36.

72°-os fényszög: olyan egyedi elképzelések, tudás, melyet a világ megismer. Személyes gondolatok, melyeket közöl, de ez a fajta tehetség-zsenialitás látens is maradhat, ha az egyén nem ismeri ezt fel benne, nem dolgozik rajta. A gondolatközlés a képei által bőven megvalósul, a misztikus képei erősen sokkolnak. Fontos, hogy ez múltból hozott tehetség, képesség, melyet ebben az életben tovább kell fejleszteni, de legalább is előbányászni és kiaknázni. Itt és most kell használni!!!

108°-os fényszög: ez nagyon ritka és több is van belőle Rudinál. Kreatív, eredeti tehetség, mely megmarad utánunk. Nem tűnik el, nem vész el, fennmarad. Nemcsak egy inkarnációra szól, hanem az egész inkarnációs ciklusra (több életre). Kemény munka, erőfeszítések, kreatív gondolkodás, fejlődés, összegződés benne, és inspiratív médiumi úton szerzett tudás is! Olyan tehetség, mely megnyilvánulásaiban, műveiben túléli a fizikai testet. Tehát halála után esetleg még sikeresebb. Alkotói módszereire jellemző a módosult tudatállapot, de szerek nélkül! Olyan kreatív művész, aki hozzájárul az egész Univerzum fejlődő és megújuló kreativitásához. Nagy szellemi erő, zsenialitás jellemzi a művészetben.”

2018. január 23.

Tovább keresgélek

Késő esti szokásos elfoglaltságom, hogy keregélek Rudi képei után. Hátha... amit azonnal le is intek, még ha találok is valamit. Gondolok arra is, hogy talán már többen olvasták a könyvemet, galériások, vagy csak Mimitől értesültek róla, hogy Rudi életműve felértékelődött. Nos, van egy-két erre utaló jel. A legszembetűnőbb az, hogy pár képét felértékelték. Korábban olcsón lehetett hozzájutni, de most már jóval magasabb áron kínálják megvételre. Meglehet, hogy mindez véletlen egybeesés, kedves kortársaink pedig továbbra se olvasnak, csak eszükbe jutott, hogy megvételre kínáljanak fel régi műveket. Ilyen pl. a *Duna* című óriás rézkarc (89x49 cm), aminek ezelőtt csak egy eléggé elmosódott felvételét tudtam bemutatni. Tegnap nagy öröömre rábukkantam egy rendesebb fotóra is, amit gyorsan ideillesztek.

Görög Rezső: Duna

Már akkor is tudtam, hogy az egyik legszebb tájképéről van szó, amikor azt a kis picuri, elmosódott képet megláttam. A részleteit viszont nem tudtam volna leírni, mert túl kicsi változat volt feltéve az Internetre. Most ezt a totál képet látva sok apró, és mások számára talán elhanyagolható eleme is kibontakozik. Legelőször is a hatalmas víztömeg, mely önkéntelenül is eszünkbe juttatja Rudi híres kiúszását a Tiszán. Ez a kép 60-as évekbeli lehet. Egyrészt mérete alapján, mivel úgy tudjuk, hogy a nagy rézkarcnyomógépre csak a 60-as évek elején tett szert Rudi barátunk. Másodsor felfedezhetjük a felvételen a tipikus képcsarnokos léckeretet, mely a legtöbb óriás nyomathoz tartozik. A szigeten és az innenső parton olyan jellegzetes parasztházakat látunk, amelyek ma már feltehetőleg nem is léteznek. Igen közel épültek egymáshoz, kertjük alig van, szinte semmi, hacsak nem hosszúkás telkeken épültek. Mezőgazdasággal pedig foglalkozhattak az itt élők, mert a víz sekélyebb részén teheneket látunk a vízben állva. Az egyik kontyos ház mellett jókora szénaszárító, ahol az állatok részére gyűjtik a téli takarmányt.

A háttérben a szinte tengerré szélesedő víztömegben hosszú uszály halad a lomhán hömpölygő vízen. Nem tudom, meddig volt vízi teherforgalmunk a Dunán, de feltételezem, hogy mégis csak ez volt a legolcsóbb szállítási mód. Rudi fiatalkorában, amikor még Nagymaroson tanult Pap Gyula magániskolájában, tájból is, és ilyen típusú házakból is láthatott Rudi, hogy ez így maradt meg az emlékezetében. Bár ismerve horgászszenvédélyét, egészen bizonyosan visszajárt korábbi kedvenc

helyeire is. A part mentén mindenütt fasorok. Hogy miért ültették őket olyan közel a vízhez, nem tudom, csak sejtem. Részben, hogy védjék a szigetet az áradásoktól, de meglehet, hogy épp az árvíz nagyságát mutatja, amikor a víz már elérte a partokat, és az egész szigetet elöntéssel fenyegeti. A fák formájából arra lehet következtetni, hogy növendék nyárfák, gesztenyék, illetve gyümölcsfák. Még nem túl magasak, tehát jó pár évvel a kép készítése előtt ültethették őket. Van, amelyik virágosnak tűnik. A lombjuk kifejlett, tehát nem kora tavasszal láthatta ilyenek Rudi, amikor a sok jég és hó olvadáka lejön a hegyekből. Inkább májusban, amikor már lombosak a fák, és pár fajtának az volt a rendes virágzási ideje. Szerette Rudi ezeket a vízparti fasorokat. Sok képén látni őket.

A szemközti parton kikötőhelyet látni csónakokkal. Nyilván ezzel közlekedtek, akik a szigeten laktak, és csak sejteni lehet, hogy a kertészkedésen és állattartáson kívül halászattal is foglalkoztak. Két dolgot lehet feltételezni ebből. Valamiért kiesett a mezőgazdaságilag hasznosíthatónak tartott területek közül ez a hely. Az emberek pedig vagy megkapták szabad művelésre, vagy háztájiként, de az is meglehet, hogy maguknak foglalták el ezt a „senki földjét”, melynek talaját az áradások termékennyé tették az itt lerakott hordalékokkal. A Duna-kanyar utóbb népszerű üdülőhellyé változott, bár nem valószínű, hogy ennyire közel a vízhez építkeztek a városiak. A szoros építkezési mód inkább a vidéki emberekre vall: a házaik is mintegy összebújtak, vész esetén segíthették egymást, könnyebb volt egymásra figyelni (jó szándékúan természetesen), nem a Rudi társbérlijének kontroll-mániája szerint. Nos, ha ezt a képet most nem is tudom levadászni, azért evidenciában tartom, hátha valamikor még összejön. Szép darabja lenne a gyűjteményemnek. Előbb szellemi síkon születik meg az óhaj, annak nyomán a terv, majd a tett, amit Rudi is olyan fontosnak tartott, hogy a műalkotás főelemeként emelte ki.

A házak egy része cseréppel fedett, mások nádtetősek. Ez utóbbiak, gondolom, gazdasági épületek lehetnek. Tűz esetén azért veszélyes lehet, különösen ennyire közel építve egymáshoz. Igaz, közel a víz, könnyebben oltható, mint egy száraz, poros alföldi helyen. Most ismét arra gondolok, milyen jó, hogy ennyire élethűen ábrázolta Rudi ezt a tájat is. Modernkedő változatban ugyanezeket az információkat nem lehetne leolvasni róla. S ehhez hozzá kell tennem azt is, hogy az én gyermek- vagy serdülőkorom idején metszhette rézbe ezt a tájat a röntgenszemű művész, aki sok modelljének a veséjébe látott. A képet alaposan szemügyre véve, el kell vetni az árvíz jelenlétét a képen. A tehének a vízben állva isznak. A folyó vize szinte áll azon a részen, a tehéneknek épp csak a patáját fedi. Áradáskor erős a sodrás. Olyankor nem lehetne beleengedni az állatokat.

Tegnap feltettem pár kérdést Ildikónak a horoszkóppal kapcsolatosan. Rudi újító énje Uránusz-jellegű-e? Ő megerősítette ezt a feltételezésemet, de a mai napon nekiálltam és magam is gyűjtöttem be ezzel kapcsolatos információkat. Az Ildikó által említett féktelen, szinte forradalmár típusú, lázadó egyéniség egyértelműen Uránusz-hatás alatt áll, ugyanis e jegy születőire jellemző.

2018. január 24.

Az uránuszi ember

A válasz csak pár nappal később érkezett meg. Mindkettőnknek vannak háziasszonyi teendői is, egyéb elintéznivalói. Kérdéseimet én is levélben intéztem Ildikóhoz:

„Kedves Ildikó!

Köszönöm, hogy megerősítettél a feltételezéseimben, a bolygóállások tekintetében.

Mellékelem az összegyűjtött szignókat, különféle korszakaiból.

Megismétlem a felvetett gondolatokat a horoszkóppal kapcsolatosan:

1.) Rudi újjító énje Uránusz-jellegű, e bolygó hatása alatt áll.

2.) A túltengő energiák Kos-jegyget mutatnak. Születési jegye sincsen túl messze a zodiákusban a Kostól, de magára az őserőre vall, ami a Kos alapeleme. Valósággal olyan, mint az ősröbbanás, a hatóereje.

3.) A rossz energiák, harag, stb. Plútó-jellegűek nála?

4.) Ősi utalás: a gyermekeit felfaló Szaturnusz, az ősapa-istenség a görögöknél. Talán valamelyik előző életében követett el szülőként bűnt a gyereke vagy gyerekei ellen. Esetleg ezért volt most gyermektelen, hogy tanuljon belőle. A túl szigorú apát ezért kaphatta: szembesítés, önmagára ismerés a feladata ezzel.

5.) Plútó vagy Hádész az alvilág ura, a sötétség, a rejtettség, a misztikum világa ezért természetes ebben a jegyben. Plútó ugyanakkor ősbolygó, ahogyan Atlantisz őskontinens a Földön. Valami nagyon ősi, nagyon elemi van benne. Igen tapasztalt, öreg lélek.

6. A sértődésre, elvonulásra, a misztikumra való hajlam fentiek jegyében áll, vagy más bolygó is közrejátszik ebben?

7.) A Szaturnusz ugyanakkor a keresztény hitvilágban Jézus jegye is, a legnagyobb tanítómesteré. Benne ötvöződik az ősi, kereszténység előtti és a keresztény világ. Ezért a sok vallásos téma is erősen foglalkoztatja. Mellékelem egy Krisztus-ábrázolását is. Ez az én szobámban van, töredék.

A sok szörnyű alak a rajzain nemcsak vízió, hanem rossz tapasztalatok özöne is: háború, forradalom, kivégzések, kegyetlenkedések, börtön, igazságtalanul elítélik, a börtönben mindenki kiszolgáltatott a pribékeknek. Ez elől is menekült 1970-ben. Mindez megisméltődhetett volna vele. Aczél kegyetlen bosszúálló, primitív alak volt.

Magdi”

Ildikó válaszai kivonatolva:

„ 1.) Az újjító jelleg Uránuszhoz köthető. Én az extrém szabadság- és függetlenségvágygal, forradalmisággal kapcsolom össze. Nagyra értékelem a meglátásaidat. Lehet, hogy én egy kicsit másként értelmezem, de ez téged ne fogjon vissza! Több szem többet lát. A saját tudásodat, megérzéseidet is írd le!

2.)Túltengő energiák? Csak az Uránusza van a Kos jegyben. Ha az aszcendense is ott van, akkor tele van tűzzel.

3.)Plútó jelleg? Nagyon Skorpiónak tűnik. A leszálló Hold-csomópontja van ebben a jegyben. Ez jelzi az előző életeteket. Azért érdemes vizsgálni, mert sok ember hasonlít az előző énjéhez. Még hozza magával a hibákat, és dolgoznia kell, hogy a múltját maga mögött hagyhassa.

4.)Gyermeektelenség? Lehet, hogy a Te fikciód igaz. Az életformája olyan volt, hogy család, gyerek most nem fért bele. Állandó változtatási kényszer, mindenből kilép egy idő után. Szüntelenül keres valamit, és csalódott. Nem tud meggyökeresedni sehol.

5.)Plútó-hatások? Hát igen, erősen érződik ez a művészetében is. Mélyre ás a kollektív tudatalattiba, és jól ábrázolja a pusztulást, a bűnt, a romlást.

6.)Elvonulás, misztikum? Ez telitalálat. Találtam nála egy Neptunusz – Nap trigont. Finom művészi hajlam, szépérzék, szereti a szép környezetet, vízi sportot kedvel. A művészi tehetségét megmutatja a *Bika Vénusza* is.

7.)Sok vallásos téma? Idős korban érhető, hogy a transzcendens dolgok felé fordul. Érdekes, hogy a zsidó gyökerek nem látszanak a műveiben.

A szignókat vizsgálom. Annyi látszik, hogy egyre jobban elmagányosodik, elveszti a gyökereit, nincs hova és kibe kapaszkodnia. A talaj a lába alatt inog, bizonytalan. Az R betűje a végén már teljesen elbillen, a levegőbe kaszálnak a betűvégek.

Délután fél 5-kor születhetett, de ez csak fikció. Abból indultam ki, hogy a tiszai kiűzések az Uránusz tranzitban az aszcendensén állhatott, így jött ki ez a feltételezett Mérleg aszcendens.”

Közben én is keresgéltem, hogy a horoszkópja megfejthető legyen. Uránusz az ég ura a görög mitológiában. Ez a megszokottól, az elvárttól való eltérés, a jövő látomásának bolygója. Az Uránusz típusú ember nyughatatlan, folyton keresi az újat, a szokatlant. Sokan különcnek, lázadónak tartják, mert fittyet hány a normákra, a fennálló rendszerre. Változást, jobbítást, újat akar. Liberális, idealista és humánus, kiáll egy csoportért, célért vagy magasabb eszméért. Független és intellektuális. A jövő érdekli, kutató és újító szellem. Rendkívül intuitív, gyakran vannak hirtelen megvilágosodásai, korszakalkotó ötletei. Komolyan érdeklődik az ezotéria és az okkultizmus iránt. Gyakran cselekszik meglepően, sokszor az ellenkezőjét teszi annak, amit elvárnak tőle, váratlan váltásokra hajlamos. A barátság a fontos a számára, a hozzá hasonló felfogásúak társaságát keresi, de függetlenségét félti és megőrzi, nem hagyja tartósan lekötni magát. Kedves, toleráns és nagylelkű, segítőkész, mindig lehet rá számítani, de érzelmileg nem könnyen közelíthető meg. Félt az érzésektől, a szellem és az intellektus világába menekül. Ésszel próbál szeretni.

A Szaturnusztól se valami szépeket írnak. Az elhelyezkedése a születési horoszkópban korlátozza a szabad választást és az életnek azt az aspektusát tükrözi, amelyekben a legbizonytalanabbnak érezzük magunkat, és igyekszünk megtalálni a megtérítés módját. Ez a kísértés bolygója is, szembeállít a félelmeinkkel és a gyenge pontjainkkal. Ravasz, magányos, ugyanakkor bátor és harcias. Sötét, negatív hatású bolygónak írják le, az ámulástól kezdve mindenféle rosszat neki tulajdonítanak. Én viszont a Nagy Tanítót látom mindig benne, azt, hogy komoly tanulságokkal jár annak, aki ebben a jegyben születik, és ő maga is tanít, folyamatosan alakítja, javítja a környezetét és a benne élők helyzetét. Csak látszatra komor, inkább komoly. A földies felfogás bankár-alkatnak tartja, de ez csak projekció. Azok lelkének a vetülete, akik mindig az anyagban keresik a megoldást és a választ.

Hasonlóképpen negatív a megítélés a Plútóról. A változás, az átformálás erejére utal és az élet azon területén hat, amelyek a legnagyobb változásoknak vannak kitéve. Rossz természetű bolygóként tartják számon, és sok asztrológus véleménye szerint az emberiség sötét oldalát képviseli. A születési horoszkópban azt a helyet jelöli, amelyik az összetettséget jelenti, ahol egyedül, segítség nélkül kell problémákat megoldanunk. Az alvilágot uralja, valamint az elnyomott és tudatalatti „ént”. A fóbákat, megszállottságot, a születést és a halált fejezi ki. Feltár mindent, ami titokban alakult, a hatása lassú, de elkerülhetetlen.

Röviden összegezve, a sok negatív megjegyzéssel nem értek egyet. Minden bolygó szép, még a Plútó is a különleges rózsaszínes küllemével. A Szaturnusz is a rengeteg jégkristállyal, ami gyűrűként övezi. Mindegyiket valamiért kaptuk, és Istent leszólni, amiért egyiknek-másiknak nehéz vagy

ellentmondásos a hatása, nagyon nem illik. Ő tudja a legjobban, miféle hatások érlelnek bennünket a legjobban. A szenvedés is érlel, pedig amíg el kell viselni, igen fájdalmas és kellemetlen.

Rudinak betegségéről nem tudok, még időskori barátai is makkegészségesnek tudták. A műveiben látható számos keresztény jelkép azt mutatja, hogy spirituálisan ezzel a hitvilággal azonosult. Édesapja nem lehetett vallásos, a pártból ki is rúgták volna ezért, így Rudira nem hathatott ezen a téren. Egyébként is komoly ellentét volt közöttük. Az édesanyja és a sváb nagymama, akire utalt az egyik életrajzi jegyzetében, inkább hatottak rá. Érzelmileg is hozzájuk állt közel. Jarrow beszélt egy zsidó szimbólumról viszont. A Távoli kikötő c. rézkarcán a középpontban álló néger lány nyakában van egy nyaklánc, azon egy medalion. Én majomfogaknak néztem, de Jarrow szerint az egy zsidó jelkép, de nem mondta meg, hogy mi. Többször is rákérdeztem, de nem válaszolt rá. A négereknél, természeti népeknél a majomfog szerencsét hoz, ezért viselik magukon.

A szimbólum jelentése chai (l'chaim), azaz élet héberül

Egy álom töredéke

Néha álmunkban is kapunk üzeneteket. Van úgy, hogy értjük az értelmüket, máskor meg töredékesen marad meg belőle valami, ha ugyan megmarad tartósan is. Nemrégiben Rudi jelentkezett, azaz felőle kaptam hírt. Egykori műtermében láttam tevékenykedni, valamit eszkábálni, mélyen gondolataiba merülten. Körötte voltunk páran, de senkivel nem foglalkozott, ahogyan a földi ember se vesz tudomást a körülötte testet nem öltött lények jelenlétéről. Én a háttérbe húzódtam és vártam, mire jut az elkészítendő anyagával. Mellettem viszont tülekedni kezdett egy öreg hölgy, akinek jó szokása sokat okvetetlenkedni. Megszólította Rudit és kezdeményezte, hogy ismerkedjen össze az ő nénikéjével, aki szeretné látni. Rudi elég kurtán visszautasította, de a hölgy nem tárgtott. Végül Rudi azzal zárta le a vitát, hogy ő most egy előadásra készül, s emiatt nem tud foglalkozni senkivel. Még a hölgy nénikéjével se. Utólag belegondolva kicsit irreálisnak tűnik, hogy az éltes hölgynek még él a nénikéje, de egy álomban, ahol szabad asszociációk uralják a látszólag összefüggéstelen gondolatokat és eseményeket, ugyanez természetesen hat. A hölgy végül felpukkadt és dühösen távozott. Engem is magával akart hurcolni, de nem mentem vele.

Míg én várakoztam, megjelent egy szép fiatal szőke lány, és ő is beszélni akart Rudival, de ő senkivel nem tárgyalt. Láthatóan nagyon lefoglalta az, amit a két kezével alakított. Ez inkább tűnt szerelésnek, mint alkotásnak, de ki tudja. Talán Isten is fabrikál időként valamit a világon. A lány megbántódott és sírni kezdett. Ekkor Rudi megsajnálta, odalépett hozzá és vigasztalni kezdte. Félbehagyta a dolgát és a szép szőszivel foglalkozott. Nekem a fentiek a következőket hordozzák mint üzenetet. Tudomásom szerint az eltávozott lelkeket előbb pihentetik, hogy el tudják hagyni földhöz kötő gondjaikat, félbehagyott, elintézetlenül maradt teendőiket. Utána (vagy előtte?) be kell számolniuk, mit végeztek földi küldetésük során. Ez lehetett az a bizonyos előadás, amit Rudi említett ebben az álomban. Erre készülődhetett, s miközben valamit összeállított vagy összeszerelt, hogy mondandóját demonstrálja, igyekezett összeszedni a gondolatait. Az égiek is kíváncsiak lehetnek olykor, különösen, ha olyan tapasztalt, öreg lélek megy vissza közéjük, mint Rudi. Bizonyára akad egy csomó megbeszélőnivalójuk, kérdésük, a visszatérő léleknek pedig sok-sok gondolata egy élménybeszámolóhoz. Ebben zavarta meg a minden lében kanál öreg hölgy, aki tudomásom szerint még köztünk él. A fiatal lány, akivel mégis hajlandó volt beszélni, olyasvalaki lehet, aki most siratja. Odaát vagy itt, ki tudja?

Az álomnak még volt egy folytatása, de sajnos nem jegyeztem le aznap, amikor álmodtam, így elúszott valahová az ismeretlenség homályába. Talán valamikor bevillan, vagy újból lesüllyedt a tudatalatti mélyére, mert nem kell, vagy későbbre kell. Én emiatt sose bánkódom, mert ami nem kell, az nem kell. Szeretném ugyan pontosan lejegyezni, amit akkor álomban átéltem, de utólag nem tudok változtatni a dolgokon. Akkoriban sok dolgom volt, és a köznapi teendőim elvontak a túlvilági üzenetektől.

Rudi halála évfordulója volt tegnap. Vártam, hogy jelentkezik, de legutóbbi üzenete az volt, hogy most foglalkozzam a saját dolgaimmel. Az idén is digitalizálásra adok oda három könyvemet, azokat készítem elő, most legalábbis az első kettőt, ami már határidős. Ezekre érthette, én pedig tudomásul vettem, hogy a tavalyi-tavalyelőtti nagy hajtás után, amíg megértette végre velem, mit akar, ki ő és honnan bukkant elő a múltból, addig strapálhatta magát. Igaz, én miután felfogtam, ki jelentkezik olyan hévvel odaátról, sürgősen nekiláttam a dolgomnak és megtettem, amit egyelőre megtehettem. Mindketten elfáradtunk, úgy hiszem. Én egészen biztosan, a tavalyi három könyvkiadás mellett, megszervezve ráadásul az első, egri kiállítást. Én kaptam valami pihenőt az év elején, de január első dekádjában már kezdtem is a könyvekkel foglalkozni. A képek sorsát ugyan szeretném rendezni. Legalább a Vásárhelyi Őszi Tárlatra szeretném eljuttatni őket, hogy visszajusson azoknak a társaságába, akikhez akkor is tartozott. Talán kapok ehhez is ihletet, azaz valami használható

sugallatot. Úgy tudom, az ősszel fognak rendezni egy emlékkiállítását Hódmezővásárhelyen, de azt is helyesnek tartanám, ha a Nemzeti Galéria fogadná be műveinek legalább egy részét. És a Múcsarnok is megemlékezhetne róla, egykori kiállítójukról. Igaz, Baranyai Judit alaposan lehúzta, de mit számít az már annyi év távlatából? Jelenkorunk ugyan inkább arról szól, hogy a harag és gyűlölség mennyire szívós és tartós tud lenni, de nekünk az a feladtunk, hogy a szeretet törvénye szerint éljünk, hát a negatív indulatokat nem viszonzhatjuk. Azzal éljenek az eltorzult lelkűek, akiket már csak ez éltet.

2018. március 8.

Visszatérés

Jó hosszú kitérő után ülök neki ismét, hogy folytassam ezt a különleges történetet. Az idei évre tervezett három könyvből kettő már megjelent, az előkészületekkel és a bemutatóval kapcsolatos fáradalmakat kipihentem, és mivel már nyár derekán tartunk, neki kell durálnom magamat, hogy ez az év se csak a szerkesztés prózaibb feladataival teljen el. Természetesen a harmadik kötetemmel is fogok foglalkozni, de olyan régen félretettem ezt a munkámat, hogy hiányérzetem támadt. Kompenzálnom kell valamit, hogy helyrebillenjen az egyensúly.

A fentiekben vázoltam, hogy rábukkantam jó pár Görög-képre, amelyeket legalább virtuálisan tanulmányozhattam. Ez nem feltétlenül jelent hátrányt, mert digitálisan könnyebb felnagyítani a részleteket, mint eredetiben próbálkozni „kisilabizálni” ugyanezeket egy már tönkrement papírra nyomtatott metszet képi anyagából. Most kánikula ideje van, de egyelőre még inkább német típusú nyarunk van. A Medárd-esőzés, ha nem is szó szerint, azaz negyven napig tartó folyamatos esők formájában ért el bennünket az idén, de rendszeresen visszatért és sok esőnapunk volt ezen a nyáron. Rossz hír a szabadtéri játékokat rendezőknek, szép ígéret az emberek által nem, vagy csak kevésbé kímélt fáknak, közterületen élő növényeknek...

A korábban elemzett képek közül sikerült beszereznem egyet, az *Öreg halász* címűt. A fénykép, amit előzetesen láttam, nem volt jó minőségű, rajta a rézkarc állapota se volt valami ígéretes, mégis felfigyeltem a kompozíció harmóniájára, az öregember és az egyszerű munka szeretetteljes ábrázolására. Rudi vonzódott ezekhez az emberekhez. Gyakran elbeszélgetett velük, valószínűleg együtt sütöttek is halat. Szeretett nyugodtan elbeszélgetni étkezés közben. Mindenét megosztotta a vendégeivel. Neki is lehettek hasonló élményei. Az egyszerű emberek természetes szokása ez: akármilyen kevés dolog az, amijük van, azt megosztják az általuk befogadottakkal. És azt hiszem, ez a kulcsszó Rudi habitusának, valamint az egyszerű emberek világának megértéséhez: a *befogadás*. Jóllehet családja két távoli és ellentétes szokásrendű őshazából származott, mégis sikeresen integrálódott az őket körülvevő társadalomba, s ugyanakkor egymáshoz is szépen alkalmazkodtak. Már mint a szülők, s talán a nagyszülők is. Ez egyúttal az őket befogadó társadalom alapvető jellegére is utal: **a magyar kultúra a maga természetes módján befogadó karakterű**. Mondhatni feminin. Sokféle náció épült be közénk és él velünk sikeresen, egymást tápláló szimbiózisban. Ennek varázsszava a kölcsönös elfogadás volt. Egymás kultúrájának tiszteletben tartása, amire annyi divatos, ámde üres kifejezés él a mai világban. A miénk azonban nem üres, hanem nagyon is tartalmas. Aki nem szervült közénk, az magának köszönheti, mivel elutasította a tiszteletben tartásunkat és akár évszázadokig se volt képes/hajlandó elismerni azt a jogot, amit befogadási minimumként elvártunk tőle.

Nos, akkor az Öreg halászáról még egyszer. A fotó alapján felismertem a *Bárák* c. alkotásról megismert egyszerű vízi járművet. Ez laposabb fenekű, mint azok a csónakok, amiket a *Velencei*

halászk c. Görög-képen láthatunk. A halászk ábrázolása hasonlóan emberközeli és szeretetteljes. Az öreg halász azonban annyira elmélyed köznapi munkájában, hogy ettől az arca félárnyékban marad, amitől kevésbé tűnik barátságosnak. A Velencei halászk csónakosai ezzel szemben tiszta és barátságos tekintetűek, nagyon férfiasak és energikusak, a közös cél felé evezésük közben valósággal diadalmasan visszatérő vagy hadba induló harcosokra emlékeztetnek. Komoly közösség volt ez, máig példaadó az elemeire hullott társadalmaknak, az önvédelemre szinte már képteleneknek. A *Halászkikötő* már egy alkonytájban, este elnéptelenedő öblöt ábrázol, melynek valódi színeiről nincs ismeretünk. A felvételtől az látszik, hogy mobiltelefonnal készült, ettől erősen kékes-lilás tónusú. Ennek aztán semmi köze nincsen a valódi képhez, ahogyan a *Tóparti fák* c. képpel is pórul jártam. Ugyanaz az eladó kínálja, aki annak idején átejtett a mobilos felvétellel, majd hártott, amikor megemlítettem neki, milyen csalóka az átküldött szín. Ez a kompozíció is szép és harmonikus, de nem tudhatjuk, milyenek, vagy milyenek lehettek az eredeti színek – Rudi által láttatva. Sok régi nyomat kifakult már a kíméletlen bánásmód és a helytelen tárolás, valamint a napfény s a belőle áradó UV-sugárzás miatt. Az eladóknak viszont kötelessége volna reális fényképfelvételeken kínálni megvételre a portékájukat, nem pedig félrevezető ábrázolásban, mintegy szépítgetve őket.

Az *Öreg halász* halain kívül megkapó a víz ábrázolása ezen az alkotáson. Mintha a Balaton fodrozódó hullámai játszanának rajta, s ezen kívül a színe is különleges. Talán tévedek, és folyóparti tájat ábrázol, de régi nézetemet igazolja ezzel is. Korábban mindig úgy gondoltam, hogy a fényt, a levegőt és a vizet a legnehezebb visszaadnia a festőnek, és persze a grafikusnak is. Azért, mert mindegyik elem valahogyan megfoghatatlan és örökké változó. Akár a Rudi élete. Nos, hát akkor művész és alkotása tárgya(i) hamar megtalálták egymást. A hullámok játékos fodrozódása itt valósággal él, még akkor is, ha a kép első ránézésre igen megviselt állapotú. A helyes paszpartu és keret megválasztásával és a felújítással ezen segíteni fogunk. Utóbb belegondolva ennek ábrázolása még sokkal nehezebb lehetett rézkarcotúval, mint a lágyan kézhez idomuló ecsettel. Ellentmondás bújik meg emögött: a hullámok lágy mozgását a kemény anyagba egy másik kemény eszközzel karcolta bele a művész, mégis mennyire dinamikus a láttatott kép! Semmi erőltetett nincsen ebben, s ha még továbbgondolom ezt, akkor megint csak látnom kel a különbséget az elnagyolt, foltokká, sőt pacnikká szétkent festék modern ábrái ehhez képest túlságosan durvák. Még az összehasonlítás is méltatlan Rudira nézve.

Másik új fogásom az *Ártér* című, kisebb méretű rézkarc. Erről is sejtettem, hogy mobilos felvétel, mivel ugyanaz a kékes árnyalat borítja az egész képet. A fényképeken a tájképek nem egyszínűek, hanem a táj elemeitől függően különbözőek. A *Szelei határ* c. képre pl. azért figyeltem fel, mert több évtized után is gyönyörű zöld foltok ékeskednek rajta. Ez lehet a festék minősége miatt vagy egyébként, ennek eldöntése nem az én feladatam. Most ugyanezt látom *Tanya* címen hirdelve, a színei pedig ugyanolyan szépek, mint az az általam korábban megvásárolt képen látható. Tehát lehet valami köze a festék minőségéhez, Rudi ragyogó színérzéke mellett. Az *Ártér* megvételéről azért döntöttem, és elég hirtelen, mert a kompozíció arányossága feltűnő, szépen felépített, a házak és melléképületek pedig erősen hasonlítanak a *Duna* c. képen láthatóakra, csak itt fordított nézetből, azaz hátat fordítva a Duna házainak és az öblöknek. Ezt a képet is „meg lehet reformálni” kellő szakértelemmel. A paszpartu igen csúnya rajta, és érdekes módon Rudi nem a képen szignálta, hanem a paszpartun, tehát ezt is meg kell menteni, legalább azt a részét, ahol az írása látható. Ezek a képek kisebb méretűek, még a 60-as évekbeli óriás rézkarcok előtti korszakból származhatnak. Aczél György újabb kudarcát erősítik, ahogy minden egyes újonnan feltalált darab. Valahol, eldugott helyeken, kell még lappangania jó pár remekműnek. Ezekre rábukkanni és az utókor számára írásban megörökíteni az én feladatam, s talán még valakié, aki lát majd fantáziát az efféle munkában.

Görög Rezső: Ártér (részlet)

Ezen nem látható a teljes körpanorámás tájkép. Tökéletlen felvétel vagy rossz feldolgozás, majd kiderül. A saját példányt most nem szeretném lefényképeztetni, előbb restaurálni kell, akár az Öreg halászt is. A fenti felvétel mutatja azt a szintet, amit a mobilos felvétel idézett elő.

A harmadik kiszemelt képet, a *Lenáztatók* címűt eddig nem sikerült beszerezni. Korábban hirdették, és az eladó már türelmetlenkedett, ki érdeklődhet az általa nem túl sokra tartott mű iránt, de szándékosan nem jelentkeztem be nála, nehogy az érdeklődésem miatt felferje az árat. Már nincsen keretben, a kép szegélye is sérült, de ez szokott a legkevésbé izgatni. Ezek részletkérdések, amiket könnyű helyrehozni egy értő szakembernek. Hagytam üzenetet az eladónak és a galériának, de egyelőre nem jeleztek vissza. Talán a galéria nyári szünetet tart, ennyi az oka. Mivel rajtam kívül nem volt rá másik jelentkező, nem tartok attól, hogy elhappolják előlem. Igyekszem kivárni a soromat, addig is folytatom ezt az elemzés-sort, amellyel megörökítem ezt a mások számára is talán érdekes, számomra izgalmas folyamatot.

Estéknként, jobban mondva éjszakánként gyakran kerestem rá Rudi képeire, itthon is, és időnként olaszországi hirdetésekben is. Előkerült több akvarellje, amiket kései alkotásoknak vélek. Tengerparti vagy tóparti tájak, ahol gyakran megfordulhatt olaszországi bolyongásai alatt. Némelyik címmel, mások nélkül. Vegyük sorra ezeket is. Előbb a honi galériások vagy magánszemélyek által hirdetettek, mert ezeknek a képei hamar eltűnnek, akár az archívumokból is. Miután eladják, már nem foglalkoznak velük. A mai világ ad és vesz, akár egy ócskapiacon, ahol sürgősen elfelejtik egymást az érintett felek.

Görög Rezső: Faluvége

Nos, ez egy fejre állított kép, amit én egyelőre nem tudok megfordítani. Nyilván kapok hozzá idővel megfelelő szakmai segítséget. A táj kicsit emlékeztet a *Pihenő*-n ábrázolthoz. Itt azonban közelebb kerülünk a falucska templomához és a körötte lévő házakhoz. A kerete hatvanas évekbeli „képcsarnokos” léckeret. A mai árubőségben tobzódó világban nehéz volna elmagyarázni a már ebben felnőtt fiataloknak, hogy milyen fejlődési stádiumokon kellett végigmennie a társadalomnak és az őt kiszolgáló iparnak, amíg eljutottunk idáig. Addig azonban volt az eredetileg fényképkeretnek szánt, vagy legalább is arra a célra használt aranyszínű keret (többnyire esküvői fényképekhez), az eszkábált fakeretek, majd a fenti léckeret és utóbb a műanyag keretek. A vásárló igényei nem számítottak, csak a szovjet módra eléje lökött ipari termékek, amiket vagy megvett, vagy mehetett dolgára. Most töprengek el rajta, hogy Rudi gyakran ábrázolt ilyen „üres” tájakat, amelyeket talán az illető helység művelődési házának, község házának vagy iskolájának szánt. Netán az ott élő közönségnek, amely szívesen fogadta, hogy lakóhelyét megörökítette egy jeles művész.

Görög Rezső: Dűlőút

Ez is 50-es évekbeli tájat ábrázol. *Tanya*, illetve *Este* címen már láttunk hasonló tájat, vagy talán ugyanarról a helyről van szó. Az én tulajdonomban levő *Alkony* valami sötétkékes árnyalatú. Erről úgy gondoltam, hogy tökéletlen nyomdatechnikával készült, ki tudja, hol, ábrázolja, a hozzá vezető út sáros, mellette jókora helyen áll a víz, ami az őszi esőzés után maradhatott ott. A föld sötétbarna árnyalatokat mutat, az ég elmosódott kéket, mely már jóval túl a Juhász Gyula által megörökített szeptemberi kék után van, „De ha kinyílnak ősszel az egek”. Ráadásul ezen a képen a papír és rajta a festék is megkopott, tehát az eredeti árnyalatokra már esetleg csak következtetni tudunk. Aki sok Görög-művet ismer, az meg nemcsak sejtheti, hanem ismerheti is ezeket a színeket.

G.R.: Impressionista vízfestmény

Nem tudom, csak sejttem, hogy ez a Rita-korszakból való. Az épületek és a lovas fogat egyszerűsítő vonalvezetésűek és ezúttal nem túl nagy szeretettel, már-már sematikusán ábrázoltak. Az épület felvázolása emlékeztet a *Tengerparti falu* egyszerű házára. Talán a Rita együgyű világa hatott ilyen formában Rudira, hogy a festményein is így köszön vissza. Ellátogathattak Rita falujába, erre utal a *Vita di campagna*, azaz Vidéki élet c. zsánerképe is.

Vita di campagna

Rudi rám maradt noteszában találtam egy majdhogy kétségbeesett jegyzetet, amiben lovat, lovakat ábrázoló képeket keres. Talán kései öregkorában elbizonytalanodott, hogy ezeket nem tudja emlékezetből ábrázolni. Régen láttam képek után rajzolni, amikor téma után keresett. Ez az 1977-es évben volt, amikor úgymond szakmányban gyártotta a különféle tájképeket. Nyilván éltek az emlékezetében szép számmal ilyenek, de ez nem valószínű, hogy akkoriban érdekelte volna az olasz vásárlókat. Mármost az 50-es, 60-as évek magyar tájai, a sokszor lepusztult környezetek. Rudi gyakran vásárolt a bolhapiacra régi National Geographic példányokat, és azokban található szép tájak valamelyikét dolgozta fel „alapanyagként”.

A vidéki olasz életet ábrázoló kép egyszerre naiv és archaizáló. Ezen még nem mutatkoznak annak a leegyszerűsödésnek a jelei, amelyeket a Tengerparti falun és az Impresszionista vízfestmény névvel illetett képen vélek felfedezni. Az egyszerű csacsifogat, a mediterrán tájra jellemző épületek, a földön elhelyezett korszók, amforák egyszerre maiak és régiesek. Ilyen vidékre valahol nagyon délen található Rudi, az olasz csizmának is a legdélebbi csücskében. Ez lehetett Rita szülőhelye, ahová aztán együtt ellátogattak. Ennek emléke lehet ez a zsánerkép.

Görg Rezső: Adria (később derítettem ki a címét)

Olasz halászkikötő lehet a címe ennek a névtelen festménynek is. Nem lehet kivenni rajta a szignót, sem a kép címét. Annyit viszont tudok Rudi életéről, hogy effajta helyeken sűrűn megfordult, mikor elkapta a halászszenvedély. A kép bal sarkában látható emberek az aznapi fogásra alkudozhatnak, ahogyan Rudi is tették, mikor megtért tengeri útjairól. Az épületek itt kidolgozottabbak, nem olyan egyszerűsítők, mint a fent említett festményeken. A hely, amit ábrázol, lehet Szardínia szigetén, de akár Dél-Olaszországban, Szicíliában is. Jobb állapotú, mint az Aczél-korszakbeli itthoniak, de ez természetes is, hiszen azok jóval régebbiek és megviseltek a titkolt helyeken dugdosástól vagy sufniiban tárolástól.

Ez is egy tengerparti tájat ábrázoló akvarell, a hazai piacról.

Kései képnek tűnik, ez is a kompozíciója alapján. A tájat tökéletesen belátja, de már ez is a „Rita világa”, vagy inkább azutáni, mert kiüresedést mutat. A mólón egyetlen ember jár, vagy inkább szédeleg, és bár a színek délszakaiak, mégis az előtérben látható szürke kövezet dominál rajta. Valakit, valamit ismét elvesztett Rudi, amikor ezt festette. Elég hamar elkelt, valószínűleg a táj iránti nosztalgiából vette meg valaki. Én hezitáltam rajta, pénzem se volt akkoriban, lemaradtam róla, s talán Rudi se akarta ezt másként. Az általam most feljegyzettekkel ő is ugyanúgy tisztában volt, van, s feltehetőleg nem büszke rájuk. Nekem, a kései krónikásnak viszont kötelességem, hogy mindent feljegyezzek, akár hízelgőek a művészre nézve, akár nem. A víz már erősebben mozog (olaszul: mare mosso), talán ezért nem akar tengerre szállni senki. Az egyetlen ember, aki a vizet kémleli, Rudi lehet. akit láttam egészen felkavart, szürkévé vált tengerben is halászni, amikor már idegesítő volt, mikor térnek vissza. A szél ugyanis felkavarja a tengerfenék üledékét, amitől a látási viszonyok leromlanak, azaz a víz alatt szinte semmi nem látható többé, csak a kavargó homok. A felszínen egyre több a fehér tajték, az égen a szürke felhő, ilyenkor fel kell készülni a közelebbi viharra. A Rudi által ábrázolt tengerészsapkás alak is efféle sejt. Az öreg tengeri medvék már a levegő illatából, a széljárásból is tudják, milyen idő lesz aznap.

Erről a képről nem tudom megállapítani, vajon Rudié-e, csupán a táj jellege és a fanyar nosztalgia az, ami miatt felmerül egyáltalán a gondolata. A hely, ahol találtam, Rudit nevezte meg az alkotónak, de nem láttam kinagyított szignót vagy képcímet, ami ezt bizonyítaná. A teljesség kedvéért inkább ezt is megörökítem, hátha akad valaki, aki ráismer. Egyébként több kései festményét is a hátsó oldalon szignálta Rudi. (Később kiderítettem, hogy nem az övé a kép).

RUDY GOROG TRAMONTO SUL GARGANO OLIO SU TELA CM 70 X CM 50 PEZZO UNICO

Ezt egy olasz hirdetésben találtam. Olajfestmény, ezért nem értem igazán a keretezését. Dél-olasz táj, giccsbe hajló naplemente, kikötött csónakok a parton. A távolban a félszigeten elterülő kikötőváros képe. Már ez is az a képi világ, amit a fentiekben leírtam. Rudi emlékét nem akarom megbántani vele, s talán ő is a kereslethez való alkalmazkodás jegyében örökített meg ilyesmit. Ő ennél jóval többet tudott.

Rudi Grog: Veneto

Ez a képe jóval többet mutat festői kvalitásaiból. Ez is az olasz kínálatból való, s nem tudom, hogy elkelt-e, mert Magyarországról még csak licitet se fogadnak el, tehát nem kommunikálható egykönnyen. A nehezebb változatra pedig egyelőre nem vállalkozom. Ez egy kézzel színezett rézkarc, a rajta található felirat szerint.

G.R.: A.P. Rimbaud

Erről az első kötetben részletesen írtam. Olasz kínálatból került át Amerikába, ahol elkelt. Jarow is kereste, de már nem volt kapható. Nem tudjuk, jelenleg kinek a tulajdonában van. Mestermű.

R.G.: Amazonas

Ez is mestermunka, a mágikus realista képek sorából. Amazonas-menti indián lányok és prostituáltak „egy gyékényen áruva”, és a vizekből elmaradhatatlan halak, Rudi mindenkori fantáziái, körülöttük úszkálva egy képzeletbeli térben, talán a víz alatt. Talán a Halak korszakának nagy lezárói közé tartozott. Nem lépett már át a Vízöntőbe, amely attól azért még itt van.

Amazonas (részlet)

Amazonas (részlet)

Részlet az eredeti hirdetés szövegéből:

„A signed limited edition etching on rag paper by well listed Hungarian artist Rudi Gorog (Budapest; born 1930), titled *Amazonas*. The image depicts a small group of nude females congregating in and around a roughly constructed shack of sorts, surrounded by symbolic imagery and odds and ends. The print is numbered 36 in an edition of 75, titled and signed by the artist to the lower margin; mounted under white mat and non-glare glass in a gold tone brushed metal frame. A wire is attached to the verso.”

Magyarul: „Szignált, kis példányszámban megjelent kiadású rézkarc öntött papíron, egy közismert, jegyzett nevű magyar művész, Rudi Gorog (született: Budapesten 1930-ban) alkotása, a címe *Amazonas*. A kép egy kis csoport meztelen nőt ábrázol, akik egy durva felépítésű építményben/kunyhóban/bokszban, illetve akörül gyűltek össze, körülvéve egy sor szimbolikus dologgal és limlomokkal. A nyomat száma 36-os, egy 75-ös széria darabja, címet és szignót is tartalmaz, melyeket a művész az alsó szegélyen helyezett el; fehér paszpartuval ellátva, fényvisszaverő üveg alatt, arany tónusú, csiszolt fémkeretben. A hátuljához egy zsinór kapcsolódik.”

Cavallino (Lovacska)

Jelenleg nem találok a hirdetését, és az elmentett kép is csak ilyen részletnek tűnik. Talán előkerül majd valahonnan ez a kis absztrakt akvarell. Az absztrakt világ Rudi alkalmazkodásának terméke, mert ő nem szerette a szélhámoskodást, ami viszont manapság teljesen átítatja a művészetet, vagy amit annak gondolnak. A szépség elvetése komoly gond, ezért is van, hogy mindennapjainkat átítatja a csúfság kultusza, és ez egyre több zűrzavarhoz és lesüllyedt állapotokhoz vezet.

Villon

Ez is egy rézkarc, ami az 1972-es torinói kiállítása anyagához tartozhat. Mágikus realista, még az itthoni világot idézi, amikor szimbólumokban kezdett el beszélni. A Vastag Margó alakja a háttérben, valamint a kettős hurok, az akasztófa, mely a költőre várt, egyértelmű jelképek. Mondhatni, életének kísérő jelenségei. A többit tudja a költészet, és tudja a művelt közönség. Rudi talán azért is érzett

együtt a hányatott életű, nyugtalan természetű francia költővel, mert az ő élete is bővelkedett zűrzavaros fordulatokban, életveszélyben. Aczél verdiktje alapján pedig úgyszólván ő is ki volt téve a halálos fenyegetésnek, mely Itáliába is elkísérte.

Görög Rezső: Kompátjáró

A legutóbb vásárolt képekkel azonos kategóriába tartozik a *Kompátjáró* c. alkotás is. Ugyanaz a korszak, ugyanaz a részletező, realista stílus, mellyel azért él a művész, mert nekünk is el akarja mesélni mindazt a varázst, amit ő ezzel a világgal kapcsolatosan érez. Minden részlet egy-egy történet. Embertömeg összezsúfolódva egy kicsiny kikötőben, ahonnan a komp indul a túlsó partra. Megint a túlsó part, emlékeznek? Az elvagyódás egyértelmű jelképe egy elviselhetetlen korszakban, mely valósággal fojtogatja az értelmes embert. Abban a korban csak senyvedni lehetett. Az elvtársak tobzódtak persze, de szellemileg ők senyvedtek a legjobban. Megfelelő adottság híján, a fejlődéshez szükséges ambíciók nélkül, gonosztetteik révén pedig egyre mélyebbre süllyedve önnön világukba, abba a sátániba. A művész mindezt megörökíti számunkra: vidékre menekülési élményét, amikor talán megfigyelték, de legalább megvolt az az illúziója Rudinak, hogy ott talán egy kis ideig rendesebb emberek között van.

2018. július 16.

Jarrow ismét felbukkan, majd eltűnik

Hosszú ideig hallgatott Jarrow barátunk, aztán váratlanul életjelet adott magáról. Igaz, csak egy sms üzenet formájában, mert a kis telefonom valamiért lehalkította magát. Éjszaka vettem észre, hogy üzenet van a számomra, de akkor már nem tudtam visszahívni. Másnap többször is elkerültük egymást, és mire végre kapcsolatba kerültünk, Jarrow akkor már Olaszországban volt. Annyit tudtam meg egyelőre erről az útjáról, hogy megtalálta Rudi római barátait, egy bizonyos Giancarlót és feleségét vagy barátnőjét. A hölgynek átadta a telefont, s beszélünk is, de eléggé alkalmatlan körülmények között. Épp a temetőben gondoztuk a szüleim és nővérem sírját. Attól még röviden elmondhattam, a hölgy kérdésére felelve, hogyan halt meg Rudi. Üzentem Jarrownak, aki időközben főzni kezdett a házigazdával, hogy adja meg a telefonszámomat és az email-címemet az olasz barátoknak, mert szeretnék többet is megtudni Rudi barátaitól. Reméltem, hogy újabb adatokkal szolgálnak Rudi ottani életéről, de azóta csend van, senki nem jelentkezett. Talán idővel mégis megtudhatok valamit erről a korszakáról. Csak csendben jegyzem meg, hogy engem semmiféle privát kíváncsiság vagy indiszkréció nem hajt, de mint életrajzírójának, jó lenne minél többet feltérképeznem a most még homályban maradt területekről és történetekről. Erre várok, amikor Jarrow és Rudi barátainak jelentkezésében reménykedem. Eléggé rapszodikus ebben. Talán túlzott elfoglaltságai miatt, elvégre üzletember.

Nos, hát azóta is hiába várom az újabb híreket. Addig félreteszem a dolgot, „jegyelem”, míg újból meg nem csörren hirtelen a telefonom...

Miért nem ironikus Rudi tájbrázolása?

Már a kérdésselvetés is gyermeteg. Aki ismerte egy kicsit, fel nem tételezte róla, hogy pesties göggel lenézné a vidéket. Lakóhelye, Rákosszentmihály üde színfolt lehetett a háború előtti időkben, amikor kisgyermekkorát ott töltötte. Akkor még külön település volt, nemcsak külterület, ahogy utóbb. Nyaralók jártak oda felüdülni a város zaja után. Igaz, az akkori zaj gyengécske szűnyogzűmmögés volt a mostani éjjel-nappal több decibeleshez képest...

Rudi tisztelte a vidéket és a vidékieket, annyi inspirációja forrását. A nagy mágikus realista képek kivételével egyebütt nem élt az ironia vagy a szarkazmus eszközével. Ezeken is csak a jogos társadalomkritika kapcsán, mert annyira fájó élmény volt – neki és minden érző kortársának –, ami velünk, mindnyájunkkal történt. Minden újabb nemzedékkel enyhül ez az érzés, és egyre kevésbé továbbadható, ami az üköket, dédeket bántotta. Ámbár ez is csak a látszat. A közöny átlátszó takarója, amellyel másokhoz viszonyulnak elidegenedett társaink. Az empátia adottság, annak hiánya civilizációs degeneráltság jele. Azért fontos ezt ilyen súlyos kritikával illetni, mert igen sokat ártott úgy a társadalomnak, amelyben élünk, mint külön-külön az egyedeknek. S hogy ez külső hatásra változott negatív irányban vagy belső leépülési folyamat eredménye, nem tudnám megmondani. Talán a lélekbúvárok és a szociológusok megteszik egykor helyettem. Hacsak még jobban fel nem erősödik a most egyre durvábbá váló erőszakhullám, maga alá temetve jót-rosszat egyaránt.

A címadó gondolat azért merült fel bennem, mert Rudi barátja, Gácsi Mihály hajlott a gunyoros ábrázolásmód felé, még hozzá egyedi módon: nála az önironia kifejeződése volt ez. Bizonyára sokat bolondoztak együtt, mikor G.M.-ra, a Rudi által csak Gácsi Miskaként emlegetett jó baráttra rájött az ihatnék és a hosszas eltávolodási vágy az egyébként szeretett otthontól. Nagyjából azonos generáció tagjai voltak ezek a barátok. Az értelmiségi lét velejárója volt, különösen nagyvárosokban, a kibeszélő együttlétek rituáléja. Erre utalnak a közös vagy hasonló címek, az azonos témák, amelyeket feldolgoztak. Erről korábban írtam, nem szükséges ismételni. Azt hiszem, az volt az alapvető különbség a kettejük szemléletében, hogy Rudi teljességgel egygyéolvadt a tájjal. Szerves részévé vált, amikor ábrázolta, és akkor is, amikor csak ott volt, hogy kikapcsolódjon a városi fáradalmak után.

Görög Rezső: Reggel a vízen

Ennek egyik szép példája a Reggeli halászat vagy *Reggel a Tiszán* c. képe, amely valósággal elringatja az embert, ahogy elmélyülten figyeli a tájat, az építményeket, a vízen ringó csónakot. A zöld alaptónus megnyugtató, a nyári reggel enyhességét idézi. A túlparton hajó- vagy kompkikötő, melyet

tábla jelez. Talán ugyanaz a hely, amelyet a *Kompátjáró* c. képén is ábrázolt. Annak hangulata teljesen ellentétes ezzel a békés kora reggeli vagy hajnali tájképpel, hiszen a Kompátjáró csupa nyüzsgés és dinamizmus. Ott zajlik az élet, emezen talán még csak ébrednek. A címmel azért vagyok bizonytalan, mert ahogyan egyéb képeiről is leírtam már, időnként más címet adott nekik Rudi. A *Falu*, az *Alkony* és az *Este* címűek egyazon rézkarc különféle nyomatai. Lehet, hogy a beazonosítást akarta kerülni vele Rudi, merthogy a Képzőművészeti Alap nem adott neki engedélyt újabb nyomatok készítésére. Különös szimbiózisban éltek egymással művész és a „múpártoló” alapítvány, annak szigorú állami bürokratái. Kellettek egymásnak, és folyton elégedetlenek voltak a másik féllel, illetve azzal, amit nyújtani tudott. A művészeti tömegtermékek szánt rézkarcok a „proletkult” jegyében terjedtek a honi Képcsarnok Vállalaton keresztül, aminek ideológiai indíttatása viszolygást kelt mindmáig az értelmes polgárban. Ugyanakkor mégis volt némi jó hozadéka, hogy a falusi ízlésvilággal szemben, mely gyakran giccsbe hajlott, művészileg értékes műveket juttatott el a vidéki otthonokba is. Egy ideig működött is a dolog, majd kölcsönösen közönybe fulladt. Az okok részletesebb elemzést kívánnak. Bennünket inkább Görög Rezső világa és képisége érdekel, a művészekkel és művészettel kereskedőké nem annyira. Egyetlen fix pontja van, amin elcsúszhatott a későbbi prosperitás ügye, a fent már említett fővárosi gőg, amely simán és flegmán lekezelte a vidékiséget, melyről fogalma sincs, ezért nem is értheti. Ez máig hat, holott rég tenni kellett volna róla és ellene.

Az irónia, amire ismét visszatérünk, valami komplexusosságból ered. A gunyoros és idegenkedő szemléletmódból, amely nem tud mit kezdeni a másik féllel. Úgy szemléli, mint egy ketreces állatot, amit nyugodtan cukkolhat, kigúnyolhat, úgyse lesz semmi következménye, mert az nem tehet ellene semmit. Be van zárva otthonába, sajátos életmódja kereteibe, s ezek úgy őrzik, ahogy a lakat a ketrec ajtaja mögött rekedt állatot. Tudom, többen fel fognak szisszenni erre, de nincsen értelme, hiszen ezt a szemléletet nem osztom, magamra nézve pedig simán visszautasítottam. Elég az életrajzomra egy pillantást vetni, s megtudható: éltem Budapestnél sokkal nagyobb városokban is, ahol senkinek nem jutott volna eszébe lekezelni engem, csak mert máshonnan származom. Ha ott elboldogultam, miért

estem volna kétségbe a saját hazám fővárosában? Budai lakosként is ez volt velem a helyzet. A kérdést úgy zártam le magamban, hogy az emancipáció mindig egyszemélyes kérdés. Egyénileg szükséges kivívni az egyenjogúságot, ezt kívülről senki nem intézheti el mások számára. Aki megállja a helyét, azt már nem kezdik ki. De foglalkozunk inkább Rudi-val, az ő elvonulásaival és kedves tájaival.

A *Tihany* és a balatoni képek (*Balaton, Balatoni táj, Balatoni délután, Nyaralás*) mozgalmasak. Ez természetes is, hiszen eltérő a hely és annak szelleme a bukolikus tájakétól, azok világától. A magyar tenger az aktív kikapcsolódás helyszíne volt mindig. Sportolni, utazni, örökösen mozogni vágyó közönség látogatta. Ott minimum 5-10 vitorlásnak fel kellett bukkannia a háttérben vagy a forgalmas kikötőben. Nos, a Tihany háttérében annál jóval több látható. A megfelelő keret kiválasztásával még jobban ki tudtuk emelni a dunántúli tájat, a Balaton egyedülálló színét.

Görög Rezső: Tihany

Az előtérben látható hegyoldal zöldje már sokat vesztett eredeti élénk színéből, de nem úgy a táj. Ez Rudi adottsága volt: a benne munkáló hatalmas őserő a kétdimenziós képet is megtöltötte valami erőteljes mozgással, jobban mondva mozgalmassággal, s ettől vált szinte a szemünk láttára háromdimenzióssá az alkotás. Ahogy hátrébb siklik a tekintetünk, a tavon látható vitorlás hajók sokasága is szinte mozog és halad, holott tudjuk, hogy ez de facto nincsen így. Olyan ez is, mint a szerelem: fő az illúziókeltés művészete. A ránk tett hatás ezen múlik. A *Tihany* előtérében utak kanyarognak, különös vonalak kunkorognak és töltik meg mozgással, vagyis a mozgás látszatával a képet. Ám ez nem olyan örvénylő kavargás, mint Van Gogh képein az összefonódó vonalak. Rudi agyában rend volt. Mondhatni germán típusú rend. A családi hagyomány szerint ő is rendszerető volt, emlékezzünk csak vissza második feleségével megesett konfliktusára, a lakás vadonatúj bútorainak összefestékezésére! Soha nem bocsátotta meg neki a flúgos viselkedést. Gyors válás lett a vége. Nyilván nem az egyébként nehezen, de helyrehozható kár miatt, hanem mert igen gyorsan lelepleződött, mennyire elhamarkodták a házasságkötést. Két külön világ találkozott, ami egy darabig erős kötelék lehetett a szerelmesek között, de hosszú távú kapcsolathoz, a nyugodt alkotás színterének igényével Rudi részéről, már nem. Volt benne is elég nyugtalanság, amit egy darabig

leplezhetett, de aztán egy vulkán erejével tört elő s lázadt fel ellene. Akkor még a Katalinnal megélt viharos házasság emlékével maga mögött erősebb impulzust adhatott a szakításhoz.

A Tihanyéhoz hasonló vonalvezetéssel találkozhatunk a *Baltoni táj* c. színes rézkarcon is. Habár ez nyugodtabb napszakot ábrázol, talán épp sziesztáznak az ott lakók és vendégeskedők, de a zilált vonalak fellelhetők a háttérben, megint csak a nyugtalanul kanyargó vonalakban, az utak rajzolatában.

Görög Rezső: Baltoni táj

A parton és a domboldalon feltűnnek a magyar táj jellegzetes fái, a sudár jegenyék. A mai ember milyen keveset tud ezek szélvédő szerepéről! Egyáltalán ki tekint úgy rájuk, mint élőlényekre? A parton a hajók kikötöttek, vitorláik leeresztve, kettő kivételével. Egy vitorlás éppen hazafelé tart, tőle távolabb egy motoros vízi jármű cirkál, talán egy kisebb vízibusz vagy teherszállító. Az utcákon egy teremtett lélek nem látható, az ablakok bezárva, a házak közelében autók parkolnak és egy kis teherautó. Csak egy padlásajtó van sarkig nyitva, ami arra utal, hogy ott fent valaki dolgozik. Távolabb szőlőültetvény, présházak, gazdasági épületek, de ott most nem dolgoznak. Semmi mozgás. Csupán a felhők mozognak lomhán az égen. A fák lombja meg se moccan, szélcsendes idő lehet. A part mentén is házak, előttük autók állnak. S hogy mitől mozgalmas mégis a kép? A háttérben kanyargó ívektől, s valami susogástól, mintha Rudi munka közben valakire várna.

Valaki érkezni fog, és éppen a lefelé ívelő domb lankáin, amerről út vezethet a kép központjában látható városka irányába. Mitől városka? Az építmények jellegétől. Ahogyan egy tengerparti olasz település is városias jellegű, legyen akármilyen kicsiny, ugyanúgy a turizmusra évszázadok óta szakosodott balatoni települések is. Városi nép látogatja, az ő igényeik szerint alakult a városkép, mert a turizmusból élők alkalmazkodtak elvárásaikhoz. A templom se kicsiny, mint falun általában, hanem szép, arányos és inkább katedrális jellegű.

S hogy visszakanyarodjunk a kezdő gondolathoz, miért nem ironizált mindezen Rudi, a tekintetnek nyugvópontra kell érnie és megállapodnia ezen a részen, mármint Rudi féltve őrzött istenhitén, melyet a szép templom is feltár előttünk (sok más vallásos témájú képe mellett). Bizonyára ez is téma lehetett, amikor barátaival megvitatták az őket izgató kérdéseket. A mélyen vallásos Pilinszky is hatott rá, s ugyanúgy Nagy László. A hit pedig kizárja a gúnyolódást. Ezen a gondolon térünk mi is nyugvópontra a mai elemzéssel, emlékezésemmel és elmélkedéseimmel. Talán sikerült valamit feltárnom Görög Rezső titkaiból. Tartogatott ő eleget enélkül is. De hiszen épp ez a lényeg: a jéghegy-elmélettel harmonizálva mutatott meg épp annyit, ami a képi megértéshez szükséges volt. A lényeg a mélyben maradt, ahogy vízi élményeinek, tengerjárásainak nagy része is. A kimondatlan gondolatok viszont tovább sugároznak és hatnak, megmozgatva és végképp mozgalmassá téve a Görög-képeket. És mennyi szépség lappang még a jéghegy alsó hétnyolcadában!

Görög Rezső: Nyaralók

S végül előkerestem a *Nyaralás* c. régi rézkarcot, amit Konstantin László mentett el a számomra. Ez ugyan nem színes, de annál mozgalmasabb a parton nyüzsgő nyaralók látványától, előtérben Rudi kedvenc testes modelljeinek egyikével.

2018. július 18.

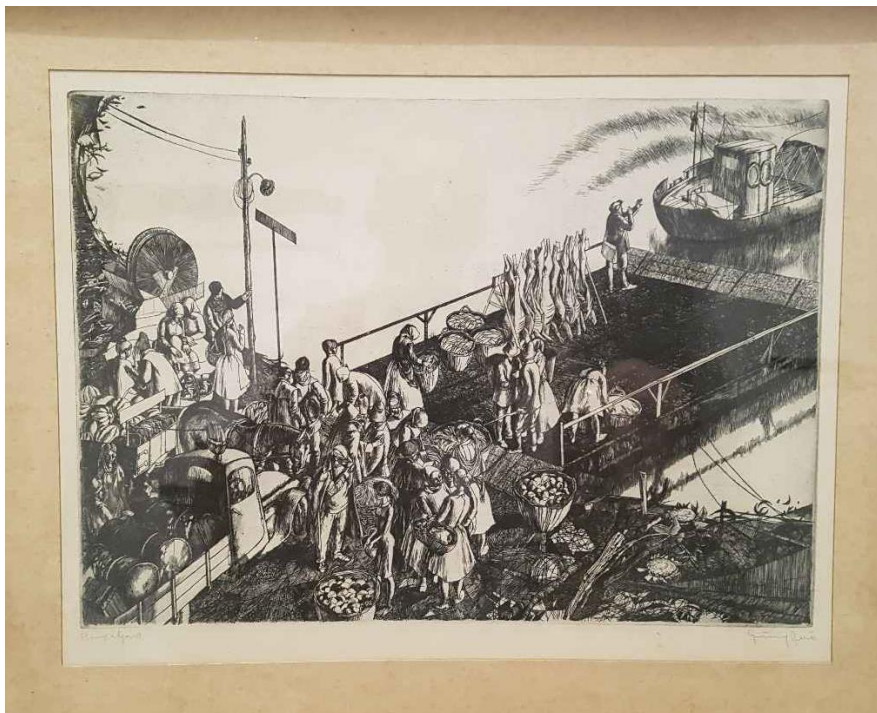
Kudarok a képbeszerzésben

Miután két rézkarcot sikeresen megvásároltam, újabb kettőre szántam rá magamat. A *Lenáztatók* és a *Kompátjáró* című, feltehetően 50-es évekbeli alkotások régóta foglalkoztatnak. Eddig csak megfigyelőként pásztáztam át esténként vagy éjszakánként a kínálatot. Előbb izgultam kicsit, megvannak-e még, de rajtam kívül láthatóan senki nem érdeklődött ilyen régi és meglehetősen leromlott állapotban levő képek után. Előbb a Lenáztatókra próbáltam licitálni, de valamiért nem érkezett válasz. Talán nyaralnak, gondoltam, és „jegeltem” a kérdést. Majdcsak előkerül a tulajdonosa, s aztán megvásárolhatom. Ezenközben bukkant fel a *Kompátjáró*, ami egy érdekes életkép. Az a színes kavalkád, ami megmutatkozik rajta, megint csak azt a gondolatot sugallta nekem, hogy ezt is érdemes lett volna jóval nagyobb méretben nyomtatni, de akkoriban még nem volt meg Rudinak a nagy rézkarcnyomógépe. Előbb rákérdeztem, hajlandó-e postázni az illető, amire lakonikus igennel felelt. Erre azért volt szükség, mert budapesti elérhetőség és személyes átvételi lehetőség volt megadva a hirdetésben. Ezek után megírtam, hogy ebben az esetben meg akarom venni a képet, de nem érkezett rá válasz. Mikor arra is rákérdeztem, hogy mi a számlaszáma, ahová a vételárat előre utalhatom, akkor közölte csak, hogy „másként alakult a kép sorsa” és elnézést kért. Nem volt fair, zártam le a vitát, és sajnálattal veszem tudomásul, hogy nem mindenki tartja be a játékszabályokat. Talán jelentkezett valaki, aki személyesen vitte el és a helyszínen fizetett, nincs mit töprengeni rajta. Lemaradtam a vásárról. Majd legközelebb ügyesebb leszek. Persze csak akkor, ha a másik fél is tisztességesen játszik.

Most még mérlegelem egy másik vétel esélyét, a *Tiszapart* című rézkarcét, aminek különleges színegyütteséről korábban már írtam. Talán azzal több szerencsém lesz. Kétségtelen, a mi lakásunk tároló kapacitása ezt se engedné meg, de igyekszem előre tekinteni a jövőbe, és megint csak a Rudi képeinek sorsa aggaszt. Már most is rossz állapotú a legtöbbjük, és ha én nem áldozok rájuk, lehet, hogy az enyészeté lesznek ezek a korai műrecek. Mivel a rézkarcok manapság nem számítanak kurrens terméknek, viszonylag könnyebben hozzáférhetőek, s erről a lehetőségről nem akarok lemondani, amíg még megtehetem. Rudi esetében azért se lehet tömegtermékről beszélni, mivel Aczél elvtárs megsemmisített minden művét, amihez csak hozzáfért. Tehát minden egyes fennmaradt műve kuriózum. Szerintem ugyanolyan értéket képviselnek, mint az egyedinek és kurrensnek tekintett festmények.

A *Kompátjáró* részleteiről írok még, mielőtt ez is lesüllyed valami kollektív memóriavesztésbe, ahogy már több képe is Rudinak. A tőle megszokott angyali perspektíva ez esetben is könnyen érzékelhető. Ahogy az aranymetszés szabályainak pontos ismerete is. A kép bal alsó sarkába zsúfolódik a legtöbb apró részlet, ami voltaképpen az akkori mindennapok életének velejárója volt. Legalább is azon a helyen, ahol ez a „pillanatkép” készült. Maga a komp a nagyobbik hányadban folytatódik, előtte pedig egy pilótahajónak kinéző kisebb vízi jármű. Nem tudom, volt-e erre szükség, de nekem úgy tűnik, azért várakozik a komp előtt, hogy aztán átvezesse a nem mindennapi rakománnyal a széles vízre. Ennek felépítése is emlékeztet a *Bárkák*, illetve az *Öreg halász* c. műveken ábrázolt vízi járművékére. Kerekded fülke, amely a féltettebb holmik elzárására szolgál, esetleg rossz idő esetén is meghúzódhatott benne a tulajdonos, vagy aki használta. Ezen dupla ajtó látható, rajta kerek ablakokkal mindkét szárnyon. A kompot vezető hajós átinteget és gesztikulálva magyaráz valamit a másik jármű vezetőjének. Talán azt, hogy térjen ki az útjából, habár egyelőre nem úgy néz ki, hogy sikeresen megrakodtak volna az átkelő. Még épp az elején tartanak a talán vásárra igyekvő falusiak, akiknek rengeteg portékája még a parton hever. Egy részük már a kompon, de azt se lehet eldönteni, hogy mindenki egy irányba tart-e, vagy az utasok egy része kiszáll.

A kompon egy magas állványon félig feldolgozott állatok felaggatva, nem sertések, hanem talán borjú „alapanyag” a városi hentesboltok számára. Mivel a parton egy olajshordókkal megrakott kis teherautó várakozik, nehéz elhinni, hogy az egykor förtelmes fekete füstfelhőt eregető járművek egyike éppen egy húszszállítmány mellé hajthatna fel, tönkretéve annak minőségét. Igaz, az 50-es években sok minden megesett, és épp az emberek egészsége volt az utolsó szempont az elvtársi irányítás alatt álló országban. Ha borjúhúst szállítanak éppen, az egy másik kérdés, ki számára, hiszen az akkori hiánygazdaságban ez olyan hiánycikk volt, amihez szinte senki nem juthatott hozzá. Lehetne marhahús is, ami a képen látható, de akkor méretarányosan jóval magasabbnak kellene lennie a felaggatott állatsornak. Itt a képen valamivel embermagasság fölött van, ami ezt eleve kizárja. Néhány kosár már fenn van a vízi járművön. Ezekben különféle termékek, amiket nem tudok pontosan kivenni. Lehet krumpli, alma, mindenesetre kerekded formájú, ami a hatalmas kosarakban látható. Baloldalt egy öregasszony áll a kosarak mögött, ezek egy része majdnem a felaggatott állatsor alá ér. A komp jobb oldalán egy fiatal nő hajol le egy másik nagy kosár fölé, mintha talicskázna valamit. Csupán a mozdulat utal erre, ez is belevész a felvétel tökéletlenségébe, talicskát nem látni, illetve pontosan kivenni a nagy kavalkádból. Mögötte, tőle kissé balra kisebb embercsoport áll és megbeszél valamit. A komp bal oldalán a néni újabb kosarat visz fel, hogy a többi mögé állítsa be.

Görög Rezső: Kompátjáró

A komp vonószerkezetét próbálom kivenni. Vastag drótkötél szokta rögzíteni és ezt húzzák át a folyó túloldalára, miközben az egész rakomány lassan halad előre a vízen. Néhány huzalt látok a kompról jobbra lelőgni, talán ezek azok. Ezek egyelőre a parthoz vannak kikötve, nyilván hogy stabil legyen az egész szerkezet a ki- és berakodás ideje alatt. A parton számtalan kosár, ezek némelyikében halak, vagy ami annak látszik. A kisteherautó viszonylag nagy helyet foglal el a kép alsó harmadából, rajta az olajos vagy benzineshordók feltűnőek. A hordók között egy férfi áll, és valamit megvitat az autó mellett álló másik férfival. A kép előterében, ahogy Rudinak szinte minden képén, még a legzsúfoltabb tömegjeleneteket ábrázolókon is, csinos fiatal nő álldogál, ő is várakozik, békésen,

ahogy a többiek, egy nőkből álló csoport részeként, karján kisebb kosárral. A többi nő is kosarat tart a karján. A teherjárműtől balra szekerek, rajtuk emberek ülnek. Mások nagyban rakodnak, még a parton állva, hajlongva, de már fél lábbal a kompon. A női csoporttól balra, a teherautó közelében egy matrózsapkás férfi áll, a nyakában távcső lóg. Ő egyelőre nem veszi ki a részét a rakodási műveletekből, háttal áll a komponak, és visszafelé figyel.

A parton kezdetleges villanyoszlop, rajta a tányér formájú lámpával, mely a korabeli takarékoság jegyében igen gyér fényt árasztott országszerte, ahol csak látható volt. Ugyanott helységnévtábla, vagy a kikötőhely neve, amit természetesen ilyen kisméretű képen nem lehet kivenni. Ha a felvétel jó minőségű volna, akkor ki lehetne nagyítani, de jelen esetben ez nincs így, a nagyításkor elhomályosulnak a részletek. A villanyoszlopból kettős vezeték visz balra, nyilván a következő lámpaoszlophoz, a képnek ebbe a részébe egy fa ágai lógnak be, elég gyér ágakkal. Ősz lehet, amikor a betakarítás ideje van, és akinek fölösleges portékája van, az elszállítja a városba eladni. Ez már nem a beszolgáltatások ideje, amikor erről szó se lehetett, mert a padláslesöprők igen fürgék voltak. Valósággal lecsaptak a földműves családokra és vittek mindent, ami mozgatható volt, még a következő évi vetőmagot is.

Nos, azt hiszem, eléggé részletesen leírtam a Kompátjárót. Ha a helységnévtáblát ki lehetne venni, akkor megtudhatnánk, hogy a Dunán vagy a Tiszán közlekedett ez az akkoriban gyakori szállítójármű. Emlékeimben úgy él, hogy én egyszer utaztam ilyenén, még hozzá középiskolás koromban a Sajón, aminek igen szennyezett volt akkoriban a vize. Sötétbarna, ipari szennyvíz fertőzött víz folyt alattunk, viszolyogtató kinézetű. Miskolc erősen iparosodott város volt akkoriban, és Csehszlovákia felől is érkezett bőven elegendő piszok, hiszen a környezetvédelemmel akkoriban senki nem foglalkozott. Arra már nem emlékszem, milyen alkalomból utaztam rajta, talán iskolai kiránduláson vettem részt. A mai gyerekeknek bizonyára izgalmas lenne egyszer megtekinteni (ha volna rá alkalom), mi mindenben nem utaztunk kisgyermekkorunktól fogva, amikor aztán elérkeztünk a modernnek mondott korba. Tehénszekértől és játék kissekértől kezdve a biciklin és, kis és nagy (ládás szállító) triciklin át az evezős csónakon, vízibuszon keresztül a rozoga Tupoljev repülőig. Megpróbálom mégis végiggondolni, mi minden tartozott ezek közé az általam is kipróbált járművek közé. Lovas szekerek, nagybátyáim pompás lovaival, hol lépésben, hol vágta. Különböző motorkerékpárok: Pannónia, IZS, Berva moped, Dongó (ez nem is motor, csak kismotor, régi férfi kerékpárra szerelve). A hírhedt „paraszt bájk”, aminek talán Csepel volt a márkája. Ugyanez női változatban. Autók közül először Pobjeda (nem ávos, hanem az egyik barátnőm állatorvos apukája kapott rá engedélyt az ötvenes években, mivel nagy területeket kellett bejáratnia). Moszkvics, Lada, Renault4, Wartburg, nagy Polski, kis Polski, Volga, keresztapám Trabantja, külföldön csak a Ford Gran Torinóra, azt megelőzőleg az ócska Dodge-ra, első kanadai autónkra emlékszem, majd a Plymouthra, de a különböző ismerőseink autóinak márkájára már nem, csak a Rudi zöld Fiat kombijára, amin a sok festményét szállította eladni a galériásoknak. Illetve mégis, a férjem egyik barátjának Thunderbirdjén is mentünk valahová. Bécsi fekete taxikon és római sárga taxikon, idehaza az átkosban szokásos edénykék taxikon. Autóbuszok közül Ikaruszok és cseh buszok különböző fajtái, sőt még Fakaruszon is utaztam az ötvenes években, mikor Telkibányára mentünk Göncről. Ott, az elhanyagolt vidéki vonalon még ezek a járművek jártak a két falu között. A modernebb Ikaruszokon Pesten, és a régieken Szegeden, a rémhangos csuklós buszokon. A közelmúltban kínai, gyakran széria hibás távolsági buszokon. Pesten egészen régi, talán világháborús veterán villamosokon, a szovjet trolikon, amik utóbb gyakran gyulladtak ki a sok évtizedes lestrapáltság után. Különböző villamosokon, Szegeden, Miskolcon és Debrecenben, majd Bécsben, Rómában, korábban az NDK-ban. Metrón természetesen, itthon is, külföldön is. A jellegzetes zöld olasz villamosokon, amikre az út közepén kellett felszállni, ugyanott, Rómában az emeletes buszokon, amiket Angliából importálhattak. Folyami kompon, ahogy fent leírtam, és komphajón is (traghetto) a Földközi-tengeren, mikor Ponza szigetére utaztunk. Helyközi

vonatokon, mint a pesti HÉV, meg a Bécs és Baden között járó járatokon. Papával evezős csónakkal a Városligeti tavon, egy másik evezősön az Orfúi tavon, és a Dunán vízibusszal családi kiránduláskor. Sokféle vonattal, egészen a legprimitívebbekkel, amit legalább is annak véltünk, az ún. vicinális járatokon, amikről sokszor át kellett szállni. Kofavonattal Szeged felé, és a jobb minőségű gyorsvonatokon a hetvenes években. Később Ausztriából Németországba menet, az ottani kényelmes vonatokon, Kanadában pedig az Assiniboine Park-beli faszenes kis csucus-vonaton, aminek hazai megfelelői az erdei vasutak nyitott és zárt vagonjai. Ez utóbbiakon is volt szerencsém kirándulni: Szilvásváradra, Felsőtárkányba, Szarvaskőbe, később Lillafüred környékén. A kis Piroska-vonatokon, melyek kisebb forgalmú vidéki vonalakon jártak, s talán járnak is. Szarvaskőbe, Szilvásváradra menet, majd a nyolcvanas években nagymamához látogatóba. A hírhedten kényelmetlen szocialista vonatokon Budapest és az NDK között (egy ilyen út huszonnégy óráig tartott). S ki ne hagyjam a teherautókat se, a fékhibás Csepelen, mikor Egerbe költözködtünk! Egyetemista koromban is utaztam tehergépkocsikon, amikor stoppoltunk az egyik barátnőmmel. Akkoriban ez teljesen biztonságos volt. S ne feledjem a dzsipeket, legelőször az egyik erdész-vadász rokonnal kislánykoromban, és pár éve, amikor a nagy fairtási akció elkezdődött a szomszéd területen, az egyik környezetvédővel szemlézni. Motorcsónakon a Földközi tengeren Rudiékkal. Ez volt az a jármű, ami elszabadult és hazafelé sodródott velem, miközben én békésen olvastam. A pesti HÉV-en és egyéb vidéki vonatszerűségeken. Lóháton és lovaszekéren, mikor nagybátyáimat látogattuk, középiskolás koromban pedig csacsiháton, fel Wartburg várába. A repülőkkel kevesebb szerencsém volt. Az egy utasszállító jet kivételével csak ócska, agyonhasznált hazai, illetve cseh Tupoljevekhez volt szerencsém Olaszországba menet és jövet, majd hazafelé Kanadából. Kanadában többszöri átszállással és leszállással különféle kisebb gépeken is, de ezek nevére és márkájára nem emlékszem. Mint ahogy a régi típusú kanadai autóbuzsokéra sem. Azt hiszem, hogy talán csak a rollert felejtettem ki a sorból, meg a nagypám tehénszekerét, ami azért így végigtekintve se volt kevés. Összevetve a mai gyerekek választékával, akiket mindenhová autón szállítanak, nem rossz az arány.

S ha utóbb kiderülne, hogy mégis voltak egyéb közlekedési alkalmatosságok az életemben, azokról is tudni kell, hogy nem történelemhamisításból hagytam ki őket, hanem mert 67 év alatt annyi minden történik az ember életében, hogy a lényegtelen vagy mellékes körülmények nem mindig kötik le a figyelmünket. A taxikat is kihagytam, pedig ezeket is használtam, a régi kék taxiktól kezdve egészen a legmodernebbekig, itthon és külföldön. De ennek a könyvnek nem is ez a lényege, hanem a Rudi életének és életművének feltérképezése. Talán megbocsátja a Kedves Olvasó, hogy Görög Rezső különleges képeinek tanulmányozása közben ilyen részletkérdésekre is kitérek. Annál is inkább, mert a mai fiatal közönség már nem tudhatja, milyen mélyre lökte Magyarországot és népét két világháború, s hogy utána milyen hosszú és töredelmes volt a kilábalás belőle. Ismét emlékeztetőül

tekintsük meg a Morzsakönyv első részében említett szörnű utcaképeket, amiket azóta se szereztem be.

Konecsni György: Napsütés

Ezek önmagukért beszélnek, s nemcsak a sáros utcán, ahol velünk szemben közeledik egy lovas szekér, előttünk pedig hatalmas tócsák csillognak a szomorkás fényben, hanem mert a rajtuk látható épületek is igen lepusztultak. Régen meszelt, piszkos házfalak, kidőlt-bedőlt deszkakerítés, csak a háztetők cserepei világítanak pirosan s kissé vidámabban. Cserépnek lenni mindig derűsebb állapotot jelent, kivéve persze jégeső idején☺)) Az előző kép, amit *Parasztudvar* címmel találtam egy korábbi hirdetésben, talán tévedésből kapta ezt a nevet a hirdetőtől, mert az utca felé teljesen nyitott porta nemigen udvar jellegű, hanem az is inkább utcakép. Primitív trafóval, snassz lámpaoszloppal, csúnya lámpaernyővel. A mai körülményeivel elégedetlen, mindenre fanyalgó embernek szeretném emlékezetébe véteni: mindössze hat évtized telt el a fent látható valóság óta, és ez is az úgynevezett „emberarcú szocializmus” mélyvalósága volt. Falun vagy Budapest valamelyik kültelki részén, a korábban még különálló településekként létezett falvak egyikében, azt nem tudni. Utóbb mindent felszippantott a széleseben iparosodó főváros terjeszkedő igénye, és a nem éppen műemlék jellegű épületek helyett épültek modernebbek, vagy csak elviselhetőbbek, amelyeket az akkori ember megengedhetett magának. Utóbb kiderítettem, hogy ezeket a képeket nem Rudi festette, hanem Konecsni György, aki Rudival ellentétben jelentős karriert futott be, és Rákosi bukása után se vonták meg tőle a nagy állami megrendeléseket.

Az *Elhagyott malom* is erősen elhanyagolt környéket ábrázol, s nem merő társadalomkritikai szándékkal, hanem mert ez volt a természetes akkoriban. A szélmalomnak már a lapátja se látható, bizonyára leszerelték, körötte minden elhanyagolt, disznók legelnek a gázosban, az előtérben hídszerű feljáró, ahová a gabonát szállító szekerek egykor felmentek, rajta hosszú sorokban várakoztak. Az őrletés nem volt mindennapos dolog. Szélmalom esetében csak szeles időben működött, vízimalomnál, ha működött a vízikerek, amely a malom szerkezetét hajtotta.

A kép igen rossz állapotúnak néz ki. A felvétel mobilos, a tipikus lilás-kékes árnyalatban mutatja, ami megtévesztő. Könnyen meglehet, hogy egyszerűen csak barna-fehér a színe, némi maradék kék festékkel a háttérben látható, borongós égen. A nagy modernizációs mánia idején mit se gondoltak a műemlék jellegű épületek megmentésével. Fiatalabbak kedvéért, ismétlésképpen: a háború után, és még az ötvenes években is nagy elánnal hirdették az elvtársak, hogy ők kiforgatják sarkaiból az egész világot, mindent modernizálni fognak (hogy miből, mennyi pénzért, arra se gondolni, se rákérdezni nem illett, a sok műveletlen alaknak effajta asszociációi nem is támadtak). A Rudi által ábrázolt tájak és utcaképek megragadják ezt az állapotot, amikor már gépesített malmokban folyt az ipari méretű őrlés, a régi szép épületeket pedig elhanyagolták, mert lenézték, ahogyan minden mást is, ami falusi, régi, a kommunizmus előtti korszakra jellemző. Csupán egy-kettő marad meg, élelmes vendéglátósok jóvoltából, mert utóbb berendezték őket étteremnek. Romantikus elemeiként az akkori tájnak, itthon is, külföldön is.

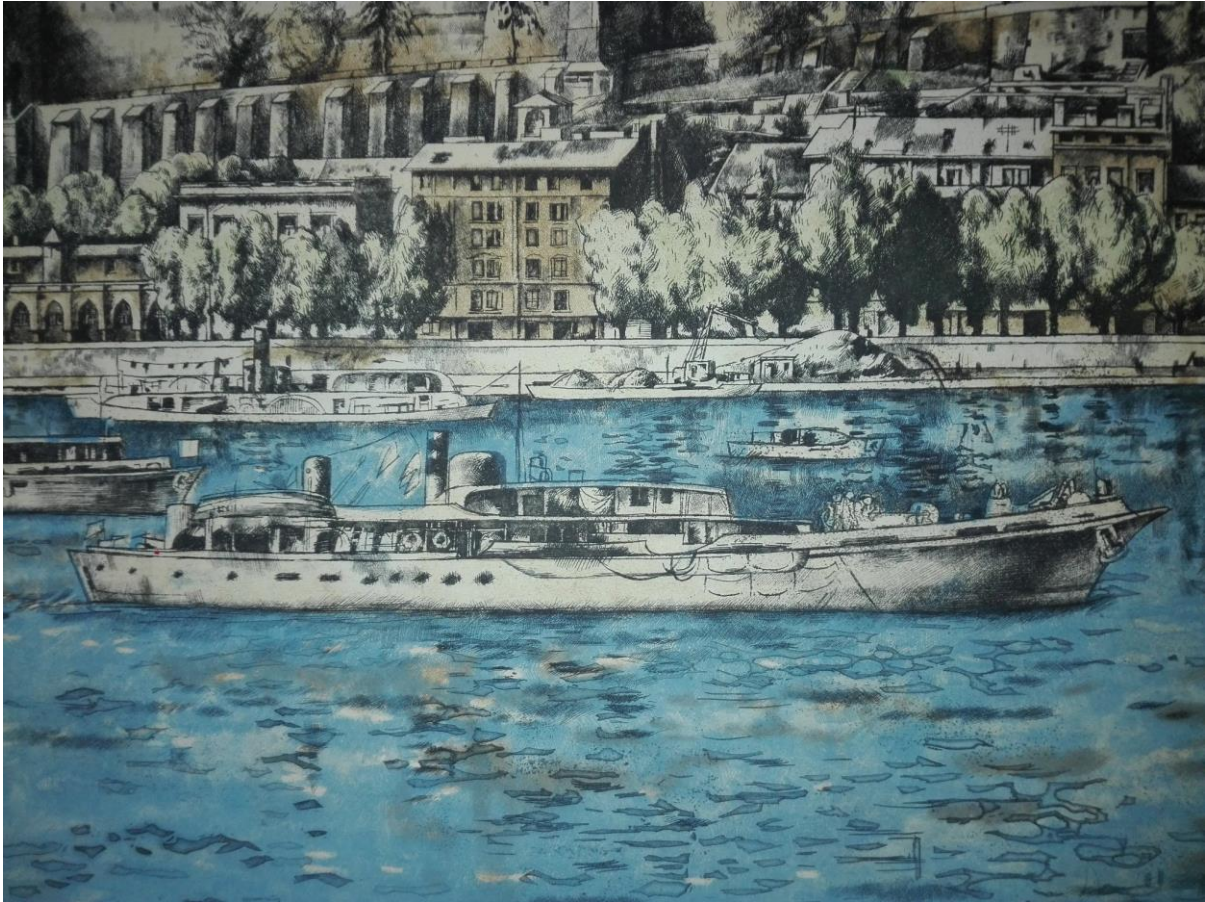
Görg Rezső: Elhagyott malom

Rudi visszafordulása ezekhez a kedves tájelemekhez éppen ezért érdekes, nekünk pedig fontos visszaemlékezni és továbbadnunk az ifjú nemzedékeknek az élményt. Talán jó lesz valakinek valamire. Arany Jánost is a Toldi megírása után figyelmeztették a kortársai, hogy történelmi tévedés volt beleírnia a kukoricamorzsolást, mely Bence figuráját ecsetelte volna szemléletesebben, ám akkor már késő volt. A mű megjelent, igen sikeres volt, megváltoztatni tehát nem kellett, mert mindez betudható volt a költőóriás élénk fantáziájának és saját gyermekkori emlékeinek. Görg Rezső viszont mondhatni, hogy pontosan dokumentálta azt a snassz jelent, amelyből gyakran elvágódott.

Mai szemmel különösen könnyen megérthető ez az életérzés. A szépséges *A budai vár* c. alkotásán ez az érzés felfokozott. Ezt szimbolizálja azoknak a vízi járműveknek a sokasága, amelyeket ennek a képnek az előterében ábrázol. Vízipusok, motoros hajók és csónakok, még vitorlások is, amiket én soha nem láttam Pesten. Nem hinném, hogy csupán a megnövekedett forgalom miatt sikeredett ilyen mozgalmasra ez a kép. Sokkal inkább a Rudiban egyre fokozódó vágy, hogy kiléphessen, s talán hogy kiszakadhasson, legalább egy időre, ebből a milióból. A sok jármű utalhat arra is, hogy generációs élmény volt az elvágakozás, a szecesszió érzése az értelmes ember számára egyre elviselhetlenebb légkörű társadalomból. Amikorra már elkészült a felépítmény az összetákolt párthú alapokra...

Ellenpontja ez a mű a fentiekben elemzetteknek, nemcsak képi szépségével, harmóniájával, hanem azzal a dinamizmussal is, amellyel a saját természetes közegét, a nyüzsgő fővárosi belső tájat ábrázolta. A benne feszülő kettősség, mely születése óta meghatározta elemi életérzését, mégis

vidéki útjai során tért nyugvópontra néha, amikor ő is a táj részévé olvadt, ahogyan a Pihenő férfialakja szerelmesének ölében nyugvó feje súg meg nekünk valamit a másik életézésből. Egyszerre két helyen jelen lenni, ez viszont nem adatik meg a testet öltött földi embernek, az az égi lények sajátja. Attól az „égi emlékek” mégis sugallhatták neki, s ő visszaálmodta magát a testetlenség állapotába, amikor valóban mindent anyagi perspektívából láthatott. Máskülönben folyton változtatott és szinte menekült – egyik közegből a másikba. Akár a bolygó zsidó vagy a bolygó hollandi. Jelképesen vagy sem, mindig hajóval, vagy legalább valamilyen egyszerű vízi járművön. Mert ez volt az életeleme, a tűz és víz párharca. Főnixmadár életének emléke sugall még valamit erről. Aki figyelmesen hallgatja, bizonyosan hallani fogja kései üzeneteit.

Görög Rezső: A budai vár (részlet)

2018. július 21.

Ezúttal sikeres...

A múltkori malőr után ezúttal sikeres fogásaim voltak. Két képet vásároltam meg, mindkettőre régóta néztem vágyakozva különlegességük miatt. Bejött a *Tiszapart* és a *Lenáztatók*. Az egyiket tegnapelőtt este tudtam leütni. Igaz, rajtam kívül nem is pályázott rá senki, de valamiért akadozott az üzlet. A *Lenáztatók* pedig tegnap éjjel jött össze, amikor már nagy fáradtam nekiültem internetezni. Talán a Rudi keze is benne van ebben, mindenesetre hálás vagyok neki ezért a túlvilági segítségért. Mindkettő a kobaltkék – rozsdabarna színvariációval fogott meg, ahogy korábban írtam is róla.

Ma borús reggel van, a hőmérséklet kimondottan kellemes, különösen a tegnapi kánikula után, ezért lehet, hogy kihasználom az alkalmat és elmegyek átutalni a *Tiszapart* árát az eladónak. A másik még mindig nem jelzett vissza, számlaszám nélkül viszont nem boldogulok.

Miután rendeztem a vételt, rábukkantam egy újabb képre, ami újabb remekmű: *Telihold*. Az eladó szerint nincs jó állapotban, hullámos a papírja, a paszpartu pedig tönkrement, de ez legyen a legkevesebb, ha tisztas áron beszerezhető. Eddig egy valaki licitált rá, én még várok vele. Addig is elmentettem a képet, ami szerintem gyönyörű. Ez is angyali perspektívából ábrázolja a holdfényben fürdő tájat. Nyári éjszaka, amikor az állatokat is kint hagyják az udvaron, illetve a karámban, még a disznó sincs bezárva. Emberek hevernek a fűben és élvezik a csillagnézést, a meleg éjszakát. A kép az egyszerűbb házak felől ábrázolja a falut, nagyobb kertek, gyümölcsös vagy szőlőtelepítvény is láthatók, de távolabb jobb kinézetű házak is állnak. Az utcák csak kevés helyen vehetők ki, mert a különleges perspektíva miatt takarásban vannak. Így csak következtetni lehet rájuk a házak elhelyezkedéséből, külleméből. Gondolom, hogy a szebb házak a falucska főutcáján állhatnak. Templomtornyot itt nem látni, az távolabb lehet ettől a faluvégi tájtól.

Görög Rezső: Telihold

Emberek, mások is vannak még ébren, a fűben heverő páron kívül. A bal alsó sarokban az egyik udvaron idősebb nő ül a földön vagy sámlin, és az előtte levő dézsaszerű edényben mos vagy tisztít

valamit. Talán a napközben betakarított terményt, de az is meglehet, hogy mosakszik a kezdetleges körülmények között. Az egyik nagyobb ház előtt az utcán falusi idill: egy férfi áll a nyitott ablak előtt, ahonnan kihajol hozzá egy nő. Egy másik porta előtt, ahol karámban álldogál négy ló, a kerítésen kívül látható a szekér, amiből kifogták az állatokat. Még távolabb, a fűben fekvő párostól balra egy karámban szép ló álldogál és nézi a földön fekvő két társát. Ezek ugyan nem lehetnek lovak, ők nem fekszenek le, inkább tehenek. Az udvarokon és az utak mentén mindenütt fák, feltűnőek a mára már sokhelyütt száműzött pompás jegenyék, a magyar táj hajdan jellegzetes kísérői. Kissé távolabb egy földút vezet, ami mentén egyre sűrűbben állnak a fák. Talán ártéri növényzet.

A házak formája és elrendezkedése (túl sűrűn állnak egymás mellett) a *Duna* c. rézkarcra, annak építményeire emlékeztet, és persze arra a tájra. Sokfelé szénaboglyák, ami természetes, ha állatokat tartanak. A távolabbi, szebbnek tűnő házak között van pár, amelyik tetőablakos, tehát beépített tetőtérrel rendelkezik. Az éjszakai tájra viszont nem jellemző a két repülő madár. Ha éjszakai ragadozók, azok nem párban szoktak vadászni, hanem magányosan suhannak, úgy csapnak le az áldozatukra. Ezt nem tudom megállapítani. De nyilván Rudi látta így, ezért találta megkapónak ezt a környezetet mint témát. Valószínűleg ezt is erősebben kellett volna nagyítani, hogy a sok-sok részlet mind kivehető legyen. Idillikus táj a maga nemében, ma már nemigen látni effélét. A hajdan tipikus házakat lebontották, „modernebbeket” építettek helyettük (a Makovecz Imre által sokat szidott Kádár-korszakbeli 10x10-es csúfságokat, a Kádár-kockát, vagy azoknak hivalkodó változatait, jóval méretesebbeket, ami „ugyanaz volt pepitában”, ahogy Pesten volt szokás mondani, merthogy a jó ízlés csorbult általuk. Ennek a tájnak és faluképnek a szemlélése hasonló érzéseket kelt az emberben, mint az egri belvárosi séták. Ha alaposan megnézzük a házakat, sok-sok apró részleten akad meg a tekintetünk: rokokó girlandok, szőlődiszek, különféle épületszobrászati elemek, amik vonzzák a szemet. Amforák a házak tetején, ízlésesen elrendezve.

Görög Rezső: Duna

Összevetve ugyanezt a szocreál dögunalomával, egyértelmű, ki nyeri az esztétikai versenyt. Nos, erre a képre is pályázn fogok, ha nem túl drága. Ez a licitálók számától és szándékától is függ. A bevadult licitálók olykor a kocavadászokra emlékeztetnek. A vadászok úgy mondják, rájött a lóduh, vagyis összevissza lövöldöz ész nélkül mindenre, ami mozog. Másokra a vásárlási düh jön rá, ilyenek a kényeseres vásárlók, akik egy csomó holmit összevásárolnak, csak mert megtehetik, s nem azért,

mert szükségük van rá. Lehet, hogy én is ilyennel fogok szemben állni ezen a liciten, de az is lehet, hogy csupán az 1 Ft-os olcsóságra próbált lecsapni az illető. Rám ez nem tartozik, nekem a kép szépsége a fontos, az a műgond, amivel Rudi készítette. A szignóját természetesen beazonosítottam, de a stílusjegyek is árulkodóak. Akkor is felismerném, ha nem lenne szignálva a kép. Addig is a saját könyveim szerkesztésén is kell dolgoznom. Most ideális lesz hozzá az időjárás: következik a nyár első nagy hóhulláma, amikor kénytelen leszek visszavonulni a hűvösbe. Az őszi határidő pedig kötelez.

Az Ártér és a Duna házai kísértetiesen hasonlítanak egymásra, csak más szögből nézve.

2018. július 27.

Görg Rezső: Ártér

Teszek-veszek

Praktikus teendők szólítottak el a napi jegyzetelgetés mellől. Pénteken végül is nem mentem el a bankba befizetni az első kép árát, de nem baj, mert ma reggel együtt intéztem a kettőt: a *Lenáztatók* és a *Tiszapart* eladói bejelentkeztek, megadták az adataikat, és ma már kora reggel nekiindultam, hogy mindkettőt átutaltassam. Egyúttal az évente szokásos orvosi viziten is részt vettem, majd egy apró vásárlás után hazajöttem a kellemes hűvösbe. Most mosok, és a kitergetett ruha hűsíti valamelyest a léghőmérsékletet idebent a lakásban. Hőségriadó van, azért mentem reggel korán az ügyeimet intézni, most viszont pár napig nem fogok kimozdulni, amíg meg nem érkezik a következő hidegfront, vagy legalább valami hűsítő eső.

A *Tiszapart* eladója jelezte, hogy feladta a csomagot, tehát igen gyorsan reagált, a másikat még nem tudom. Előbb-utóbb az is elküldi a képet. Ha erről is megérkezik az értesítés, talán mégis hamarabb beszállok a licitbe, mert a Telihold nagyon tetszik, sőt kimondottam beleszerettem.

Minden elszántságom ellenére, hogy most aztán jól nekidurálom magamat a munkának, vissza kell fognom magamat, mert az időjárás nagyon kedvezőtlen hozzá. A panelben túlságosan meleg van, és jobban esik a nappaliban levő nagy ventilátor közelébe húzódni, mint a saját szobámban dolgozni a kisebb asztali ventilátor mellett. Tudom, az elkényeztetett olvasó most elhúzza kissé a száját, micsoda elmaradottság, de le kell hűtenem a kedélyeit: mi egészen addig kitartunk és nem vásárolunk légkondicionálót, amíg tudjuk tolerálni az egyre melegebbé váló klímát. Nem csatlakozunk a nagy széndioxid-kibocsátók köreihez. Ha mindenki velük tartana, szegény Földet jóval hamarabb kivégeznék, mint a mostani tempóban.

Kicsit visszanéztem a korábbi jegyzeteimben és javítottam, kiegészítettem az elemzéseket újabb mondandókkal. Ha a mai jegyzetem terjedelmét nézzük, nem tűnik túl nagy teljesítménynek, ami ebben a fejezetben áll, de csak én és a gépem vagyunk a tudói, hogy ennél jóval többel egészült ki a Morzsakönyv második kötete, legfeljebb más a látszat. Most viszont valóban visszavonulok a nagy ventilátor közelébe, mert az én szobámban már elviselhetetlen a meleg.

2018. július 30.

Megérkezett!

Tegnap értesítést kaptam a postától, hogy a *Tiszapart*-ot feladták és ma érkezik. Az éjszakai hőség és a tegnapi mászkálás után kimerülve fáradtan aludtam a reggel még elviselhetőbb hőmérsékletben. Csengetésre ébredtem, a villanyórát jöttek leolvasni. Az alvástól félig még kábultan mentem ajtót nyitni, hosszasan keresgélve a kulcsom után. Lecsúszott valahová a tulipános ládám tetején az előszobában. Utána elő kellett kerítenem a villanyóraszekrény kulcsát is. A tegnap gondosan eltervezett nap után a mai tiszta stresszel kezdődött. Embertársaink nem szeretnek várakozni. Ritka az olyan ember, mint én vagy családom tagjai, akik türelmesen kivárjuk, amíg mások válaszolnak. Ez az ember is hevesen reagál: többször kopog és csenget. Végre elment az ellenőr, én pedig kimentem a növényeim közé az erkélyre, hogy helyrebillenjen az egyensúlyom. Reggel mindig megszámlolom a bíbor pletyka virágait. Ma tizenhárom volt, szép fejlődés a tegnapi hat után. Levegőztetem kicsit, ez segített. Nekiláttam a mai teendőimnek, hanyagolva a teázást és a reggelizést. Mikor felferverek álmomból, nehezen indul be az emésztésem, egyáltalán nem kívánok semmit. Beindítottam a ventilátorokat minden szobában. Valamit segít a kánikulában. Kora reggel már 27 °C idebent.

Ugyanannyi, mint kint az erkélyen. És pár napig még ez lesz! Délután valósággal bombázzák a lakást a napsugarak.

Megnéztem a számítógépes üzeneteket. Újabb jelzés a postától: ma szállítják ki a feladott képet. A másíkról egyelőre semmi hír. Később aztán arról is jön az értesítés, hogy futár hozza, és csütörtökre várható. Nagyon gyorsak voltak a partnerek. A déli órákban meg is érkezett a *Tiszapart*. Gondosan csomagolva, nem volt könnyű kibontanom. A kompozíció olyan szép, mint a fotón, a színek viszont kissé „elértek”. Nem az a tiszta kobaltkék árnyalat, mint gondoltam a fénykép alapján, de rendesen bántak vele, csak a hagyományos üveg nem védte meg a napsugarak ártalmaitól. Megnyugvással konstatalom, hogy jó vételt csináltam. A kisméretű képek kategóriájában ugyan drágábban adták, mint mások szokták, de valódi értékéhez képest jól jártam. Igaz, szükségem lesz majd még az ismerős képkeretezők profi munkájára, hogy megfelelő keretet adjunk neki. s hogy a szabad szem előtt most rejtett hibákat is korrigálják. Arra még ráérek, most egyelőre a gyűjteményemet gyarapítom. Megbeszélem ezt Mimivel is, még mielőtt a kép megérkezett volna. Nagyon örül az új szerzeményeimnek. Rám akarja bízni a Jarrownak készített plakettet is. Látván Jarrow villámgyors felbukkanásait, majd ugyanolyan eltűnéseit, nálam biztosítottak találja Rudi arcmását, Fekete Géza remekét. Ők ismét elkerülhetik egymást, ha ilyen hirtelen érkezik.

Jarrow jelentkezésére azért számítok még. Nyilván nagyon elfoglalt, elvégre üzletember. Azért írhatna pár sort, mit intézett Olaszországban. Vagy legalább az olasz barátai címét megadhatná, hogy őket kikérdezzem, mikor találkoztak utoljára Rudival, s hogy mit tudnak ottani életéről. Minden „morzsa”, azaz minden apró információ számít, különösen azért, mert az ott leélt negyven évről alig tudunk valami lényegeset. Egészen biztosan voltak egyéb kiállításai is, mint amikről megtaláltuk a prospektusokat. Ez a fejezet még mindig titokzatos homályban lebeg valahol a semmi közepén. Mindez természetesen az indiszkréciónak nélkül, kizárólagosan a művészi érzés és kiteljesedés elemeire és tényére hagyatkozva, az után tudakozódva. Mivel én vagyok az egyedüli életrajzírója, fontos lenne tudnom továbbiakat az életéről és főként a munkásságáról a nagy kiűzés után.

Ma reggel elkezdtem átolvasni azt a fordításomat, amit Jarrownak küldtem el tavaly: Rudi naplóját angolul, és javígtattam rajta ezt-azt. Kissé félre kellett tennem, mert más egyébvel is elfoglaltam magamat, de kora délután befejeztem ezt a kései korrektúrát. Megint saját könyveimmel kell foglalkoznom. A leadási határidő augusztus vége, és augusztus mindjárt itt van. Holnap kezdődik. Bár nem kedvelem, amikor kissé megtörik a fény és hirtelen megváltozik a júliushoz képest, azt hiszem, most a legkevésbé se fogja ez zavarni embertársaimat, ha bekövetkezik. Mindenki fel fog lélegezni a hőségriadó után. Augusztus 5. körül menetrendszerűen szokott érkezni egy hidegfront, ami egybeesik a lakótelepen szokásos melegvíz-szünettel. Rajtam kívül ezt senki nem figyelte meg, de én már számítok rá, ahogyan a Lenáztatók érkezésére is.

Ildikóval is próbáltam egyeztetni az elemzéseivel kapcsolatosan, de nem értem el napok óta. Talán elutaztak, elvégre most van itt a szezonja. A Morzsakönyv II. része lassabban íródik, mint az első, de most már nem is sietek vele. Hódmezővásárhelyre kellene eljuttatni Rudi képeit, hogy újra szerepelhessen, mint az egyik alapítója a Vásárhelyi Őszi Tárlatnak. Igazgatóváltás volt, és az új igazgatót nem ismerem. Levelemre, azaz e-mailemre nem kaptam választ. Törölhették az előző igazgató postafiókját. Talán, ha postai úton küldeném el a levelet, akkor jobban odafigyelnek rá és visszajuttathatnám Rudit, vagyis képeit az általam egyébként nagyra becsült, mindig élénk szellemi életű alföldi városba. Ott talán nagyobb figyelem jutna ki neki, mint az én alvó kisvárosomban, amit Kálnoky László egy selyemgubóban alvó bábhoz hasonlított.

2018. július 31.

Szép új keretek

Hosszabb kihagyás után ismét hozzányúltam a témához, bár nyakig benne voltam a saját könyveim kiadatásában. Mikor a harmadik, ez évre tervezett publicisztikakötet szerkesztésébe fogtam a nyáron, hamar kiderült, hogy ezek az írások nem fognak beleférni egy kötetbe, a válogatást meg jóval hosszadalmasabbnak láttam, ezért úgy döntöttem, ezúttal is két kötet bemutatója lesz egy rendezvény keretein belül. De mivel „a léccet egyre magasabbra teszem”, ez se lett olyan könnyű. Az eddigi legmunkaigényesebb darabok kerültek ki a kezem alól. Ezeknek az utómunkálatai is erősebbek, de... minek is részletezzem tovább... ráment a nyáram, s aztán lassan a szeptember is. Nyáron kemény időket éltünk, talán az eddigi legforróbb nyár van mögöttünk, s hozzá ráadásnak kaptuk a nyárias őskezdetet, amit már nem bántunk. Odáig nem fajult a helyzet, hogy ventilátorozni is kellett volna, az a nyárral elmúlt, de legalább nem fáztunk.

Ez a könyv viszont Rudiról szól, és a vele kapcsolatos információkat igyekszem feljegyezni, amennyire lehet, a maguk teljes valójában. Nos, hallgattam Rudira, valóban foglalkoztam a saját könyveimmel, és most már ott tartunk, hogy kész a teljes műsorterv, csupán egy apró zavaró tényező lépett fel. A könyvtárból hívtak, hogy a számítástechnikus fiú megbetegedett, és a második kötet digitalizálását nem tudja befejezni a bemutatóra. Mivel az első kötet viszont már megvolt, le is okéztam a véglegesítését, azzal kezdhünk, a műsor szempontjából meg mindegy, hogy azonnal olvasható-e a digitális változat vagy nem. Szóval a műsort nem engedtem lefűjni, csütörtökre meglesz a bemutató, s utána ismét foglalkozhatom a saját elképzeléseimmel, többek között ennek a könyvnek a folytatásával. De mivel a téma nem hagy nyugodni, úgy döntöttem, hogy a mai napon is feljegyzem az elmúlt hetek történéseit, mielőtt megfeledkeznék valamelyik lényeges epizódról.

Nos, korábban már írtam az *Öreg halász* sikeres felújításáról, és elég részletesen elemeztem is a képet, most arról számolhatok be, hogy ugyanígy meglett a viszonylag nehezen beszerzett *Tiszapart*, a *Lenáztatók* és az *Ártér* keretezése. Sőt időközben hosszas licitálás után megvettem a *Telihold* c. rézkarcot is, és már annak is megtaláltam a megfelelő paszpartut és keretet. Mindegyik szépen megújult. Azért döntöttem ilyen hirtelen a megszüpítésük mellett, mert sajnáltam őket olyan lepusztított állapotban látni, ahogyan hozzájutottam ezekhez a képekhez. Mindegyik szép, és akkor még igen szerény jelzőt aggattam rájuk.

Mikor a tavaly decemberi kiállítás után megkaptam a digitalizált képeket, akkor jöttem rá, mennyivel szerényebb lett, vagyis nem olyan mutatósak azok a fényképfelvételek, mert lehagyták róluk a kereteket. Nyilván magukra a képekre koncentrált a kolléga, aki készítette őket, de remélem, utóbb lesz majd teljes felvétel is, azaz olyan, amelyiken az általam kiválasztott keretek is láthatók. A Szinva-patak pl. sokkal szerényebbnek tűnt a felújítás előtt, de amikor a kiállítás megnyitása után benéztem a könyvtárba egyik napos délelőtt, magam is meglepődtem, milyen csodálatos változás ment végbe rajta. A paszpartu és a keret jóval nagyobbak mutatja, és a délelőtti nap megvilágításával valósággal bearanyozta a kompozíciót, tehát jól választottam, amikor ragaszkodtam a szélesebb aranyozott kerethez. Ekkor jöttünk rá, mennyire fontos a helyes megvilágítás, amihez kell a természetes fény is (már amikor lehet), szóval hogy érdemes időnként sokat hezitálni egy-egy döntés előtt.

Még egy újabb szerzeménnyel dicsekedhetek, amin régóta vívódtam, hogy megvegyem. A vívódásaim természetesen csupán az anyagi helyzetemről szólnak, nem a Rudi képeinek értékéről. Ezeket időnként szégyellem is, hogy olyan nyomott áron sikerült beszereznem, de ugyanakkor mindenkinek tudnia kell, hogy nem vastag pénztárcájú mecénás vagyok, hanem szerény helyzetű magyar író, aki menti, ami menthető egy néhai barátja hagyatékából. Nos, ez az újabb kép a *Kikötő*. Nagyrészt fekete-fehér, némi óarany színezéssel, s hozzá a papír is erősen besárgult. Nyilván elég sok UV-

sugárzás érte, amiatt. A galériásnál már régóta hevert, sem a grafikus nevét nem tudta helyesen, sem a kép címét. De az engem sose izgat, lényeg, hogy én tudom, mert rendesen beazonosítható. Az óaranyat csak azért említem, mert az egész valami alkonyi fényben pompázik, ami természetesen nem azonos a giccseken ábrázolt ordító vörösekkel. Realista kép, ezúttal nem angyali perspektívából, hanem mólóközelből. A móló pedig nem a modern, betonból készült mű-tereptárgy, hanem valami földnyelv, amin fák is állnak, karcsúak, akár a mi jegenyéink, amelyek jól állják az erős szelet is.

Görög Rezső: Kikötő

Vitorlások, csónakok, ladikok, különféle vízi járművek láthatók rajta, csendes esti nyugalomban. A móló közepe táján mintha egy építmény romjai lennének. Embert nem látni sehol, csak a díszes építmények sorát, amelyek a *Balatoni táj* épületeire emlékeztetnek, különösen a szép formájú templom, ami alapján be lehetne azonosítani a helyszínt. A háttérben az északi part hegyeinek körvonalait látom, a kép előterében pedig lépcsősort, mely a kikötő és a hajók irányába lefelé vezet. Négy emberi figurát mégis kiveszek, amikor nagyítóval újra átböngésem a képet: az előtérben jobbra két halászcsonakban. Az előbbiben két férfi áll, az egyikük fiatal, szép termetű, a kissé hátrébb levőben pedig egy nő ül és egy kisgyerek áll, miközben a csónakjukból még leeresztve a vízben lóg a háló. Vagy együtt halásztak, vagy a nő még most igyekszik vacsorához való halat szerezni. Ezt már nem tudhatjuk meg, csak következtethetünk rá. De hát a realizmus lényege sem az, hogy minden apró részletet krónikaszerűen megtudjunk. Az unalmasabb lenne, mint szabadjárá engedni a fantáziánkat és keresgélni múltbeli epizódok után a régi múltban. Nagyjából fél évszázad lehet a táv, s mennyi minden változott azóta! A mostani fiatalság nem is igen érti, hogyan éltünk (kénytelenül)

abban az időben, mi pedig azt nem értjük, hogyan helyettesíthetők az emberi kapcsolatok valami folyton nyomkodható gépezettel...

Nos, a *Kikötő* is révbe ért, hogy stílusosak legyünk ezzel a képzavarral élve, vagyis betért társai közé ebbe a gyűjteménybe, amíg megfelelő kiállítóhelyet nem találunk nekik. Ha lehet, állandó helyet, mert azt nem szeretném, ha valami raktárban vagy múzeumi pincében porosodnának. Főként nem így, hogy sokuk már elnyerte szebbik formáját, felújítva, átkeretezve.

Apropó, keret. A Kikötőé egyáltalán nem szép, nem is illik hozzá. A szélesebb paszpartu, amit én szoktam kérni a Rudi képeihez, sokkal jobban illik hozzájuk, mert nagyobb távlatot ad a kompozíciónak, s ehhez kell még a továbbiakban igazítani a megfelelő keretet, színben, méretben, egyéb tekintetben. Ha ez méltó keretet ad neki, akkor elértük a célunkat, a mű kiteljesedik, komplett egészévé válik. A túl keskeny paszpartu és a nem odaillő keret valósággal ránehezedik és agyonnyomja a kép egészét. Ettől beszűkül, és olyan, mintha valami keskeny résen keresztül leskelődnénk be a tájba, ahelyett, hogy valami tágasabb térből tekintenénk ki rá. Ezért telitaláltat Rudi anygali perspektívája, amelyet számos kompozícióján megcsodálhatunk. A Kikötő kerete látszólag rendben van. Sablonos sötétbarna műanyag, a hátoldalon átcserezték a papírt, de durva szögekkel rögzítették, és régimódi kerek akasztóval látták el, ami ma már nincs divatban. Nemcsak arról van szó, hogy valakinek is bántaná a tekintetét, ami normál esetben nem is látszik, hanem szállításkor összehasogathatja a mellette levő másik képet, esetleg annak üvegét karcolja, rosszabb esetben pedig magában a másik képben tehet kárt. Ehhez viszonyítva a mostani lapos képakasztók sokkal praktikusabbak ilyen szempontból. A képek súlya jobban eloszlik rajtuk, a nagyobbak pedig kettőt is kapnak, hogy stabilabbak legyenek ezáltal. Igaz, ezek szállításakor is vigyázni kell, ezért apró falapocokkal támasztják ki őket a keretezők, akik profik ebben.

Még egy kép létezéséről kell hírt adnom. Igaz, ez nem az én gyűjteményemben található, hanem korábban vette meg valaki, így maradt meg valahol az egyik archívumban a fotója. A címe: *Herke-tó*. Ez a tó a Fülöpjakab nevű helység határában található, és arról híresült el, hogy nagyobb ásatási helyre bukkantak a közelében.

Görög Rezső: Herke tó

Rudi képe alapján azonban úgy tűnik, hogy akkoriban, feltehetően az 50-es években, még csupán mezőgazdasági terület volt a partjainál, és itt is felbukkannak a halászbárkák. Az előtérben egy férfi és egy nő dolgozik, valamit betakarítanak. Mögöttük érett búzatábla, még távolabb szekerek és ponyvás teherautók, amik a begyűjtött termést majd elszállítják. Vagy csak éppen arra haladnak el. Hatalmas, lombos fák takarják a láthatár egy részét, a víztől jobbra és balra házak. Falucska templommal és annak karcsú tornyával. A házak a *Faluvége* c. rézkarc házaira emlékeztetnek, de más szögből ábrázolva. Az égen jókora fehér és pár szürkés felhő látható, közöttük azonban üdén átvilágít a kék ég. A házak cserépteteje mára már rózsaszínné fakult, mint ahogyan az előtérben látható zöldek is elhalványultak. Ám a kép életkorát tekintve még mindig szépen megőrzött sokat az eredeti árnyalatokból.

A település magyar történetéhez annyi tartozik, hogy ott letelepülő kunok alapították a XIII. században. Letelepülésüket utóbb Zsigmond király hagyta jóvá. Korábban kelták, szarmaták, roxolánok, alánok, hunok, gepidák, avarok éltek itt rövidebb-hosszabb ideig, honfoglaló magyarok viszont nem. Fülöpjakab Bács-Kiskun megye Kecskeméti járásában található, Kiskunfélegyháza közelében, egy része Szabadszálláshoz tartozott. Mielőtt lakhatóvá vált volna, tölgyes, gyertyános erdők borították a nagy részét. Ez is egy őstörténeti megjegyzés: nemhogy a fiatalok, de korosztályom java része se tudja, hogy az Alföld hatalmas ósvadon volt a Honfoglalás idején, és utána is, évszázadokig, amíg mezőgazdasági művelésre nem igyekeztek fogni a nagy részét, amitől teljesen megváltozott a talajszerkezete, a klímája, a vízháztartása, sőt majdnem véglegesen tönkretették. A Duna-Tisza-közében, ahol Fülöpjakab is található, a XIX. században sokat kellett küzdeni a természettel, amely jobb híján a Pannon-tenger által hátrahagyott viszonyokat igyekezett visszaállítani, azaz futóhomokkal terítette be az irtások helyét. De már ez is a földrajzi ismeretek területe, nem annyira képzőművészeti. Nekünk annyiból érdekes, hogy ha Rudi képét fel nem fedezem, talán teljesen ismeretlen marad számomra az Alföldnek ez az érdekes zuga. A fent leírtak alapján meg elgondolható, mi minden található, mármint leletek formájában a különös múltú település határában a föld mélyébe zártan. Csak ismételni tudom magamat: ha nem a realizmus eszközeivel él Görög Rezső, mindez az ismeretanyag elvesz, és ma már senki nem foglalkozna vele. Kivéve az olyan megszállott kutatókat, mint jómagam, aki soha nem nyughatom az újonnan feltárt vagy feltárható területek izgalmas kihívásaitól. A törökök pusztításait feltétlenül meg kell említeni, erre utal a Szultán-sarok név.

A Herke-tó ma, földmunkák, iszapoltás, rézsűkészítés után.

Nos, a fenti kép is azt mutatja, hogy a környezet folytonos változásnak volt kitéve. A mai ember turisztikai szempontok alapján alakítja a környezetét. Más kérdés, hogy ezek után mivé lesz az egykor idillinek tűnő terület, az 1989-ben községgé vált Fülöpjakab környéke. Herke viszont híres lehetett valamiről, ha még Szegeden is utcát neveztek el róla, a város Újszeged nevű részén.

Íme a Herke utca, vihar idején

A változások természetesen nemcsak pusztítást hoznak. Fülöpjakab egy rendkívül szépen rendben tartott település képét mutatja.

Fülöpjakab mintagazdasága, az Éminence

2018. szeptember 23.

Még egy kis etimológia

Utánanéztem a Herke szó eredetének. Legtöbbször híres személyről vagy a helyhez fűződő fogalom köznévi változatáról van szó, amikor helységneveket kutatunk. Nos, a következőket találtam.

„Herke: A régi magyar *Herke* személynévből lett családnév képzőtlen apanévként. Három etimológiát adnak rá:

1. A régi magyar *Herk* világi személynév -e kicsinyítő képzős származéka.
2. A *Henrik* személynév *Herrik* alakváltozata *Her-* rövidüléséhez járult a -ke kicsinyítő képző.
3. Bőr- vagy hajsínre utaló ragadványnév a nyelvjárási *herke* ~ *herka* 'vörös' szóból.

A -cs kicsinyítő képzővel továbbalkotott változata a *Herkecs*.

Az 1. és 2. változatot támogatja az alternatív -ó, illetve -kó kicsinyítő képzővel lett *Herkó* párhuzamos alak.

Ami a *horka* ~ *harka* ~ *karha* méltóságnévvel való kapcsolatot illeti, ez csak úgy képzelhető el, mint a régi *Herk* személynév alapja. Nem zárható ki a kapcsolat, de kevésbé valószínűnek tartom. Egyrészt a méltóságnév nem fordult elő magas hangrendű változatban, így nem valószínű, hogy személynév lehetett belőle. A személynéveken belül pedig nem volt szóalkotási mód a hangrendi váltás. Másrészt a *Herke* > *Herk* rövidülés mellett nem találni *Harka* > **Hark* rövidülést. Ez arra mutat, hogy nem analóg nevekről van szó, és – a mély hangrendű formákkal szemben – a *Herk* a primer forma, nem a *Herke*.”

Mivel gyakorta átnézegetem az archívumokat és az aktuális képkínálatot, újabban gyakorta belebotlom a *Herke* tó c. Görög-rézkarcba is. Kellemes, hangulatos, harmonikus a színvilága, Rudi ott jól érezhette magát, hogy ennyire idillinek ábrázolta. A helységnév eredetéről vagy kialakulásáról meg ki-ki gondolhat, amit akar. Ez gyakran szimpátia, tudósoknál empátia kérdése is, de a gondolat szabadsága mindenki számára adott. Én mindenesetre elmentettem ezt a képet Rudi archívumába, hátha később egyéb is kiderül róla.

Azért mégse hagy nyugodni a kérdés, és megnézem, mit ír a Wikipédia.

„A **harka** vagy **horka**, esetleg **karha** – Bíborbanszületett Konstantinnál **karkhasz** (καρχας) – az államalapítás előtt a magyar törzsszövetség harmadik legmagasabb méltósága volt a nagyfejedelem és a gyula után.¹

A szóban forgó tisztségről a bizánciak császára a 948. év táján nála járt magyar küldöttségtől értesült. A követség vezetője Bulcsú harka, egyik tagja pedig az Árpád-házi Termezsü herceg volt. A császár a nevezett méltóság bírói jellegét említi.

Róna-Tas András – összehasonlítva a nyugati türkök, illetve a kazárok hatalmi rendszerét a magyarokéval – úgy találta, hogy a harka mint harmadik fejedelmi rang megfelelhet az eltebernek. Utóbbi az idegen népek felügyelője, bírója volt, és e szerepben hadvezéri feladatokat is ellátott a segédnépek élén.

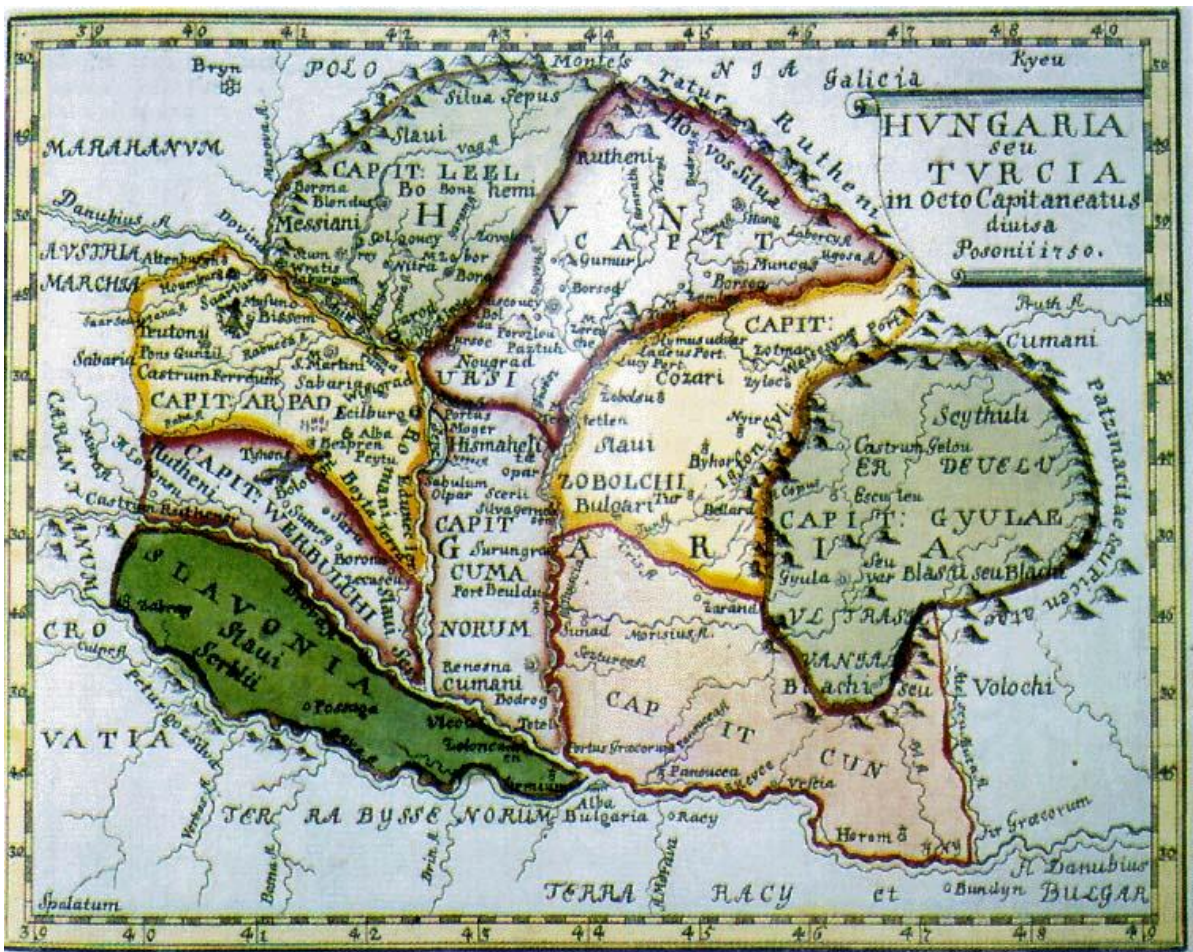
A császár a nála járt küldöttségvezetőt, Bulcsút jelöli meg a cím akkori viselőjeként. Bulcsúnak már apja, Kál is e tisztség képviselője volt. Róna-Tas András feltételezi, hogy Kurszán fejedelem is a harka címet viselte korábban.

Magyar szerző, Anonymus művében is találkozunk a harka címmel, pontosabban a szóban forgó méltóság elnevezésével megegyező személynévvel. A történészek azonban vitatják, hogy Tétény fia Horka neve összekapcsolható-e az egykori tisztséggel. A következtetések levonását nehezíti, hogy éppen Tétény leszármazottai között előfordul egy másik tisztségből lett személynév, a Gyula is.

Targitaosz és a harka

A *harka* méltóságnév kapcsolatban lehet a szkíták egyik istenségének, a Harag, háborúság megszemélyesítőjének nevével. A szóban forgó istenség neve különböző görög nyelvű forrásokban *Targitaosz* (Ταργिताός), *Targitész* (Ταργίτης), *Targitiosz* (Ταργίτιος), *Tergazisz* (Τεργάζις) alakban szerepel. (Idegen szavakban a görög, nem lévén ilyen hangja, a *h* hangzót írásban *théta* (θ), *kappa* (κ), *tau* (τ), *khi* (χ) jellel helyettesíti, élőbeszédben pedig az ezeknek megfelelő hanggal ejti, vagy erős hehezettel pótolja. A görögösített szkíta szavak végére illesztett *-osz* (-ος), *-ész* (-ης) stb. toldalék a névszó görögben kötelező jelölése.)

Targitaosz nevét több szkíta főember viselte: 1) eredetmondájuk szerint a királyi szkíták első nagyura; 2) Targitaó Maiotisz (Ταργίταω Μαιωτις), az ixiomatai nevű törzs fejedelmének leánya; 3) az avarok egy-egy hadura, Targitész (Ταργίτης). Szádeczky-Kardoss Samu szerint e név az avarok (és nyilván más szkíta népek) mindenkori hadurának címe lehetett. E szempontból nagyjában-egészében megfelel a magyar, pontosabban kabar *harka* méltóságnak”

Magyarország honfoglaláskori térképén a Duna-Tisza-köze: Capit. Cumanorum, azaz Kun Kapitányság. Erdélytől délre pedig Capit Cun, jelentése ugyanaz. Területe magában foglalja a Bánságot, a Havasalföldet és Észak-Bulgáriát. A többi kapitányság egy-egy fővezér nevéhez fűződik: Árpád, Verbulcsú, Szabolcs, Örs, Lehel, Gyula. Verecke környékén is telepedtek meg ugyanakkor kunok, ezeket Cumani névvel jegyzi a térkép. Ők a legvesélyeztetettebb határ védelmét látták el, ahonnan évszázadokon át a legtöbb támadás érte Magyarorságot.

Talán lehet mégis köze a 'harka' méltóságnévhez a Herke helységnévhez. Ha meggondoljuk, hogy az ún. királyi szkíták többször is megfordultak a későbbi Magyar Királyság területén, a Duna-Tisza-közén is, a kunok egy része viszont velük szövetkezett, közülük beolvadt, majd a szintén türk népnek tartott magyarokkal is hasonló lett a liaison. Letelepítésük a XIII. században így történhetett épp a mezőgazdasági művelésre akkor talán nem annyira alkalmas Kiskunságban, ahonnan a tájegység a nevét kapta. A kunok hivatkozhattak arra, hogy elődeik éltek már ott, ezen az alapon kérhették maguknak (vissza) a Kiskunságot [Utóbb rábukkantam egy honfoglalás kori térképre, ami egyértelműen mutatja, hogy a Kiskunságon a kunok már honfoglaló őseinkkel együtt érkeztek, tehát valóban az ő területük volt]. Mindez a magyar történelemnek igen régi fejezeteihez vezet vissza, és mi legfeljebb azért asszociálhatunk rá, amikor az üde színvilágú képet nézegetjük, mert hazánknak szinte minden régiója véráztatta táj, csaták, belviszályok, idegen támadások színhelye. Talán most értékelhetjük igazán helyén a kérdést, amikor ismét idegen hadak készülnek betörni ugyanide, és meg kell védenünk az egykor vérrel és karddal szerzett jogainkat, maradék területeinket. A hősök vére pedig mintha termékenyítőleg hatna az általa öntözött földre: utánuk mindenütt csodaszép növényzet terem. Rájuk nézve nem az ádáz küzdelem jut az eszünkbe, hanem ami utóbb a nyomain fakadt, a csodálatos flórára.

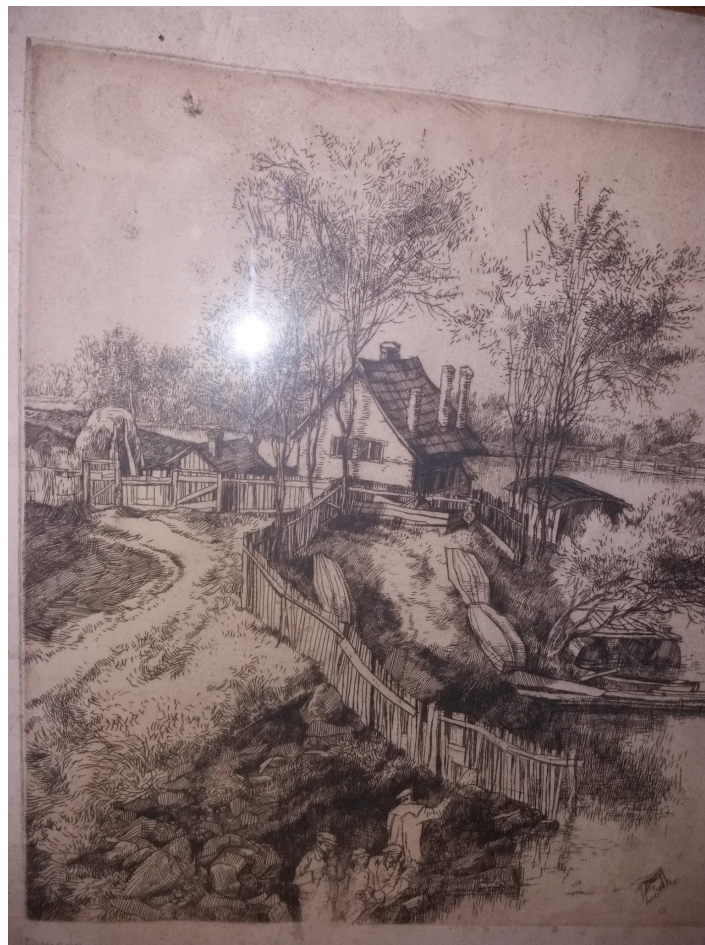
Képbeszézés tekintetében nem tétlenkedtem. Ma éppen a *Dunaág* c. kisebb rézkarc szállításával kapcsolatban egyeztetek az eladóval. Holnap átutaltatom neki a rávalót, s aztán várhatom, mit intéz. Szinte „véletlenszerűen” bukkantam rá a régi képek közt navigálva. Különös ajánlás kísérte a hirdetést. Az eladója úgymond olcsón jutott hozzá, ezért ő is olcsón adja. Látja, hogy Rudinak drágák a rézkarcai (relatív persze), de neki ez így rendben van. Mit mondjak, nekem is. Eltökéltem magamban, hogy a már meglévő gyűjteményemet kiegészítem százdarabosra. Elég sok van még mappákban, dossziékban keretezetlenül, ezek közé sorolom a vázlatokat és töredékeket is, mint amilyenből sikerítettem a „Jézus a kereszten” c. képet is. Ez rendhagyó formájú, nagyon szép rajz, amit vázlatként, más képhez való előkészületként vetett papírra Rudi. Lehet, hogy egyházi célra szánta. Korábban már említettem, hogy amikor régen valami bajt szedett össze Rudi a rosszlányoktól, akkor a papok gyógyították ki belőle, ezt ő mesélte el nekem. Igaz, nemcsak akkor foglalkoztatták a keresztény mitológia képei, mert hiszen egészen modern formában, társadalomkritikus indíttatással is készített rézkarcokat. Ilyenek a „*La chiesa sconacrata*” (magyarul: A megszenteltetett templom) vagy az általam röviden csak „*Gyász*”-nak elnevezett különös alkotás, melyen a templom külső falán függ a kereszt, rajta Jézus, édesanyja, Mária és Mária Magdolna pedig a templomtorony ablakán kihajolva gyászolják őt. Mária szelíd bánattal, Mária Magdolna ruháit megtépve, felső része szinte teljesen ruhátlan, ő maga jajveszékelve kiáltja világgá a megesett szörnyű igazságtalanságot.

A gyűjtést nem azért folytatom, mert erős bennem a birtoklási vágy. Nagyobb gyűjteményt szeretnék megmenteni az enyészettől, mert hamarosan itt a tél, és a már így is szegényes állapotba jutott műalkotások még jobban tönkremehetnek rosszul tárolva, garázsokban, padláson, egyéb koszos helyen. Nos, akkor a *Duna-ág*.

Duna-ág

Ezen a felvételen nem érvényesül, részleteiben annál inkább.

Görög Rezső: Duna-ág (részletek)

Nos, hát ez már jóval többet mond el Rudi egykori kiruccanásainak színhelyéről. Az egyikről legalább is. Van egy még fel nem újított képem, amit én Tisza-menti tájnak véltem, de nem lehettem biztos benne. Ahogy a fenti képen megjelenik a csónak-motívum, benne a horgászó emberrel, ugyanúgy azon a *Reggel a Tiszán* címet (tőlem) kapott rézkarcon is. Mint többször is említettem, a táj története és az 50-es évekbeli hangulat idézhető fel rajtuk. Ugyanúgy, ahogyan a *Kompátjáró* c., általam sajnos lekésett vételi lehetőségű képen is, a maga nyüzsgő, tesz-vesz valóságában. Árusok, kereskedők, talán csempészek is, mindenki igyekszik átjutni a túlpartra. A Duna-ágra nem kellett licitálnom, én voltam az egyedüli jelentkező, és most már csak intézkednem kell, hogy eljusson féltve őrzött testvérkéi közé. S hozzá egy befogadó múzeum hiányzik, ahol méltó helyre lelhetne mindez. Olyan helyre, ahol nemcsak a mai, elnagyolt „műalkotások” váltják egymást, ahogyan a galériákban is a szokásos kínálat. Ahol mindazt a dokumentációszerűséget is értékelik, mert tanulni akarnak belőle, nemcsak mindenáron érvényesülni, a többit túlkiabálni, túlrikítani és extravaganciával, egyéb nemtelen eszközökkel túltenni a többiekén. S hogy aztán hová s miként jutnak el? Talán ők maguk se tudnák megmondani. Nincs katarzis, csak meghökkentés, mellbevágás. Ez az, amitől Rudi is irtózott.

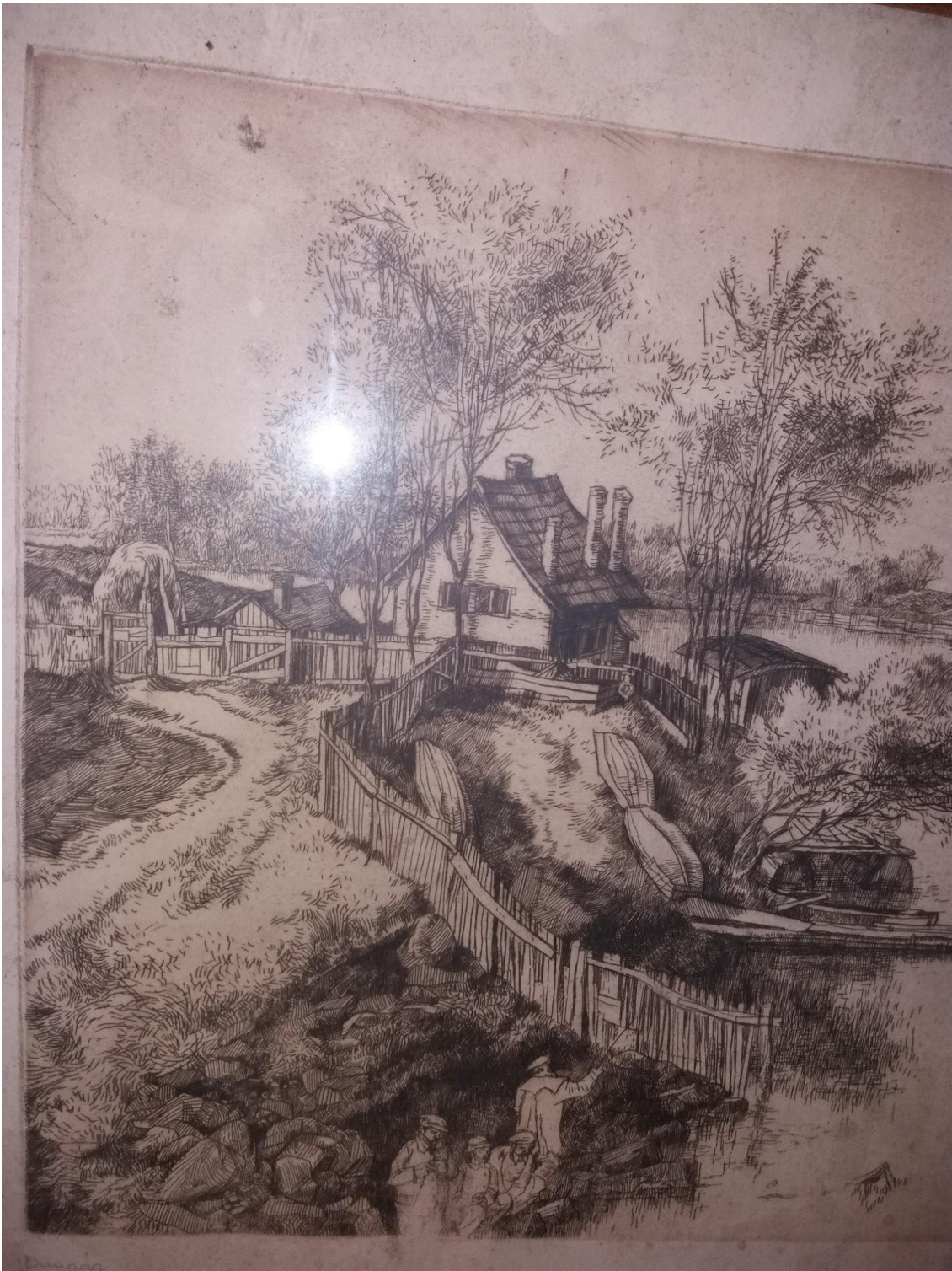
A Dunaágon nemcsak egy rozoga halásztanya látható, és nemcsak az egésznek hátat fordító emberalak a csónakban (talán Rudi), hanem egy csomó ember, aki épp arrafelé igyekszik, ahol ennek a furcsa vízparti kisbirtoknak a bejárata van. Kerítés választja el őket a békésen pecázó embertől, aki talán még nem hallotta meg, kik készülnek berontani hozzá. Három férfiből és egy nőből áll a kis csapat. A férfiak az 50-es években szokványos sildes sapkát viselnek, ami lehet akár egyenruha

tartozéka is. A kabátok szabása egyaránt emlékeztet a viharkabátokéra és a lódenkabátokra. A léckerítés a vízben végződik, a víz felől nyitott a hozzáférés. De ez a csoport nem csónakon érkezett. A léckerítésen levő kiskapun akar bejutni az első férfi, a nő és egy másik férfi leültek, talán egy kisebb stégre, a harmadik férfi áll. Róla nem tudni még, hogy az első férfival tart-e, vagy marad a másik három emberrel. A kerítésen túl nagyobbfajta stég, elkerített kis udvarféle, ahol három csónak látható leborítva. Talán ezek az emberek is csatlakozni akarnak a pecázó alakhoz. Ezen a kis udvarfélén semmi más nincs, csak a most éppen használaton kívül álló, jobban mondva fekvő ladikok. Ez a kicsiny elkerített földrész viszont egy udvarhoz és gazdasági részhez tartozik, vagy attól különül el. A korabelinek megfelelő, takaros kis porta van a kopár udvarrészen túl. Ház négy kéménnyel, melléképületek, ól, szalmakazal. Az egyik melléképületen is kémény, talán nyárikonyha, ahogy régen volt szokás falun: kímélni a ház tisztább részeit és nem agyonfűteni a főzéssel, sütéssel nyáron. Így, különösen, hogy a vízpart közvetlen közelére épült, nyáron egészen hűvös lehet. A négy kémény meg arra vall, hogy több helyiségét lehetett fűteni: három szobát és egy konyhát. Az falun igen nagy háznak számított. Az út csak a kerítésig visz, onnan nincs tovább, csak víziúton, ahogy a kép bal alsó sarkában látható embercsoport is igyekszik eljutni valahová. Lehet, hogy ez egy révész háza, aki mindig keres valamit pluszban, ha átviszi az embereket a túlpartra, ahová vágnak? Minden meglehet, talán épp ezért néz ki módosabbnak a városon amúgy jelentéktelen ingatlan. A ház és a folyó között nincsen kerítés, a víz felé teljesen nyitott. Nyilván onnan közlekednek közvetlenül, míg a kis elkerített rész mások számára szolgál, ahol tárolhatják a csónakjaikat.

A nagyobb stég előtt hosszabb, mólószerű vízi építmény, ahhoz is ki van kötve pár csónak. A vízen levő csónakban két ember ül, háttal egymásnak, s nem úgy tűnik, mintha el akarnának menni. Körülöttök a víztükör nyugodt, épp csak hogy ver néhány hullámot. Csak az egyikük pecázik, az, aki háttal ül nekünk. A stég fölé kajla fa hajlik. Nem tud egyenesen állni, ahogy az ártéri fák nagy része sem. A víz mindig elmosza a talajt alóla. Még kapaszkodik a gyökereivel, de egy nagyobb árvíz beledöntheti a folyóba. A stég mögött van még egy másik épület, de az kéménytelen, barakkszerű. Csónakház? Vagy olyan hely, ahol megtisztítják a kifogott halakat, esetleg terményeket tárolnak benne. Mindez csak találgatás. Rudi biztosan elmagyarázná, de már kevesebbet üzenhet. Aki ismeri a révészek régi munkáját, az elmondhatná, mi ennek a funkciója. S talán nem is szükséges tovább elemezgetni, mert nem biztos, hogy másokat is érdekel. A mai ember minden mellett elfut, nem hajlamos a kontemplációra, ahogy én. A részleteket meg se látja. A tenyerében tartott kütyüre koncentrálni, mintha minden pillanatban lekészhetne valami lényegesről. Igazában azonban a saját életéről késik le, a másokkal való igazi kommunikáció lehetőségéről. De ez már az ő baja. Nincs szándékomban megváltoztatni azt a világot, amiből az én szekerem rúdja is kifelé áll. Utánam már mindenki úgy alakítja, ahogy neki tetszik, Meg ahogy a Teremtő és az Anyatermészet megengedik neki.

Egy érdekes aspektus, amit most figyeltem meg, hogy alaposan átnéztem a képet, jobban mondva a róla készült felvételeket. A kerítéshez és a kiskapuhoz közel helyezkednek el a melléképületek és a szalmakazal, tehát épp fordítva, mint ahogy falun ez szokás. A vendég nem az ólas mellett szokott belépni a portára, mert ott nem éppen kellenes szagok terjengenek. A vízi életmódhoz szokott emberek viszont, akik ilyen elrendezésű telken élnek, azt tartják természetesnek, hogy a víz felől érkező forgalom, tehát a saját, csónakon való érkezésük után is a tiszta házba léphessenek be, az állatokat és a gazdasági épületeket meg a ház mögé építették, ugyanezen okból. Szóval hogy a vízparti ember épp fordítva látja a világot, mint hagyományos körülmények között élő embertársai. Rudinak ez is természetes volt, nekünk már kuriózum. Az általa ábrázolt világ számunkra ismeretlen, eddig legalább is. Megfigyelni azonban mindent meg lehet, tehát ezeket az elcsúszott pillanatokat is, amelyek, akár egy gyorsfelvételen, közvetítenek számunkra valamit az elvtársak által elhazudott, a megalázott társadalmi rétegek által viszont szemérmesen elhallgatott világról. Hogy miért hallgattak

róla? Mert akit megaláztak, megszégyenítettek, az nem szívesen beszél róla, sőt emlékezni sincs kedve rá. De beszélnek a képek, és mi most vettük ezt a palackpostát.

Görög Rezső: Dunaág (részlet)

2018. október 26.

Nyár

Görög Rezső: Nyár (részlet)

Egy másik felfedezés egy régi képről. Korábban találkoztam vele, de akkoriban még nem menttem el a látottakat, hogy később is vissza tudjam keresni és felidézni őket. Erre csak később szoktam rá, amikor már több kép is eltűnt valahová az ismeretlenség homályába a szemem előtt. Hiába kerestem őket archívumban, nem bukkantam a nyomukra. A minap épp az ellenkezője történt. A *Nyár* c. rézkarc, mely egy különleges képi allegóriának tűnik nekem, ismét felmerült a történelmi homályból és nagyon megörültem neki. A kép bal alsó sarkában egy fekvő nőalak látható, amint a hőségben az árnyékokban pihen. Távolabb gabonakévék állnak, és a nyarat szimbolizáló nő talán épp maga is részt vett ezek betakarításában és elkészítésében. A fekvő nő mellett vizeskanna, ami a mezei munkák elengedhetetlen tartozéka. Az ivóvizet a legegyszerűbb ember is vitte magával, mivel sok évszázados tapasztalata alapján tudta, hogy nem minden víz iható, s hogy nem is mindenütt található víz, különösen a mezőn nem.

A kép valójában egy 50-es évekbeli, ma már idillikusnak tűnő tájat ábrázol. A falusi munka tiszteletét sugározza, azt a környezetet, amelyben szívesen fordult meg Rudi barátunk. Termetes, lombos fák a kép jobb oldali terében, és távolabb is. Az alsó középső részen egyszerű házacskák állnak, egykéményesek, tehát szerény körülmények között élő emberek laka. Mellette áll egy nagyobb fa, aminek az árnyéka védi nyáron a tűző naptól a házat és lakóit. Előtte látható a nekem asztagnak tűnő gabonakévé, ebből kettő is. Lehet, hogy vannak még távolabbi társai is, de ezeket nem látni, mert az előtérben, a fák alatt jókora kaszál, ami inkább szénakaszálra hajaz, bár ezt nem lehet megállapítani, hiszen színek nem utalnak erre.

Minden a klasszikus németalföldi barna színben érvényesül, de ez a monokróm hatás mégse monoton, hanem afféle békebeli idő hangulatát árasztja. A képen az aranymetszés szabályai szerinti osztás érvényesül. A lényeges, az allegorikus alak a kép bal alsó sarkában hever, az osztás iránya rézsútos, tehát úgy vonul keresztül a kompozíción, mint egy kisebb patak vagy erecske vonala. Talán van is, mert a fák gyakran ott nőnek ilyen szép sudárrá, ahol megfelelő utánpótlást kapnak valamilyen vízgyűjtő helytől. Az árnyékban álló tér a kép előterében nem sokat árul el arról, hogy mi található ott. Ilyen az árnyék☺)) Fontos viszont a képzeletbeli osztás iránya és elhelyezkedése, ami meghatározó ebben a miliőben. A vonal mentén ugyanis a tekintetet elviszi a végtelen irányába. Ott a hatalmas égbolt, melyre felhők nehezednek, a földön viszont pár csenevész fácska, és egészen a háttérben házacskák körvonalai, de alig kivehetően. Csupán a szabályos vonalban elrendezettségük sejteti mindezt. Még egy különös látvány ebben az egyébként harmonikus környezetben: a kép előtere és a házikó tere között mintha egy szintbeli szakadás lenne. Ahol a patak vagy vízvezető árok igen keskeny vonalát sejtjük a fák árnyékában, jóval alacsonyabb szinten van, mint a ház és az asztagok közelében. Olyan, mintha az út csak odáig vezetne, az erecske vonala pedig eltűnik valahol ez alatt. Talán elkanyarodik balra, és afelé fut tovább, vagy még inkább elbújna, föld alatti patakává változva a továbbiakban, Rudi rejtőzködéseire utalva, mármint az örökös megfigyeltség elől. Patak vagy egyéb vízfolyás jelenlétére utal az is, hogy a túlparton egy kiskapu áll, ahol be lehet lépni a portára. Mellette kerítésnek még csak a körvonalát se látni, ez is egy szimbolikus invitálás (vagy lezárás?) – azoknak, akiket szívesen látnak, és azoknak, akiket egyáltalán nem.

A nőalak egyáltalán nem illik a falusi környezetbe. Igen magas, sudár termetű, hosszúlábú, mint a városi lányok, vagy az antik görög nők. Déméterre utal. Mezítláb van, és pihenés közben vagy félálomban a lábait kissé szétveti. A lábfeje is hosszabb és keskenyebb, mint a durva munkát végző falusi asszonyoké. Ruhája hosszú, a bokájánál is lejjebb ér, ami az 50-es években nem volt már jellemző a falusi viseletben. Redőzötten hullik alá, a felsőtestét rékliszertű ruhadarab takarja, blúza ujjá feltúrva. A falusi nők szellőzködtek így a nyári hőségben. Általában rövidujjú blúzban végezték a mezei munkákat, ami közben alaposan kimelegedtek. Az Alföldön még sokkal melegebb volt. Valóságos hőtározóként viselkedik kánikula idején. Igen sok napenergiát szív magába és könnyebben melegszik fel, mint a hegyvidék. A nő mellett ott a vizeskanna, ami megint csak a falusi szokásokra utal, viszont egy kosár is van ott, nem túl messze a kannától, abból mintha borospalack nyaka bukkanna elő. Nyilván az elemőzsiát vitték ki abban a mezőre, ami a palack láttán inkább bőséges táplálékra utal, amihez dukál egy pohár bor is. Falun csak szalonnáztak, még a kolbász is ritka csemegének számított. Ha még azt is tudjuk, hogy az ötvenes években, a padláslesöprések idején erről szó se lehetett, akkor valóságos fényűzésnek tekinthetjük ezt a bőséges táplálkozásra utaló jelenséget. A kosár mellett a nő levetett lábbelije, afféle durva bakancsféle, amiben valóban nagyon melege lehetett a nőnek. Ez viszont szöges ellentétben áll a görög istennőre utaló formákkal és ábrázolásmóddal. A parasztasszonyok többnyire mezítláb jártak nyáron, nem zárt cipőben. Egyetlen dolog indokolhatja mégis: a védekezés a szúrós tarlóval borított mezőtől.

Mindent összevetve a *Nyár* nőalakja magának az évszaknak a szimbóluma, és ezt támasztják alá Rudinak egyéb képcímei is: *Tél*, aminek egy másolatát őrzöm (Kratochwill Mimi ajándéka), és ahogy ismerem, a többi évszakot is megfestette, azaz megkarcolta annak idején. A *Május* című rézkarc lehetett volna a *Tavas* is éppen, és követhette őket az *Ősz* is, mert így eladható újságnak, könyvillusztrációnak, naptárt díszítő képeknek. *Tél* címet viselhetne az általam *Varjak*-nak elnevezett kép is, amiről utóbb kiderítettem, hogy Hajdu Katalinnal közös alkotásuk lehet. Nyári kép a *Pihenő* is, amint a kitikkadt Rudi felesége ölében pihen, *Ősz* meg lehetne pl. a *Szelei határ*, amit mostanság *Tanya* címmel láttam eladásra felkínálva, de nekem az előbbi címen van meg. A legragyogóbb nyári képe, amit eddig ismerek, az a *Herke tó*, amit csak azért írok így külön, kötőjel nélkül, mert a képcím is ez. Rajta vidám, idillikus környezet, mindenki sűrög-forog és jól érzi magát, a színei is erre utalnak. Dominál rajta a kék ég, s alatta az érett gabonátáblák szőkesége. Ráadásnak a halászok tevékenykedése a tóparton, a lovaskocsik sora, az előtérben terményeit betakarító emberpár. Illusztráció a korról, amelyben megfordult Görög Rezső, és ugyanúgy a valóban *Nyár*-nak elnevezett kép, ami viszont antik hangulatot sugall monokróm egyszerűségével, a bukolikus tájjal és benne a pihenő, görögös nőalakkal. Most, hogy leírom, jut eszembe, hogy ez egy görögös utánérzés, enyhe utalással a Glücksmann család felvett nevére. Ez tűnhet véletlenszerűnek is, mármint a névváltoztatás, mert ugyanolyan kezdőbetűjű nevet kellett választania annak, aki ezt kérelmezte, de ahogy korábban Rudi külsejéről írtam, lehetett volna ez is a származása, ami végül is remek álcázásnak tűnt, hiszen az egész család megúsza az elhurcoltatást a háború alatt.

A *Nyár* c. képről még egy dolgot nem jegyeztem le. Az asztagos rész igen lapos, sima, jellegzetesen alföldi részlet, a kép jobboldali osztata hozzá képest mintha nagyobb törést, szakadást jelezne. Ez lehet szimbolikus is, Rudi életének valamelyik epizódjára utalás, de az is, hogy az idilli tájhoz képest az előtérben, tehát az események valódi színterében a dolgok jóval sötétebbek. Az árnyékba vesző részletek, a föld alá, szinte a semmibe futó víz vonala jelképezi a művész kilátástalanságát arra, hogy valami kiutat találjon és egyenes úton tudjon továbbhaladni. De ott van neki az idealizált nőalak, akit mindig is keresett, még egészen öregén is, de az utakat mindig összebonyolította, az eredmény pedig ez lett: kusza és látszólag csak elvesztett lehetőségekkel terhes. Nos, van egy átvezető út, de azt jelentős szintkülönbség árán lehet csak elérni. Ez az asztagok szintje, mondhatni a területjaskalkámé, melyet úgy takarnak a letarolt gabonafejek, hogy az alatta levő deszkapalló nem is látszik ki alóla. De

a szem követi a vonalát és mégis látja. Mögötte ott vannak a hatalmas gabonakévék és a szerény házikó, ami a megélhetést és a családalapítás lehetőségét jelzi. Az ötvenes években nem lehetett túl nagy dolgokról álmodni. Az ilyen kicsinyke álmok is túl szépek tűntek a vérvalósághoz képest: padláslesöprés, emberek elhurcolása, bebörtönzése, kivégzése, gulágra vitele, kitelepítése, egyszóval minden, ami goromba és erőszakos megnyilvánulás a hatalom részéről elképzelhető, minden kímélet, belátás és emberi gesztus nélkül. És hát a mélyszegénység, ami az egész országot akkoriban sújtotta. Különösen a mostani életszínvonalhoz képest, ahonnan mindez a fiatalok szemszögéből egyszerűen elképzelhetetlen. Rudi ehhez képest is túl szépet álmodott, elvégre a művésztől nem lehet elvenni ennek a lehetőségét.

Ami ezt a képet illeti, úgy tűnik, hogy finom szimbolizmussal és azzal a lehetőséggel élve, hogy a szocreál a dolgozó nép dicsőítését várta el a korszak művészeitől, mégis egészen eltávolodott az adott valóságtól és azt ábrázolta, ami valójában volt. Idealizálás és ideológiai beütések nélkül. Szép álmok, antik ideálok, s hozzá a jókora szintkülönbség. S hogy visszataljak korábbi jegyzeteimhez, mindez nem lenne értelmezhető, ha Rudi is elbújik az absztrakt érthetetlen keszekuszaságába, a valóságtól való teljes elzárkózás világába. Szerencsénkre, mert így remek kordokumentumokat kaphatunk az ő művészeite által megörökítve. Tökéletes technikával, világos utalásokkal, melyeket kénytelen volt ilyen virágnyelven elmondani. A korszak gondolatrendőrsége éberrel figyelte őt, és másokat is, mert nem volt elég számukra, hogy a művészt lefülelhetik, fontos volt nekik az is, hogy azokat, akik pontosan értik ezt a képi világot, ugyancsak megfigyelhessék, miféle fondorlatokkal készülnek megdönteni az ő megdönthetetlennek hirdetett rendszerüket... Már maga a békés elvonulás, kivonulás, a szocreál-kori szecesszió is gyanús volt nekik. Adjon hálát a Jóistennek, aki nem volt kénytelen ezek kortársa lenni!

2018. október 26-28.

Úton

Sikerült lebonyolítanom egy újabb ügyletet. Megvettem a *Dunaág* c. képet, és már visszajelezték, hogy megrendelték a futárt a kiszállításához. Részemről anyagilag rendezett az ügy, az eladó igyekszik most teljesíteni a magáét. A kommunikáció rendben, én mindig lerövidítem a dolgot azzal, hogy gyorsan kifizetem, utána már csak ki kell várni, mikor hozzák a képet. Ez egy kisebb méretű, de egyáltalán nem jelentéktelen alkotás. Már írtam róla, s talán további elemzést érdemelne, hiszen fotó alapján nem tűnik ki belőle annyira minden fontos részlet. Egy képzőművészeti alkotás ugyanúgy elmesélhet egy történetet, mint ahogy egy zenemű, melytől a botfűlűek el szokták vitatni a konkrét mondanivaló tényét. Pedig a zenének is megvan a hanglejtése, ahogyan az emberi beszédnek, a mesélésnek vagy regölésnek. Megerősítve a ritmus dinamikájával, máskor csak monotóniájával, egészen érdekes asszociációkra hív.

Pár napja különös beszélgetés ütötte meg a fületem. A házunk környékén, lévén, hogy nem éppen elit negyed, ahol lakunk, gyakoribb pletykálást hallani, mint értelmes párbeszédet. Éppen ezért figyeltem fel rá, hogy fiatalok bolondoznak, hangoskodnak, ugratják egymást, ami az ő életkorukban egészen természetes. De a társaságukban volt két kutya is, ezek időnként jelezték, hogy unják a szöveget, és szívesebben sétálnának már. A fiatalok ügyet se vetettek rájuk, kivéve az egyik fiatalembert, aki tréfásan visszaugatott az egyik kutyának. Az viszont elérte az emberi ugatást, és további hangokkal jelezte szándékát. Nos, innentől fogva már csak egymásra figyeltek a fiatalok, erre a két kutya fogott egymással valami társalgásba. Talán egymással is megbeszélték kutyanyelven, hogy mennyire unják ezt az egyhelyben toporgást, és a másik kutya visszaugatott neki, hasonlóképpen vélekedve. Az ifjak társasága szívesen maradt és beszélgetett egymással, a kutyák pedig jobb híján egymással társalogtak. Aztán ők is belejöttek, mert a „kutya-beszélgetés” is változatosra sikeredett. Kiegészítve ezzel a fiatalok jókedvű összejövetelét, kimondottan szórakoztató jelenség volt. Emberek felelgettek egymásnak, majd a kutyák is, hasonlóképpen. A kutyák „tanultak emberül viselkedni”... Mindezt csak azért írom le, hogy érzékeltessem, mennyire sok mondandó befér egy műalkotásba is, amit nem emberi beszéddel közölnek, hanem egy sokkal elvontabb nyelven, a művészet univerzális nyelvén. Ennek értelmezése az előadók, illetve a művészettörténészek, zeneelméleti szakemberek dolga. Amit viszont ők se értenek, abba nem illik belemagyarázni. Elegendő ismeret, műveltség szükséges hozzá, és feltétlenül a korszak ismerete. Mélységében, hangulati változásaiban is.

Mikor a *Nyár* c. képre gondolok, feltétlenül eszembe jut két másik kép, amiről azt állítják, hogy Rudi rézkarcai. Két utcarészlet, ezekről is írtam az előző kötetben. Az is véralóság, a maga koszos utcaképével, szegényes világával, amit mi, az akkori kortársak nagyon is ismertünk. Emlékeink között őrizzük, és még ha nem is igazán felemelő látvány az ennél jóval szebb lakókörnyezeteket ismerő ifjabb generáció számára, akkor is tudniuk kell, honnan indultak az elődök, s hol tartottak jó tíz évvel

a II. világháború után. Csak mert fejlődésében ugyanúgy visszanyomták, ahogyan a harmadik világbeli népeket, mert megtehetette az akkori világhatalom, a nagyhatalmak közötti egyezmények nyomán. Hasonló cipőben járt Olaszország és a Mediterráneum minden népe.

Az első *Parasztudvar* címen szerepelt valahol, nekem viszont inkább utcaképnek tűnik, mert nincsenek zárt kerítések, sem falkerítés. Baloldalt rozoga villanyoszlop vagy trafó, balra lent országotat határoló tereptárgy. Ez inkább az utat zárja le, baleset ellen véd, ami az elhanyagolt földúton megeshet. A trafó állami gazdaság vagy téesz tulajdonban levő tanyaúhoz tartozhat. A többi épületet nem láthatjuk, csak sejthetjük, máskülönben egyetlen ház kedvéért nem valószínű, hogy transzformátort állítottak volna be. A tanyaépület egy bukkanó tetején áll, az út is lefelé visz onnantól kezdve. Ezt az utcaképet állítottam szembe a *Nyár* anakronisztikusan idillikus világával, mely ég és föld különbséget mutat, bármennyire is azonos korszakból származnak. Ez a valóság az erőltetett szocreál sematikus képi nyelvezetével szemben.

A másik valóban utcakép, és csupa sár, latyak utcát mutat, düledező deszkakerítéssel, az utca vége felől felénk rohanó lovas kocsival. Itt már villanyoszlop is látható, fák és csúnya küllemű házak. Minden az élet snassz oldalát mutatja, de akkoriban sok ilyen utca volt. Csatornázás, közművesítés sehol, még kiépített járda se látszik. Egyedül a házak piros cserépteteje kölcsönöz némi színt és vidámságot a zsánerképnek éppen nem mondható műalkotásnak. Hogy ezt megörökítette Rudi az utókor számára, megint csak a művész kötelességtudatának tudhatjuk be: ezt is be akarta mutatni az utódoknak, nehogy elfeledjék, mi is volt itt valójában – mindahelyett, amit nekik és nekünk arcátlanul elhazudtak. Nos, hát akkor várjunk a Dunaág érkezésére. Talán már nincs is olyan messze.

Korábbi jegyzeteim közé beillesztettem már, hogy ez nem Rudi műve, hanem a sokszor kitüntetett Konecsni Györgyé. Akkor derült ki, amikor megvettem az elsőt. Rudi műveként kínálták megvételre, és éppen azért döntöttem mellette, mert a fent leírtakat akartam illusztrálni vele. A paszpartu eltávolításakor derült ki, hogy Konecsni György készítette, nem pedig Görög Rezső. Nem hiszem, hogy át akartak volna verni vele, mert ha az illető tudja, kinek a munkája, még többet kért volna érte. Konecsni magasan értékelt művész volt, a galériák máig jegyzik az alkotásait. Az, hogy megörökítette nekünk ezt a Rákosi-korszakbeli valóságot, külön dicséret illeti. Az első kép címe: *Reggel*, a másodiké: *Napfény*. Hát ez utóbbit inkább csak az előtérben csillogó pocsolya tetején kereshetjük... A képet egyébként ragyogóan rendbe hozta Leopold Péter, komoly dicséret illeti érte.

2018. október 28.

Kitekintés

Tegnap megpróbáltam felvenni a kapcsolatot két múzeummal, hogy Rudi számára valamilyen kiállítási lehetőséget teremtsék. A kis-füzetes jegyzeteimet nincs türelmem átböngészni, mert immáron két-füzetesre duzzadtak, így egyszerűbb a tudakozóhoz fordulnom. A Göcseji Múzeum száma nehezebben kerül elő, de aztán meglesz. Azzal az igazgatóval beszélek, aki voltaképpen menedzsere az intézménynek, de udvariasan meghallgat és érezhetően megérinti a téma. Művészeti igazgatóhelyettes kollégájához, dr. Kostyál Lászlóhoz irányít, aki a múzeum kiállítási anyagaival foglalkozik, művészeti kérdésekben dönt. Este e-mailben írom le neki, amit Rudi-val kapcsolatosan fontosnak találok elmondani, erre válasz még nem érkezett. A menedzser igazgatótól viszont megtudom, hogy felújítás előtt állnak, és kb. másfél-két évig zárva lesznek. Mindent most fognak leszerelni, tárolóhelyekre vinni, a megnyitás után két kiállítás van már lekötve. Ki tudom várni, addig is szétnézek máshol. A fővárosban egyelőre nem látok kiállítási lehetőséget. Részben a posztmodern túltengése miatt, aminek jegyében a galériások is beszerzik és kiállítják az újabb műveket, másrészt az ott általánosan honos közönyösség miatt. Még élő művészekkel se törődnek nagyon, hacsak az illető nem nyomul folyamatosan (ami egyébként nem igazán vérbeli művészre valló magatartás), nemhogy halottakkal, s olyannal, aki egyszerűen eltűnt a köztudatból, mint Rudi, legfeljebb legyintés, vagy maximum egy-két nem túl őszinte sóhaj, hogy milyen kár érte, stb. Aczél György és gátlástalan elvtársai jól kitervelték ezt az elhallgatásos módszert a nekik nem tetsző személyek láthatatlanná tételére. Jutott nekem is belőle, de ez most nem magam miatt izgat, hanem Rudi utóéletét szeretném rendezni, amíg még én is megtehetem.

A Tornyai János Múzeum igazgatójával is beszélek. Ott elkérik az elérhetőségemet, s ígérik, hogy majd visszahívnak. Remélem, ezúttal sikeresebb lesz a kapcsolatfelvétel, mint legutóbb. Akkor talán az igazgatóváltás miatt kallódott el az elektronikus levélem, mert mikor abban felvettem, hogy Rudit is kellene szerepeltetni az Őszi Tárlat egykori résztvevőinek munkái közt, lemaradtunk róla válasz híján.

Most régi fájlokat nézegetek át, korábbi jegyzeteim után kutatva. Rudi angol nyelvű életrajzát kezdtem el készíteni. Megpróbálom kivonatolni vagy egy kívülálló számára megjeleníteni Rudi művészetét és személyiségét. Ugyanott kellene megadnom a kiállításai pontos idejét és helyét, de ezekből csak keveset tudok tényszerűen megnevezni, mert igen kevés a hozzá szükséges dokumentumok száma.

A mai napon válasz érkezik Zalaegerszegről, a művészeti igazgatóhelyettestől, dr. Kostyál Lászlótól. Ő is arra hivatkozik, hogy egyelőre nem lesz lehetőség kiállítást rendezni, de megnyugtatom, hogy nem sietek, jó lesz utána is. Tömörítve írok neki Rudiról. Ő már hallotta Gácsi Mihálytól szeretettel emlegetni, „a Görög” utalással. Megkérem rá, hogy amennyiben bármi adat van róla vagy műveiről, ossza meg velem, hogy feljegyezhessem a Morzsakönyv második kötetébe. Mára ennyit sikerült összehoznom. Egy nap alatt két telefonhívás, majd két levélváltás, az is valami. A Morzsakönyv is így épült fel, szinte a semmiből, apró információ-morzsákból.

A *Dunaág* még nem érkezett meg, és értesítést se küldtek róla, de kívárujuk. Pár esőnap után, még ma is szakadt az eső, de kora délután kisütött a nap és derülten figyeli társművészeti tevékenységemet. Küldtem a gyulai temetőgondnoknak pénzt, hogy tegyen virágot halottak napján és karácsonykor a Rudi sírjára. Érdekes, vannak időszakok, amikor felgyorsulnak az események. Ma kerestek egy aukció ügyében is a galériából, ahová Jarrow is el szokott menni magyarországi látogatásai idején, és ahol Rudit megismerte. Rudinak egy festménye került elő egy hagyatékból. Korai műve lehet, egy csendélet, de nem tudom megfizetni. Kerestem Mimit is ez

ügyben, de most épp Dániában van, és nem tudunk sokat beszélni. Egy hét múlva itthon lesz, akkor visszatérünk a témára. Estére megérkezett az értesítés a futárszolgáltatótól: a Dunaág úton van, de pontos érkezési idejéről eztán kapok hírt.

2018. október 30.

Képek, emlékek...

Most, hogy Jarrow ismét felbukkant, én is rendezgetni kezdek az emlékek között. Jarrowt is úgy sikerült most előkerítenem, hogy értesítést kaptam az egyik galériától: Rudinak egy régi olajfestménye vesz részt egy aukción november közepén. Az induló ár százezer Ft, úgyhogy én nem tudok pályázni rá. Értesítettem viszont Jarrowt, aki Rudi nagy rajongója, s igaz, hogy az absztrakt festészetet találja a legszebbnek, de hátha őt mégis érdekelni fogja elhalt barátja korai munkája.

Görög Rezső: Csendélet

(olajfestmény, 60x80 cm)

A kép a jobb alsó sarokban szignált, ahogy a legtöbb Görög-képen. A tárgyak, jobban mondva gyümölcsök és zöldségek, valamint a demizson, a mázas kerámia köcsög, a szalvéta szabályosan elrendezettek. A fekvő holmik mögött két álló tároló edény és egy formára összehajtott fehér vászonszalvéta. Az asztalkát egy tarka terítő borítja, sötét tónusú, emiatt a kép is sötétebb hangulatú.

A növényi kínálat az 50-es éveknek megfelelően egyszerű: sárgarépa, petrezselyemgyökér, vöröshagyma, fokhagyma, karalábé, krumpli, alma, citrom és egy narancs. Az egyik citrom és egy fokhagyma egy fehér tálkán van elhelyezve a kép bal oldalán, mintegy kiegyensúlyozva a – képileg – szinte üresen hagyott bal sarkot, aminek folytatásaként mered a magasba a nagyobb demizson. Ma már ezt se szokás asztalra tenni, de régen előfordult, hogy ebből kínáltak italt a vendégeknek. A cserépkorsó, jobban mondva köcsög inkább a 60-as években volt divatban, egyéb, padlásról elkért tárgyakkal együtt, amit a falusiak akkor kihajítottak vagy félretettek, mert változtak a szokások, a városiak viszont ezzel tették „modernebbé” a lakásukat. Afféle couleur locale volt ez, mintha a város búcsúzkodott volna az általa kiszorított népi kultúrától. Igaz, nem is a városiak igyekeztek rátenni a kést a falu torkára, hanem a kommunista rendszer, melynek szinte rögeszméi közé tartozott az, hogy mindent ki akart forgatni a sarkaiból, ami a régi világra emlékeztette. Innen is látható, mennyire gyilkos rendszer volt, amit rákényszerítettek Európa keletinek mondott részeire. Csak ő létezen, mindenki más haljon meg, sőt haljon ki egész nemzetségével együtt.

Ugyanez a csendélet kissé közelebbi felvételen:

Ahogy korábban írtam, Rudi mindig dokumentált valamit a képeivel. A csendélet az akkori konyhai kínálat szegényes voltára utal, bár ez a műfaj inkább a bőséget szokta kínálni a néző számára. Gusztusos gyümölcsöket, zöldségeket, időnként vadállatokat is, főzésre felkínálva, valóságos étvágygerjesztőként. Nos, amit ezen a képen látunk, az ma már túl szegényesnek és egyszerűnek látszik, a zöldségeken még rajta a pincei homok, ettől a színük is tompább. Mindezek kiegyensúlyozására kellett pár élénkebb színű dolgot is elhelyezni a képen, erre szolgálnak a citromok és a hófehér szalvéta. Az előtérben látható ugyan lehetne éppen narancs is a kissé narancsos színe miatt, de a végén látható kis, gömböcske formájú rész inkább a citromra jellemző. És különben se

lehetett kapni narancsot az 50-es években. Azt csak később, a 60-as években hozták be. Igaz, akkor se mindig, csak afféle csemegének.

Az egyik hagyma takarásában egy kisebb kelkáposztát vélek felfedezni, amire csak a rajta látható ráncok utalnak. A zöldségesek így kínálták megvételre, csak ízesítésként. A nagyobb fejek főzelékhez dukáltak. A zöldségkínálat nagyjából egy húsleveshez való mennyiség. Ha hús nem volt, ugyanez megfőzhető zöldséglevesnek is. A hús is hiánycikk volt. Falun ugyan tarthattak csirkét, kacsát, libát, azt nem korlátozták az elvtársak. Ők inkább a nagyobb testű háziállatokra specializálták magukat, amiből kolbász, sonka készült (ők ezt is teknőszámra kapták ingyen, miközben mások éheztek). Talán akkor kezdődött az elvtársak számára az intézményesített ingyenélés korszaka, amiről azóta se akarnak lemondani. Privilégiumnak tekintették, és máig elvárják, hogy támogatóik ebben részesítsék őket. Az oka: kenyéririgység, amit az arisztokrácia iránt éreztek, de a parasztokat, akik számukra is megtermelték mindezt, mélységesen lenézték és megvetették. Ennyi gyűlölet talán csak az 1514-es Dózsa-féle parasztháború leverése után gyülemlett fel egy másik osztályban. Igaz, osztálynak se nevezném őket, inkább civilizálatlan csürhének, bűnbándának, amelyiknek egyetlen célja és kielégülése a bosszú volt. Miért is? A saját frusztrációik miatt. Arról pedig nem a földművesek tehettek. Ők is szenvedtek és nélkülöztek, éheztek eleget, ahogy klasszikusaink műveiből ismerjük az életüket. Semmi olyat nem tettek, amivel rászolgáltak volna erre, és elnyomóiknak se volt rá okuk, csak lehetőségük, hogy mindig szerencsétlen parasztokon verjék le mindazt, amiről ők ugyan nem tehettek, de ők voltak a legkisebb ellenállás iránya.

Nos, amíg ezeket a jegyzeteket készítem, még mindig várnom kell a Dunaág megérkezésére, bár eddig csak annyi hír róla, hogy megrendelték a futárt. Mivel közbejött egy nagyon hosszú hétvége (4 napos), mindenki a halottaival volt elfoglalva, meg a hétvégi kikapcsolódásával, a futár nem ért rá útba ejteni bennünket, így valószínűleg erre a hétre várható. Fontosabbnak találtam én is a temetőlátogatást, a családi sírhelyen kívül elmegyek ilyenkor két néhai költő-író barátomhoz, akik a Hatvani temetőben nyugszanak: Apor Elemér, Farkas András. Virágot viszek nekik és mécses gyújtok az emlékükre, kicsit elidőzök náluk, aztán igyekszem vissza, mert a fiaimat nem akarom túlságosan sokáig lefoglalni a saját emlékeim miatt. Rudihoz nem tudtunk elmenni az idén se, küldtem viszont pénzt a temetőgondnoknak Gyulára, hogy tegye rendbe a sírját, vigyen rá virágot, s remélem, jutott rá egy-két mécses is. Érzem, hogy visszajelez, jólesik neki ez a távoli gondoskodás. Már a hamvait se akarja, hogy elhozassam onnan. Az urnáját a földbe temették, nem tudom, hermetikusan zár-e, de az volna a leghelyesebb, ha a hamvait beleszórják a földbe, hogy visszatérjenek oda, ahonnan vétettek. Magamnak is hasonlót kívánok. Ha valaha el találnak égetni, akkor nem szeretném, ha kiemelt polcokon állna az urnám, hanem vissza az anyaföldbe. Akkor senki nem tud kegyetlenkedni a csontjainkkal, kidobálni, gúnyt űzni belőle. Nem tudni, milyen korszak, milyen emberekkel következik utánunk, csak annyit tudok, hogy az emberiség története többnyire iszonyatos kegyetlen háborúk sorozatából állt, közben pár békeidőszakkal. Néhai nővérem így mondta: „Nincs semmi borzalmasabb annál, mint amit ember ember ellen elkövet.” Ennél jobban én se tudom tömöríteni ezt a gondolatot.

Nos, amíg én a fentiekben elmélkedem, megérkezett a futár értesítője is: ma 17:23 – 18:23 között fogja kézbesíteni a Dunaágot. Akkor újabb Görög-művet tarthatok a kezemben hamarosan. A futárnak a borraivalót már a múlt héten kikészítettem az előszobába, s ezzel tovább gyarapszik a csónakos képek száma gyűjteményemben. A hétvégén azon elmélkedtem magamban, hogy ismét fel kellene keresnem a képkeretezőt, hogy a rossz állapotú képeket rendbe hozassam vele. Bizonyára már ő is hiányol engem, talán szeptemberben voltam utoljára, amikor is a *Lenáztatókat*, az *Öreg halászt*, a *Telihold*, az *Ártér* és a *Tiszapart* c. rézkarcokat hozattam rendbe. Mindig megnyugtat, ha Rudinak egy-egy alkotása megszépül, megtisztul a gondos kezek ápolásától. Időnként megkeresnek újabb ajánlatokkal, de azok többnyire olyanok, amik nekem már megvannak. Rendszeresen átnézem

a kínálatot a neten, és van is pár olyan kép, ha nem is betervezve, de utána vágyakozva, hogy teljesebbé tegyem ezt az egykor múzeumba kerülni gondolt kollekciónak.

Mikor átnézegettem azokat a fájlokat, amikben Rudi-val kapcsolatos anyagokat mentettem el, felfedeztem, hogy a *Kompátjáró*, amiről nagyon nem fair módon billentett ki valaki nálam élelmesebb, szerepel azok között a publikált művek között, amelyekről vagy a Népszabadság vagy a Népszava közölt anyagot. Tehát nemcsak én láttam nagyszerű kompozíciónak, minden színtelensége ellenére, valamint ragyogó kordokumentumnak. Jarrownak írtam a napokban, hogy nekem ezért is fontosak Rudi rézkarcai. Folyton olyasmiket olvasok le a képeiről, amiket egykor én is átéltem, vagy ha nem, legalább tudok róluk. Az ország rettentő lepusztult állapotát a vesztes háború után, majd Ötvenhat után. Én ugyan nem osztottam Rudi elvágyakozását innen, mert sokkal jobban ragaszkodtam az otthonomhoz, de jegyzem minden egyes képén, ami erről árulkodik. Ha mindezt absztrakt nyelven mondta volna el, akkor semmit nem őrzött volna meg kordokumentumként, mert ugyanezt nem dokumentáltan látnánk, mintegy bizonyítékokként, hanem csupán elképzelni lehetne az alapján valamit. Azt talán nem kell bővebben ecsetelnem, hogy a kettő nem ugyanaz, hiszen a fantázia minden embernél másként működik, és mindenki a saját tapasztalatai, kulturáltsági foka, ismeretei, emberi és szociális kötődései alapján vonatkoztat el a kőkemény valóságtól. Gyakran még a szavainkat is félreértik vagy félreértelmezik. Pedig a szavak eléggé adekvát módon fejezik ki a gondolatainkat. De akkor jön az „Igen, de én...” kezdetű tiráda, ami nem egyéb, mint olcsó kifogások keresése, miért vonja ki az illető magát azon obligók alól, amik rá mint szociális lényre is vonatkoznának. Egyszerűbb ezzel a kis félmondattal félresiklatni a dolgokat, és amikor már sikeresen elterelték a szót a lényegről, akkor soha nem térnek vissza az eredeti témára.

Nos, estére megérkezett a *Dunaág* is. Nem postán küldték, ahogy kértem, hanem futár hozta, és már nem először fordul elő, hogy összetörték a védőüveget rajta. Szerencsére nem az elején levőt, hanem a hátulsót. Rudinak több képét is védte egy hátsó üvegborítás, nyilván az ellen, hogy nagyon megporosodjon. A több évtized (legalább 60 év) megtette a magáét, és bizony alaposan elpiszkolódott Rudi újabb remeke. A fényképek alapján félreértettem a bal alsó sarokban lévő embercsoportot. Akit támadó szándékúnak véltem, az a férfi valószínűleg csak pecázik, mint ahogy a csónakban ülő két ember is. Sok halással, szenvedélyes horgással találkozott Rudi, itthoni évei, évtizedei alatt, most egy újabb társaságot ismertünk meg ezek közül. A két ülő alak közül az egyiket nőnek néztem, de nagytitok alatt inkább az is férfi. Nők nem is igen pecáztak akkor. Viharkabátszerű viseletben vannak mindnyájan. Ősszel már nagyon nyirkos a levegő, a kép alkotása idején pedig nem volt jó minőségű dzseki, semmilyen dzseki. Az csak a 60-as évektől fogva jelent meg, majd a 70-es években terjedt el országosan. Sokat fázhattak, akik a víz mellett üldögéltek órákon át.

A nappalít még ma ki kell porszívózni az üvegcserépek után kutatva, mert így nem maradhat. Ott bontottam ki, ahogy szoktam, és csak akkor vettem észre, mi történt vele, amikor már kipottyant az első üvegcserép. Megreklamálni nem fogom, mert nem a feladó hibája volt, hanem a futaré, hogy így jártunk. A csomagon rajta állt a „fragile”, azaz „törékeny” felirat. Olcsón jutottam hozzá, az eladó rendesen viselkedett, neki annyi hibája van, hogy nem hallgatott rám és nem postán küldte. A postások sokkal jobban bánnak a rájuk bízott holmival, a futárok között sok a rendetlen. Most az egyik dobozba téve félretettem és pénteken megyek Leopold Péterhez, hogy felújítsa. Rudi szignója egyértelmű a jobb alsó sarokban, a címe a bal alsóban. Most egyelőre úgy érkezett meg a kép, mint egy sikeresen megmenekült „valaki” Aczél György bosszúszomja elől. Én eszerint fogok bánni vele, Bízom Péter szaktudásában, hamarosan egyeztetek vele, hogy elsimuljanak a dolgok. Együttal előkészítem a többi kisebb képet, amiket még rá akarok bízni. Végül is ez egy sikeres nap volt, csak egy kis malőrrel lerontva.

2018. november 5.

Megint keretezünk

Négy képet vittem el kereteztetni pénteken. Ezek kisebbek és a Dunaágot kivéve régebbi beszerzésűek: *Tóparti fák*, *Szelei határ*, *Reggel a Tiszán* (ezt a címet én adtam neki) és az újabban érkezett és összetört *Dunaág*. Holnaputánra ígérték, hogy elkészül. Ilyenkor mindig izgatottan várom, hogy sikerül az újabb szépítési akció. A Dunaágnak szerencsére „csak” a hátsó üvegezése sérült, az első nem. Azzal a képet is tönkretelthették volna.

A *Tóparti fák* kékes árnyalatú, erősen megkopott színezéssel, ennek kék-arany keretet választottam. Az ég kékjét nemigen látni már rajta, a tavon viszont erősebben megmaradt a kissé kobaltos árnyalatú kékség. Az ötvenes években használta ezt Rudi, rejtély, hogy honnan szerezte ezt az egyik legdrágább festéket. A másik érdekesség viszont a Szelei határral kapcsolatos. Ennek a zöldje különleges, és nem tudni, hogy maga keverte esetleg, hogy ilyen időtálló. A korabeli festékek se nem színvonalasak, se nem tartósak. Ezért gondolom, hogy Rudinak volt valami receptje erre. Ugyanezt a képet *Tanya* címen is árulják, holott a Tanya az az *Alkony* c. rézkarcával azonos. Mármint hogy ezen a címen is adott el belőle. A Szelei határ átcímkezett változatán viszont nem látni ezt a feliratot, talán csak találmóra adtak neki egy címet. A *Reggel a Tiszán* is érdekes alkotás. Rudinak több képén is van csónakos jelenet. Nos, ezen is egy férfi ül csónakban és a horgászbotja a vízbe lóg. Talán úgynevezett „művész-szelfi”, amit rajta látunk. Mögötte vízparti ház, több melléképülettel és szénakazlakkal. A víz túlsópartján hajó kikötő, aminek a feliratát is ki lehet venni, de most nem jut az eszembe. Ahogy voltak olcsó kofavonatok, ugyanúgy közlekedtek az árusok komppal vagy hajóval, s talán a hajójegy volt az olcsóbb. Ez nyári kép lehet, mert minden szép zöld rajta, és hasonló árnyalatú, mint a Szelei határé. Ez viszont nem annyira élénk, de ez betudható a helytelen tárolásnak, illetve annak, hogy régen nem ismerték a fényvédő üveget, amit én szoktam kérni a féltett műalkotásokhoz. Így legalább nem árthat nekik tovább a fény, ami idővel teljesen el tudja színezni a korábban élénk színű műveket is.

Éjszakánként figyelem, nem bukkan-e fel újabb műve Rudinak, de egyelőre csak ugyanazok vannak, amiket már megvettem, illetve pár drága példány, nagyobb méretűek, vagy csak a tulajdonos vagy galériás tartja ki nagyon az árukat. Mostanában volt ugyan némi plusz keresetem, de a háztartási gépek cseréje élvez prioritást, ezek nélkül hiába nézném a Rudi gyönyörű képeit, úgyhogy még hezitálok rajta egy ideig. Egyetlen kivétel van, a *Nyár*, amit talán hamarosan beszerezek. Ennek elfogadható az ára, igaz, nem is óriási, mint a 60-as évekből, viszont nagyon érdekes, és Rudi „németalföldi” stílusú alkotásai közé sorolható.

A Szelei határnak és a tiszaparti horgászjelenetnek, meg a Dunaágnak zöld-arany keretet kértem, ami harmonizál a Rudi által ábrázoltakkal. Különösen a Dunaágot kell felvidítani egy kicsit, mert azon nincsenek színek. Ennek előterében a négytagú embercsoport, viharkabátban, egyensapkában, talán korabeli vízirendőrök. A kerítéshez legközelebb álló férfiről már kiderítettem, hogy nem támadólag lép fel a csónakban ülő és horgászó vagy menekülő két emberrel szemben, hanem ahol áll, ott is egy kisebb stég van, és aki azon ül, az nem nő, hanem férfi, aki fázósan összehúzza magát, az első férfi pedig nem fegyvert tart a kezében, hanem horgászbotot, tehát pecázik ő is. Az ötvenes évek húshiányát talán tudták pótolni a horgászással, ez a kép is ezt dokumentálja. Meglehet persze, hogy az elvtársak még ebben is korlátozták a köznépet, amelyet megvetettek és minden téren üldöztek. A csoport tagjai kollégák, és ha sikeres a fogás, jut mindenkinek belőle. Minden más, amit korábban írtam erről a képről, az megfelel a valóságnak. A négyképményes ház és a fordított szemlélet, hogy nem az utca felől fogadják főleg az érkezőket, hanem a vízről. Vagyis hogy a főépület úgy mond „háttal fordít” az oda vezető útnak, míg a vízre néző frontja annak adja meg a tiszteletet. Ezt a melléképületek, azaz gazdasági épületek elhelyezkedéséből következtettem ki. Falun, különösen régen, a ház legszebb és leglényegesebb része mindig az utcai frontra nézett. Talán rajtam kívül már

erre se sokan figyelnének oda. Körülöttünk rohan minden és mindenki, miért éppen egy régi, lepusztult állapotú képre csodálkozna rá a minden fölött elsikló tekintet, amely „csupán” a lényegét nem látja, a rohanó ember pedig nem máshová fut olyan fejvesztve, mint meghalni. Csak menetközben ezt még nem tudja. Ahogyan most látszólag élni rohan, siet a sok építkező a patakunk túlsópartján s közben nem veszi észre hogy nemcsak a fákat tarolja le földgépekkel, hogy oda új, jellegtelen tömbházakat építsen (a jövő jelképe gyanánt), hanem folyamatosan és szisztematikusan teszi tönkre a város mikroklímáját is. Régebben ilyenkor pótolta a természet az esetleg elmaradt esőket, a fák pedig feltölthetkeztek télre, most egyre szárazabb a éghajlatunk, a levegő pedig gyakran tele van apró szemcsésű szennyező anyagokkal, amiknek a belélegzése ártalmas. S hogy velünk nem törődnek, akik ennek a rombolási folyamatnak a közvetlen közelében élünk, az egy dolog, de hogy a város büszkesége, a szőlészet-borászat is ugyanúgy vesztese lesz a környezetpusztításnak, az még nem jutott el a vezető bürokraták elivott agyáig. Ami engem személy szerint érint, az annyi, hogy nem ajánlatos sokat kint sétálnom a szálló por apró részecskéi miatt, amit magamtól is tudok, hiszen még idebent is megköhögtet, továbbá hogy a környéken már nem is igen van értékes belélegezhető levegő, hiszen reggeltől estig okádják magukból a kipufogógázt a nagy munkagépek. A maradék fáinkat épp most irtják ki, amik megvédhetnének a levegő megszűrésével bennünket. Most még Márton-napokor se esett az eső, pedig az majdhogynem óramű pontossággal érkezett meg minden évben. Délután azért kimerészkedem kis időre, igaz, főként a város túlsó végében, ahová látogatoba készülök, de azért nehéz szívvel látom, ami a környezetünkben folyik. És már egy Görögünk sincsen, aki megörökítette volna a korábbi idillikus állapotokat.

Pár fotó, de az semminek tűnik egy nagyszerű festményhez vagy remekbe karcolt képhez képest. Igaz, végül csak az emlékeink maradnak meg, amiket magunkkal vihetünk, de nem tudom, mennyit őrizhetünk meg ezekből, amikor utunk végén kénytelenek leszünk elfelejteni mindazt, ami terhelt és nyomasztott bennünket. Vajon a feledés ára nem az összes emlék elhagyása? Nagy kár lenne, hiszen a Kék Bolygó egy remek műalkotás. Talán az én fényképszerű memóriám megőrizheti, legalább egy részét... De mi lehet Rudi örökös tenger-nosztalgijával? Vissza-visszajárhat oda gondolatban, ahogyan engem is meglátogat időnként, hogy újabb könyvem lassan növekvő terjedelmét láthassa, s hogy sugalhasson ezt-azt, amit ő is fontosnak tart feljegyezni?

2018. november 14.

A felújítás

Eltelt egy hét, és a megújult művek hazakerültek. Mindig nagy élmény, amikor a tönkretett vagy csak elhanyagolt képek a nekik megfelelő keretben hazatérnek. Sikerélmény a szakembernek, aki teljesítette a megrendelést, mert mindig dicséretet kap érte, és sikerélmény a gyűjtőnek, aki ismét szerzett paraszt az istállóban senyvedő mesebeli táltosnak. A Dunaágyért különösen aggódtam, mert nagyon elpiszkolódott állapotban kaptam meg, ráadásul a futár összetörte a hátulján levő védőüveget. A képben viszont nem esett kár, „csupán” a nappali lett tele üvegszilánkokkal, amikor kibontottam. Ez már csak rossz emlék, amit előbb-utóbb úgyis elfelejtek, legfeljebb akkor jut majd eszembe, ha ezt a jegyzetet előveszem.

Esti nézelődéseim közben nem találtam semmi újat, így nincs, amiért fájjon a szívem, ha nem tudnám megvásárolni. Kicsit kivárok, mert karácsony előtt szokott lenni akció a galériásoknál is. Talán akkor kifogok valamit olcsóbban. Időközben meg fordításokat készítek megrendelésre, hátha többre is futja, mint a konkrét fizikai létezésünkhöz szükséges dolgok beszerzése, elvégre nemcsak kenyérral él az ember.

Görög Rezső: A dorogi mészégető

Ma azért mégis felbukkant egy újnak nem mondható régi szocreál képe is Rudinak. Nagyméretű, hasonló, mint amiket Konstantin László felvételei közt láttunk és elmentettem a gépemre. A dorogi mészégető a címe, s rajta egy 50-es évekbeli hangulatot idéző üzem képe látható. Hosszú lépcsősor vezet fel egy rámpa tetejére, ami lehet akár futószalag is az anyagmozgatáshoz. Az előtérben sok munkás nyüzsög. A rámpán egy munkás áll, alatta, a sürgölődő munkások között egy rozszant

teherautó várakozik. Az épület mögött magasfeszültségű vezetéknek kinéző huzalsor, és a fémoszlop is látható, amihez a drótok összefutnak. Maga az épület, jobban mondva épületrész, ahol a kép által ábrázolt események játszódnak, leginkább egy vasúti kocsi formáját idézi, a gyárépület pedig mögötte áll. Rudi sokalakos képei mindig mozgalmassak, így ez is csupa dinamika. Vannak egészen közeli „portrék”, míg mások távolabb tevékenykednek. Az épületszárnyon egy sor ablak és két ajtó, az egyik kisebb, a másik egészen magas. Mindezt azért jegyzem le, mert ez is adalék Rudi munkásságához. Nemigen veszem meg, legfeljebb ha nem Jarrow számára, hogy viszonzozzak valamit a tavalyi szerzeményért, amit egyelőre csak én becsülök annyira, mások figyelmét még nem annyira sikerült felkeltenem iránta. Pedig ez a célom a Morzsakönyvvel és a mostani folytatással is. A terv még nem állt össze a fejemben. Talán nem most van itt az ideje. Amikor eljön, bizonyára én is akkora lendülettel fogok belekezdeni, ahogyan Rudi is szokta.

Kicsit sokáig tépelődtem ezen a beszerzésen. Mikor újból utána néztem, megvan-e még, már csak a hűlt helye volt, gyorsan lecsapott rá valaki. Ahogy a Kompátjáró esetén, úgy ebben az esetben is gyorsan akadt rá vevő. Valaki gyűjti a szocreál alkotásokat. A Rudi képei pedig, bár ebbe a stílusirányzatba sorolhatók be (már amelyek), teljesen atipikusak. A munkát, a munkásosztályt és a környezetet hűen ábrázolja, tehát nem sematizálva, ami az akkori elvárás volt, hanem teljességgel realista módon. Vagyis a szocreálból csak a realista maradt meg, az viszont annál sikeresebben.

Néha eltöprengek, hogy a minimalizmus a mai korszak szocreálja, a maga sematikus és egyhangú megvalósulásában. Valaki azt mondta nekem nemrégiben, hogy a saját lakását legszívesebben minimalista stílusban rendezné be. Nem álltam le vitatkozni vele, mert a másik ember ízlését soha nem vitatjuk, csupán elképzelttem, milyen is lenne az a lakás... Hát legelőször is nagyon visszhangos, mert se szőnyeg, se drapéria, csak kőpadló és csupasz falak, legfeljebb pár minimális mondandójú képpel. Ami pedig kong az ürességtől, az fizikailag is kong, azaz visszhangzik. A háziasszony csak elordítja magát a konyhában, hogy „Vacsoraaa!”, hogy aztán a harmadik szomszéd is értesüljön róla. Nem beszélve a hálószobajelenetekről, amikről a gyerekek is tudnának, ha akarják, ha nem. De a legszomorúbb az egészben a mondanivaló teljes hiánya. Mit is mondanak az üres falak, szürke, barna, drapp, tört fehér kiegészítők? Nagyjából semmit. Aki nem közöl semmit, az minek beszél? Ha hallgatott volna, bölcs maradt volna, idézem nagymamámat. Tudom persze, hogy mindezt arra találták ki, hogy a tulajdonosnak minimális házimunkát kelljen végeznie benne, esetleg a bejárónőnek, aki a kor divatja szerint színesbőrű, elegendő szétfújnia, majd szétkennie pár adag sprayt, ami egy ideig leköti a felületre a port, de aztán ugyanúgy ottmarad, lehet újrakezdeni az egészet másnap. Pillanatnyilag csillog-villog, aztán da capo al fine... Kis idő után mehet az egész a szemétre, mert a saját stílushoz való ragaszkodás se divatos. S hogy mi marad utána? Ami volt: üresség.

2018. november 17.

Két új kép

Már egy ideje nézegettem őket a kínálatban, és egyre érett bennem az elhatározás, hogy megveszem őket, hogy Rudi remekművei között megtalálják a helyüket. Ezek kisebb méretű rézkarcok, címük: *Nyár* és *Rába*. A Nyárról már a fentiekben írtam elég részletesen is, a Rábát korábban fedeztem fel, akkor elhappolták az orrom elől. Talán épp a mostani eladó, de ez már mindegy is, mert elég gyorsan meg tudtam egyezni vele, és még az árból is engedett. A további beszerzésekkel egyelőre várok, hátha karácsony előtt kifogok valamit kedvezményesen, ahogy a korábbi években is.

Görög Rezső: Nyár

Pénteken elvittem viszont átkereteztetni a *Dunadeltát*, ami elég régóta hányódik félretéve, mert nagy mérete miatt nem sok a választás, hová helyezzem el a lakásunkban. Mikor kibontotta a régi keretből a képkeretező, meglepődtem, milyen szép állapotban megőrizte az eredeti színét. Itthon én inkább zöldes árnyalatúnak láttam, ahogy a Balaton c. képet is, de mikor keret nélkül előbukkant, egyértelműen kék, abból is különlegesen szép változat. Péter, a tulajdonos nem volt ott, nem érkezett meg időre, én pedig nem tudtam kivárni, közben az üzletet csúnyán teleköhögte egy hölgy, és ettől kimenekültem onnan. Ezért egy héttel elhalasztottuk az egyeztetést, milyen keret fog leginkább illeni hozzá. Ezt már telefonon beszéltük meg utólag. Fontos az esztétikum, és a kép egyéniségének eltalálása. Nem szeretem a sematizált megoldásokat, köztük azt sem, amikor úgymond egyen-keretet kap minden kép a kiállításokra. Csúnya és igénytelen, amikor a legolcsóbb megoldást keresik, ahelyett, hogy törekednének az esztétikum további emelésére a szép keretek és

paszpartuk megválasztásával. Nekem mindig sikerélmény, ha egy-egy kép megújul. Ugyanez a véleményem a könyvek igénytelen borítóterveiről és a szintén legolcsóbb puhakötésű kivitelezésről. Ezzel kifejezzük az író vagy a festő iránti tiszteletünket is, milyen formában véglegesítjük az alkotásaikat. Érdekes, hogy régen milyen gyönyörű könyveket tudtak készíteni a kiadók, mégis megvolt a profitjuk rajta. Manapság pedig minél többet keresnek százalékos arányban, mégis örökké elégedetlenek a jövedelmükkel, a szerzők meg legtöbbször még csak honoráriumot se kapnak. Ha ennek ellenére teszik tovább a dolgukat és kitartóan írnak, akkor kikiáltják őket grafománnak, holott más az ihlet, és megint más az, ha valaki feltűnési viselkedéséből ír.

Görg Rezső: Rába

Most még várom a visszajelzést a *Rába* c. képre is, mert külön volt hirdetve, de ugyanazon galériásnál. Ezt követően megegyezünk a szállítási költségekről és egyéb részletekről. Rudi és ez a könyv kissé a háttérbe került mostanában, mert pénzt is kellett keresnem. Az utóbbi időben bejött pár „szellemi segédmunka”, amit becsülettel (és gyorsan) elvégeztem, emiatt a művészet terén senyedni kényszerültem. A jövő héten ugyan vár rám egy előadás is, két legutóbb megjelent könyvem kapcsán, és utána már csak az adventre kívánok gondolni ebben az évben. Mármint úgy értem, hogy külső programot nem vállalok. Vissza akarok térni a művészet „térfelére”, és Rudi népszerűsítéséhez, hátha összejön. Az advent egyre közeleg, egyre rövidebbek és sötétebbek a nappalok, végre az őszi esőzés is megérkezett! Már azt hittük, teljesen ki fogunk száradni a sok kiirtott fa miatt, amik a környékünkön jótékonyan alakították a mikroklímát. Ez majd még a jövőben dől el, maradt-e elegendő élő fa hozzá, s ha nem, utóbb ültetni fogunk a vandál módon kiirtottak helyett.

A most vásárolt képek első ránézésre és a nem túl híres fényképfelvételek alapján nem tűnnek nagy valaminek, de azon leszünk, hogy minden érdemük láthatóvá váljék. Természetesen nem illeszkednek a ma divatos trendek szerinti krikszkrakszok világába, de nem is kell, hogy arrafelé tendáljanak. Rudi egyénisége sokkal színesebb volt annál, tudott „modernül” is alkotni, de nem ez volt az elsődleges számára. Ahogy egyre több művét ismerem meg, rájövök, hogy volt egyrészt a saját elképzelés a művészetről és az egyes alkotásokról, és megint más volt, hogy mit lehet eladni, tehát a kereskedelmi szempont. Voltak a közös témák, amikről a barátokkal vitatkoztak, s ami iránt sok kortársukkal együtt érdeklődtek, valamint ezeknek számos értékes feldolgozása. Érdemes volna egy komparatista elemzést írni erről, hogy teljes egészé álljon össze a kép, milyen is volt akkoriban az értelmiségi élet és annak társadalmi problematikája. Érdekes, hogy ez sokkal jobban dokumentált a popzene tekintetében, mint az ösztüművészetekében. Mekkora hiányosság! Fennmaradtak ugyan az újságírói hazudozások, amik évszázadok óta az esendő személyek agymosásáról szólnak. Újságcikkek, amik olyan képet adnak a társadalomról, akár egy Patyomkin-falu vagy egy álarcosbál, amiben mindenki homlokegyenest másnak akar mutatkozni, mint ami valójában. Vagyis a hipokrizisről, amit ma az ún. PC mögé igyekeznek elrejteni.

Néha elgondolom azt is, hogy vajon kinek, minek csinálom ezt az értékmentő munkát, amikor köröttünk felbolydult méhkas gyanánt pörög a világ és annak sok-sok résztvevője. De nem adhatom fel, mert hajt az igény, hogy mentsek és szépítsek. Aki még megmaradt értelmesnek a sokat blablázó kortársak között, annak kötelessége érthetően beszélnie és dolgoznia a szebb jövőn. A jövő meg majd felkapja és tovalibbenti, ami éterikus még fennmaradt, az üledék meg majd leülepszik...

Jarrow visszajelzett érdeklődésemre, hogy van a nagy kaliforniai tűzvész idején. Biztonságban van, írja, de megint elfelejtette megadni Rudi olasz barátainak a címét és elérhetőségét. De legalább neki nem esett baja. Gyulára se sikerült leutazni az idén, csak a temetőgondnoknak küldtem pénzt, hogy tegyen virágot és mécseszt Rudi sírjára. Első fordulóra visszatért a pénz, nem vették át, most várom, hogy intézkedjen. Már halottak napjára szerettem volna, de karácsonyra is kellene. Hamarosan ez is kiderül.

2018. november 24-25.

Kilencvennyolc

Tegnap megérkeztek az újabb képek, a *Rába* és a *Nyár*. Sikerült megegyeznem az eladóval az árban és a küldés módjában is, és nagyon korrektül tartotta magát mindenhez, sőt a csomagolást is profi módon oldotta meg. A képeket letisztította, nem olyan elhanyagolt formában küldte, mint a legtöbb eladó, akitől olcsón lehet vásárolni. Pont olyan ez a két alkotás, mint ahogyan a fotókon láttam. A *Nyár* tiszta barna, amolyan ó-flamand grafikára hajaz, ugyanakkor van benne valami misztikus. A bal alsó sarokban látható nőalak egy valóságos allegória, mármint ennek képzőművészeti változata. A *Rába* 60-as évekbeli mű, azokból az időkből származhat, amikor Berta Erzsébet Győrben játszott, Rudi pedig gyakran követte őt ezekre az utakra. Néhányszor átböngésztem a korábban megszerzett jegyzéket, amiben szerepelnek a feltalálható művek keletkezési, illetve zsűrizési dátumai is. Egyelőre várok, meggondolom az átkereteztetést, mert ezeknek nem sérült a hátulja, nincsenek csúnyán elpiszkolódva, ahogy sok más társuk volt, és várom a karácsony előtti leárazásokat, ami ilyentájt esedékes. Az eladót külön megdicsérem a gondos csomagolásért és a gyors válaszáért. Manapság ritka az ilyesmi, meg kell becsülni.

A mai napot pihenésre szántam, és nagyjából úgy is telt el. Készültem ugyan a holnapi családi ünnepre pár salátával, de nem sietek el semmit, jobb, ha nyugodtan és kényelmesen „alkotok” a

konyhán, attól minden jobb ízű. Újból a kezem ügyébe került a Morzsakönyv, s abban ahhoz a részhez értem, ahol Rudi plakettje szerepel. Azt eddig is tudtam, hogy Fekete Gézának remek alkotása, telitalálat, de csak most vettem észre, miért. Miközben ránézek, a szám önkéntelenül is mindig mosolyra húzódik. Rudi karakterét találta telibe Géza. Felhívom és megbeszélem vele. Örül neki, és elmeséli, hogy Rudi mindig mosolygott. Ők öregkorukban ismerték meg egymást, gyakran találkoztak. Géza ma is bejárt az Artel Galériába, közös találkozóhelyükre, és most is sűrűn emlegetik Rudit. Örül, mikor megemlítem, hogy tovább írom a könyvet, kisebb-nagyobb megszakításokkal, s hogy épp a mai napon írtam levelet a Képzőművészeti Egyetem rektorának, hogy fogadják be a műveit egy emlékkiállításra. Mimi említette korábban, hogy jókora kiállítótermük van, ott elég sok kép elférne. Nem tudom, mi lesz a kimenetele, de mindenesetre megpróbálom. Hátha ez lesz Rudi karácsonyi ajándéka tőlem. Nyilván nem remélem, hogy hirtelen történik meg, de egyszer mindennek eljön az ideje, s akkor Rudi is a helyére kerül. Már majdnem azt mondtam, hogy méltó helyére, de kortársaimmal kapcsolatban nem vagyok túl optimista, ismerve őket, meg a ma honos közízlést, és ahhoz sokkal nagyobb dolognak kellene történnie, hogy kimozduljunk erről a holtpontról. Ki se zárom a lehetőséget, máskülönben nem munkálnék rajta.

Visszatérve a képekhez. A Rába vonalai szinte lebegnek. Egyszerre közelítenek rá a témára, és távolodnak tőlük. Élő perspektíva, magyarul szólva. Folyópart, egyszerű házzal, két emberalak, barna és kék árnyalatok, talán mezőről hazatérő emberek. Alaposabban megnézem, mégse. A folyóparton pecáznak. Nem tudom, mikor és miért fordult az egyszerű emberek világa felé Rudi, csak ahogy sejtem, megnyugvást adtak neki, tisztaságot, kedves egyszerűséget a fővárosi nyüzsgés után, ami már akkoriban is jellemző volt Pestre. Ahogy a *Velencei halászok* vagy az *Öreg halász* c. képeken, itt is érződik ez a teljes azonosulás az általa ábrázolt figurákkal. Nemcsak a kecses vagy vaskos női formákra gondolok (*Tiszapart*, *Tiszagát*, *Pihenő*, illetve *Fürdőző lányok*), hanem az öreg halászok figurájára is. A *Bárák* és az *Este a Tiszán* halásznépére. Ez utóbbit már korábban megmentettem az enyészettől, és remek paszpartut valamint új keretet kapott akkor. Gondolom, ebben a mai pénzhajhász világban igen keveseket érdekelhet, hogy én milyen ízléssel változtatok az 50-es 60-as évek sablonos keretválasztékának áldozatul esett képek megjelenésén, de én azért mégis feljegyzem, hátha valamikor akad egy elmélyültebb gondolkodású ember, aki felfigyel ezekre az aprónak tűnő, a mű szempontjából mégis lényeges dolgokra. Reflexiók vagyunk mi magunk is, Rudi képei is, ahogyan az ő szűrőjén keresztül látta a világot, aztán jön az én szűrőm, amivel igyekszem hozzátenni valamit, tekintetbe véve, hogy nem Rudi keret-ízlése volt hiányos, hanem a korabeli kínálat volt fogyatékos és bizonyos tekintetben igénytelenebb. Az emlékét nem kívánom megmenteni, ellenkezőleg: minél többet tenni rehabilitációja és végleges elfogadása, befogadása érdekében.

A *Telihold* paszpartuján töprengek egy ideje. Azt lehet, hogy kicseréltetem. A fakó arany paszpartu az ezüst kerettel nem emeli ki kellőképpen a műalkotást, ami szerintem remekmű. A holdfény csillog a háztetőkön, és ezt még jobban kiemeli a feketékkel ábrázolt kontraszt. Talán mindez jobban világítana, ha hófehér paszpartut kapna, de még nem döntöttem el. Nekem a nyári éjszaka, amit ez a kép is ábrázol, mélykék. Csak egészen késő éjjel válik mélyfeketévé. Előtte nagyon meleg sötétkék, azaz mélykék, ami magában foglalja az utolsó búcsúzó sugarakat valahol. De ez szavakkal leírhatatlan. Sokkal szebb a látvány és a művészi élmény. Az *Idill* paszpartuja is majdnem ilyen, de ahhoz is melegebb árnyalatot gondoltam.

Mimit is akartam hívni ma, de nem értem el. Talán ismét utazik. Most nekem is prózaiabb napjaim vannak, de azért igyekszem valamelyest kompenzálni, és ha csak egy kevés művészetet is bele lehet lopni, akkor már helyrebillen az egyensúly a kényes művészlélekben.

2018. december 4.

Sikeresen keretezünk

A múlt héten végül is a *Duna-deltát* vittük el kereteztetni. Illetve nem is, hanem két hete, de csak egy héttel később tudtunk egyeztetni a keretről és a paszparturól, mert Pétert nem találtam az üzletben. Most pénteken lett kész, ragyogóan néz ki a bronzos-aranyos fényű kerettel és a jókora kettős paszpartuval. Ezek mind a képen látható barna színű tárgyakkal harmonizálnak. A különleges kék, ami a víz színe a képen, szépen kiemelkedik ebben a keretben. Előbb zöldnek láttam az itthoni megvilágításban, de rendes fény mellett és a keret eltávolítása után kiderült, hogy nem az, hanem szépséges kék. Már azon töprengök, hogy talán a Balaton, ami az én szobámat díszíti, hasonló „átértelmezést” kaphat, ha majd ezt is megcsináltatom. Most mindenesetre a Balaton jellegzetes zöld árnyalatát mutatja, amit a benne élő algák okoznak. Egyetlen problémám most ezzel a szépen kialakított, azaz befejezett képpel annyi, hogy hol tároljam. A falon nincs ekkora szabad felület, valószínűleg a kanapé mellé lesz beállítva, ahogyan a Tihany és A budai vár. A súlya is megnőtt ezzel a kerettel, mozgatni se könnyű. Egyelőre beállítottam a nappaliba az ülőke elé, mert gyönyörködni akarok benne. Ezt eredetileg is a nappaliba szántam, bár nem erre a helyre, ahol most áll.

Mikor a Duna-deltáért mentünk, egyúttal leadtam újabb keretezésre három kisebb képet: *Bárkák*, amit nagyon szeretek és a kanapé háttámlájára állítva tartottam eddig, meg a két újonnan érkezett kép: a *Nyár* és a *Rába*, amikről nemrégiben írtam. Nem ígérk hamar, de nem is sürgős. Fontos, hogy szépen legyen befejezve. Én a keretezést nagyon fontosnak tartom. Szerintem ezáltal lesz kerek egészé a mű, ezért nagyon fontos, hogy kellő időt szánjunk a kiválasztásra és a szakemberrel való egyeztetésre. Mindig tiszteletben tartom a Péter véleményét is, mert kiváló mester. A *Velencei halászok* c. képet akarom majd még átkereteztetni, mert az meg kellő figyelmet érdemel, annyi finomsággal készült alkotás. Tükrözi Rudi tiszteletét és szeretetét a halászok iránt, a víz imádatát és a tóparti, tavi növények hullámzó mozgását a szélben, illetve az evezők mentén. Víz, víz és víz. Szinte minden képén Rudinak. Ez volt fő témája, és ebben volt a legjobb. Ezt mondom én, miközben Jarrow meg az absztrakt és részben a mágikus realista képeiért rajong. No, hát szóval jó volt ő minden stílusban. Még a sznoboktól lesajnált portréi és csendéletei is „megdicsőülnek” a hozzájuk illő keretekben.

Az ünnepi leárazás jelei már jelentkeztek. Rudinak pár képét leárazták, de többnyire azokat, amik nekem már megvannak, illetve köztük van a *Tópart* is, amiről úgy emlékszem, hogy nincsen szignálva, bár meglehet, hogy van aláírt példány is belőle. Én most mégis a Szpartakusz-vázlaton és a másik Dózsa-képen gondolkodom, a *Dózsa György Csanádon, 1514* címűn, amiből van egy eladó példány. Ezeket nem árazták le, de megpróbálhatok egyezkedni az árukon. A *Régi malom* is régóta tetszik, de az a drágábbak között van, ahogy a *Duna* is. Régi álmaim ezek, és remélem, hogy előbb-utóbb valóra válnak! Mikor elkezdtem gyűjteni, felvásárolni Rudi műveit, nem hittem volna, hogy sikerült, mégis összejött, ami eddig gyűjteménnyé állt össze. Amióta a kereteket is megtaláltam a legtöbbjükhöz, még szebben mutatnak. Bármikor lehet belőlük kiállítást rendezni. Legfeljebb annyi kompromisszumot kell kötnöm, hogy a mai ízlésnek jobban megfelelő modernebb képekből is kereteztetek be párat, ami jobban vonzza a mostani közönséget. Ennyiben tudok alkalmazkodni az elvárásokhoz, csak a fogadtatás is megfelelő legyen!

Ma pihenőnapot tartok. Tegnap is ez volt. Nagyon sokat dolgoztam mostanában, rám fér. Egy alapos kialvás után máris művészeti témákon agyalok, ma reggel már jegyzeteltem is keveset. Ez most rendes adventi vásárnap, ami nálunk nem a vásárlási rohamokkal telik, hanem a kissé befelé fordulással, amit az előző, agyondolgozott időszakommal ellentétben, szeretnék még inkább a békesség, a lecsendesedés felé fokozni. Most azért még szétnézek, mi a helyzet Rudi eladó képeivel.

A nagy lecsendesedés mellett beindítottam a két kinézett kép beszerzésének ügyét. A *Szpartakusz* már meg is van, fix áron megvettem, a Dózsára ajánlatot tettem, alkudni próbálok. 48 órán belül ígéri a választ, s ha az is megvan, a kettőt együtt rendezem, lehetőleg pénteken, amikor ügyis vásárolni megyünk. Kicsit rendezgettem az iratokat az íróasztalomon. Több jegyzetem hányódott, és megtaláltam azt az értesítést is, amit először kaptam, mikor Rudi után érdeklődtem. Ebből tudtam meg, hogy már nincs az élők sorában. A mai két beszerzés nem izgatott fel különösebben, ezzel akartam kerek számúvá tenni a gyűjteményemet. Ez is túl nagy szó. Igazából a Rudi által hátrahagyott vagy másoknál hányódó művek megmentéséről van szó. Az értesítés a Szpartakuszról meg is érkezett, de majd csak holnap válaszolok rá. Akkor lelevelezhetjük az utalást, majd azt követően a küldést. A mai teendőim ezzel letudva. Mehetek olvasni, ahogy minden este szoktam.

A múltkor írtam *A dorogi mészégető* felbukkanásáról. Amint látom, időközben elkelt, ahogyan az Adria város egy másik nyomata is. Érdekes, hogy van, akit direkt a szocreál érdekel elsősorban. Az ilyen képekre azonnal lecsapnak. Talán mert ez a stílus érdekes a fiatalok számára, akik nem voltak kénytelenek ezt elviselni éjjel-nappal, a csapból folyva, mint az én nemzedékem. De talán azért is, mert Marcell, aki szintén gyűjti Rudit, felfigyelt, mennyire másképpen oldotta meg a kötelező stílus ellenére is mesteri kompozícióval, ami másoknál egyszerűen sematikus volt.

2018. december 9.

Megvannak

A mai napon letárgyaltam a két új kép beszerzését. Este bejött a visszajelzés a *Dózsa György Csanádon 1514-ről* is. Az eladó elfogadta az alkut, legalább ebben sikeres voltam. A héten rendezem az átutalásokat, s aztán várom a képek érkezését. Az egyiknek már szóltam, hogy nem kérem a keretet. A *Szpartakusz* eladója maga keresett engem ma délelőtt, de a másiknak nekem kellett utánanéznem. A közvetítőnél hagyott üzenetet, az meg nem értesített engem, de végül is megtaláltam máshol, és ma este én is hagytam neki üzenetet. Előbb idegeskedtem kicsit, mert nem tudtam, az én leütésem volt-e sikeres, vagy valaki megelőzött, de kiderült, hogy nem volt rá semmi okom. Most ismét várakozunk. Ez is hozzátartozik a hagyaték megmentéséhez.

2018. december 10.

A két kép sorsa már sínen van. Holnap utalom a rávalót, a jövő héten pedig várhatom az érkezésüket. Az éjszaka ismét kifogtam egy másikat, amire régebben pályáztam, csak valaki elvitte az orrom elől (Tengeröböl). Lehet, hogy éppen az, aki most hirdette. Gyorsan lefoglaltam, és sikerült az árból is alkudnom. Ez természetesen nem Rudi képeinek az értékét minősíti, hanem a jelenleg adott anyagi helyzetemet, ami mindig függ az alapjövedelemtől, plusz a különmunkák kifizetőjének szeszélyétől. No jó, fogalmazzunk finomabban: a besorolásomtól a cégénél aktuális kifizetések rendjében.

Időközben jelentkezett Jarrow. Pár levelet váltottunk, és elújságoltam neki a két újabb képet. A Dózsát kiválónak találja ő is. Kiderült, hogy neki megvan a másik Dózsa-kép, a Dózsa beszéde Cegléden. Ezek azért is ritkák, mert úgy emlékszem, hogy nem szerepelnek a Széchényi Könyvtár archívumában sem, viszont az Ernst Múzeumban voltak kiállítva, a Dózsa Csanádon legalább is.

Éjszaka böngésztem az olasz kínálatból is, de egyelőre az derült ki, hogy jelenleg már nincsenek a kínálatban, miközben tavaly még vásároltak a képeiből (pl. az Amazonas is tavaly kelt el). Most akkor ezeknek az ára feltehetőleg a galériásoknál landolt. Senkiről nem feltételezek rosszat, de ebből lehetne kiindulni, hol keresse Jarrow a Rudi nyomait. Merthogy szeretné fellelni egyéb képeit is, mint

ahogy jómagam. Engem az ottani regisztrációs díjak akadályoznak (ez a belépés feltétele), Jarrow-t meg az időhiánya, mivel folyton üzletek után utazik. Ezen kívül Magyarországot diszkriminálják is, innen nem lehet licitálni. Feltehetőleg pár becstelen honfitársunknak köszönhetően.

Ma vettem a hírt, hogy a képeretkezés készen lesz holnapra. Ezzel le is állítom magamat a beszerzésekkel, mert így is tarthatom a hátamat emiatt a luxusnak minősülő passzióm miatt, amiről már annyiszor elmondtam és leírtam, hogy értékmentés. Igaz, a lakásunk se alkalmas sok kép tárolására, de meg fogom oldani. Inkább, minthogy tönkremenjenek még tovább a számukra alkalmatlan helyeken tárolástól, a keretek pedig az én ízlésemnek megfelelően emeljék ki Rudi alkotásainak a szépségét. Lépésről-lépésre, ahogy eddig is haladtam vele.

A *Tengeröböl* eladója máris visszajelezte, hogy megrendelte a képküldéshez a futárt. Minden úgy halad, hogy az az érzésem, most rendes hátszelet kaptunk. Ezek szerint mindkét fél lelkesedik a cseréért, én is, meg az eladó is.

G.R.: Tengeröböl

És megint érdemes megnézni a részleteket is. Csinos fiatal nő kisgyereket vezet kézenfogva. Rudi álma is ez volt, hogy legyen utódja, akivel gondosan foglalkozhat, a felesége pedig meg tudja adni neki azt, amire vágyik. Valószínűleg nem jó helyen kereste, a számára megrázó apa-élmény sem ebbe az irányba ösztönözte, de része lehetett ebben a korán megismert börtönkosztnak, tejeskávéba becsempészett vegyi beavatkozásnak, merthogy akkoriban az se volt ritka, hogy a politika számára nemkívánatos személyeket ilyen úton sterilizálták. Mára már mindegy, miért alakult így, mert Rudi ezen fejezete lezárult. Nagy árat fizetett a nagy tehetség lehetőségéért. Igaz, így nem sírt utána anyagilag sikertelen család, koplaló házastárs, gyerekek, és őt se kínoztá emiatt a lelkiismeret.

Nem tudom, a fenti képet hol látta és örökítette meg, de több művéről is ismertek ezek az épületek. A parti homokon strandolók napoznak, járkálnak, csónakok készülnek vízre szállni. Kicsit távolabb leeresztett vitorlájú hajók vesztegelnek a vízen. Tipikus tengerparti jelenet, amit megerősítenek a móló mentén álló pálmafák: ezek adják meg az igazi déltengeri hangulatot. A túlpárt itt üres és messze van. Rudi vágyott oda, de fogalma se volt róla, mi található odaát. Így is érkezett meg később Itáliába, illetve előtte az akkori Jugoszláviába, ahol az első kötetben leírt töredelmes út várt még rá. A

fiatal anya ügyet se vet a parti épület tövében honoló rendetlenségre. Még egy kézikocsi is látható, arra várva, hogy valamit elszállítsanak rajta.

Tengeröböl (részlet)

Nos, ennyit a mai intézkedéseimről. Izgalmas kikapcsolódás volt a sok munka után, ami egészen más irányban kötötte le a figyelmemet. A keret ezen is tipikus „képcsarnokos”, de ez velem a legkisebb gondom.

2018. december 13.

Ma folytattam az ügyintézését. Két kép árát sikerült átutaltatni, de a Szpartakusz eladója rossz számot adott meg e-mailben, ezért nem fogadta el a bank. Hazajövet felhívtam és helyesbítettünk, de visszamenni az OTP-be már nem lehetett. Maradt a választás: vagy rózsaszín csekken küldjük el, vagy jövő héten utalni bankon keresztül. Egyik se mutatkozott túl jónak, mert a postai utalás hosszadalmas, a fiú pedig szerdán elutazik. Nekem meg nincsen kedvem átcsúszkálni a bankomba hétfőn, amikor a hétvégén jelentős havazást jósol a meteorológia, hozzá igen erős, szélvészzerű frontbetöréssel. Örülök, ha holnap a színházi előadás után nem fúj át a szél. Kisebbik fiam segített ki: online átutalja a kép árát, így mindenkinek jó a megoldás. Az eladó megkapja még ma a pénzét, és újtára bocsáthatja a képet, én pedig még az ünnepek előtt megkapom és megcsodálhatom Rudi munkáját. A másik kettőt is persze, mert azok az eladók már jelezték is, hogy megérkezett a pénzük. *A Tengeröböl* gazdája máris postára tette a képet. Végül is mindenkit tudtam mozgósítani, az ügyek sínen vannak.

G.R.: Nyár

Ma elhoztuk a felújított képeket is Leopold Pétertől: *Nyár*, *Rába*, *Bárkák*. Mindegyik nagyon szépen sikerült, különösen a *Nyár*, ami elmenne németalföldi alkotásnak is. A *Bárkák* is, mert az egyszerű vonalvezetést is hangsúlyozza a hozzáillő keret. Akkor most nincs egyéb teendőm, mint megvárni a képek érkezését, s közben átadni magamat az adventi készülődésnek.

2018. december 14.

A fenti képen még a régi keretében látható a Nyár, de azóta szépen megújult, csak még nem volt, aki lefotózza. Ma délután megérkezett a *Tengerből*, amit ki is tettem a nappaliban az ülőkére, hogy gyönyörködhessek benne. Este, színház után tudtam alaposabban szemügyre venni, és meg kellett állapítanom, hogy jó vételt csináltam. Igaz, ez már a fotók alapján is tudható volt, de mégis csak jobb a saját szemünkkel látni, hogy lassan Görög-szakértővé nővöm ki magamat☺)))

2018. december 15.

S hogy mennyi szépség, szakmai tudás menekül meg a szűklátókörű kortársak tudatlanságától, gondatlan „kezelésétől”, magyarul: hanyagságától. A gondjainkba vett művek már mind jobb küllemet nyernek, megszabadulnak a rájuk rakódott piszokrétegektől, egyszóval ismét szalonképesek lesznek. Mindig felháborodom, amikor azt a megjegyzést kapom, hogy ez nekem egy jó befektetés. A szándékom nem ez, bár mindenki másnak a helyemben ez volna, tudom. Már ha lenne valami érzelme a művészethez, s nem azokat az anyagi javakat hajszolná, mint amit az átlagos agyú embertársak. Ha úgy veszem, ezeket a képeket most egy új télikabát és ruházkodás helyett vettem, amire már rég rászorulnék, de amint írtam, nem ez a szempont, amikor rászánom magam egy-egy újabb akcióra Görög-ügyben. Aki nem hiszi, a saját kicsinyességéből indul ki, s nekem azzal nincs mit kezdenem. Egy legyintést érdemel, aztán lépünk tovább. Én hálás vagyok a Jóistennek, hogy megsegített, amikor eredetileg nem is hittem volna, hogy sokra jutok a kármentéssel, de most már bízom a folytatásban is. Rudi életműve megérdemel ennyit, ő pedig itt nem intézkedhet helyettem.

Most figyelek fel, mint egy üzenetre, a szobám falán lévő Krisztus-képre, ami Rudi hagyatékából maradt rám, Jarrow jóvoltából. Épp a tegnapi dátum áll rajta, felkiáltójellel, ceruzásan: *dec. 15!* Rá merőlegesen egy korábbi dátum: szept. 2. Az pedig fekete filctollal, amivel Rudi rendszerint írt. Nagyon kedves nekem ez a kép. Rudi egy sima rajzlapra rajzolta fekete tussal, és olyan, mintha Jézus végül megadná magát. Erről korábban írtam. Feje előre csügged, az arca szomorú. Mementó: ezt művelték vele az emberek, akik közül annyit megmentett és meggyógyított. Mintegy ráfelelt mai gondolataimra, melyek akörül borongtak, akár a mai időjárás, hogy az emberek sosem értékelik igazán valós értékén, amit kapnak. Kell nekik, elveszik, majd elfelejtik, főként az adományozó személyét, sőt később magát az adomány tényét is. Nekünk viszont nem kell ezen sokat töprengeni, mert az adósság mindig azt terheli, aki csinálta magának. Legfeljebb nem akkor veszi észre, amikor megtörtént, hanem jóval később, mindig utóbb.

Nos, ez a rajz teljesen szabálytalan alakú, mert a kivágás lett ilyen. De megfelelő keretbe került, sötét paszpartut kapott, és nem törődöm vele, hogy nincsen szignálva. Rudi kézvonásait fel lehet ismerni rajta, s nemcsak az írására értem, hanem elsősorban a stílusára. Nem tudni, mi miatt vágta ki ilyen szabálytalan formájúra, de mindegy is ma már, mert itt, ebben a környezetben ragyogóan mutat. Minden este ránézek, körbesimogatom a tekintetemmel, hasonlóképpen azt a kis kék Madonna-képet, amit egy ócskástól vettem évekkal ezelőtt. Ferruzzi híres Madonninája, vagyis annak egy szép másolata. A kéknek különböző árnyalataival festették meg, és ahogy átnéztem az interneten, enyém a legjobban sikerült másolat, amit eddig láttam. Nos, egy műgyűjtő elhúzná ezekre a képekre az orrát, de engem ez nem érdekel. Fontos, hogy két szép műalkotás társaságában lehetek, amikor itt tartózkodom, s mintha ők vigyáznának rám. Kell-e ennél szebb búcsúpillantás elalvás előtt?

2018. december 16.

Karácsony előtt

Most egy kis csend borult rám, várom a képeket. A Szpartakusz eladója tegnap hívott, hogy ma fogja elküldeni Rudi egyedi ceruzarajzát. De az is meglehet, hogy szénrajz, ami még az én ifjúságom idején is elterjedt volt. A Dózsa tulajdonosa viszont nem jelentkezett. Talán majd a posta vagy a futár tudatja, mikor érkezik. Nagy ilyenkor a postai és futárforgalom, biztosat csak akkor tudunk, amikor már bejelentkezett a szállító cég és megadja az időpontot, mikorra várható. Most egyébként se akarok kimozdulni a hétvégéig, csak a madarakra van gondom. Kezdenek visszaszállingózni a cinegék, és egy mátyásmadarat is láttam már, de a feketerigókkal nem találkoztam még ezen a télen. Talán elvándoroltak, mert a régi kempingben az új építkezések során szinte minden élő fát és cserjét kiirtottak. Azért én mindennap teszek ki nekik almát, ami a fő kedvencük.

A tegnapi telefonhívást azért kaptam, mert a csomagolást akarta megbeszélni velem a tulajdonos, akitől előtte szakszerű csomagolást kértem a szállítási anomáliák miatt. A keretre nem tartottam igényt, ő mégis benne hagyta, hogy az is védje a képet. Az üveget eltávolította, hogy ne legyen mit eltörniük a szállítóknak. Ráhagytam, mert amennyiben galériás, tudnia kell helyesen csomagolni. A futároknak nem nagyon bízom, ők már több képünket is összetörték, mármint az üvegét. Szerencsére nagyobb károkat nem okoztak, de ez se az ő gondosságuknak köszönhető, hanem a jó szerencsének, ami Rudi alkotásait idáig kísérte. Most is bízunk benne, hogy elvezeti az önkéntes „gondnokához”, hátha utóbb még egy külön képtár is kialakítható valahol a számukra. Ez már elég nagyravágyó álom, de én nem adom fel. A „Merjünk kicsik lenni” felfogás nem az én családomat jellemzi. Mi már sokszor álmodtunk egészen nagyokat is.

2018. december 18.

A *Spartacus* vagyis Rudi írásával *Szpartakusz* a mai napon megérkezett. Meglepetésre, mert máskor jelezni szokta a posta vagy a futár, mikorra számíthatok rá. Nagyon szép munka, és gondosan csomagolták. Az üveget valóban eltávolította belőle a galériás, így könnyebb is volt, és nem sérült. Rudi kezének vonásai felismerhetőek rajta, az alakok pedig jobban kidolgozottak, mint amilyenek a fotók alapján véltem. Remek munka! Egyelőre a *Tengeröböl*lel együtt a nappaliban az ülőkén áll, így jól rálátok, és bármikor szemügyre vehetem. A keretezésen később gondolkodom, úgy egyeztünk meg Péterrel, hogy januárban beszélünk ismét képekről. Lehet, hogy visszateszem a buborékos fóliába, amiben érkezett, az is védi időközben.

A *Dózsa Csanádon 1514* viszont még nem érkezett meg, és értesítést se kaptam eddig róla. Remélem, nem járok úgy vele, mint a *Kompátjáró*val, amit kurta-furcsa módon visszamondott az eladója, miután már „leütöttem” az aukciót. Írtam az eladónak, aki láthatóan galériás, hogy jelezze, mikor érkezik a kép. A weboldalon az én nevem, vagyis jelem szerepel vásárlóként, így kockázatos volna trükköznie. Betudom inkább a nagy ünnep előtti forgalomnak a késést. Csak azért feltűnő a dolog, mert a másik két eladó szinte soron kívül gondoskodott a küldeményről, és rendben meg is érkeztek. A Dózsa eladója egy másik aukción szerepelt mint kontaktszemély, tehát profi. A képek egyébként fordított sorrendben érkeztek: harmadik, második... és most jönne az első, amit még Jarrow is irigyel tőlem. A *Kompátjáró* egyébként 1960-as műve Rudinak. A *Tengeröböl* 1966-os.

Jarrow sűrűbben jelentkezik most, és keresi az európai galériásokkal a kapcsolatot. Olasz és holland eladók érdekelték. Sikerült is találnom neki egy Görög-képet, ami jelenleg is aukciós, tehát licitálhat rá. Egy víz alatti, kissé szurreális világot ábrázol, ahol három személy van a vízfenéken, fölöttük egy cápa úszkál. Az emberek közül ketten egyszerű ruhában vannak, tehát nem bűvárok, egy nő a jobb

alsó sarokban viszont meztelenül, mintha lesüllyedt volna a víz fenekére, a fején jókora kalap, de az arca inkább férfias vonásokat mutat. Talán hajótöröttek, akik a baloldalt látható kabinszerűséggel vagy ablakokkal együtt a vízbe süllyedtek és ájultan, félájultan sodródnak a tenger alján. A cápa körül pilótahalak és egyéb, egyelőre még pontosan nem értelmezett tárgyak. Alaposabban át kell tanulmányoznom, mert kicsi a kép és kicsi a fotó is, ami róla készült. Kései munkája lehet Rudinak, amikor y-nal jelölte a keresztnevét. Ha szerencséje van Jarrow-nak, akkor megnyerheti a licitet, s talán rákérdezhet, tudnak-e más, raktárra tett Görög-képekről.

Görög Rezső (itt: Rudy Gorog): Il verdetto

A címe viszont egyértelműen utal egy végzetes történetre, ami a víz alatt látható embereket érte: 'Il verdetto' magyarul Ítélet, régiesebben szólva Verdikt. Tehát a szereplőket valami fatális dolog érte, mintegy büntetésül elkövetett bűneikért. A nő talán Rudi modellje, Rita lehet. Alakja és kéztartása utal erre. Lehet, hogy így ért véget a kapcsolatuk? Vagy Rudi ezt kívánta neki? Azt nem hiszem, sokkal gálásabb volt annál a nőkkel. Igaz, voltak viharos kapcsolatai is, ez már utólag nem állapítható meg. A mappájában talált fényképek között volt olyan, amelyiken egy új hajót tesznek vízre Ritával. Esetleg ugyanaz a hajó süllyedt el, vagy csak egy művészi fantázia az egész? Mindegy, a kompozíció akkor is érdekes.

Tovább lapozva megtalálom, hogy az alkotás 1982-es és a Daliano Ribani Galéria (?) árulja Milanóban.

A kép mérete: 35x50 cm, technikája: rézkarc, papírnymat.

Csak most gondolok bele: 1982 az az év, amikor hazatértem Kanadából elsőszülött fiammal. Akkoriban leveleztünk is Rudival. Felajánlotta, hogy menjünk hozzá, amíg a hivatalos papírjaink el nem rendeződnek, de nem fogadtam el, mert félt volt, hogy a férjem utánunk jön és botrányt rendez. Rudinak talán más elképzelése is volt, de a döntésem hazahozott, végzetszerűen.

Egy másik felvétel ugyanarról a képről.

A képkeretező is visszaigazolja, ahogyan ez a fotó is, hogy Rudi is jobban kedvelte a nagyobb paszpartut vagy szélesebb képkeretet, amiben jobban érvényesül a kompozíció maga. A tágasabb keret nagyobb rálátást nyújt és valósággal kitágítja a teret körülötte. Rita (most már nevezzük így) fején a kalap nem jól körvonalazható. Rudinál gyakran keverednek a realista és szürreális elemek, soha nem szájbarágós. A Rita takarásában levő férfi szintén a víz fenekére süllyedt, mögötte viszont egy meztelen felsőtestű nő látható, aki, mintegy arca borulva, a tengerfenékre hullik alá. Rita feje felfelé fordul, de ahogy a többiek, ő is aléltnak látszik. A cím is fatális befejezésre utal, így vehetjük annyiba, hogy istenítélet érte őket és mindannyian elsüllyedtek a hajóval. Fentről még lefelé lógó kezét látunk, egy negyedik személyét, de a kép annyira kicsiny és arányos, hogy arra már csak következtetni lehet.

Mikor hazafelé jöttünk Ponza szigetéről, hatalmas viharba keveredtünk, erről már írtam a Morzsakönyvben. Én akkor nem is sejtettem, mekkora veszélyben voltunk valójában. Bízam Rudi tengeri tapasztalataiban, de utóbb ő úgy kommentálta a dolgot, hogy ott szinte senkinek nem lett volna esélye a túlélésre. Áprilisban a tenger még hideg, aki vízbe esik, az percek alatt annyira kihűl, hogy képtelen lesz úszni, különösen a viharos tengerben. Egyébként egy hajótöréskor, amikor a hajó egyensúlyát veszítve feldől, mindenki összevissza esik, ütődik, beveri a fejét a különböző tárgyakra, amik szintén összevissza sodródnak és egymáshoz csapódnak. A legtöbben kapnak egy jókora ütést a fejükre és elvesztik az eszméletüket. Ez még egy jótékony változata a tengerbe veszésnek, mert bár védekezni nem tudnak, fájdalmat nemigen éreznek. Nos, a Jóistennek más elképzelése volt velünk, mindannyiunkkal, így nem engedte, hogy a tengerbe pusztuljunk. Így maradtam meg kései

krónikásnak, és még sok minden másnak, merthogy többféle szerepkörben is működöm időnként. Nemrégiben ismét szakfordítóként voltam hasznára a tudományos kutatóknak.

Remélem, Rudi is örül a megmentett képeknek, ahogy én is. Eddig sok kiváló alkotása menekült meg az enyészettől, s remélem, hogy a feledéstől is, mármint az utókor feledékenységétől. Körülöttünk tombolnak a mesterségesen felkorbácsolt emberi érzések, tör-zúz, rombol, akibe egy csepp értelem nem szorult, és ott árt a kis hazának, ahol csak tud, ezenközben én beálltam kultúramentőnek, és valami utánérzésem van. A Kádár-korszakban aránytalanul magasabban fizették a fizikai munkát, mondván, hogy proletárdiktatúra van. Az értelmiséget szándékosan senyvedésre ítélték, kicsinyes bosszúból, merthogy az akkori nacsalnyikok, ritka kivétellel, nagyon alulképzettek voltak, az értelmeseket, művelteket pedig roppantmód irigyelték, nem ritkán gyűlölték. Ám ennek paradoxona az, hogy akinek volt fölösleges pénze, az felhalmozott annyi anyagot, amennyit lehetett (ház, kocsi, nyaraló), a többit meg felemésztette, azaz megette-itta, elutazta, vásárolta. Aki ennél értelmesebb célokra fordíthatta volna, a tanult ember, annak meg semmi megtakarítása nem maradt, amiből kulturálisan értelmesebb életet élhetett volna, azaz gyarapíthatott volna úgy, ahogy most én teszem Rudi képeinek a gyűjtésével. Nem tudom, mennyire érthető ez a mai ember számára, aki maga is anyagot halmoz maga körül, és főként abban gondolkodik. Mennyiségben. Talán csak egy kattintást valamelyik kütyűjén. De nekem akkor is ez a feladatomban, és nem érek rá kivárni, hogy mások is elérjék ezt a szintet, ahol a művészeti értékek megbecsülése soha nem lehet vita tárgya. „Capirai”, mondja az olasz tömören, azaz „Majd rájössz”. S hogy mikor, az nem tartozik rám.

Ma Jarrow adott elég sok feladatot nekem, mert úgy tervezi, hogy megint Magyarországra látogat. A titkárnőjén keresztül is üzent, mielőtt a helyfoglalását intézték volna. Az a terve, hogy átveszi Mimitől a neki ígért Görög-plakettet (Fekete Géza remek telitalálata). Ennek hollétét most nehéz kiderítenem, mert Mimi Dániába készült, sőt lehet, hogy már most is ott van. Ennek pontos idejét nem tudom, majd holnap kiderül. Mimi korábban azt akarta, hogy hozzuk el tőle a plakettet, de azóta se jártunk Pesten, így ennek átvétele elmaradt. Most kicsit komplikáltabb lesz a dolog, mert össze kell egyeztetni Mimi hazaérkezésével. Sok hirtelen történés Rudi és Jarrow körül, de ez az élet rendje. Már csak a Dózsa-képről kellene hírt vennem, de az nem érkezik. Előkerestem az eladó telefonszámát, holnap felhívom ez ügyben, ha addig nem érkezik értesítés a postától vagy valamelyik futártól, hogy már úton van.

2018. december 19.

Viszonylag hamar kiderült, hogy az eladó elutazott és holnap adja fel a Dózsa-képet. Telefonon tudtam utánajárni. Emiatt nem kaptam választ, merthogy nem vette az üzenetemet a galérián keresztül. Akkor nagy valószínűséggel nem kapom már meg az ünnepek előtt. Most még azon is izgulni kell, nehogy eláztassák, összesározzák, merthogy latyakos idő várható, különösen a fővárosban, ahonnan küldik Rudi remekművét.

Ma ismét Jarrownak dolgoztam, azaz itthon szerveztem neki a januári látogatását. Mimiről csak közvetve van hír, majd személyesen adja át Jarrownak a Görög-plakettet. Ehhez a titkárnőjével is leveleztem. Megadtam neki a galéria elérhetőségét, címét, telefonszámait, tegnap este pedig írtam Gabinak, aki gyorsan közbenjárt Miminél és egyeztetett előzetesen, hogy Jarrow megérkezésekor minden simán menjen. Így ebből valószínűleg kimaradok, azaz nem lesz már rám szükség a továbbiakban. Azért remélem, hogy kapok még hírt Jarrow újabb beszerzési akciójáról, vagy hogy mit intézett Olaszországban.

2018. december 20.

Továbbra sincs hír a Dózsáról, eddig nem jelezték az érkezését vagy legalább a feladását. Betudom a karácsonyi csúcsforgalomnak, de akkor nyugszom meg, ha már itt lesz a kép. Mindenki más jobban igyekezett vele, hogy ünnepekre ideérjen az eladott képe. Pár nap kérdése, és ez is kiderül. A mai nagy bevásárlónap után csak késő este jutottam hozzá, hogy ezt feljegyezzem, bár ennek nem sok hírértéke van, legfeljebb számomra. Feltételezem, hogy az ünnepek előtt aukciók sora volt-van, és az eladó ezeken vett részt. Ehhez képest egy régi rézkarc eladása kis tétel neki. Talán Rudi se elégedetlen velem most, hogy látja odaátrol az eddigi képgyűjtésem és felújítatásom eredményeit. Eztán is erre törekszem, hogy szép rendben, kiállításra készen várják a sorsukat a szépséges műalkotások. Ünnepe előtt át kell rendeznem őket, hogy a nappaliban lehessen közlekedni tőlük, meg a karácsonyfától. Párat be is kell csomagolnom nylonfóliába, mivel kibontottuk, illetve a kettesével-hármasával csomagoltak egy része a szétszedés után csak félig csomagoltan maradt. Védeni kell őket a portól ezzel.

december 21.

A mai napon megérkezett a *Dózsa Csanádon 1514*. Remekmű, ahogy a fotó alapján beazonosítottam. Mindössze 24 évesen készítette Rudi. A kép állapota megviselt, több helyen gyűrődés, illetve beszakítások nyoma rajta. Valaki leszedhette az eredeti hátlapjáról, vagy arra tett kísérletet, s közben megsérült a kép. Nemcsak a pszpartu, hanem a képen is vannak berepedések és szakadásnyomok. Péternek lesz mit dolgoznia rajta, ha majd elviszem hozzá. Most egyelőre nem vásárolok és nem kereteztetek, be kell gyűjtenem a fennmaradó plusz kereseteimet, és vannak háztartási kiadásaim is. Amikor a gépek elkezdek, egymás után kell lecserélni őket. A Dózsa-kép is az ülőkére került egyelőre, mint ahogy minden újonnan érkezett társa, amit alaposan át akarok tanulmányozni. Rudi egy korai remekével sikerült gyarapítanom a gyűjteményt. Aztán nekiláthatok a szervezésnek, hol és mikor állíthatjuk ki őket. Ennek a képnek sincsen üvegezése, de nem baj, úgyis kidobnánk. Azt nem mondom, hogy jobb, mert így nem sérült, hiszen így is van rajta épp elég sérülésnyom. Igaz, ezekről nem tudni, mikorról származnak, csak feltételezni lehet hogy nem a posta okozta őket. Nos, ez az alkotás is révbe ért. Ha így tárolják továbbra is, csúnya sorsra juthatott volna.

december 27.

Képelemzés

Ismét visszatérek a korábbi jegyzetekhez, és a *Verdetto* c. alkotáshoz. A képen mindenki megkapta a magáét, még a cápa is. A farkuszonyába valami belefúródik, a hasába pedig egy nagyobbfajta kés. A fentről lelógó kéz egy szelet dinnyét tart (ez visszatérő motívum volt, mikor Ritát ábrázolta akvarelleken). Pár fallikus jelkép a kusza víz alatti tárgyak közt. Ezek úgy kerülhettek a képre, ahogyan több másra is, hogy Rudinak igen magányos és „nősző” időszakai váltogatták egymást. Az előző idején hiányérzete lehetett, ilyenkor jelennek meg félreérthetetlenül ezek a szimbolikus tárgyak. Kései utalás, hogy Ritát azért nagyon kedvelte, bármennyire nem is illett hozzá intellektuálisan. Talán kölcsönvették, esetleg ellopták Rudi hajóját, majd elsüllyedtek vele. Különös felfogás uralkodott akkoriban a gazdaságilag még nagyon elmaradott Itáliában. A külföldieket megvetették, gyakran átrázták őket, gyakoriak voltak az utcai rablások, amiket Amerikában csak „hold-up”-nak neveznek. Rudit is többször kifosztották, amiért nagyon haragudott az olaszokra – en bloc. Amikor megismertem, sokat szidta őket, a kapcsolatuk láthatóan nem volt felhőtlen. Ebben közrejátszott a nyelvi nehézség is, merthogy törve, hibásan beszélte Rudi az olaszt. Az olaszok viszont semmi más

nyelven nem akartak érteni. Nyugat-Európába már tömegesen jártak vendégmunkásként az olaszok, a német nyelvterületeken meg őket vetették meg, mint idegen betolakodókat. Ennek tipikus példája a *Pane e cioccolata* c. film, ami két, egymástól ugyancsak távoli kultúra találkozásáról szól, azaz a délolasz vendégmunkás beleszökkenéséről az otthoni lepukkant világból a patyolattiszta Svájcba, annak merev szokásrendszerébe, ami komoly gondot okozott mindkét félnek. Én ezt mindig furcsállva néztem, mert mi rendes nevelést kaptunk, ami bárhol Európában úgymond kompatibilis volt, és roppant sajnáltam, amikor mások kínlásait, esetlenkedéseit láttam magam körül.

Ennek jóval durvább jelenetei zajlanak már hosszú évek óta a fejlettebb nyugaton. Valakik a tüzet akarják házasítani a vízzel, és ebből sok durvaság, agresszió születik. A muzulmán kultúra olyannyira nem kompatibilis a keresztény európaival, hogy ebből törvényszerűen összecsapások lesznek. Mindkét fél kölcsönösen lenézi és megveti egymást. Még azok is, akik ennek az ellenkezőjét hazudják – reggel, délben, meg este, hogy egy hírhedt magyar szavait idézzük, azaz parafrázáljuk. Nekünk, magyaroknak már van 150 évnyi tapasztalatunk ebből, ezért mondunk konzekvensen nemet a sok hipokrita szólamra, és az agresszív betörési kísérletekre is. A konfliktusokat legjobban természeti képekkel lehet illusztrálni: mikor a tenger alól feltör a láva, mert új vulkán keletkezik, az összecsapásból nemcsak nagy sístergés lesz, hanem rengeteg kénes gáz is szabadul fel, abból kénsav lesz, amitől életveszélyessé válik az a környezet, ahol mindez lejátszódik. Mi is röviden össze tudjuk foglalni a NEM lényegét: **az az ország és kultúra, amelyik hagyományosan a nőtiszteleten alapszik, nem tudja befogadni azt a szubkultúrát, amelyik viszont megveti a nőket és agresszíven bánik velük. Az anyaság a jövőendő élet hordozója, és még az állatvilágban is kijár ilyenkor a tisztelet, a gyöngéd bánásmód.** Ennek hiánya olyan mélységes kulturálatlanságra vall, hogy nem is szükséges tovább taglálni a kérdést.

Korábban írtam már a 'straniero' fogalmáról, amely ösztönös idegenkedést vált ki az olaszokból. Talán most már nem annyira, hogy ők is megtanultak angolul vagy más nyelveken, de a többezer éves hagyományokat nem lehet csak úgy lenullázni, főként, ha nem is törekszik erre senki. Szóval nekem vannak még fenntartásaim ezzel szemben, ugyanúgy, ahogy az elvtársak „jó útra térésével” kapcsolatban is. Ezek nem előítéletek, hanem fenntartások, amiket meg lehet persze cáfolni, és én szívesen el is fogadom a hiteles cáfolatokat, de addig fenntartom magamnak a jogot, hogy óvatosan kezeljem a kérdést.

A *Verdetto* kavargó képei között feltűnik, hogy az a tárgy, ami a cápa farkuszonyát átfúrta, valószínűleg a hajócsavar, vagyis a hajómotor forgó része Föntről kerek érmeszerű tárgyak is hullanak alá, ezek körbeveszik a cápát. Lehet, hogy Rudinak a pénzét is elszedték, tehát az is odaveszett a tengerben? A tengerfenékre süllyedt nők eltérő pozitúrában láthatók, de egyértelműen utalnak valami szexuális tartalomra. Rudi nem volt érzéketlen a női bájak iránt, még akkor se, amikor úgymond beírte kevesebbel, mint amire igazán vágyott. Még egy hátsó gondolat. Rudi mesélte, hogy az olaszok gyakran játszottak meg kirabolatást, és ezt roppant teátrális jelenetekben adták elő. Nagyon ordítottak, óbégáltak, ezzel terelve el magukról a figyelmet. Paradox módon hangzik, de ők ezt úgy fogták fel, hogy ez nagyon működik, és mindenki köteles bevenni a sztorit, még ha nagyon átlátszó, akkor is. Régi filmjeikből, napolyi darabjaikból jól ismerjük ezeket a jeleneteket.

Nos, Rudinak valahogyan lezárt egy fejezete ezzel a nem mindennapi képes történettel. Talán átrázták, talán kifosztották, talán nagyobb csalódást okozott neki, ami történt, meg nem mellékesen jelentős anyagi veszteséget. Egy hajó nem lehetett olcsó mulatság. Rudi pedig nagyon pedáns volt az anyagi ügyeiben is. Feltehetőleg csak húzott egy strigulát a többi mellé, de utána még gyanakvóbbá vált az őt befogadó olaszokkal szemben. Máshová menni nem akart, mert tudta, hogy nincsen nyelvézéke, másik nyelvet megtanulni kinkeserves feladat lett volna a számára, s nem mellesleg ott volt az imádozt tenger, amit régvolt tengerészekhez hasonlóan, talán valamelyik korábbi életéből

megjegyezve ő is mormoghatott magában: „Thalassza. thalassza...” Azt hiszem, nem élt olyan nő a földön, akiért elcserélte volna a tengert. Legfeljebb, ha megadándékozza őt egy gömbölyű, puttószerű kisbabával. Én ezt is kétlem, de utólag rajta vitatkozni nincs értelme. Töprengeni se, mert az ő fejezete lezárult. Hamarosan négy éve lesz ennek, szinte hihetetlen.

A *Verdetto* talán még felfed egyéb részleteket is magáról, de ehhez újabb ihletre várok. Most azonban mégis inkább a téli pihenő ideje következik, amikor növény és ember – ha békében hagyják – „visszahúzódik a gyökereibe”. Tavaszra biztosan támadnak majd frissebb, érdekesebb gondolataim is, addig elfogadom ezt a téli álomszerű derengést, amin keresztül olykor átszűrődik valami fény. Akár a tenger mélyéből feltekintő halász, amint a fölötte vesztegelő hajó körvonalait, meg a mélybe érkező fényt láthatja. Zöldesen, s még azon túl is a nap fehéres fénye ragyog és kápráztatja a lenti fényhiánytól eltompult szemet. A feljutáshoz nagy elrugaszkodás kell, mert hiszen a 20-25 méternyi mélység nemcsak 2-2,5 atmoszféra plusz nyomást jelent a fenti légkörhöz szokott emberi szervezetnek, hanem templomtoronynyi magasságot is, amit meg kell másznia (vissza kell kapaszkodnia, békauszonyaival hajtva magát), ha életben akar maradni. Vajon az elsüllyedt hajó utasai hány plusz atmoszféra nyomást kaptak, amíg a vízfenékre értek? A túl erős nyomás szétrepesztheti a dobhártyát, valósággal összeroppantja a hajót és az embert is. Erről nem vallanak Rudi képének elemei. Én egyelőre legalább nem látom őket. Igazából még belegendolni is rossz, mi minden szörnyűség történik a hajótöröttel azon a végzetes utolsó úton.

Egy utolsó megjegyzés mégis idekívánkozik. Rudi gyakran emlegette a cápák legveszélyesebb fajtáját, a „squalo requiem” nevűt, amelyiknek először mindig a jellegzetes hátuszonya tűnik fel a tengerből. Ennek még a neve is hátborzongató. Ezen a képen viszont úgy tűnik, hogy a cápa éppúgy fogoly a nagy tengeri alámérlésben, mint az orra elé potya vacsoraként csöppent emberek. A cápa úgy is megjelenik egy másik képen a „La chiesa sconosciuta” címűn, mint emberi szörnyeteg, akinek valamelyik hipokrita pap mégis szolgáltatja az ostya, azaz a szent áldozás lehetőségét, mert egy bizonyos (anyagi) szinten felül már az egyházat, annak megfelelő tagjait is „zsebre vágja” a tisztességtelen állampolgár. Ezeket szokás cápának nevezni, főként a maffiózókat. Kérdés, hogy melyikre gondolt Rudi, amikor azt a rézkarcát készítette? És melyik főpapra, amikor a pápai süvegben ábrázolta az illetőt?...

2019. január 2.

Értesítések

Ma két értesítést is kaptam azoktól a cégektől, amelyekről korábban már vásároltam. Rudinak két remek képe érkezett hozzájuk. A *Herke-tó* viszonylag elérhető áron, és egy olyan kép, amiről úgy tudtam, hogy megsemmisült: Esztergom. Ebből kétféle verzió is volt, de ez az, amiről korábban már feljegyeztem, hogy a gazdája visszalépett, arra hivatkozva, hogy a kép lezuhant és elszakadt. Még az is meglehet, de talán valaki mástól kínálják megvételre. A *Herke-tó* vételéről még gondolkozom, mert az év végén eléggé kikölteztem, még várni kell a következő kifizetésekre a fordításokért, a másikat viszont elég magas áron kínálják, és amíg félretettem, hogy meggondoljam a dolgot, közben már le is került a hirdetések közül, csak a leveleim között tudtam megnézni. Gyorsan el is mentettem, bár ezek a felvételek se túl jók. Az ún. anyagi perspektíva, amiről a *Morzsakönyv* bevezetőjében már írtam. Az esztergomi bazilika madártávlatból, amire nincs konkrét, fizikai magyarázat. Annál magasabb tereptárgy sehol nincs a közelben, magánrepülésről akkoriban még szó se lehetett (50-es évek vége, 60-as évek eleje), még helikopteren se. Határövezet, ott pláne nem lehetett csak úgy röpködni. Egyetlen magyarázat: a Rudi csodálatos térlátása. Az óriás képnek ez a nyomata már a 60-as években

készülhetett, amikor megvolt Rudi nagy rézkarcnyomógépe. Ez lehetséges is, ha megtartotta magának az eredeti rézlemez. Üde színeit csak csodálni lehet, különösen annak tudatában, hogy ezek a technikák abban az időben nagyon szegényes kellékekkel bírtak a korabeli Magyarországon, ennek ellenére őrizték meg azokat az árnyalatokat, amiket pl. *A budai vár* c. képen is megcsodálhatunk. A kék Duna és a kék zöld Balaton színeit.

G.R.: Esztergom

A *Herke-tóra* már régóta vágytam, csak most hezitálok rajta, a fentiek miatt. Igaz, az alkalom nem mindig adott, más is lecsaphat rá, amint a képek felbukkanása, majd eltűnése mutatja. Igaz, már tapasztalt vásárlónak mondhatom magamat, így azt is tudom, hogy ami egy időre eltűnik, az később újra előkerülhet – másik eladónál. Épp úgy, ahogyan a *Rába* c. rézkarc is. Igaz, olyankor rátesznek újabb haszonkulcsot, mert az illető is keresni akar rajta. Egyelőre újabb időt adok magamnak, aztán kiderítem, mi történt. Különös időszak ez a mostani. Arra számítottam, hogy holt szezon lesz, senki nem mozdul a kuckójából, de az ellenkezőjét tapasztalom. Valakik felfigyelhetek rá, hogy a Rudi képeit gyűjtöm be, ezért verik fel az árakat.

A *Herke-tónak* szintén az üde színeire figyeltem fel már korábban. Ezt akvarell technikának írják le, már a rézkarcon kívül, és talán csak a felvétel nem jó, de a másik eladónál szebbnek találtam a színeit. Régi képeknél gyakran előfordul, hogy nem óvják a napfénytől, így a papírja és a festék is sokat változik az évek, évtizedek alatt. Még ennek is utána kell járnom. A mostani hirdető viszont világosan olvashatóan megadja a Rudi aláírását és a címet, amiből kiderül, hogy most már helyesen írja a nevet, kötőjelesen. A szignó egyértelmű, azzal nem sokat lehetne variálni. A fakóbb színek arra utalnak, hogy nem utólagos ráfestés, „kiigazítás” történt, hanem valóban eredeti állapotában látható a kép. Azon kapom magamat, hogy megint „oknyomozok” ☺))

G.R.: Herke-tó

Az Esztergom este ismét megjelenik a hirdetések között, a Herke-tóra viszont majd rá kell kérdeznem, mert az egy másik helyen jelent meg.

január 3.

A mai napon mindkét kép, az Esztergom és a Herke-tó is megjelent a szokásos hirdetések között. Az egyik licitre, a másik fix áron. A felvételek alapján most is fakóbbnak találom a színeket rajta, mint a korábban hirdetett példányon.

Jarrow-val ismét váltottunk leveleket. Azt írja, hogy velem is akar találkozni. Akkor ez a hét is mozgalmasnak ígérkezik. A hóhelyzet viszont eléggé kemény Magyarországon, és további havazásokra lehet számítani. Majd meglátjuk, mire szánja rá magát a nagy utazó. A Mimivel való találkozását mindenestre már megszerveztem, hogy minél gördülékenyebben menjen. A Rudi-plakettre bizonyára nagyon büszke lesz. Fekete Gézának egy mesteri darabja ez. Ma visszagondoltam a kollekción létrehozására, és azt hiszem, hogy a két legrégebbi darab a két Dózsa-kép. Van egy harmadik is, de az 1954 végéről származhat, a Favágók. Ez utóbbi világosabb és áttetszőbb a havas táj miatt, amit ábrázol, de a *Dózsa Csanádon 1514* és a *Dózsa György beszéde Cegléden* mesteri kompozíciójuk. Mivel tudjuk, hogy Rudi édesanyja történelmi képeket festett, könnyű a feltételezés, hogy tőle is tanult ezen a téren, de mivel az akadémiát is abban az évben végezte, és már a kezdetektől a legtehetségesebb Pap-tanítvány volt, kétségtelen, hogy főiskolai évei alatt is sokat fejlődött. Olyannyira, hogy már ugyanabban az évben ezekkel a kiváló rézkarcokkal tűnt ki kortársai közül. A többi régi kép 1956 utánról való, legalább is úgy tudom. Hogy közben mit csinált, az egyelőre nem derült ki, csak a művei között szerepeltek a tankönyv-illusztrációk, amiket, úgy emlékszem, hogy 1957-től készített. Biztosan voltak egyéb megrendelések is könyvkiadóktól, ha már ezen a téren „bedolgozta magát”, de még nem tudom, melyiknél. Csak a vadászkönyv bukkant fel az egyik régiségkereskedőnél, amit azonnal be is szereztem még a gyűjtés kezdetén. Igaz, ma nincsen nagy becse a nyomtatott könyveknek, de nálam, egy ilyen régimódi gyűjtőnél továbbra is változatlan tiszteletnek örvendenek. A legkedvesebb ajándékom máig a könyv. Rudi hasonlóképpen volt velem. Aczélék bunkó rendszere akadályozott meg benne, hogy Rudit ellássam itthoni művekkel, miután hazatértem Kanadából. Akkoriban jelentős vámot kellett fizetni a könyvekért, ezzel is bántották a külföldön élő magyarokat, hogy nem, vagy csak nagy nehézségek árán tudtak hozzájutni itthoni

kiadású irodalomhoz. A szándékos sértésen kívül semmi más okát nem tudtam felfedezni ennek. A primitív ember bosszúja az értelmeseken, ennyi tellett ki tőlük. „Alkotásaikat” efféle negatív rekordokban lehet megörökíteni. Ebben is fantáziátlanok, mindig ugyanazokat a sémákat ismételték, s teszik ma is.

A könyvekről még annyit, hogy egykor akár egész falut és egyéb értékes vagyontárgyakat adtak darabjáért. Az igazi nagy értékeket ma is komoly feltételek között őrzik pl. a Vatikánban. Mikor azt kell látni, hogy a könyvtárak egyszerűen kiárusítják a régi könyveket, elfacsarodik a szívem. Mennyi pazarlás! Jó, hogy nem minden képvisel olyan kivételes értéket, mint a vatikáni gyűjtemény egyedi szépségei, de hogyan tanulja meg a mai félművelt embertömeg, hogy ezeket becsülni és gondosan vigyázni kell? Az Európába betörni készülő migránsseregek talán el is pusztítanák őket, ha megtehetnék. Mikor a könyveket bántják, az mindig egy civilizáció végét jelenti. Volt már pár korszak, amikor megtették, de remélhetőleg most nem ez lesz soron.

január 5.

Ma újabb levelek Jarrow-val. Figyelmeztetem, hogy hozzon meleg ruhát, télikabátot, mert egész Európában nagy a hóhelyzet, és most itt is kivételesen erős hideg van. Nincs is ebben semmi különös, csak elképzelttem, hogy a napfényes Kaliforniából indulva erősen bántó lehet a mostani európai hidegbe megérkeni. Egyszer Tony Curtist láttam Magyarországra látogatva, és késő ősszel rövidnadrágban és papucsban séltálni Pesten. Ő bizonyára nem gondolt a klímabeli különbségekre. Jarrow se csomagolt még be.

Ma Vízkereszt napja. Kidobtuk a karácsonyfát, egy sereg madár nagy ijedelmére. Egyéb lényeges dolog nem történt, csak megint kaptam egy ajánlatot, hogy vegyem meg a *Herke-tó* c. képet.

január 6.

Jarrow titkárnője jelezte, hogy Jarrow pontosan mikor érkezik meg Magyarországra, s hogy mi a további útiterve. Értesítettem Mimit és Gabit a MissionArt Galériában, mikortól számíthatnak rá. Így mindenki pontosabban megtervezheti a napját. Csak még a saját tervemet nem tudom, mert ez attól függ, leruccan-e Jarrow hozzánk is, épp most, amikor rengeteg hó várható. A Herke-tóval kapcsolatosan kérdeztem az eladótól, de egyelőre az árajánlatomra nem reagált, csak a képminőségről írt. A nála levő kép színei jóval fakóbbak, mint amiket korábban láttam egy hirdetésben. Azok sokkal üdébbek voltak, úgyhogy még gondolkodom a dolgon. Talán csak poros, de lehet, hogy erős napsugárzásnak volt kitéve, attól változott ilyenné. Mind, mind kérdés, de most nem ez a központi.

január 8.

Némi késéssel, de megérkezett Jarrow Ferihegyre. Utána rögtön felhívott, miközben a szálloda felé tartottak a limuzinjával. Holnapi találkozásban egyeztünk meg, mert előbb kipiheni az utazás fáradalmait, majd ellátogat a MissionArt Galériába, ahol átveszi Fekete Géza plakettjét, találkozik Mimivel, sőt Gézával is. Ezt az ötletemet szinte az utolsó pillanatban dobtam be, és bejött. Holnap ő is ott lesz Mimivel a galériában. Ezt követően utazik Egerbe.

Közben leveleztem a Herke-tóról, és megegyeztem az eladóval, hogy enged az árból. A hirdetésben egyelőre nem csökkentette, ezért nem tudom leütni. Előbb-utóbb ez is tisztázódik. Pénteken átutalom neki a pénzt, aztán megint várok rá, hogy megérkezzen. Előbb azonban Jarrow látogatása, aminek nagyon örülök. Annak is, hogy a rossz idő, nagy hóhelyzet ellenére sikerült megszervezni a programját.

január 9.

Vizit után

Csütörtökön, 11-én itt járt Jarrow. A sofőrjével érkezett és pár órát itt töltöttek. Sokat beszélgettünk, de a képeken kívül a legjobban a Morzsakönyv rá vonatkozó részei érdekelték. Valósággal elbűvölte a legújabban megszerzett Dózsa-kép. Mit mondjak, engem is. Nagyon örülök, hogy sikerült végre megszerezni, hiszen azok közé tartozott, amelyek közintézményekben voltak kifüggesztve, tehát Aczél haragja könnyebben utolérhette, mint a padláson dugdosott példányokat, Rudi egyéb alkotásait. Nagy valószínűséggel azon ritka példányok egyike, amelyet elrejtettek valahová, mert az intézmény felelősének vagy a „lomtalanítással” megbízott egyénnek nem volt szíve kidobni. Jó érzéssel tette, az egyetlen helyes dolgot, amit az adott helyzetben értelmes ember tehet. Előfutárom volt Rudi képeinek megmentésében, és én is hajrázom még mindig, hátha sikeres leszek további grafikák megmentésében.

Többnyire grafikákról beszélhetünk az 50-es, 60-as évek termése tekintetében, Rudi ebben volt sikeres, és ő maga is elsősorban grafikusnak tekintette magát. Jarrownak kikerestem a Morzsakönyvet a laptopomból, és azokat olvasta fel hosszasan a társaságában levő fiatalembernek. Végignézte, milyen képeket szereztem be újabban, ezeket egyesével kézbe vette, értékelte. A Szpartakusz nem keltette fel az érdeklődését, mondván, hogy nem dolgozta ki egészen Rudi. Szerintem viszont az az egyik legfőbb értéke, hogy látni rajta a munkamódszerét, s nem mellesleg egyedi darab, ebből több nincs, mivel szénrajz. Engem lenyűgöz a dinamizmusa, amelyet a harcolók mögötti kusza haránt vonalak is érzékeltetnek, illetve fokoznak. Az erő és a mozgás mégis leginkább az összecsapó alakokban van. A rómaiak pajzzsal védik magukat, a rabszolgák puszta kézzel vagy késekkel. Ismerve a történetüket, az erőviszonyok mégis kiegyenlítettek, vagy annak látszanak. Ha belegondolok, milyen állatiasan vad körülmények között éltek, valósággal kitenyészte a perverz kor igényei szerint, mindez akkor természetes volt, ma viszont magyarázatra szorul. Mindkét fél zsoldos volt, ha úgy veszem. A katonák ugyanúgy a puszta életükért küzdöttek, mint a gladiátorok, akik közül a jobbakat valósággal sztárolták. Ők voltak a korszak celebjei. Amíg azon a szinten teljesítettek, amit elvártak tőlük. Éppúgy, ahogyan a mai hirtelen felkapott hírességek. A hírnév felkap, aztán elejt. Minél magasabbra jutott az illető, annál fájdalmasabb a landolás. A maiaknak ekkor jön a pszichiátria, a gladiátorok legalább heroikusan eshettek el. Ezt az egymással vívott párharcra értem természetesen, nem pedig arra, hogy kiéheztetett vadállatok szaggatták szét és falták fel őket.

A mai napon várom a *Herke-tó* érkezését, aminek adminisztrációját pénteken intéztem. Vagyis a megrendelés után átutaltattam az eladónak a kért összeget és a postaköltséget, és mára jelezték, hogy érkezik. Pizkosabbnak és fakóbbnak néz ki, mint amit eredetileg kinéztem magamnak a korábbi kínálatból, de az már hamarabb eltűnt. Erre való tekintettel tudtam valamit alkudni az árból, ami természetesen nem Rudi művészetét minősíti, hanem az adott helyzetet, ezt már korábban is leírtam.

Jarrow átvette csütörtökön a Görög-plakettet Mmitől a Mission Art Galériában. A jelenlevők szerint nagyon örült neki, és javaslatomra azt is megszervezték neki, hogy Fekete Géza, a plakettet megalkotó szobrászművész fogadja a műtremében. Ez is elbűvölte. Szerintem így volt helyes, hogy találkozhatott egy másik jeles művészünkkel, aki nem lényegtelen, Rudi jó barátja volt utolsó korszakában, amit szándéka szerint már itthon akart leélni.

Sokadszor kértem Jarrowt, nézzen szét Olaszországban, hátha vannak még galériákban leadott művei Rudinak, amit gyanítok, de még mindig halogatja. Igaz, bennünket is egy üzleti útja során ejtett útba, némi kitéréssel. Így Rudi olaszországi karrierje továbbra is homályban marad, csupán pár kiállításának dokumentumai beszélnek róla, hogy szép fogadtatásban részesült. Még az időjárás is kedvezett neki. Mindenütt másutt pocskék idő volt, csúszós utak, ónos eső, hóakadályok, nálunk hét ágra sütött a nap. Igaz, hideg volt, emiatt nem fogadtam el Jarrow ebéd- vagy vacsorameghívását, inkább főztem itthon és nem éheztek, amíg itt tartózkodtak. Nemcsak a hideg taszított, hanem ónos eső volt várható, és nem szívesen kockáztatok, amikor csúszósak az utak. Sok-sok évvel ezelőtt egy híres helyi bálon voltam a barátaimmal. Mikor eljöttünk onnan, sík jég volt az út. Ketten is fogtak, nehogy elessem, mert a lábam egyszerűen csúszott ki alólam. Azóta testesebb is lettem, tehát nagyobbat esnék, ha nincs szerencsém. A 10 évvel ezelőtti utcai balesetem óta meg kimondottan tartok az esésektől.

Jarrownak tetszett, ahogyan a képeket felújították Péterék. A tájképek közül most fedezte fel a Szinva-patakot, ami valóban nagy megújuláson ment keresztül. Már a 2017-es kiállításon is szerepelt, és a megnyitón, amin Jarrow is részt vett, kevésbé érvényesült az esti megvilágítás miatt. Én viszont emlékszem, hogy amikor visszamentünk a képekért, azaz leszereltük a kiállítást, ragyogó napsütés volt, decemberi délelőtt ritkaság az ilyen fényár, ami a kiállítótermet érte. Akkor láttam meg és kiállítottam fel, mennyire remekül érvényesülnek a színei: maga a műalkotás, plusz a paszpartu és a keret, ami így teljes egységet alkot. Szóval a kompozíció is megtalálta a neki való „tálalást”. Jarrowt elkezdtek érdekelni a régi, tehát 50-es évekbeli Görög-művek, valamint az Amerikában kuriózumnak számító szocreál alkotások. Az 1919-es sorozat darabjai is érdeklik, de azokat most sehol nem lehet fellelni. Valaki megvette őket fityingekért egy aukción, de megtartotta magának, mert sehol nem hirdetik. Én is gondoltam rá, hogy felvásárolom őket, nehogy aztán az idejé forduló kapcsán úgy állítsák be Rudit, mint kommunista művészt, mert hiszen minden volt, csak az nem. Az évfordulós képeket versenyműként készítette, kötelezően megadott témára, ahogyan sokan mások. Konstantin Lászlónak is láttam ugyanolyan című képeit korábban. A díjnyertes művekért, különösen, ha azok az elvtársak ideológiáját látszottak alátámasztani, nagyon jól megfizették, így természetes, hogy aki élt és mozgott, mindenki adott be pályaműveket. Ha viszont a másfél-két évtized munkáinak tükrében nézzük, ezek a grafikák teljesen elsikkadnak a többihez képest. Kicsiny méretük miatt én az 50-es évekre tettem a keletkezésüket, akkor ugyanis még nem volt meg Rudinak az óriás rézkarcnyomógépe. A fekete festék is, amivel készültek, az 50-es évekre utal. A 60-as években az hiánycikk volt. Szóval még mindig nem dőlt el, 1959-es vagy 1969-es keletkezésűek. Talán, ha rákérdeznék Anna Csernisevánál, melyik évben vásárolták meg a sorozatot a múzeumuk számára, ez is kiderülne. Anna viszont egy idő után nem válaszolt a leveleimre, így ebben se lehetek biztos, hogy választ kapok rá. [Később előtalálom a Széchényi Könyvtár katalógusát, ami szerint 1959-ben készültek.]

Jelen feladataim ismét kezdenek felgyülemelni. A héten adom le a következő verseskötetem anyagát a Fridél-illusztrációkkal egybeszerkesztve, hogy előkészítsék a megjelenését a könyvhéten. Utána neki kell látnom egy drámakötet megszerkesztésének, ami ugyanakkor jelenik meg. Ezek rutin feladatok számomra, mégis időben kell gondoskodnom róluk. Miattam nem szoktak késni a nyomdai előkészítési munkálatok, legfeljebb menetközben igazgatok még rajtuk többször. Rudi ügyét se hagyom elsikkadni. Már decemberben megírtam a levelet a Képzőművészeti Egyetem rektorának,

csak a karácsonyfa miatt nem fértem hozzá a nyomtatóhoz. Most már az a hely is felszabadult, tehát nem kell tovább halogatnom. Rudi visszatérését a művészeti közgondolkodásba ott gondoltam beindítani, de annak még sok feltétele lehet. Az adventet és a januárt egyfajta visszavonulásra szántam, de már megint nem sok lesz belőle. Ha nem, hát nem. Majd alszom én...

Az idén 50. évfordulója, hogy érettségiztem, és jó lenne szépen megszervezni a következő találkozót. Évek óta megosztja a társaságot a politikai szélsőségek tombolása, amit az ember nem szívesen tapasztal meg a saját bőrén, ráadásul folyton elterelve a figyelmet arról, amiről éppen szó van, vagyis arról, hogy egymásra figyeljünk. Még csak a helyszínben sincs egyetértés, mivel a dohányosoknak legelső szempont, hogy gátlástalanul dohányozhassanak, amivel viszont tönkreteszik a többiek közérzetét, s nem melleleg az egészségét is. Szélsőbalos provokációk plusz dohányfüst – együttesen elég csúnya kiindulási pont. Én arra gondoltam, hogy lehetne egy jubileumi okmányt kérni az alma matertől, amit valószínűleg meg is kapnánk. Másokat viszont ez nem érdekel. Nos, addig lesz még pár hónap, az idő pedig sok mindent megold. Még jó ötleteket is adhat. Nemrégiben Wass Albert-verset vagy egyéb alkotást is kértek tőlem egy rendezvényre, tehát a legsürgősebb ennek előkeresése vagy megírása lesz. A műsor januári, ezért.

2019. január 15.

Tegnapelőtt megérkezett a Herke-tó. A fénykép nem hazudott, ennek a példánynak a színei fakóbbak és ettől jelentéktelenebbnek tűnik a többihez képest aprócska alkotás. Nekem mégis kedves. Még bízom benne, hogy az üveg eltávolításakor ez is jobban fog mutatni. Volt már rá példa. Maga a kompozíció nagyon arányos, ezen a kis felületen annyiféle tevékenységet örökített meg Rudi. A mezőn egy házaspár dolgozik, zöldegeket takarítanak be. A szőke búzamező csak úgy hullámszik a szélben. Kissé távolabb a kocsifűtő lovasszekerek haladnak, illetve állnak. A betakarított terményeket fogják elszállítani. A tó partján csónakok, a vízben jókora háló rögzítőelemei emelkednek ki a vízből. Maga a háló egyelőre víz alatt, mert most fogják majd ki a halakat. Méretét tekintve hatalmas. Merítőháló, ha jól emlékszem a nevére. A tartórudakat a csónakhoz vagy a parthoz rögzítik, majd később kiemelik. Régen a varsás halászat is engedélyezett volt, ma már tilos. Rudinak van is egy képe, aminek címe *Varsás halász*. Korai alkotása, nem nagy méretű, de a munka és a munkásosztály kötelező ábrázolása ezen a képen se érvényesül. Mindenki, aki műértő, azonnal ezt veszi észre rajta.

Görög Rezső: Varsás halász

Már aki a lényegét nézi, nem csak a technikát. Ezen a képen jól látszanak a különféle merítőhálók. Az egyik lefelé keskenyedő hálósor, a másik szélesebb. A halász éppen most szedi ki a halakat a kiemelt munkaeszközéből. Most dől el, mekkora az aznapi fogás. Megélhetés, azaz anyagi kereset, vagy csupán aznapi vacsora a családnak? Ezt már nem tudhatjuk meg. A halász izmos, arányos testalkatú ember. Felsőtestét csak egy kis mellény takarja. Körötte hullámszik a víz, nyilván a háló kiemelése következtében, illetve a csapdába ejtett halak vergődése miatt. Ezeket a mozgásokat körkörös vonalak érzékeltetik, ezek is hasonlítanak a Spartacus dinamikus vonalrendszeréhez, csak itt jóval enyhébbek és harmonikusabbak. Pár vonallal érzékelteti a hullámokat, anélkül, hogy aprólékosan megrajzolná őket. Csak a mozgásuk vésődik az emlékezetünkbe, ha visszaidézzük.

A Herke-tónál ez is más. Ott olyan mértékű béke és harmónia uralkodik, hogy rá nézve eltöprengünk, hogyan láthatta ilyenek az ötvenes években, és épp ő, akit igen fiatalon meghurcoltak? A belső rend alapján, jön máris a válasz, és ehhez nincs mit hozzátenni. Az ég szép kék (mármint a korábban látott példányon), rajta fehér és szürke felhők úsznak, egy részük kissé rózsás színű. Ez lehetett Rudi eredeti szándéka, de meglehet, hogy úgy jártak vele, mint a Fél-sziget azon példányával, amelyiket a régi típusú ragasztó intézett el. Mimi azt mondta, hogy amiatt vált rózsaszínné a kép egy része. Ugyanezen alkotás más példányain a kék az ragyogó kék maradt, nincsen rózsaszínű beütés. Szóval csak kontár beavatkozás tehetett vele, de ennek már nincsen jelentősége. A kép Miminél van, a restaurálásáról neki kell döntenie. A Herke-tó Rudi egykori békés elvonulásainak egyik helyszíne lehetett. Nyilván ettől is olyan idilli a kép. A zöldek viszonylag szépen megmaradtak. Lehetett valami a festékhasználatában, ami miatt épp a zöldet kímélte meg az idő. A háttetők pirosa is kiemelkedik, mármint a jobb példányon, amit csak fényképről ismerek, de erősen hatott rám, még utóbb visszagondolva is, és nem elfogultan. Ám ahogy a könyveknek is megvan a maga sorsa, úgy a képeknek is. Miért került hozzám, és éppen most, az nem firtatom, csak gondozom, mint egy-egy értékes, nagy lelket. Végülis léleklenyomatok, egy nagyszerű művész ránk hagyományozott öröksége.

2019. január 17.

Ma három képet adtam át felújításra Péternek: *Dózsa Csanádon 1514, Vázlat a Szpartakuszhoz*, *Herke-tó*. Ez utóbbinál nem csalt a fotó, erősen kifakult és elpiszkolódott, sajnos nem olyan, mint amit egy másik hirdetőnél láttam, és ami üde színű volt. Ez van, majd meglátjuk az eredményt. Egyelőre irodalmi feladataimat látom el, aztán megint a képzőművészet és Rudi dolgai, amit már nagyon várok. Egyetlen dolog boríthatja fel, ha megint fordításokat kapnék. Ennek ugyan még a gondolata se merült fel, de attól még bejöhethet, ugyanúgy, ahogy tavaly év végén. A Görög-gyűjtemény gyarapításához viszont jelentősen hozzájárult. „Micsoda útjaink!” mintájára mondhatnám: Micsoda feladataim! Őszintén szólva ide is illik a felkiáltójel, mert valóban odavagyok érte. Ilyen iskolát, ennyi segítséget nem mindenki kap. Most megint úgy érzem, gáláns kíséretem van.

2019. január 18.

Már a *Herke-tó*, a *Szpartakusz* és a *Dózsa Csanádon* is bekeretezve, sőt haza is hoztuk őket. A Dózsa a múlt héten véletlenül ottmaradt a keretezőnél, miután kifizettem, de ma érte mentünk, és most ez van az egyik fő helyen, hogy gyönyörködni tudjak benne. Az egyéb penzumaimat letudtam: leadtam az idei első könyv, a Korszakváltás anyagát digitalizálásra, és dolgozom a másikon, a drámaköteten. Az első drámát újragépeltem, a második előkészítve, csak ma tolmácsolnom kellett, és egy kicsit leálltam vele. Rudi képeivel viszont mindig jó foglalkoznom, így a két társművészet között ingázom, csak mert így alakítottam életemnek ezt az utolsó szakaszát. Közben licitálok egy olyan képre, amit

már korábban meg akartam venni. A címét nem tudom, ezt az eladó nem közölte, de a Morzsakönyv első kötetében említettem már a snassz ötvenes évekbeli utcaképek ábrázolása kapcsán. Kordokumentum annak illusztrálására, hogyan néztünk ki akkoriban, mármint az átlagos magyar utcakép. Árulja valaki azt az *Esztergom* c. képet, amiről szintén az első kötetben írtam, és aminek a megvásárlása kudarcba fulladt, mert az eladó meggondolta magát. Leverte a képet és állítólag tönkrement (elszakadt). Amit most árulnak, nem lehet ugyanaz a példány, mert amaz egy hatalmas furnérkeretre volt ráerősítve, ez viszont a szabványos világos színű képcsarnokos fakeretben látható és jó állapotban. Várok még kicsit, aztán rákérdezek. Az Esztergomot a drágábbak között látni, és ami árat megadtak, az is csak a licit kezdőára. Hátha sikerül beletrafálnom jó ütemben. Az előbb említett utcakép licitje, amit láttam már *Parasztudvar* néven is említve valahol, szombaton jár le. Utána tudom majd alaposabban szemügyre venni a képet, hiszen a címnek és a művész szignójának meg kell lennie valahol. Szerencsés esetben ki lehet nagyítani a feltett fotót, de most ez nincsen így. Pont a kép alja nem látható ezeken a felvételeken. Ilyenkor kerül elő a nagyító, ha megjön az értékes küldemény, azzal pásztázom végig minden részletét, hogy be tudjak számolni róla mindazoknak, akiket érdekel Rudi és grafikai talentuma. Az Esztergomnak arról a változatáról van most szó, ami olyan, mint egy légifelvétel, azaz madártávlatból ábrázolta Rudi a koronázóvárost. Talán egyszer a másik változata is előkerül valahonnan, így egyelőre a lappangó képek közt tartom számon.

2019. január 31.

Görög Rezső: Esztergom

Töprengék

A napokban azon töprengtem, Rudira visszagondolva, valamint szegedi éveimre, hogy megdöbbenett, amikor Rudi naplóját olvasva meg kellett értenem, mennyire másat jelentett nekünk a szegedi Tisza-híd. Rudinak magát a rettegést, de legalább is valami tömény félelmet, míg nekem mindennapos, közönséges látványt, egy nem túl szép, s nem éppen impozáns hidat, amin keresztül át lehetett kelni a város másik felébe. Én Új-Szegeden laktam kollégiumban, így naponta át kellett kelnem rajta, minimum kétszer. Reggel az egyetemre menet, délután vagy este haza, a kolégiumba. Ha esti program volt, akkor még egyszer oda-vissza. Szóval nekem mindez rutin. Rudi valahogy úgy szemlélhette, ahogyan a berlini fal keleti oldalán lakó és a nyugati félre vágyakozó kelet-német polgárok, akik mégis hittek abban, hogy egy napon átjutnak nyugaton élő rokonaikhoz, vagy azok híján, egyszerűen csak a szabadságba.

Rudinak sok-sok képen érzékelni ezt az életérzést. Feltételezem, hogy miután több barátjának sikerült már külföldre jutnia és ott letelepednie, benne is felmerült a gondolat, mennyivel könnyebb volna odaát érvényesülnie. Itt Aczél György „gondoskodott” ennek az ellenkezőjéről, tehát folyamatosan szította Rudiban az ellenkezést és az elvágyódás érzését, mivel börtönviselt emberként álmodnia se lehetett legális utakról, útlevelekről, külföldi kiállításokon való személyes részvételről. Pedig a jószemű művészettörténészek azonnal látták, mennyire tehetséges művésszel van dolguk, ha a képeit nézték. Mindezek tudatában még mindig nem értem, hogyan szerepeltethették akkor a világ egymástól annyira távoli tájain, mint Dél-Amerika, Irak, Berlin, Moszkva és még feltehetőleg sok más országban. Ennek a titka is feltárul majd egyszer, addig is fontosnak találom megemlíteni, hogy ez így volt.

A 60-as években erősödhetett fel Rudiban az elvágyódás érzése, és bár idehaza is igen jeles barátai voltak, még az ő barátságuk se tarthatta vissza, amikor végérvényesen menni akart. Igaz, rá is kényszerült, mert hiszen újabb börtönbüntetés várta volna, esetleg politikai gyilkosság áldozatává is válhatott volna, ahogyan feltételezte naplójában. Még az Erzsivel kötött szoros szövetségét is fel tudta mondani, majd szarkasztikus stílusban minősítette a kapcsolatukat, ami talán személyes önvédelem volt a részéről. Már többször is csalódott, soha nem találta az igazit, mert az ellentmondás benne volt. Belekódolta a két ellentétes szülői szándék, valamint az a vállalás, amit leszületése előtt tett. Ez ellen küzdött, mégis vitte előre ezen az úton valami ismeretlen erő, amit nem tudok, s talán nem is fontos megnevezni. A túlélési ösztön – genetikai szinten, amit rendre felülmúlt a művészi túlélés ereje. A szabad művészi lét, ami a legtöbb korszakban egyúttal szabados életformát is jelentett, nemigen engedi meg a békés polgári életet, népes gyereksereggel, tisztos, odaadó kis feleséggel, aki vele együtt vállalja mindazt a hányódást, amit Rudi élete jelentett. Azt hiszem, én meg tudtam valósítani ennek egy nemét, ami, ha nem is biztosította a teljes békét, mert én is folyamatos vegzálásnak voltam kitéve és gyakran a létbizonytalanságnak is, de megoldottam. Ami miatt sokat piszkáltak már fiatalon is, a nyelvtudásom és a folyamatos tanulás vágya és gyakorlata a legkülönbélebb szakterületeken, engem ez vezetett végig, hogy aztán a mostani visszavonultságba torkolljon. Már sok éve élek így, igaz, még a nyugdíjas éveimet is elvitatták és megpróbálták megkeseríteni degenerált alakok, akiknek ez élvezetet okozott, de igyekszem minél távolabb tartani őket az otthonomnak még a környékétől is. Gyakran kimozdítanak belőle, mint ahogyan egy-egy kinti munka vagy a megrendelt fordítások, de utána mindig visszatérek ide, ahol viszonylag nyugodt körülmények között írhatok és szerkeszthetek.

Rudi ezzel szemben különféle otthonokkal kísérletezett, Isten tudja, milyen okból. Talán mert oda is követték a hazai titkosszolgálat emberei, akiknek egyik alakját a *Távoli kikötő* c. képen örökítette meg. Azoknak is, akik tudtak erről, meg a naiv fiatal utókornak is, akik fel se tesznek ilyesmit,

legfeljebb legendának tartják, de annak mindennapi borzalmát el se tudják képzelni. Ezért is lenne fontos, hogy megismerjék olyan alkotásait is, mint a *Homo faber*, amely még ennél is többet felfed a Kádár-korszak valódi mibenlétéről. A diktatúra és a diktátor korlátatlan tombolását és bosszúvágyát, az eltorzult életformákat, az emberek kiszolgáltatottságát és kiégettségét, a permanens veszélyt, amelyben mindenki élni kényszerült.

S hogy mégis pozitívan zárjam ezt a mai jegyzetet, meg kell említenem, hogy a *Balatoni táj* már jó kezekben van. Várja méltó keretét és paszpartuját, valamint fényvédő üvegét, hogy megújulva álljon sorba ő is a méltó kiállítás lehetőségéért. Megérdemli, ragyogó kompozíció. Arányos, mértéktartó, mégis művészien szabad, a táj szeretetét pedig le se tagadhatná Rudi. Végül is mit ne szeretett volna rajta? Víz volt rengeteg, benne elég hal, amikkel megküzdhetett, hogy kifogja őket, neki a legjobb kikapcsolódás. Nyáron elég szórakozni vágyó nő, akiknek a csinosabbját le is festhette vagy rézlemezen örökíthette meg. Nos, erről az óriás rézkarcról ma nem tudtam személyesen egyeztetni, de majd a jövő héten visszatérünk rá. Egy példánya a Széchényi Könyvtárban is van, ezt már régen beazonosítottam. A fenti fesorolásból kihagytam a témát, ami a legfontosabb, vagyis hogy a legszebb témát adta neki legnagyobb állóvizünk, amit hűtlenségből vagy másért időnként azért elhagyott. Járt a Velencei-tavon, végighalászta a Dunát és a Tiszát, a Rábát, a Tápiót, meg a Herke-tavat, és még ki tudja, hányféle vizet. A magyar képzőművészet igazán megérdemelné, hogy ugyanúgy ismerje mindenki, ahogyan a legnagyobbjainkat is illik ismernie minden művelt embernek. Nos, ez a feladatom, ennek az elősegítése, és ez nem is kevés...

2019. február 1.

Cím nélkül

A cím nélküli Görög-kép szállítását és előtte az átutalást leleveleztem a tulajdonossal. kissé ugyan nehézkesen ment minden, mert nem vagyok jól szombat óta. Igaz, ma már relatíve tűrhetőbben, de nem szabad elbizni magamat, folytatni kell a háziszeres kúrát, így intézkedni csak pénteken fogok. Az Esztergom tulajdonosától viszont fanyalgó választ kaptam, hogy „már nem aktuális”, amit nem tudok hova tenni. A rendszer nem jelzi, hogy eladta volna, én pedig csak minimálisat alkudtam az árból, ami mindenhol megengedett. A másik kép, amin a rohanó lovak vontatnak egy csúf szekeret egy sáros utcán, már nincsen meg. Üzleti ténykedésem tehát csak részben volt sikeres. No de sebaj, majd lesz még alkalom, ha minden igaz. Ha jobban leszek, folytatom a drámakötet gépelését, most az a legaktuálisabb feladatom. Igaz, küldtem egy levelet a Képzőművészeti Egyetem rektor asszonyának, hogy fogadják be Rudi képeit egy kiállítás erejéig, de a válasza még valószínűleg várnom kell.

2019. február 4.

Görög Rezső: Parasztudvar (?) - részlet

Az újabb Görög-kép árát átutaltam, hétfőn fogják feadni. A galériás beteg, de még tudott intézkedni róla. Azt is közölte, hogy a szignó a paszpartu miatt nem látszik, takarásban van. Remélhetőleg nem ragasztották rá, mert akkor nem tudom, hogyan lehet majd elővarázsolni alóla. A színminőség megint kérdés, mert ez is mobilos felvételnek látszik, de hamarosan kiderül. Átvételkor. A *Balatoni táj* keretezését meg tudtam beszélni pénteken, következő péntekre az is készen lesz. Szóval megint gyarapodni és szépülni fog a Görög-gyűjtemény. Egyelőre magamat kényeztettem egy új székkal, hogy ne legyen annyira kényelmetlen az írás. Az influenzából már kimáztam, most jöhetnek az egyre sűrűsödő teendők, mint a könyvkiadásra való előkészületek, amin most már szintén szeretnék túl lenni mielőbb. Rudi kiállításával kapcsolatosan még nem kaptam választ. Talán betartják a szokásos 30 napos válaszadási időt, esetleg „nem azonos az irányvonal” és nem volt sikeres Rudi életpályájának a felvezetése. Minden időben kiderül.

Újabb Görög-képet nem sikerült felfedeznem, és ez talán már így is marad. Sajnos túl nagy károkat okozott életművében az Aczél-verdikt. Tegnap késő este viszont böngészés közben felfedeztem Rudi legjobb barátjának, Gácsi Mihálynak egy csomó képét, sok mellett azzal a megjegyzéssel, hogy „nincs

érdeklődés”, ezért nem is adják meg az árukat. Nem tudni, hogy ez a hirdetés régi volt, vagy újabban jelent meg, mindenesetre a Göcseji Múzeum figyelmét elkerülhette. G.M. utolsó éveiben ott tevékenykedett Zalaegerszegen, ott alakítottak ki neki saját gyűjteményt. Jó párat elmentettem egy külön fájlba, és örömmel fedeztem fel, hogy nem csak depressziós hangulatot árasztó művei voltak, hanem több üde csendélete is, valamint meseillusztrációja. A képek anyagát áttekintve ismét meg kell állapítanom ugyanazt, amit már Kondor Bélával, Rudi másik nagy barátjával kapcsolatosan is feljegyeztem: több közös témájuk is akadt. Baranyi Judit ezt plágiumnak vette, én viszont úgy tekintem, mint a baráti beszélgetések, nagy viták eredményét. Rudinak egész atomháborús sorozata van meg a Széchényi Könyvtárban, tegnap egyet felfedeztem a Gácsi-művek között is. Egészen biztosan agyaltak rajta mindannyian, akik annyira közeli barátok voltak. Rudi említette egy nevezetes beszélgetését Latinovits Zoltánnal, egy Fészek Klub-beli estéjük után. De erről talán már írtam is az első kötetben. A nagy témák egészen biztosan hosszasan foglalkoztatták őket, akik nemcsak okoskodni akartak róluk, hanem keresték a megoldást is.

A kommunizmus egyik főbűne, úgy hiszem, az volt, hogy a társadalom zömében sikeresen „férfiatlanította” a férfiakat. Hogyan értendő ez? A hagyományos fogalmak szerint a férfi nemcsak erős, határozott, hanem cselekvőképes is. Megoldja a maga és családja számára szükséges feladatokat, helytáll, s ugyanezt érvényesíti a társadalom számára is, vagyis társadalmi lényként is teljes értékű, mindig akcióképes. A vesztes háború után erőszakosan nyomuló kommunisták durván visszavertek mindenféle ellenállást, ellenirányú cselekedetet, és épp a legtehetségesebb férfiak eliminálásával, de legalább háttérbe szorításával. Sokan kerültek börtönbe azok alatt az évek alatt, internáltak tízezreket, ha nem százezreket, ideállá pedig a gyáván meghunyászkodó kisembert tették, aki „bezzeg nem ugrált ’56-ban”. Előbb a sematikus hős, a forradalmi eszméktől áthatott proletár (esetleg paraszt) volt az ideál, aztán, beijedve Ötvenhat következményeitől, elkezdtek fényezni ezt a beszari alakot, akinek életművét egyik politikusunk úgy összegezte: „Merjünk kicsik lenni!”

Nos, ennek jegyében vált ideállá az „alkalmazkodó”, azaz farkbehúzza kussoló típus, a csinovnyik szellemű, tele gatyájú alak, aki soha többé nem csinál forradalmat, sőt még elviekben is elítél minden efféle megmozdulást. Mondanom se kell, hogy mindez homlokegyenest az ellenkezője annak, amit Rudi képviselt. Ő nem fogta be pörös száját, és csak a legvégső, halálos fenyegetés tudta rábírní, hogy a hazáját elhagyja, s nem is akármilyen körülmények között. Akik maradtak, azoknak nem sok választásuk maradt. Ha nem akarták felköttetni magukat (Figyelem, kedves fiatalok: akkor még volt halálbüntetés Magyarországon!), akkor valamiféle alkalmazkodáshoz dolgoztak ki a maguk számára egyéni vagy tipikus magatartásformákat. A rászoktatás a „gazdi” kegyeket gyakorló attitűdje mentén alakult: a jutalmazási rendszer egyértelműen tudomására hozta mindenkinek, hogy csak azok „kapnak”, akik paríroznak. Aztán maradt is ez a szemlélet: az „adnak” és „kapnak”. Hogy miért érdekes mindez? Mert aki elfogadja ezt a fajta passzív hozzáállást a maga részéről, az feladja a cselekvés lehetőségét, azaz részletes vagy teljes behódolás mellett vár a sorára, amikor majd ő is „kap”, mert „adnak”. Mindemögött a „gazdi” személye láthatatlan és személytelen marad, mindössze az Egypártban sűrűsödnek valamelyest a tulajdonságai, azok a végtelenül sematikusak és tipikusak. Valójában az, aki így viszonyul másokhoz, az egy perverz alak. Csak játssza a gazdit, de gyáva semmiember. Másokat is olyanná akar tenni, mint ő, hogy ezáltal kapjon öngazolást. „Ej-haj, rókaprém...”

Rudi sokáig lázadt ez ellen a degeneratív szándékú, egyénre szabott leigázás ellen. Ő, nagyon férfias módon, elvette magának, ami járt, és nem várt mindig sorára, hogy az illetékes szervek majd sorra kerítik őt is, mint egy engedelmes, jó elvtárs gyereket. Saját terjesztési hálózatot épített ki vidéken (hála Istennek, így jóval több munkája maradt fenn, mint amennyit Aczél et. elpusztítani rendelt). Az ügyfeleivel maga tárgyalt, és külföldi megrendelése is szép számmal akadtak, ezekért kemény

valutával fizettek neki, ami a mostani világban már egészen természetes, akkor viszont az elvtársak irigy, féltékeny sunyisága mint „fősodor” mellett megengedhetetlen volt. Nekik, a párt-valakiknek minden szabad volt, még egy osztrák bankon keresztül is felvenni jogtalanul nagy pénzeket, csak hogy úrnak képzelhessék magukat nyugati kiruccanásaik idején. Az este egy TV-műsorban hallottam róla, mennyire féltették a magyar kommunisták az osztrák kapcsolataikat. Na ja. Ha ezt nem tartják életben, elúszott volna egy csomó kemény valuta, amit ezekre a célokra tartalékolnak, no meg a kémeik pénzelésére nyugati akcióik során. Így csak át kellett ruccanniuk Bécsbe, ami nem távolság, még hazai viszonylatban sem. Mindez árnyalja persze az osztrák politika megítélését is – mai szemmel –, ahogyan semmibe vették a magyar emberek valós érdekeit, miközben ennek épp az ellenkezőjét hirdették fennszóval...

Nos, a férfiatlanítási folyamatnak sok káros melléktermékét láttuk, s láthatjuk mindmáig kedves kortársaink magaviseletében. Még a lázadó ifjúságot is kordában tartották, a 60-as évek „zenei forradalmát”, ami verbálisan is szembefordulást jelentett a fennálló rendszerrel, megfékeztek, és épp anyagi síkon. A tartalmas mondanivalók ellenében megjelent a megengedett country stílus és a diszkózene, a terjesztés és válogatás joga is elvtársi kézben volt. Az haladt, aki jól feküdt. A korábbi nagy lázadók beijedtek, hogy most már új stílus jön, ami őket félresöpri, és elkezdtek ők is alkalmazkodni az adott lehetőségekhez. Én akkor már külföldön éltem, de megdöbbsentem azon a zenei stílusváltáson, amit a nővérem által küldött kazettákon tapasztaltam. A kocsmázás, mulatozás, amit aztán visszatérésem után közvetlenül is meg kellett élnem (körülöttem mindenki ivott, mint a gödény, az egész társadalom), és azt kellett látnom, hogy ebben az értelmetlen (és ma már tudjuk, hogy önpusztító) életmódban vélték kiélni minden elfojtott vágyukat, eredetileg szép hajlamukat. Nos, ezzé lett Ötvenhat nagy lobogása, a szembeszállás a legerősebb ellenféllel is, Dávid diadala Góliáttal szemben. Ezt az össznépi depressziót Rudinak már nem kellett megérnie, legalább is itthon nem. Engem egyedi példánynak, kivételnek tekintett, mint aki teljesen másként, szabadon viselkedik, és nincsen egyfolytában beijedve még külföldi tartózkodása során is, a hallgatózóktól, ahogyan a többi kortársam tette. Tudtuk, hogy mindenkit megfigyelnek, de én nyugati éveim alatt szabadnak éreztem magamat e tekintetben. Illúzió volt mindenestre, de legalább megvolt kis időre a szabadság illúziója, ami egy született magyar számára maga az oxigén, az éltető levegő, ami nélkül nem tud élni.

Rudinak is úgy kellett ez az élmény, mint egy falat kenyér. Elég egy pillantást vetni első olaszországi kiállításai anyagára, valamint ott készült fényképeire. Hatalmas alkotóerő szabadult fel benne, ez valósággal sugárzik róla és műveiről. Az olasz valóság azért nem volt teljesen felemelő Rudi számára, mert hiszen az olasz társadalom az ókor óta egyfolytában mindig a rabszolgatartó társadalom romjaira épült. Amit felszámoltak, leromboltak, azt mindig beleépítették az új rendszerbe. Elvi, eszmei síkon is, nemcsak fizikailag, a köveket, a fenséges, impozáns római építmények leontott falainak anyagát az új falakba. Megreformálni viszont csak azt lehet, amiben még van elegendő hatóerő, azaz pozitív töltés – az utókor számára is.

Hogy a velejéig romlott társadalom megreformálása milyen eredményeket hoz, ahhoz elég körülnézni a saját portánkon. A kommunizmus maradványai máig benne rothadnak a társadalom eleven testében, és tönkretesznek maguk körül mindent, amit csak tudnak. Vidéki összefonódásokra, egymás folytonos korrumpálási kísérleteire gondolok, amelyekre én is szép számmal kaptam ajánlatokat immáron nem túl rövid életem során. És itt nemcsak a körülmények és az attitűd snassz voltára utalok, hanem arra is, ahogyan fogadták mindenkori elutasító válaszaimat. Ennek lényege: ki vagy te, minek képzeled magad, hogy ami mindenki másnak jó, az neked nem felel meg? Majd a bosszúhadjáratok sora. Kitolás minden vonalon, minden ún. kedvezmény megvonása. Ennek csak egyik fejezete az, hogy bármelyik kishivatalnok több nyugdíjat kap, mint én, aki hozzájuk képest jóval magasabban képzett vagyok, és akit annak idején sztárgázsival fizettek nyelvtudásáért, az ügyeletes

elvtársnők viszont ebből egyetlen napot nem számítottak bele a nyugdíjamba, csak mert lehet, és mert senki nem szól rájuk, őket a hivatalukból nem távolítja el ezért senki. Ez többszörös pofátlanság. A „megjutalmazott” kortársak nyíltan a szemembe nevetnek, máskor csak sunyin, a hátam mögött, mert „ők voltak az okosabbak, amikor paríroztak”, tehát konkrét eredménye van mindennapi kis megalkuvásaiknak, talpnyalásaiknak, hogy az igazgatói hencsereket ne is említsük. Másrészt egyetlen személy nem akad, még a magas politika részéről sem, aki idáig látna és észrevenné, mekkora gyalázat folyik egyik írója ellen, aki mellettük viszont mindig és minden fórumon kiállt. Szóval ez is a férfiatlanítási akció eredménye, a gyáván kussolás, olyankor, amikor éppen férfiasan ki kellene állni – ha nem is mellettem, de legalább a saját elveik mellett.

A művész számára mindig ott van a művészet szent berke, ahová bátran elhúzódhat és meggyógyíthatja egy agresszív társadalomtól kapott sebeit. Mindenért kárpótol az a rezgésszám és az a milió, hogy degenerált kortársaink számára is érthető módon fejezzem ki az ott nyert jutalmakat. Ám ez nem menti fel őket az elmulasztott kötelességeik vétkei alól, és nem jelenti azt sem, hogy a halálom után majd lehet nagy kenetesen érzelegni, hogy ők már akkor is tudták, és mennyire értékelték. Az értékelés szintjét tökéletesen kifejezi az érték- és jutalmazási rendjük, amely többre tartja a veszélytelen középszert, mint a kiugró tehetségeket. Nem muszáj nekem hinni, kérdezzék meg inkább a bölcs öreg Melocco Miklóst. A dolgok szétkenése csak piszkossá teszi a környezetünket. Csak a teljes tisztaság tesz valódi rendet, a többi mellébeszélés, híg duma. Mint ahogy a mostani mély hallgatás Rudi életműve körül is. Mert be kellene ismerni, hogy a ragyogó szakmai tudással nem tud konkurálni a krikszkrakszok világa, az internetről letöltött számítógépes grafikák összemosott képisége. Ez itt az igenek és nemek földje. Vagy tud valaki, vagy nem. S aki nem tud, az ne akarjon preponderálni mások rovására! Rudinak szolgáltatandó igazságaink egyike ez.

2019. február 10.

Kis hírek

Tegnap megérkezett a cím nélküli kép, amiről korábban azt olvastam valahol, hogy eredetileg a *Parasztudvar* címet viselte. Most nem lehet megállapítani, mert a paszpartuval letakarták a címet és a szignót is. Akkor derül ki, amikor Péter elkezd dolgozni vele. A hátulján viszont felirat, ami megadja a Rudi nevét és a kép méreteit. Viszonylag megőrizte a színeit, mármint azokat, amiket a fotón is látni lehetett. Tehát nemcsak a mobilos felvétel torzította el őket, hanem valóban ilyenek. A tulajdonos külön szimpatikus gesztusa, hogy becsomagolta, mielőtt kórházba vonult volna, és a műtétje napján fel is adatta.

Két nagyobb épület látható a képen. A jobb oldalon levő magtár vagy efféle magasabb gazdasági építmény, rajta jókora faajtóval, amin nagyobb gép vagy szekér is be tud hajtani a rakományával. A távolabbi épület lehet lakóház is, habár a kettő együtt inkább valami TSZ-re vagy állami gazdaságra utal. A kép bal oldalán egy magasabb villanyoszlop, rajta transzformátor. Emiatt lehet gondolni, hogy állami telephely számára telepítették oda, hiszen az ötvenes években a tanyavilágban még nem volt villamosítás (sok helyen még ma sincs). A kisebbik ház padlásajtaja nyitva, oda létra vezet fel. A kerítés előtt pedig egy kifogott szekér áll. A lejtő tetején egy kaszás férfi tér vissza, vállán a szakszerűen felfelé fordított pengéjű kaszával. A lemenő nap fénye rózsás fényt vet a kerítés tövében tevékenyedő ülő alakra, és ez kellemes belső fényt ad a kompozíciónak. A két épület között deszkakerítés, az út sáros, vagy felszáradt sár nyomai rajta. Az út mentén kőkorlát, ami a rajta haladókat védi a kisodródástól. Mivel sáros tanyasi út, csapadékos időben nyilván indokolt is volt a járművek védelme.

Rudi nem heroizálta az akkori korszak szocreál elvárásai szerint képeit. Hűen ábrázolja a munkát, de nem hazudik, ahogyan sok kortársa tette a szovjet típusú képvilág szolgálai átvételével. A művész mindig tesz két lépést hátrafelé a témájától, ahogyan beméri az arányokat (ld. Morzsakönyv borítóján látható Görög-fotó), de ugyanezt teszi az író is, ha tárgyilagosan akarja ábrázolni témáját. Ez a nagy művészek attitűdje, vele születik azzal, aki ösztönösen gyakorolja. Ez kizárja az érzélgést vagy műforradalmiságot, ami visszatetsző. Azt hiszem, leginkább azt adják vissza a Görög-képek, ahogyan Rudi is viszonyult a munkához – általában. Szeretett dolgozni, és nagyon serényen tette, amikor a saját műfaját művelte. Csak úgy égett a keze alatt a munka. Elmélyedt benne, és élvezettel dolgozott. Ezzel én is így vagyok. Mindig sajnáltam azokat, akik kényszeredetten kerülgették a munkát, vagy kifejezetten utálták is. Egy nagyon fontos élvezettől fosztották meg magukat ezáltal.

Felfedeztem egy újabb-régi Görög-képet is, ami nemrég jelent meg a hirdetések között. Aukción fog részt venni hamarosan. Tanya a címe. Ugyancsak régi, 50-es évekbeli kép lehet. Fekete-fehér rézkarc, ez magánbirtokot ábrázol.

G.R.: Tanya

Egyelőre nem sikerült felnagyítanom, illetve a nagyított képet nem tudtam elmenteni. Kicsiben viszont nem adja vissza a részleteket, amik Rudinál mindig nagyon fontosak. Emiatt is kezdte igényelni a nagyobb méretű képek készítését. A tanyaépület mellett terebélyes fa áll, illetve nemcsak egy, de a túlsó az kisebb. A kép középpontjában helyezkedik el, és a jobb oldalon is látható egy másik kisebb fa az épület sarkánál. Különösen az Alföldön nagyon fontos volt ez. Nyáron árnyékot adott, és általában felfogta a szelet, ami a sík vidéken nagyon tud tombolni. Egészen pontosan gáttalanul rohan előre, és elkapja, amit csak tud. Az ólaktól terjengő szagokat semlegesítették a fák, s ha gyümölcsfákra is futotta a gazdának, annál hasznosabb volt. Később mégis találtam egy olyan felvételt, ahol a részletek is jól láthatók. Az épületegyüttes és a tornác, ahol ketten beszélgetnek. Egy nő a behajol, a másik belülről nézi és megbeszéli a legújabb híreket.

A múltkor visszalépett *Esztergom* is szerepel ismét a képek között, de nem tudom, melyik galériás hirdeti. Majd résen leszek, ha valóban csak pillanatnyi meggondolásból vette le a hirdetések közül az illető. Pénteken megyünk a *Baltoni tájért* Péterhez, aki most betegen dolgozik, és most, hogy megérkezett a cím nélküli kép, vele együtt sorra veszem a Velencei halászokat is. Lépésről-lépésre haladunk, hogy mindegyik kép rendben legyen a végén. Már csak egy állandó kiállító terem hiányzik a gyűjteményhez. Rudi megérdemelné. Rengeteget dolgozott, és nagyon megszenvedett a becsületesen vállalt nézeteiért.

Kis időre vissza kell térnem irodalmi munkáimhoz is. A drámakötet gépelését félbe kellett hagynom, mert fordításon dolgoztam, és ezzel párhuzamosan az idej első nagytakarításon is túlestünk. Előtte influenzás voltam, de mára már összeszedetten mennek a dolgaim. Néha apró lépésenként, máskor öles léptekkel, de még az időnkénti látszólagos tétlenkedéseim is ezen koncepció mentén haladnak. Kívülállónak nehéz ezt megmagyarázni, mi folyik az ember lelkében és fejében ilyenkor. Fontos, hogy a látszólagos passzivitást felváltja az aktív munka, a megvalósítás. Nos, aki még nem érténé, annak szavakba is öntöm: a Weöres Sándor-i „döglöm” időszak a tervezgetésről szól. Ilyenkor állnak össze

konkrét tervvé a szerteszt szaladgáló gondolatok, tervezetmorzsák. Akár a formálódó galaxisok, csillag-szülőszobák. Merthogy az univerzumban minden mindennel összefügg, és minden a nagy közös munkát segíti. Minden Nagy Mű így születik, és aki ezen munkálkodik, azt békén kell hagyni, hogy minél pontosabb szebb és jobb legyen a keze alatt születő műalkotás.

2019. február 14.

Hazahoztuk a *Baltoni táj* c. képet. Gyönyörű lett! Szépen megtisztult és szép új keretet, fényvédő üveget kapott. Ugyanakkor leadtam keretezni A *Velencei halászk*-at és a szerdán érkezett képet, amiről eddig úgy tudtam, hogy *Parasztudvar* a címe. A hátulján viszont Tanya megnevezés áll. A paszpartut barbár módon, valami régi típusú enyves ragasztóval rögzítették, ez fedi a szignót és a címet, tehát nem távolítható el egykönnyen. Esetleg sehogy. Ezek bronzos keretet fognak kapni. Kíváncsian várom az eredményt.

Jarrownak találtam egy licitálható képet, aminek a címe szintén *Tanya*. Mikor alaposan körbenéztem, rájöttem, hogy ez azonos a *Régi tanya* c. rézkarccal, amit korábban megsárgult papíron hirdettek. Ennek hó végén lesz az aukciója. Az azonos képek különböző címmel azért is fordulhatnak elő, mert Rudi maga is értékesített képeket, megkerülve a Képzőművészeti Alap szigorú óvintézkedéseit. Neki anyagi okai (is) lehettek, míg a Képzőművészeti Alap védeni akarta a minőséget, emiatt korlátozta a nyomtatható képek számát. Rudi viszont olyan jó minőségben „karcolt”, hogy a lemezei jóval többet elbírtak (több jó minőségű nyomatot is lehetett készíteni róluk), emiatt nyilvánított különvéleményt ebben a formában. Nos, művész kontra bürokrácia Rudi javára dőlt el. Jóllehet, igen sok műve tönkremehetett azóta, még akkor is, ha a tulajdonosok nem tudtak Aczél et. megsemmisítő rendeletéről, vagy nem akartak tudomást venni róla. Ami fennmaradt, azok egy része még menthető, más részével viszont képzett restaurátoroknak kellene foglalkozniuk. A címek különbözősége meg lehetett amiatt, hogy Rudi elfelejtette az eredeti címet, vagy azért akart változtatni, hogy ne kapják el vele. A más címen eladott képek ugyanis nem szerepelhettek a zsűrizettek listáján. Kicsiny trükkök ezek, de valószínűleg szüksége volt rá valamiért.

Görög Rezső: Vízparton

Ma délután láttam egy ismét felbukkant képét Rudinak *Vízparton* címmel. Mire felfigyeltem rá, mármint az első alkalommal, valaki más már lecsapott rá, ráadásul jól átrázta az eredeti eladót. Előbb lealkudta az árat, arra hivatkozva hogy engedmény esetén többet vásárol, majd mikor megegyeztek a darabonkénti, nagyon minimális árban, akkor visszalépett, és csak ezt az egyet vette meg (*Vízparton*). Magyarán szólva kicselezte az eladót. Most sokszoros áron kínálják ugyanazt a képet, nem is jó állapotú, igen megfakult. Különböző fajta emberek megfordulnak ezen a területen. Én büszke vagyok a 100%-os értékeléseimre. Mindig betartom a játékszabályokat, gyorsan rendezem a számlát, előre fizetek, és még soha senki nem reklamált velem kapcsolatban. Mások nem ilyen kényesek a személyes presztízsükre. Gátlátalanul érvényesítik a saját érdeküket, nincsenek skrupulusaik, átlépnek a másik félen, majd igyekeznek minél jobban keresni, amikor túlradnak a szerzett portékán.

2019. február 15.

Ma pihenőnapot engedélyeztem magamnak, mielőtt este színházba mentem volna. Sorra nézegettem a felújított, újrakeretezett képeket, és nem győzők ámulni rajta. Ha valaki ezt előre mondja nekem, hogy megcsinálom, nemigen hittem volna neki. Kivéve, ha túlvilági sugallatként érkezik. Ma már sokan irigyelnek a kollekcióért, de a vele való törődésért, a licitekért, a rájuk költött pénzekért viszont nem. Azzal kapcsolatosan mindenkinek saját elképzelése van, elsősorban az, hogy ő mire költötte volna ezeket az összegeket. Ugyanakkor nem merül fel bennük, hogy a rávalót én kerestem meg, én gályáztam érte, s hogy Rudi odaátról rengeteget segített, éppen ezért kötelességem is, hogy minél többet költsek a munkái megmentésére. Ezt kívülálló nem értheti, és nem is törődik ezzel senki. Az élet körülöttünk egy nagy harc – a megszerezhető, netán ügyeskedve megkaparintható, majd gyorsan elherdálható anyagért. A gyarapítás, amin én dolgozom, nem így megy. Én ezt tanultam a szüleimtől: lépésről-lépésre, apránként, amiből aztán jelentős értékek szülehetnek. Az üzleti világ nem nekem való, mert az én hivatásom nem anyaghalmozásról szól, hanem a szellemi értékek megmentéséről, mégis, ha olykor van valami anyagi, üzleti jelletű ötletem, amit többnyire másoknak szoktam átadni, az bejön. Rudi ügyes volt ezen a téren, erre a származása is predestinálta. Valószínűleg ő igyekszik rendezni ezeket a dolgokat, hogy lehetőséget kapjak az ő anyagiasult (anyagban testet öltött) szellemi termékeinek megőrzésére.

Mindig visszahőkölök, amikor irigységgel vagy gyűlölködéssel találkozom. Akkor is, ha engem, a személyemet érinti, de hogy még egy halottra is képesek legyenek irigykedni, haragudni vagy gyűlölködni emberek, azt már nagyon alantasnak tartom. Mindegy, megyek tovább a magam útján, és a végén meglátjuk, kinek volt igaza. Én nem irigylem a mások vagyonát, szerzeményeit, mert a módját se tartom irigylésreméltónak, ahogyan szerezték. A sajátomról bizton tudom, hogy keményen megdolgoztam érte, s hogy a tudásommal értem el, amiért szintén megdolgoztam. Folyamatosan dolgozom rajta. De ezen jobb nem is sokat töprengeni, mert csak negatív érzéseket sugall. Menni kell tovább és intézkedni, ahogy lehet.

A most keretezett *Balaton* táj gyönyörű lett. Ugyanolyan keretet kapott, mint a *Tihany*, ami szintén csodás változáson ment keresztül anno. Akkor csodálkoztam rá, amikor pénteken megláttam Péteréknél kiszedve a keretből, megtisztítva, milyen gyönyörűen megőrizte eredeti színeit (ami nem mondható el a *Herke-tó* általam beszerzett, sajnos kifakult példányáról). Azért nekem mindegyik Görög-mű kedves. Most tartunk nagyjából félúton, vagyis a felét sikerült rendbehozatom, a másik fele még vár, hogy végleges keretet kapjanak mindannyian. A Balaton tájat muszáj volt megérintenem, úgy rácsodálkoztam. Vajon a Széchényi Könyvtárban őrzött példányok is ilyen szépen megmaradtak eredeti színeikben? Nyitott kérdés marad egyelőre, mert most nincsenek utazási terveim. Még Pestre se. Csak irodalmiak, és mikor újabb esemény történik Rudi-val kapcsolatosan,

akkor képzőművészetiek is. Ennyit talán megbocsát nekem a szakma. Mármost a Rudi szakmája, valamint a hozzá kapcsolódó művészetiileg érdekelt szakterületek képviselői. Azt hiszem, ez a megfogalmazás most épp olyan bürokratikusra sikeredett, mint amilyen a művészetek és a művészek hátán élőködő, szinte kizárólag anyagi érdekeltségéből velük foglalkozó „iparágak” képviselői...

2019. február 16.

Tévedés

Ma hívott Leopold Péter, akit legutóbb megkértem, amennyiben lehet, távolítsa el a paszpartut a legutóbb vásárolt képről. Nagyon nehezen sikerült, és úgy a szignó, mint a kép címe elszakadozott ettől az akciótól. Kiderült, hogy a feltehetőleg ötvenes évekbeli tanyát ábrázoló kép nem Rudi műve. A hátulját borító papírra ugyan valaki ráírta a Görög Rezső nevet, de nem biztos, hogy csálni akart vele, inkább tévedett, mivel a paszpartut már korábban ragaszthatták rá a képre. A címe viszont nem *Parasztudvar*, ahogy korábban feltételeztem, hanem *Reggel*. Én a lemenő nap fényének véltem azt a rózsás árnyalatot, ami megjelenik a falon és az egyik figurán, ebben is tévedtem. A képet mindenképpen megőrizzük és kértem a rendbehozatalát, mivel jelentős kordokumentum mindazok számára, akik csak könyvekből ismerik a kommunizmus áldatlan korszakát (ezek pedig jó sokat lódtottak az általuk sztárolt rendszer sikerességéről). Ezek a képek hűen ábrázolják mindazt, amit ez a kép is mutat. A munka, a gürcölés igaz volt, csak a nagy hurrá-optimizmus volt megjátszott. Akár a mai tévészereplők erőltetett sztármosolya. Van, de az indíttatása hamis. Nem kedvességéből fakad, hanem tetszenivágyásból, sikerhajhászásból.

2019. február 19.

Ma haza is hoztuk a képeket, a Rudiét, mármost a *Velencei halászsok* címűt, aminek színei már jóval korábban elvesztek, azaz kifakultak, de így is remek kompozíció. Erről korábban is írtam. A másik, aminek paszpartuja eltávolítása után kiderült, hogy nem Rudi műve, valójában *Konecni György: Reggel* c. színezett rézkarca. Volt egy társa ugyanannál az eladónál, a szerző beazonosítása után erre is rábukkantam, az a bizonyos utca kép, amelyen egy vágató lovasokocsi közeledik a néző felé az utca vége felől. Ennek címe *Napsütés*, ami a korábban feltett képen egyáltalán nem volt feltételezhető, csak a sok sár, ami egy kiadós eső után gyülemllett fel az egyébként is nagyon lepukkant utcán. A ma látott repron viszont valóban süt a nap, ha a környezet nem is annyira ezt sugallja.

Mindkét kép felújításával ismét remekelt Leopold Péter. Szélesebb (dupla) paszpartut kaptak, és aranybarna széles keretet, ami a műre irányítja a néző figyelmét, így a kompozíció sokkal jobban érvényesül, mint a törpésített keretekben, nem megfelelő paszpartuval összetakolva. Mikor meghallottam a grafikus nevét, jót nevettem, bár más a helyemben inkább mérgelődött volna, hogy átvették az eladáskor. Én ezt nem feltételezem, mert más a paszpartuhoz nemigen mert volna nyúl, hiszen enyves ragasztóval volt rögzítve a képhez, ami barbár, kontár munka volt, ha ezt egyáltalán munkának lehet nevezni, ahogyan lenullázzák egy műalkotás képbeli hatását. Már máskor is írtam Péterről, hogy olyan munkát végez ezeken a képeken, hogy azt a mesebeli táltos megmentéséhez lehetne csak hasonlítani, de ezúttal is csak ezt ismételhetem. Képileg kissé furcsa is, hogy egy olyan alkotói műhellyel kapcsolatban parazsat emlegetek, mint az övéké. Még elgondolni is rossz, mekkora baj keletkezne belőle, ha oda valaki parazsat vinne be. De a gondolat szabad, így az asszociáció lehetősége is. Marad a táltos – képfelújítás párhuzam.

Még egy gondolat merült fel bennem, ami mosolyra ingerelt: szegény Rudi nem tudom, hogy állta ezt odaát, hiszen Konecsni György teljesen más elveket vallott, mint ő. Pontosan szólva ő a kommunisták oldalán állt. Nem tudom, tanította-e Rudit a Főiskolán. Talán nem, mert az ötvenes évektől kezdve, sőt már a negyvenes években is főként grafikával foglalkozott. Kossuth-díjas és érdemes művész is volt, sok kitüntetést kapott. A 30-as években bebörtönözték politikai nézetei miatt, amit nem nehéz kikövetkeztetni, hiszen 1919-ben a kommün alatt a proletárdiktatúrát dicsőítő képeket készített. Lehet, hogy együtt ültek Rákosival, akit szintén lesítteltek a Horthy-rendszerben.

Konecsni rengeteg bélyegmegrendelést is kapott, mármint ő tervezett bélyegeket és sok plakátot is. Az alkalmazott grafikát nagyon jól fizették akkoriban, sőt még a 60-as években is, ezt is kiderítettem korábban, a Morzsakönyvben írok róla. Kossuth-díját egyébként egy hatalmas Dózsa-festményéért kapta 1951-ben, amit együtt készítettek Kádár Györggyel. A forradalmi témák roppantul izgatták a magyar kommunistákat, ezért jó ideig támogatták és bőségesen jutalmazták azokat a művészeket, akik felkapták a témát és úgymond „alkalmi-művészkedtek”, azaz feldolgozták a kötelező témákat is. Egy kuriózum: Konecsni György éppen abban az évben halt meg, amikor Rudi híres tiszai úzását megtervezte és véghezvitte, 1970-ben. Mindketten távoztak Magyarországról, csak másképpen. Konecsni 1908-ban született, kapcsolata Rudival nem ismert. Rudi tisztelte a nálánál idősebbeket, így talán nem volt nézeteltérésük, bár azt se hiszem, hogy különösen rajongott volna érte. Végül is közös az életrajzukban, hogy mindkettőjüket politikai nézeteik miatt börtönözték be, ám Rudit Rákosiék, akikért ezek után, nem csoda, ha nem volt oda. Rudi mindig igyekezett tanulni, reneszánsz egyéniségéhez ez illett igazán. Tőlem is sokat tanult, így mondta. Ez kölcsönös volt. Úgy viszonyultunk egymáshoz, mint a delfinek. Ezt is emlegette többször: ha két delfin találkozik egymással, mindent megtanítanak a társuknak, amit csak tudnak. Ezért olyan intelligensek, bár ezt mondhatjuk fordítva is: mivel nagyon intelligensek, igyekeznek átadni a tudásukat társaiknak. Nos, az ostiai három hónap egyszerre volt irodalmi, zenei és képzőművészeti stúdium mindkettőnk számára. Hogy a földrajzit és biológiaiit, tengertudományit ki ne felejtjük belőle. Nagyon fontos a tanulás az életünkben. Soha nem tudjuk, mikor lesz szükségünk arra, aminek elsajátítására lehetőségünk nyílik. Aki nem él vele, az nagyot mulaszt, csak az adott pillanatban még nem tudja.

Ez a hét is tanulságos volt, Rudi művészetével kapcsolatban, és a könyvszerkesztés miatt is, aminek lassan a végéhez közeledem és átdok digitalizálásra. Mindig sikerélménnyel tölt el, ha „új ruhát kap” egy elhanyagolt kép. Ma is vittem egyet, egy nagyobb méretűt keretezni: a *Tengerből* címűt. Ez is egy remek darabja Rudinak, biztos vagyok benne, hogy szépülni fog a megfelelő felújítás után. Talán azért érzem olyan kitűnően magamat, mert most odaát sugárzik a dicséret ezért a sikeres munkáért. S hogy megint csak került rávaló, amiből megtehettem.

2019. február 22.

Ma egyszerűen csak gyönyörködöm a *Velencei halászkövek*ben. Odakint hideg van, visszatért a tél egy időre, bár havat nem hozott. Pihenéssel töltekezem fel az újabb erőpróbákra. Időnként beszerzek, máskor „betakarítom a termést”, azaz a megszépült képeket.

Egy emlék ötlük fel hirtelen. Mikor Olaszországban voltam, elsősorban gyümölcsökön éltem, bár akkor még nem voltam vegetáriánus. Egyszerűen élveztem azt a bőséges kínálatot, amit az olasz piacok nyújtottak. Idehaza mindez szegényes volt, az „uralkodó osztály” lenézése érvényesült benne az alsóbbnak tekintett, azaz leigázott néposztályokkal szemben. Nem tekintették feladatuknak, hogy megfelelő formában gondoskodjanak a népelemezésről, ami részben központi feladat is. Nekik mindenük megvolt, hát nem törődtek azokkal, akiket semmibe vettek. Keresztfiam számára, aki akkor még nem tudott olvasni, lerajzoltam többek között az olasz piacot is, akkoriban így leveleztünk.

Hatalmas narancshegyek, banán korlátlan mennyiségben (idehaza csak pártházakban, pult alól lehetett kapni az oda bejáró elvtársaknak és elvtársnőknek).

Ragyogó kínálat volt az olasz üzletekben gyümölcslevekben is, amit aztán az utánam érkező egyetemi társnőim alaposan ki is fosztottak a szobámban levő hűtőből, amíg távol voltam, s persze nem fizettek érte. Ananász és a déligyümölcsök minden neme szerepelt a kínálatban, és gusztusosan felhalmozva, a bőség teljességét illusztrálva. A Campo de' Fiorin, ami a középkorban kivégzőhely volt, boszorkányégetések zajlottak rajta, a modern korban már ragyogó utcai piac volt, rajta ezzel a fent leírt kínálattal. Mi volt ez egy szegény kommunista országból három hónapra kiszabadult fiatal lány számára, mint valami édeni hely?! Hát megörökítettem Misi számára, aki rajzos leveleimből értesült híreimről, az ott töltött idő egy töredékéről. És készült neki a nagy Tenger c. könyvem, sok újságkivágással és beleírt tengeri történettel. Azóta is nagy becsben tartja ő és családja. Hát persze. Nem sokan kapnak egyetlen példányban kézzel írott könyvet a mai világban. Talán ő volt az egyedüli?

2019. február 23.

Róma, Campo de' Fiori

Mimi ismét felbukkan

Most terveim szerint haladtam mindennel. A kiadandó könyv anyaga összeállítva, kinyomtatva, képek beleszerkesztve. Ezen a héten leadom a digitális anyagot, hétvégén pedig a nyomtatottat is. Közben párszor átolvasom még az egészet, hátha valami elkerülte a figyelmemet, egy-két elütés. Ma is a korrektúrával voltam elfoglalva, egyéb érdemlegeset nem csináltam.

Megírtam az eladónak, miféle névcseré történt a legújabb vásárlásomnál. Exkuzált, bár szükségtelen volt, mert nem akartam visszaküldeni neki, főként, hogy már meg is szépült Péter keze alatt a Konecsni-kép. Egyébként is a téma miatt választottam, nem nevet vásároltam, ahogy a sznobok szokták. Kívülálló számára ez talán nem érthető, vagy csak kevésbé, de az nem az én gondom.

Hétvégén beszéltem Kratochwill Mimivel is, beszámoltam neki az újabb fejleményekről (képkeretezés, illetve vásárlás, a nevek cseréje, stb.). Lehetséges kiállítási helyekről egyeztettem vele. Egyelőre nem sok ötletem van, hová lehetne elvinni ezeket a képeket, de még sokat fogom törni rajta a fejemet. Ahová eddig próbáltam, nem reagáltak rá. Mintha mindenütt az ajánlás hiányozna, a kapcsolati tőke, amivel manapság mindenki üzletel, én pedig viszolygok tőle. Miért nem érthető önmagában véve a tehetség? Rudiét nem szükséges bizonygatni, elegendő ránéznie a szakértőnek, hogy megállapítsa róla, zseniális művész volt. Képzett, tapasztalt, gyakorlott, és soha nem hiányzott a műveiből az isteni szikra, ami a zömtől megkülönböztette. Kettőnk sorsában közös vonás, hogy neki is, nekem is külön kellett vonulni életünk fontos szakaszában, és a látszólagos magány hozta meg az igazi társaságot, melyben hallhatóvá válnak az isteni hangok, az égi sugallatok. A környező zajok, párharcok, tülekedések teljesen értelmetlenné válnak ebben a miliőben, ezek fokozatosan vagy hirtelen el is maradnak. Marad az alkotói közeg. Erről szól életünk lezárása, a végső fejezet is. Rudi ugyan társasági ember volt, igényelte volna a barátait, talán köztük engem is, de az isteni hívás, mármint a visszahívás elhalványította mindezt. A társak hangjait, és az enyémet is, Rudi utolsó éveiben. El kellett maradnia tőlünk, mert odaát másféle feladatok várták. És mert dolgos életet hagyott maga mögött. Ahogy a szélütött Berniniről írták: „Annak a kéznek, amely annyit dolgozott egy életen át, joga volt végre megpihenni.” Igaz, egy béna művész élete már pusztán szenvedés, hiszen a lelkében és a gondolataiban bizonyára számos tervet hordott még. Azt hiszem, hogy a legtöbb művész így van ezzel. Mire beérik, addigra már csomagolni kell és indulni vissza, ahonnan a küldetését kapta, és el is vállalta. Rudi is így lehetett ezzel. Rajzolgatott, de hiányzott neki az a közeg, ahonnan az ihletet merítette: a műterme, festőeszközei, művészbarátai. Kávézók, galériák, modellek, de talán leginkább maga a lehetőség, amelytől Aczél György véglegesen megfosztotta a stupid verdiktjével. Visszatérése után már nem tudott visszailleszkedni az elidegenedett Pest örökös rohangálásába, hiperaktív értelmetlenségébe, amely nem törődik az idő-tér életsíkjából egykor kizökkent öreg művésszel. Semmi nem érdekli, csak a saját közlései. Rudinak csak pár iránymutatás kellett volna, emberi kapcsolatok újrafelvétele, újabb ismeretségek, s talán a tanítás lehetősége. Mimi így összegezte ezt szombati beszélgetésünkkor: „Mindenkori önmegavalósít, azontúl irigykedik.” Bizonyára így van, ennek jeleit már a vidéki életben is tapasztalni. Kevés az értelmes szó, annál több az intrika, egymás fúrása ész nélkül. A közösség megszűnt valódi közösség lenni, mert a benne élő egyének nem kapaszkodnak meg egymásban, így nem is erősíthetik egymást. Szédült atomok, elektronok módjára keringélnak, tévelyegnek, és mintha folyamatosan távolodnának egymástól. Ugyanezt mondják a tudósok is a világúrról. Hogy a szétesés felé halad, a teljes elsötétedés irányába. Műveinket mégis mentjük, elküldjük, mint palackpostát, a választ viszont nem tudjuk, mikor érkezik, vagy hogy egyáltalán válaszol-e rájuk majd valaki, értelmes ember. Vagy más értelmes lény, egy ens sapiens. Talán a visszhang. De az se biztos. Ha mindenki egyre távolabb sodródik a társaitól, nem lesz

olyan fizikai test, amiről visszaverődhetne a hangunk. Szóval, hogy visszhang se marad. De ne legyünk pesszimisták, mikor éppen közeleg a szép tavaszi idő. Még pár nap, és eltelik az utolsó téli hónap is.

Könyveim illusztrátorát, Fridél Lajost próbáltam elérni a hétvégén, sikertelenül. Újabb két könyvemhez használtam fel a tőle kapott grafikákat, és reméltem, hogy van még neki talonban egy-két dosszié. Tavaly említett ilyesmit, de ki tudja, hol vannak azok is...

Két kép van együvé csomagolva, és nem is bontottam ki őket: a *Velencei halászok* és *Konecsni: Reggel* c. rézkarca. Mikor melyik kerül előre, ahogy megfordítom. Igaz, én többnyire Rudi képében gyönyörködöm, de a *Reggel* is megörökített egy ötvenes évekbeli emléket, egy faluképet, amikor még a vidéki villamosítás is az elején vánszorgott. Erre utal a kezdetleges transzformátor, amire én még emlékszem. Messze járunk attól a kortól, de nemcsak technikailag, hanem a fent leírt jelenséggel is. Akkor nem volt szokás elfordulni egymás problémájától, még városon se. Létezett empátia, együttérzés, egymás iránti szimpátia, nemcsak ez a patkány-effektus, ami annyira kínozza a fővárosiakat. Egészségtelen környezetben, egészségtelen közegben, egészségtelenül élünk. A kórtünetet többen ismerik, mint a megoldást. A művészet is tükrözi ezt az anarchiát. Vergődik, mint a csapdába esett állat, és csak kevesen ismerik a kiutat. Akik tudják, azokat viszont kiközösíti a többségi félművelt társadalom. Kufsteinjeink végét várjuk, de még nem tudjuk, milyen lesz a kijövetel onnan. S hogy mikor érzük meg azt a napot.

2019. február 25.

Március

Elérkezett március, és mi mentünk, hogy hazahozzuk Rudi bekeretezett képét, a *Tengerből* címűt, de túl korán érkezünk, és Péter még dolgozott rajta. Jövő hétre halasztottuk, mert nem tudtuk megvárni, míg elkészül. Egyéb prózai intéznivalóink akadtak, amik megint teljes embert kívántak. Fejlődött általa a háztartás. Áadtam következő könyvemet digitális feldolgozásra, egy darabig pihenhetek a babérjaimon. Ahogy ismerem magam, megint keresek majd újabb tennivalót, ha lehet, művészetit. Talán előrehozom az őszi könyvek szerkesztését is, ha egyéb prózai dolgom nem akad addig.

2019. március 2.

Ma éjszakai keresgetés során újabb képre bukkantam. *Halászok* a címe, és rákérdeztem, mennyi a fix ára. Remélhetőleg válaszol rá az eladó. Újabban nehezen igazodom el a megváltozott böngészési lehetőségeken. Nem mindig tudom visszakeresni, amit véletlenül találok a hirdetések között. Most kitartó voltam, és némi izgalom után mégis sikerült. Ha mégse ad meg fix árat, szombaton telik le a licit, addig van időm lépni. Különösen, hogy már tudok vele levelezni a közvetítőn keresztül. A hirdetés szerint jó állapotú a kép, gyűjtőtől származik.

Különféle vízi járművek láthatóak rajta egy stégnél kikötve. Köztük egy olyan bárka, amelyet már más rézkarcaim is láttam Rudinak, vagyis zárt terű, tetején száradó hálókka, halászeszközökkel. Öt embert ábrázol. Négyen a stégen tartózkodnak, egyikük guggol. Mindnyájan egy kosár vagy dézsaszerű edényre néznek, egyikük bele is nyúl. Talán halak vannak benne, és eladásról tárgyalnak. Az ötödik halász még a bárkán ül. Egyelőre nem tudom megállapítani, hogy az alacsony faépítmény a bárka tartozéka, esetleg a stégen álló tároló- és rakodóhely. A táj elmosódott, párás, ködös, kissé fázós képet nyújt. Realista tájkép, nagyon szép rajz. A víz túlsópartján egy kisebb domb emelkedik, de lehet,

hogy több is van, ám azoknak a körvonalai eltűnnek a feltehetően alkonyi páráságban. A stégre vörösesbarna fény vetül, a lemenő nap maradék fénye lehet. Egy újabb szocreál kép belső fényvel, ahogy a *Diósgyőr* c képen is, csak itt nem olyan intenzív a környezetre való kisugárzása. Jobbra a háttérben, szintén a túlparton kiserdő, vagy valamilyen facsoport. A stég jobb oldalán az egyik csónakon több hordó. A képről nem állapítható meg, hogy melyik tájat ábrázolja: Duna-kanyar vagy Balaton, esetleg Velencei-tó? Ötvenes évekbeli képminőség, amin az alkotói kvalitások mégse tagadhatók. Az üres csónakok ülőbordázata jól kivehető, és megfelelő kinagyítással bizonyára a többi részlet is.

Görög Rezső. Halászok

2019. március 3.

Egy korábbi hirdetés is felbukkant valahonnan, látszólag a semmiből. Kikötő ennek is a címe, bár lehet, hogy csak a hirdető ütött a hasára, mert nem volt türelme rendesebben megnézni a bal sarkot, ahová Rudi a címet szokta illeszteni. A fotó alapján fakultabb kék színekkel, Ischiára emlékeztető tengerparti látképpel, sok leeresztett vitorlájú hajóval, Rudi vágyainak egyik színtere látható rajta.

A legkülönbélebb hajótípusok láthatók itt felsorakoztatva, az elegáns jachttól az egyszerű motorcsónakig és halászbárkáig. A dátum alapján 2010-ben hirdették meg a színezett rézkarcot, ami régi típusú képcsarnokos keretben látható, annak is megbarnult változatában. A paszpartut ugyanúgy eltolták, mint a Konecsni-képen: ráragasztották a képre, aminek csak kicsinyke, igen keskeny része kandikál elő az elütő színű, túl fehér paszpartu alól. Ezzel eltüntették a szignót és a kép címét. A kép előterében csónak, egyetlen emberi figurával: mintha Rudi már megérkezett volna a vágyott túlpartra, mindössze akkora a táv, amit meg kell tennie, hogy átcsónakázik a hegy lábánál, a tengerparton álló magasabb épületig, ami lehet akár házsor is. Mindenesetre 'palazzo' típusú építmény, nem valami szegényes kinézetű ház. Rudi félig flamand, félig mediterrán lényé vágyott

ebbe a közegbe, ahol jól is érezte magát olykor, csak ő is hasonló véleményen volt, mint Márai Sándor, aki azt írta, hogy Isten jó kedvében volt, amikor Itáliát teremtette, csak aztán beleteremtette az olaszokat is. Az ő szigorú alkotói rend szerint élő lénye nehezen viselte az olaszok lazaságát, ami nemcsak rájuk jellemző, hanem általában a déli népekre is.

Görög Rezső: Kikötő

A *Halászsok* eladója válaszolt: nem adhat meg fix árat. Nem értem, miért, de szombatig, amikor a licit határideje ki van írva, még lesz időm beszállni és megpróbálni megszerezni ezt a régi, 50-es, 60-as évek határán keletkezett képet, ami Jarrowt feltehetően nem érdekli, pedig újabb tanulmány arról, hogyan éltek az emberek Magyarországon akkoriban. Jarrownak van valami homályos elképzelése a szocreálról, de nem ismeri valójában. Mikor a kiállítást rendeztük 2017-ben, nem különösebben érdekelték a figurális alkotások. Később végiggondolta, amiket a szocreál típusú képek közé sorolható művekről írtam és mondtam neki, azóta már érdekli a *Varjak* vagy a *Diósgyőr*, de most se figyelt fel a *Tanya* c. kép licitjére. Ez a kép láthatóan azonos a *Régi tanya* c. képpel, kinagyítva pedig már jobban kivehetők a részletei is. Ez aztán igazán az 50-es évek mélyszegénysége. Hozzá képest a Konecsni tanyaképe idealizált. Nem az, természetesen, ezt csupán ironikusan jegyeztem meg.

Újabb Görög-képet nem találtam a hirdetések között, de nem is cél, hogy hatalmasra duzzassam a kollekciót, hanem hogy minél sokrétűbb képet adjak arról, ami utólag is megismerhető Rudi sokoldalú művészetéből. Az egykori alma mater nem adott választ a levelemre, pedig már letelt a szokásos (30 napos) terminus, amikor hivatalosan reagálnak egy beadványra. Nem tudni, milyen felfogásban vezetik az intézményt manapság. Régen a politikai rendszer adott valami jelzést arról, mire lehet számítani, valami tájékozási pontot, de most már az is gyakran előfordul, hogy egyes intézmények opponálnak úgymond a fennálló renddel, tehát a korszak se határozza meg intézményi rendszerét. Gyakran megesik, hogy a kortársi közösség összefog, és az ellenállásnak is egy torz formáját választja. Tegnap ennek is egy kiforgatott változatát kezdtem el nézni a tévén, majd félbeszakítottam, bár nagy színházrajongó vagyok. Visszatetszőnek találom, amikor a kipécézett politikusokra tesznek félreérthetetlen utalásokat, és ettől még nagyok is vélik a színjátékot. Inkább néztem régi filmet, majd egy érdekes színházi kísérletet, mint ezeket a primitív célozgatásokat. Azt meg kifejezetten nem állhatom, amikor ráerőszakolják egy régebbi korra a mostani ruhákat (jelen esetben katonai egyenruhákban vonultatták fel a rómaiakat, akiknek helytartója egy ronda dzsipen vonult be a színpadra. Ezek öncélú visszaélések az eszköztárral. Folyton arra hivatkoznak, hogy a fiatalok kedvéért teszik, pedig a fiatalok se lennének olyan ostobák, hogy fel ne fognák, más korszakban játszódik a darab.

Ugyanez a véleményem az erőltetetten modernizált előadásokról. A kosztümös előadás az kosztümös. Nem szükséges bugyiban, melltartóban fellépnie egy énekesnőnek, hogy ráfigyeljenek. A mű mondandója és miliője más. Egyébiránt a még kezdő opera- vagy színházlátogató honnan tudná, miféle ruhákban jártak az adott korban az emberek? Honnan ismerné meg a szokásaikat, ha nem a színházból? A mostani „eligazítás” alapján azt a tévhitet keltik benne, mintha már akkor is ezt a lepukkant ruházatot sztarolta volna az emberiség, amit manapság. Régen egészen pontosan lehetett tudni, ki melyik társadalmi osztályhoz, réteghez tartozik, a ruházata alapján. A szocializmus ezt teljesen összekeverte. Ma már lehet elegánsan öltözni és hozzá bunkón viselkedni. Luxusautón száguldozni, mások érzéseiről mit se tudva, azok iránt nem is érdeklődve. Atomizálódó társadalmaink jellemzője épp ez, a minden és mindenki iránti közöny, a teljes elidegenedés.

Rudit is foglalkoztatta a téma, jóllehet az ő fiatalságának idején még sok izgalmas dolog történt a művészeti életben is. A grafikához nem értettek az elvtársak, az alkalmazott grafikát felhasználták a saját céljaikra, de volt kibúvó, és sok mindent rá lehetett fogni a primitív nyomdatechnikára, az elavult eszköztárra. A színészek finom utalásokkal kommunikáltak a közönséggel, a zene világa meg teljességgel a lázadó fiatalság világa lett.

2019. március 6.

Nehezen haladok

Holnap ismét elmegyünk a *Tengeröböl*-ért. Remélhetőleg most már készen lesz. Időközben licitáltam a *Halászok* c. képért, bár nagyon nehezen találtam rá a hirdetésre. Korábban már feljegyeztem, hogy újabban változtattak az elérhetőségükön, emiatt szem elől vesztettem, és vagy két napig nem tudtam elérni a hirdetést. Ilyenkor csak a közvetítőn keresztül lehet levelezni vagy licitálni, de úgy döntöttem, hogy ha nem találok, majd segítséget kérek hozzá. Nemzedékem már ügyetlenül mozog a csupa kutyüvel körbebarikádózott világban, de ha nagyon akarok valamit, azt azért el szoktam érni önerőből is. Megszoktam. A korai árvaság nagy csapás, de meg is erősíti az embert. Most várom a visszajelzést, és szombat estig eldől, van-e még tennivalóm.

2019. március 7.

A *Tengeröböl* is hazakerült, nagyon szép, sőt impozáns, igen mutatós darab. Zöld-arany keretet kapott, ami utal egyrészt az aranyparti homok színére, és a tengerparti növényzet zöldjére, amitől a tenger vize is zöldnek látszik. Büszke vagyok rá. Péter barnát ajánlott, de nem fogadtam el, mert a homok színe eredetileg óarany volt, csak időközben változott meg az évek hosszú során. A szélesebb paszpartu kiemelte a kompozíciót, sokkal nagyobb távlatot kapott. A nagy képeket persze nehezebb tárolni kicsiny lakásunkban, de eddig megoldottam, és néhányukkal még várok, későbbi megoldás reményében.

Közben ráakadtam a licit helyére megint. Ahogy írtam: amit nagyon akarok, azt megcsinálom. Ma estig kell várni a licit végére. Egyelőre nem értesítettek, hogy lépnem kellene, csak annyit tudattak, hogy ma ér véget, amit eddig is tudtam. Estefelé kell jobban odafigyelnem, amikor mások is emelhetik a tétet. Délelőtt még elszaladtam egy kisebb vásárlás miatt, de azóta résen vagyok.

Rudi halála évfordulója volt a napokban. Nem éreztem jól magam napokon át, emiatt nem figyeltem oda rá, ami miatt szégyellem magamat. Utólag ezzel az újabb képbeszerzéssel igyekszem megengesztelni. Neki még odatról is van figyelme rám, én meg csak megpróbálom átvészelni ezt az

átmeneti időszakot, amit a tél lezárása és a tavasz érkezése jelent. Nehéz az egyre szélsőséesebb kilengésekhez alkalmazkodni. Túl hirtelen érkezik a meleg, aztán ismét visszazuhan a mínuszok felé. Mindez az emberiség kíméletlensége miatt, amivel a természethez viszonyul.

Este aztán megnyertem a licitet, a *Halászkok* is bevonul a kollekciónkba, ha majd a jövő héten intézkedem róla. A galériás már értesített, megadta az elérhetőségét. Holnap majd megválaszolom, a hétvégén úgyse történik semmi. Kicsit taktikáznom kellett, mert a másik licitelő arra utazott, hogy majd az utolsó öt percben kerekedik felül, ezt párszor meg is játszotta, de végül én lettem sikeresebb. Megint legyőztem egy férfit, mondanák a kollégáim, akik így értékelik az időnkénti sikereimet, némi malícával. Pedig nekem nem volt ilyen szándékom, ennek semmi köze a férfiakhoz, csupán bővíteni akartam Rudi régi képeinek együttesét. Nem mellesleg ezt is meg akarom menteni az enyészettől. Legfeljebb ha valakit orron akarok fricskázni, az Azél György, aki már ezt is túlzásnak találhatja, ha még mindig olyan megátalkodottan gyűlöli Rudit a túlvilágon is. Legalább annyiban megnyugodhat, hogy még a háborúban is szoktak hagyni hírmondót, miért éppen ezek a remek műalkotások lennének kevésbé szerencsések és sikeresek? A fotók alapján szép kompozíció a *Halászkok*, és egyúttal Rudi korai halászszenvedélyének újabb tanúja. Nekem újabb sikerélmény ezen a fejfájdító időjárású hétvégén. Valami hidegfront érkezik, előszele már rázta az erkélyüveget az este, és kevés esőt is hozott végre. Állítólag folytatása is jön, amire nagy szükség lenne. Lassan a termőtalajt is elhordja a szél, olyan szárazság volt mostanában.

Egy rövid megjegyzés a fenti állításhoz, mármint hogy az enyészete is lehetne Rudinak néhány képe, ha nem figyelek oda. A vetélytársak között akadhat olyan is, aki valóban gyűjtő és megbecsülné ezeket a rézkarcokat, de nem vagyok benne teljesen biztos. Van, aki felfigyelt, hogy a Görög-rézkarcok jobban mentek az elmúlt években, csak azt nem tudja, hogy szinte csak én gyűjtöm őket, a célokat vele pedig nem ismerheti. Olyan galériások is vannak, akik erre való tekintettel vásárolták, majd adták el nekem dupla vagy háromszoros áron. Az ő anyagi érdekeik nem előzhetik meg fontossági sorrendben az enyéimet, mivel nekem az a célom, hogy megfelelő múzeumi környezetbe juttassam el őket, ahol lehetőleg állandó kiállítási lehetőséget kapnak. Örökösök esetén is láthattuk, hogy nem becsülik, mert most nincsen divatban a rézkarc. Jarownak is úgy kellett elmagyaráznom, hogy ezek is ritka darabok, amik megmenekültek Aczél György irtóhadjárataától. Neki egyébként is más az ízlése, mint nekem. A mostani nonfiguratív trendeket követi, illetve Deperóért rajong, én viszont nagyra értékelem a figuratív művészetet is, mert ebből ismerhetjük meg igazán – képileg is – a korabeli tájakat, embereket, azokat a környezeteket, amelyekben a nehéz időszakokban éltek. Halászkok felszereléseit, járműveit, mint a többször emlegetett bárkákat a bódészerű zárt részükkel, máshol az emberek öltözkését, mint a Duna-ág viharkabátos alakjain láthatjuk, a *Pihenő-n*, a *Tisza-gáton*. Ezek visszatérő motívumok, ahogyan a különböző tanyák, folyópartok, tavak, a magyar táj minden szépsége, s még a szocreál kategóriába tartozó alkotások is, mint a *Diósgyőr* vagy a *Varjak* (Katalinnal közös alkotásuk), amelyeken a kötelező téma, a munka ábrázolása vagy a munkásosztály megjelenítése Rudinál magasabb rendű művészetté szublimálódik, nem ragad le az elvtársi sémáknál, már főiskolás korában is kimagaslik tehetségével, szorgalmával és képességével a korszak azóta elfelejthető kategóriába került művei közül.

Mindezt nehéz elmagyarázni annak, aki Amerikában élve nem értesült az Európa szerencsétlenebb felén kötelező stílusirányról, csak most fedezi fel magának mint valami csodabogár stílust, ami náluk nem létezett, és nem is importálták. Hát persze, hogy nem, mikor az ő ifjúsága idején még nagyon erős antikommunista felfogás uralkodott, ami előítéletekké formálódott, és tagadott, valamint elutasított mindent en bloc, ami innen származott. A két oldal gyanakodva, s gyakran gyűlölködve nézett farkasszemet egymással, mint a lövészárkok két oldalán az ellenséges katonák, vagy ahogyan a Csend I. kötetében általam leírt, kedves szomszéd Mami goromba férjével, mikor édesanyám süttött

nekik negyven darab palacsintát, ők pedig nekiültek, hogy minél többet elegyenek egymás elől. Nos, az amerikaiak nem értesültek, épp a szigorú ideológiai zárlat miatt, a szocreál mibenlétéről, míg a kommunista országokban élt népek fiai nem juthattak hozzá az akkor újnak és modernnek számító filozófiai írásokhoz, tudományos eredményekhez, valamint az itthon cenzúrázott irodalmi alkotásokhoz. A két nagy ideológiai ellenfél csatatérré változtatta a mindennapi életet ezzel a szűk látókörű felfogásával. Az eredmény: azóta is ez az eszmei zűrzavar. El kell magyaráznunk egymásnak számunkra evidens dolgokat, holott normális esetben mindez már rég köztudott volna – mindkét oldalon. Még ha nem is szimpatikusak egymásnak, akkor is legalább tudnának egymás szellemi irányzatairól, s nem volna ilyen mélységes tudatlanság, amit mára tovább tetéz az általánosan terjedő műveletlenség. Milyen furcsa! Nekünk célunk volt az általános műveltség megszerzése, mára már szinte hallani se akarnak róla. A legnagyobb butaságokat is a legnagyobb határozottsággal állítják azok, akik mikrofonhoz jutnak, senki nem szégyelli el magát, még utólag sem, ha a fejére olvassák a besikerült bakikat, szakmai melléfogásokat. Másnap ugyanaz a butaság hangzik el, senki nem helyesbít. A pontosságot, közlésbeli korrektséget nem várják el sem önmaguktól, sem másoktól.

Nemzedékem java még teli tarisznyával távozik innen, tudásunkat is csak ebben a palackposta formában adhatjuk tovább, mert láthatóan senkit nem érdekel. Mintha mindenki azon dolgozna kollektíven, hogy megvalósítsa a legnagyobb értelmetlenséget, az információs és műveltségi lánc megszakadását. Ezért is torpantam meg kicsit, és még mindig tanácsatalan vagyok, hová és kinek is juttathatnám el Rudi üzeneteit (vizuális palackpostáit), hogy legalább a legértelmesebbek megtanulhatnák mindazt, amit ő meg szeretett volna tanítani. De amint fentebb leírtam, amit célul tűzök ki, azon nagy erővel dolgozom, Rudi ügyének megnyerése pedig kétszeresen is fontos, mert neki már nincsen erre lehetősége. Földi formában úgy tűnik, hogy nincsen. A sugallatait meg kevesen értjük. A jó célok azonban előbb-utóbb megkapják az égi segítséget, tehát a mai jegyzeteket is reménykedve zárom, nem kételyeket hagyva a velem együtt bizakodókra.

2019. március 9.

E-mailben bejelentkeztem az eladó galériásnál, hogy minden korrektül menjen. Én mindig pontosan megadom az adataimat, s hogy mikor fizetek, stb. Jövő héten mindezt rendezem, utána jöhet a kép, majd Péter gondos felújító munkája, ha elvállalja. Este átnéztem az egyik füzetemben a kicsit korábbi jegyzeteim ide vonatkozó részeit, és feljegyeztem a többi közé a *Halászok* c. kompozíciót. A bürokrácia pestiesen szólva nem az én asztalom, de vannak dolgok, amiket rendesen adminisztrálni kell. Megint átgondoltam, mit tudok tenni Rudi érdekében, hogy újabb kiállítása legyen, de egyelőre még mindig nincsen válasz. Nem tudom hova tenni, hogy egykori iskolájából egy sor választ se kaptam ezzel kapcsolatos kérésemre és bemutatkozásomra. Pedig egyik hónap a másik után repül. Márciusnak is lassan eltelik a fele, s aztán mindjárt itt a nyár... Két spirálfüzetet előkészítettem a hagyományos íráshoz, de az ihlet lassan érkezik. Még csak körvonalazódnak bennem egy színdarab figurái és eseményei. Ki kell jutnom ebből az átmeneti időszakból, hogy beinduljon az ezzel kapcsolatos napi rutin, épp, ahogy régen. Jövő hónapban újabb évforduló: Rudi születésnapja. Most lenne nyolvankilenc éves, ha megérte volna. A válasz nélkül hagyott levelekről jut eszembe: este Szabó Magda: Nekem a titok kell c. könyvét olvasom. Benne levelezését Gömöri György nevű költőtársával, aki Amerikában élt. Ismeretlenül is válaszolt neki és méltatta írásait. Ma ugyanez már szinte elképzelhetetlen, hogy egy sikeres magyar író válaszoljon bárkinek a levelére. Legfeljebb baráti ajánlásra, akkor is a „belépő” egy recenzió a nagy ember felmagasztalásával, aminek hatására beindulhat a környalás nemtelen processzusa. Da capo al fine...

Igen, sok minden megváltozott, s nem előnyére. A műalkotás, legyen az irodalmi, képzőművészeti vagy egyéb invenció, akkor is értékes, ha mások nem sokba nézik. Elég Csokonaira vagy Csontváryra gondolni, hogy szégyenkezzünk azok helyett, akik kortársként süketek és vakok voltak kiváló

művészeink képi vagy zenei világára. Bartókot, Adyt magyartalannak, József Attilát nemzetgyalázónak titulálták, Katona Józsefet semmibe vették, Kodályt Kotkodálynak csúfolták, s hogy ki ne hagyjam a sorból Görög Rezsőt, szegény Rudi barátunkat, az érzéketlen utókor egyetlen udvariasan elutasító levélre se méltatja. Nem rólam van szó, magamnak már nem levelezek ilyen ügyekben. Senkitől támogatásért nem pályázom, ismerve a „helyi hagyományokat”, az örök gáncsoskodást. Elküldöm a palackpostákat, ezt az irodalom meg is engedheti magának, ráérnek foglalkozni vele a halálom után is. De Rudi mesteri alkotásai helyet követelnek maguknak, és ezt én is megkövetelem. Nem véltelenül törődtem annyit az utóéletével, és még folytatom, ameddig lehet, és ameddig meg nem nyerem számára ezt a csatát. Hatvany Lajos szerint az elhallgatott, elnémított tehetség vákuumot képez a maga helyén, és ez előbb-utóbb észrevéte magát. Kiköveteli magának a méltó helyet. Az „előbb” már elmaradt, és az „utóbb” se dörömböz az ajtón. Egyelőre csak a szél dühöng odakint, egyre csúnyább rohamokkal szaggatva az erkélyünket. Görög Rezső utókora viszont gyáván kussolva hallgat. Hát persze. Még az élőket se veszi észre, nemhogy a holtakat, akiktől már nem várhat el viszont-nyalásokat. Ez a régről ránk maradt áldatlan szokás nem akar kikopni a magyar közéletből, sőt elfertőzte az európai világot is. Vagy onnan ered?...

2019. március 10.

Kitekintés

Ma újabb fejezetet nyitottam Rudi történetében. Tegnap megszereztem a Terror Háza Múzeum elérhetőségét, írtam a főigazgató asszonynak és az intézmény muzeológusának, akire a képek tartoznának. Tájékoztattam őket Rudi történetéről, dióhéjban, persze, és mellékeltem a Homo faber fotóját, valamint a róla készített leírásomat, ami a Morzsakönyvben található. Most megint a várakozás a feladatomban, de addig is találtam más teendőket Rudi-val kapcsolatosan.

Előtaláltam annak a gyűjtőnek az e-mail-címét, akivel váltottunk korábban pár levelet Rudi-ról. Nála vannak azok az óriás méretű szocreál képek, amik után Jarrow nagyon vágyakozik. Megpróbálok közvetíteni köztük, hogy Jarrow eredetiben is megnézhesse a rézkarcokat. Még nem tudom, mennyire járok sikerrel, de azért megpróbálok. Marcellt intelligens embernek ismertem meg levelei alapján, s ha nem túl elfoglalt, akkor összehozhatják a találkozójukat. Jarrow nagyon örül a gondolatnak, és azt írja, azzal is beéri, ha láthatja a képeket. Nagyon izgatja Rudi szocreál korszaka. Neki ez teljességgel új, mivel Amerikában mellőzték, az ilyen stílusban alkotó művészekkel együtt.

Kikerestem Marcellt is a neten, merthogy manapság már szinte mindenkiről található ott infó. Ha minden igaz, ő egy nagyon tehetséges fiatal szobrász, akinek páratlanul szép anyagát láttam. Modern, de nem modernkedő, hanem azonnal láthatók az orosz-lánkörmei, ahogyan Rudi minden munkájában is. Külön érdekesség volna, ha egy újabb művész – műgyűjtő találkozó jöhetne létre. Alig győzöm kivárni, hogy megtudhassam ezt is. Megfogott annak idején, milyen együttérzéssel írt Rudi-ról és rendhagyó szocreál alkotásairól. Szomorúnak és lehangoltnak látta a Rudi által ábrázolt embereket a nagy szocreál sorozaton, melyet egyáltalán nem hatott át a korszak megkövetelt heroizmusa. Ál-heroizmusa, tegyük hozzá rezignáltan, hiszen nagyon kevesen lehettek, akik azt a pártheületet valóban átélték. Esetleg olyanok, mint Rudi édesapja, aki megmaradt a maga meggyőződésénél, ahogy tőle elfordult fia is a magáé mellett.

A múltkor „lekészt” Esztergomról tegnap találtam nyomokat. A hirdető jelzi, hogy kérésre ismét felteszi a képet az eladók közé. Egyelőre eléggé kiköltekeztem, várok még vele, hiszen jelenleg nincs forgalomban. Most Jarrow útját egyengetem, ha lesz rá módomban, mármint a Marcell képeivel kapcsolatosan. Aztán előveszem a régi jegyzeteimet, hátha onnan is kapok valami újabb ötletet, mit kellene még felderítenem vele kapcsolatban. Rákosszentmihályon gondolkodom, ahol fiatalkorában lakott, de ezt is át kell még gondolnom alaposabban.

2019. március 12.

A hosszú hétvége előtt rendeztem a Halászok költségét, átutaltattam a bankomból az árát és a postaköltséget. Most ismét várakozni kell, hogy az eladó reagáljon rá. E-mailben ugyan értesítettem róla még csütörtökön, ha netán nem túl modern felfogásban élne és csak későbbi banki elszámolás alapján jutna el hozzá a hír, majd ez is kiderül. Közben baráti összejövetelen jártam, több helyi művész is jelen volt, most meg kettős családi ünnepre kell készülődni, s közben, gondolom, rendeződik a képküldés ügye is.

Felbukkant egy másik liciten egy tájképe Rudinak, amit már többféleképpen hirdettek: akvarellként és színes rézkarcokként is. Talán mert a hozzá nem értő nem tudta megkülönböztetni egymástól a kétféle technikát. Rudi, különösen Itáliában, gyakran színezte akvarellfestékkel a tájképeket ábrázoló rézkarcait. Ugyanez elmondható jó pár itthoni alkotásáról is. Nos, ez a kép tengerpartot ábrázol.

Görög Rezső: Tengerpart

A tenger és az ég kékje megfakult, a távolban rozsdabarna színű kopár hegyoldal képez komplementer ellentétet az előtér kék vizével és fehér vitorláival. Erre nem akarok licitálni, egyelőre legalább is nem. Első ránézésre azok közé a nemszeretem feladatok közé tartozhatott Rudinak, amiket pénzért festett, nem pedig azért, mert lenyűgözte a táj. Restaurátorok bizonyára vissza tudnák állítani az eredeti állapotát, de arra nincsen pénzem. Inkább törődöm azokkal az alkotásokkal, amelyeket már úgymond megmentettem. És előmozdítom, amennyire lehet, a mostani liciten nyert kép megérkezését. A borraival a futárnak már ki van készítve az előszobában a láda szélére, így nem kell keresgetnem aprópénz után, ha felnyargal valamelyik fürge kézbesítő, majd rohan tovább. Azt hiszem, elég szigorú logika szerint élek, ettől áttekinthetőbb körülöttem minden. Mások viszont misztikus homályt sejtenek körülöttem, mintha abba burkolóznék. Nekem fontos a rend, és fontos a művészi szabadság is. Ugyanúgy, ahogy Rudinak is az volt. Talán emiatt is harmonizált a világunk egymással. Aztán jöttek a hirtelen snittek.

Ezek a törések vagy vágások, amelyeket a fentiekben a filmesek snittjeihez hasonlítottam, erősen hajznak Arany és Petőfi levélváltásaira. Már mint arra, hogy Arany többször is reklamálta, miért nem adja meg az éppen aktuális levelezési címét nagy költőbarátja. Ezek szinte refréknként térnek vissza, és ennek ellenére Petőfi gyakran figyelmen kívül hagyja barátja korholásait. A figyelmét valószínűleg más kötötte le, és nem tulajdonított akkora jelentőséget neki, mint az akkurátus Arany. Rudi ebben is más volt. Mikor nem adott meg újabb címet, egyúttal azt is közölte, hogy ismét költözik, s majd az új címéről jelentkezik. Ezzel élt vissza a kommunista cenzúra. Egyszerűen meg tudták akadályozni az érintkezésünket azzal, hogy a következő levelet, mely az újabb címet tartalmazta, ellopták, én pedig nem értesültem róla, hová írhatok Rudinak. Az ő működési logikájuk, már mint a cenzori hivatalé, is érthető, vagyis jól körvonalazható volt, bár amikor abban a helyzetben éltem, nem tudtam mire vélni a dolgot. Rudi meg értelmezhetette úgy is, hogy nem kívánom folytatni a levelezést. Sok minden mást is gyaníthatott, mert hiszen aki disszidálás után visszatért egy kommunista országba, azzal sok minden megtörténhetett. Akár le is sittelhették. Meglehet persze, hogy a Papa megint beleavatkozott a kettőnk dolgába, engem is korholt érte, de ezt már nem tudhatom meg, csak „odaát”, amikor mindkettőjüknek feltehetem ezt a kérdést. Persze Rudi is gondolhatott arra, hogy én

nem kívánom folytatni a levelezést. Arról, hogy ismét találkozassunk, évekig szó nem lehetett. Árgus szemekkel figyelték minden mozdulatomat. Rudi nem térhetett volna akkor haza, mert azonnal bebörtönözték volna (Aczél még élt és hiavatalban volt), én pedig soha nem kaphattam volna vízumot Olaszországba. Találtak volna rá ürügyet, hogy megtagadhasák tőlem. Ez a bonyodalmaknak akkora tömegét okozta volna, hogy minden logika szerint kellett a snitt. És be is következett. Mindez a mindennapi megélhetés szempontjából, s talán művészi érzésünk miatt is. Külön utakon jártunk. Mindkét út fontos volt, meghatározó. A teljes értékelést pedig az utókor teszi meg. Mindkettőnk életművéről.

Ma Sándor-nap van. Az idő nem éppen közmondásos, csúnya idő lett, épp a tegnapival ellentétes. Azért még nem fogjuk szidni Márait, sem Petőfit emiatt. Inkább megemlékezünk róluk. És beleolvasunk műveikbe.

2019. március 18.

Halászk

Tegnapelőtt megérkezett a *Halászk*. A többihez képest miniatúrnek mondható, vagyis kisméretű képről van szó, amin a fény ábrázolása feltűnően szép. Egry József volt ennek mestere, illetve az egri Nagy Ernő, ahogyan a fény és a víz játékát festették meg. Előbb azt gyanítottam, hogy Rudinak is akvarellje ez a kép, nem pedig rézkarc, de tévedtem. Mikor közelebről szemügyre vettem a képet, felfedeztem rajta Rudi jellegzetes vonalkáit, amik elsősorban korai rézkarcain láthatók. Ezeket takarja egy (vagy több) festékréteg, a kép közepén végighúzódo vagy felderengő fénysávval. A balatoni aranyhídhöz hasonlít, de jóval halványabb és színtelenebb, a tájról pedig nem lehet megállapítani, hol is található. Nagyobb víztömeg a látóhatáron, ez lehet a Balaton, a Velencei-tó vagy valamelyik nagyobb folyónk, Duna vagy Tisza is. Csupán elmosódva derengenek a látóhatáron a hegyek, mindent egybemos a sok vízpára, ami leginkább hideg reggelek ködös, sűrű levegőjére emlékeztet. A stég mellett több csónak kikötve, mindegyik üresen (még vagy már), csak egyikükben ül egy halász, a többiek pedig a stégen állnak, illetve guggolnak, és egy kosárban levő portékáról tárgyalnak vagy egyezkednek. A bárka, ami éppen kiköt, zárt térrel is rendelkezik, jóval nagyobbnek tűnik ez, mint amiket korábban már láttam Rudi képein (Öreg halász, Bárkák).

A fény, ami feldereng a víz fölött, inkább ezüstös-szürkés, mint aranyos színű, ahogy naplementekor szokott. A felhők éppen feloszlanak, azok közül tűnik elő a nap fénye, bágyadtan, ahogy télen vagy késő ősszel jellemző. Megint ez a belső fény, ami a Diósgyőr c. képen is látható, bár itt ez anakronisztikusan hangzik, mivel nem zárt térben érvényesül ez a „belső fény”, ahogyan a víz fölött felragyog, hanem teljesen nyitott kültérben, hatalmas víztömeg fölött. Ám a víz mégse erősíti fel annyira a rá eső fényt, mint kellene, hanem a sűrű, ködszerű vízpára elnyomja, s annak belsejéből igyekszik kitörni. Tükrözve Rudi jellegzetes elvágódását és kitörési igyekezetét, amellyel hosszú ideig küzdött idehaza, és amit egyetlen mozdulattal lerázott magáról, amikor megérkezett Itáliába. Ezt a felszabadult érzést tükrözi az Itáliában készített Rimbaud képe is, amely egy diadalmas, győztes művészt ábrázol. Ez egyúttal egy olyan tévhit, amit az elvtársak oktrojáltak ránk annak idején, hiszen Rimbaud nem volt annyira sikeres a maga korában, homoszexualitásaért elvetették, majd el is tűnt szem elől valamelyik hajón, ahogy tanultuk. Tehát Rimbaud nem aratott akkora sikereket, mint Rudi Itáliában. A kommunisták, annak ellenére, hogy Rimbaudnak semmi köze nem volt az elvtársi mozgalomhoz, besorolták a saját oldalukra. Mint ahogy mindent, ami francia. A háború után a franciák a sztároltak közé tartoztak, mivel antifasiszták voltak, a francia értelmiségiek gyakran kaptak meghívásokat a szovjetek által uralt országokba. En bloc tekintették őket jóbarátnak, tekintet nélkül

azok eszmeiségére vagy hitvallására, holott köztük is voltak háborús kollaboránsok. A világ két részre oszlott számukra: elfogadottakra és elutasítottakra. Mindez a saját ideológiájukat tükrözte, és ugyanúgy folyt tovább a 60-as években is, annak ellenére, hogy a francia értelmiség egy része látványosan kihátrált ebből 1956-ot követően. A franciák mégis megkapták a „modern” és „haladó” címkéket. Azt nem hiszem, hogy komoly viszonzásra talált volna az az érzelm a franciák részéről, de a kapcsolati lehetőségeket kihasználták. A magyar film profitált ebből, és a képzőművészek egy része, akiknek sikerült kijutniuk Párizsba.

Nos, a fény, melyet mesterien ábrázol Rudi. A legtöbben beleesnének abba a hibába, ami a giccs felé visz el, a vörös árnyalatok eltúlzásába. Rudinál ez csak valami átderengés, inkább az emberekre és a stégre esik rá fentről, s ez egyúttal jelképezi Rudi ellenérzését a vörös színnel kapcsolatban, amit nem nagyon kell magyarázni, kinek a jelképszíne. S hogy mindez felülről esik rá az emberekre, akik megpróbálják élni a maguk életét az egyébként lehangolóan barna környezetükben, barna stégen és csónakokon, megint önmagáért beszél szimbolikusan. A kis kép mégis nagyon értékesnek tűnik a szememben. Miniatur életkép, amit természetesen nagyobb keretbe helyezve még inkább hangsúlyozni lehet. Nem véletlenül hajrázott érte egy másik lícitáló is, aki feltehetőleg ért hozzá, azért próbált meg legyőzni ebben a versenyben. A Teliholdért kellett még annyit versengennem, és annak az árát jobban fel is nyomták emiatt.

Időközben tavasz lett, gyönyörűek a fények, csak ez a snassz lakótelep ne volna itt körülöttünk! Vagyis hogy ami eddig szépséges természeti környezet volt, az immáron lehangoló kilátássá változott. Jelképesen is, mert ha még be is akarnák fásítani, miután befejezték itt az építkezést, a fák felnövekedését én már nem fogom megérni. Elpusztítani akár öt perc alatt is lehet egy százéves fát is, de felnevelni, ahhoz legalább húsz év kell. S addig szívjuk a tömény kipufogógázt, amit két oldalról kapunk. Félretéve mindezt, nem akarom lerontani a Rudi képének dicséretét, hiszen nagyon meg vagyok elégedve vele. Egy apróság a fizikai küllemét illetően. Ilyet eddig még nem tapasztaltam. Nem volt üveg a képkeretben, hanem a hátoldalán egy falusi lány (50-es, 60-as évekbeli) fotója található. Nem tudni, hogy a Rudi képét el akarták rejteni emögé a fénykép mögé, mert értesültek róla, hogy meg kell semmisíteni Rudi rézkarait, vagy csupán értéktelennek találta, mert nem értett hozzá, aki csinálta, és a fotóhoz háttérként használta a kép fehér túoldalát. Talán Péter majd megoldja a kérdést, a képek fizikai elhelyezésének ő a mestere. A rézkarc mindenesetre most a keret első része felé van fordítva, mintha eredetileg is úgy lett volna. Az nem logikus, hogy a fotóra bármi szükség is lett volna, csupán az sejtethető, hogy a két kép nem választható el egymástól, vagy nem könnyen, és nem akarták megsérteni egyik kép állagát sem. A régi ragasztók pláne durvák voltak, azzal csak szakértő kéz birkózhat meg, hogy különválassa a kettőt. Kuriózum a maga nemében. Olyan volt már, hogy egy festmény mögött vagy alatt egy másikat fedeztek fel, de hogy ez a naiv régi felvétel avatkozson bele egy műalkotás életébe, arra valószínűleg nem. Groteszk, mint az ötvenes évek világa is volt, amikor ez a kép keletkezhetett. Kicsiny mérete azoknak az éveknek is az első felére utal, amikor Rudinak még nem volt saját rézkarcnyomógépe, másokén nyomtatott, és azokból is kicsinyeket. A nagy képek már a hatvanas évekből származnak, s hogy mennyire kellett volna a részletek, azt a *Homo faber*, a *Távoli kikötő*, *A szerelem városa*, *Anonymus* és egyéb képei elemzésekor hiányoltam. Pedig minden részlet fontos. Talán majd megoldja a digitalizálásuk egyszer. A Halászok viszont így remek, ahogy van. Érdekessége még, hogy a fény és az apró rovátkák sora milyen ellentétben vannak egymással. A fény a megfoghatatlan, szépséges és szubtilis, míg a föld, a földiség a sok redő, hányódások és súrlódások nyomait jelzik. Ott maradnak még a fényben is, ahogy Rudi keze nyomát viselik magukon. Ezúttal gondosan tanulmányoztam a szignót és a kép címét a vásárlás előtt, nehogy úgy járjak, mint a Konecsni-képpel, és minden stimmelt.

2019. március 22.

A kis képet azóta is csodálom, a nappaliban az ülökén tartom, hogy mindig rálássak, amikor ott üldögélek. Hétvégén viszem Péterhez, de most egy másik, Ruditól megint idegen festményt kell elvinnem ezzel együtt. Pár napja olyan heves szél tombolt, hogy levert egy Leszek Vyczółkowski virágcsendéletet a könyvespolcra, ami az íróasztalom mellett van. A kis kép kerete megsérült, Péterre kell bíznom. Annál is inkább, mert annak idején a Péter nagypapája keretezte be. Ezt még haza tudtam hozni Kanadából, egy másik Vyczółkowski-festményt már nem, azt ott kellett hagynom. Mérete miatt nem fért volna bele a bőröndömbe, feltekerceselni nem akartam, nehogy megtörjön, de azóta is sajnálom. Nászajándékba kaptuk, egy Varsó melletti téli tájat ábrázolt, remek színekkel. Nos, Péter rá fog csodálkozni a nagypapája munkájára, aminek a hátoldalán az aláírása is megtalálható. Felhasadt rajta a papír, így nagyon szedettvedetten néz ki. Keresek majd neki jobb helyet, ha „meggyógyult” mostani sérüléseiből. Olyan hirtelen légörvény tört be a szobámba, hogy nem lehetett kivédeni. Egy kisebb szentképet is összetört, amit egy néhai költő kollégától kaptam. Annak a szilánkjai beterítették a szőnyeget nálam, gyorsan fel kellett takarítani a baleset után.

Most a könyvheti könyveim anyagával kell foglalkoznom. Az első korrektúráját már visszaküldtem, nincsen sok javítanivaló rajta, utána jöhet a drámakötet. Azzal nekem több a dolgom, mármint a szöveggondozással, bár nem szoktam nagyon hibás anyagot kiadni a kezemből.

Estéknként most is keresgélek Rudi képei után, de egyelőre nem találtam újabb „jelentkezőt”. Csak a régiek között válogathatok, amikből többet is kiszemeltem, de azok magasabb árfekvésűek, és egyelőre nem jutok hozzájuk. Kellő időben majd rendeződik ez is, gondolom. Mint ahogy a *Halászok* is hirtelen bukkant fel a semmiből, és viszonylag gyorsan meg tudtam venni. És ahogyan nagyobb munkákhoz jutottam, amik bevételeiből rendezni tudtam a beszerzéseket és a felújításokat.

A kezdeményezett kiállítás-javaslatok közül egyik se jött be. A Terror Háza se válaszolt március eleji beadványomra, ahová a Homo fabert ajánlottam fel kiállításra. Vagy csak túlságosan elfoglaltak. Azért lehangoló ez a magyar valóság. Konceptiójuk, gondolom, az, hogy az élőkkel akarnak foglalkozni elsősorban, s nem értik, miért akarok én promotálni egy halott embert, akit ők nem is ismernek. Persze, Aczél elvtárs tett róla, hogy elfeledjék! Egyre élénkülő művészeti életünk palettájáról viszont hiányoznak azok a művészek, akiket nem engedtek érvényesülni. Egyébként, ha olyan kisstílusú, kicsiny jelentőségű művész lett volna Rudi, akkor nem támadott volna rá akkor hévvel és agresszióval az akkori kultúrpolitika egyeduralkodója. Pont azért akarta letaglózni, mert nem áldozta be a tehetségét a sok egyen-seggfej javára, hogy azok jobban érvényesüljenek, vagy hogy kizárólag ők haladhassanak.

Marcell se reagált a levelemre, amiben arra kértem, hogy mutassa meg Jarrownak Rudi nagy szocreál képeit, amiket ő, mármint Marcell azért is becsül, mert nem sematikusak, és az általa ábrázolt munkásosztály nem hurrá-optimizmussal viszonyul a munkájához, hanem mozgásával, testtartásával, arckifejezésével elmond valamit arról a korszakról, ami teljességgel más, mint a pártbrosúrák által reklámozott blablák. Nagyon szeretném tudni, hogy Marcell azonos-e a fiatal és nagyon tehetséges szobrászművésszel. Talán akkor Jarrow ügye is kimozdulhatna a mostani holtponton. Úgy tűnik, ennek se most van itt az ideje. Már nem emlékeztem, honnan ismertem meg Marcellt. Előszedtem a Rudi noteszét, de abban nem szerepel, csak egy régi jegyzetfüzetemben találtam meg, de csak az e-mail címét, szóval most legfeljebb újabb levelet írhatok neki, amiben tovább noszogatom az újbóli kapcsolatfelvételre. Legalább Rudi barátai és szimpatizánsai tartsanak össze, ne ez az országos, sőt lassan világméretű elidegenedés legyen az úr az életben!

A Képzőművészeti Egyetem se óhajt tudni Rudiról. Oda már jóval korábban írtam, ráadásul nyomtatott levélben, a 30 napos válaszadási határidő rég lejárt. Lehet, hogy nem jó helyen kopogtattam, és a rektor asszony ellentétes politikai nézeteket vall mint Rudi annak idején. Vagy csak

Ő se akar foglalkozni egy halott, ráadásul idejekorán elfeledett művésszel. Alma mater helyett alma mutter...?

2019. március 27.

Egy újabb kontrasztot ismertem fel ma, amikor átadtam Rudi egyik képét a képkeretező fiúnak. Péter nem volt ott, hanem az üzlettársának adtam. Amikor megmutattam, mire és hogyan használták fel a rézkarcot, magam is megdöbbsentem, hogyan ütközött meg a kétféle ízlésvilág egymással, amikor ráragasztották a Halászkok hátuljára egy olyan falusi nő fényképét, aki ma már semmiképpen nem felelne meg a mostani szépségideálnak. Akkor, ott, az adott helyen viszont igen. Szóval az, aki Rudi rézkarcát fényképháttérnek használta, az talán semmit nem látott a műalkotás szépségéből. Neki az volt a csúf és elvetendő, hátrafordítandó (mintegy hátrakötötte a sarkát), míg a széles fejű-arcú falusi lány neki szép volt, jobban mondva az egyébként jól fotografált képet részesítette előnyben esztétikai szempontból. Amiről a fentiekben írtam, és ez a jegyzet is, azt a témát járják körül, hogy nagyok a kontrasztok, sőt időnként óriásiak az emberek szemléletében. És most nem ítélni akarok, csupán szembesíteni. Lássuk meg, és igyekezzünk megérteni, miért, hogyan és miben különbözünk annyira egymástól, hogy ebből ellentétek születnek, majd konfliktussá dagadnak, s végül talán nagy összecsapás lesz belőlük. Még csak hibáztatni se akarok senkit, de ez a felismerés olyan volt, mint amit Bartók és Kodály érezhettek, amikor népdalkutató útjaik során népdalok helyett divatos nótákat adtak nekik elő. Egyszóval a falusi, egyszerű emberek ízlését erősen lerontották az ún. pótlékokkal, a népies műdalokkal, a sokféle giccsel (ahogyan manapság a buta beszélgető műsorokkal, gagyi sorozatokkal), ami rontotta az esztétikai ízlésüket, végül már nem tudtak különbséget tenni a jó és a rossz, az ízléses és az ízléstelen között. Énekekben és táncban gyakran nem a nagy produkció a lényeg, hanem a közös muzsikálás és a tánc, ami közösséggé erősíti az emberi masszát. Az én felismerésem csak annyiból állt, hogy ezúttal nem a zenei ízlés devalvációjával találkoztam, hanem a képzőművészeti, vagy csak egyszerűen képi ízlésvilágban való eltévelyedéssel. Kellott lenni valakinek, aki meghatározó személyiség volt, ám hajlott a hígabb világ, a művészetutáztatok felé. Ezt továbbadta a környezetében, és azok, akik felnéztek rá, utánozni kezdték, majd teljesen át is vették tőle, nem bírálták, hanem azonosultak vele. Csak azt nem értem, hogy akinek eredetileg ép volt a szépérzéke, az hogyan tudta elveszíteni utóbb.

2019. március 29.

A mappa és a keretek

A *Halászkok* felújítása is készen van. Az egykori fényképész, vagy ki, most visszakarta a kölcsönt. Mivel a régi, nagyon masszív ragasztóval nem lehetett kísérletezni, szilárdan tartotta a pozícióját, azaz nem engedte el Rudi rézkarcát, bele kellett építeni a képbe, de ezúttal fordítva. Most a régi fénykép van a háttérben arccal lefelé fordítva, Rudi képe viszont visszanyerte eredeti rangját és pozícióját. Egyidejűleg bíztam Péterre egy Leszek Wyczółkowski-képet, amit még Bécsben kaptam ajándékba az akkor hozzánk hasonlóan fiatal festő barátunktól, amikor megengedtem neki, hogy az albérletünkben fessen meg egy cégtáblát. A kis margarétás csendélet szerény produkció, különösen így, Rudi képei mellé állítva. Leszek (ejtsd: Lesek) akkoriban csendéleteket festett, hogy némi keresetre tegyen szert. Ő maga se tartotta túl sokra, nem is szignálta rendesen, csak rövidített szignója van a kép jobb alsó sarkában: „Wycz.” Leszek főleg tájképeket festett, és ragyogó pasztellképeket készített egy olaszországi útja során. Azokat viszont nem adta el, hiába kértem. A festményekkel ellentétben azok

elfértek egy bőrröndben is, míg az olajképeket, méretük miatt, nemigen tudta volna átvinni Amerikába. Ő, és menyasszonya, Ywona Nowicka is Kanadába vándoroltak ki, Torontóba készültek ugyanabban az időben, amikor én és a férjem. Nos, ez a kis margarétás kép megsérült nemrégiben, amikor erős szél fújt és heves turbulenciák keletkeztek idebent a lakásban is, a kép pedig rázuhant a laptopomra. Szerencsére csak a kerete vált szilánkossá egy helyen és a hátulját borító papír hasadt fel (meg a laptop teteje horpadt be). Péter nagyapja keretezte a 80-as években, s most új keretet és új hátsó papírvédelmet kapott. Még szoknom kell, mert a régi keret sötétebb színű volt, és a szem sokáig megőrzi ezeket a vizuális emlékeket. A Halászkok viszont szépen sikerült. Nemcsak az ódon fotó kiiktatása miatt, hanem teljességében☺))

Az ugyanakkor lezuhant szentképnek is találtam új keretet, még jobban is néz ki, mint a hideg fényű üveggeretben. Ez csak egy egyszerű natúr fakeret, nagyon vékony. Ebben a hónapban Rudi névnapja és születésnapja, már közeledik is. Nem tudom, mivel lepjük meg egymást, csak sejtem, hogy nem nyughat odaát. Annyi bizonyos, hogy figyelemmel kíséri művei sorsának alakulását, s hogy megbízik az ízlésében, ahogy régen is, mindig. Ma nézegettem az egyik mappáját, ami Jarrow jóvoltából került hozzám. Több vázlatot is készített a Szent Johanna kivégzése c. képéhez. Ezek tusrajzok, egy-két fénymásolat kivételével mind eredetiek. A tus átüt a vékony papír hátulján. Többféle variációt készített. Amit kiállítottunk, az álló kép, de ezek között van olyan fekvő kép is, amelyik egészen széles horizontot fog be. Az egyik jobb alsó sarkját olyan üresen hagyja, mintha valami rónaság lenne. Másik variánsán ezeket alakokkal tölti ki. Érdekes volt újból átnézni és figyelni a rajztechnikáját. Lajosnak lenne ez érdekes szakmailag. A képeken hol világosabb van, hol még hajnali sötétség. Mint tudjuk, a boszorkányégetéseket, kivégzéseket előszeretettel tartották kora hajnali órákban. Ezeket a vázlatokon, többön is, mintha megnyílna az ég, és egy széles fénypáncsma ereszkedik le Jeanne d'Arcra. Ettől ragyog a kép. Máshol viszont ugyanez a fény csupán átdereng a homályos égen, melyről nem tudni, hogy párából vagy a felszálló füstből olyan.

Nézegettem a Rita-képeket is, és eszembe jutott, hogy Rudi többször felhívott és órákig beszélgetett velem, miközben mesélt egy erdélyinek mondott nőismerőséről is, akit nagyon primitívnek tartott. Az agyára ment, hogy folyton hazudott neki és olyasmiket állított, amiket Rudi teljes képtelenségnek tartott. Meghallgattam, de nem tudtam hozzászólni a témához, mivel nem ismertem a hölgyet. Most, hogy ezeket a képeket nézegetem, arra gondolok, lehettek egyéb hódításai is Rudinak akkor, és azután is. A fotók alapján viszont az akvarelleken látható lány azonosnak tűnik Ritával, valamint az *Il verdetto* c. rézkarc egyik szereplőjével is, de erről már írtam.

A mappában van még három variánsa a Garibaldi-sorozatnak. Ezeket mind hátul szignálta, a kései éveiben használt Rudy Gorog változattal. Nyilván nem gondolt rá, hogy ezeket bekereteztesse, vagy hogy eladja. Rudi gyakran semmisítette meg azokat a rajzokat, vázlatokat, tanulmányokat, amiket egy-egy művéhez készített. Ami nem tetszett neki, azt eldobta, elvetette, holott ez nemcsak a kívülállóknak, hanem a szakma vájtfulúinak is igazi csemege. Bepillantást ad az alkotó műhelyébe. A történelmi festészet ugyan az édesanyjának a specialitása volt (a titkosszolgálati jelentések szerint), de Rudi is gondolkodhatott ilyen képekben, esetleg meg is valósította őket olaj változatban. Ha végiggondolom Rudi élettörténetét, hozzá mégis inkább a nyomok eltüntetése illik. Ő nem akarta, hogy figyelemmel kísérjék az alkotói folyamatot. Számára **A MŰ** volt a lényeg, mint ahogy a közönségnek is. Egyetértek vele. A közönség nem törődik azzal, hogy a művész szenvedett munka közben vagy élvezte a teremtés élményét, neki a késztermék számít. Ha az jó, kit érdekelnek a részletek?! Én, hasonlóképpen Rudinhoz, nem szeretném megosztani ezt az élményt senkivel, mert a privát szférához tartozó valaminek tartom. Nincsenek exhibicionista hajlamaim, én se kívánom közzétenni, csak a munka eredményét. Igaz, mindez nálam kevésbé is volna követhető, mert először fejben gondolom ki a műveimet, utána már szinte automatikusan jegyzem le. Kevés javítással,

vacakolással. Egyébként nem is hiszem, hogy a nagyközönséget ez érdekelné, hiszen egymásra se figyelnek az emberek, lényeges dolgokat se jegyeznek meg, nemhogy a számukra közömböset. Az elemzés szemlélődő embert, szintetizáló elmét feltételez. Gyakran hallanai manapság, hogy nem szabad vagy nem illik idegen szavakat használni. Szerintem ez már csak azért se helytálló, mert vannak szövegek, pl. a tudományosak vagy a kutatási dokumentumok, amik megkívánják a művelt beszédet, s nem is kell mindenkivel megosztani. Nem önzésből, hanem hogy a tudatlan, tanulatlan ember ne tudjon visszaélni a kezébe adott hatalommal (A tudás = hatalom). Mi így tanultuk egykor. Egyetlen példa szemlélteti, miről van szó. Az atombombát se adjuk olyanok kezébe, akik visszaélnének, nem pedig helyesen élnének vele. Minden tudásszinthez fejlődni kell. Aki erre lusta, az ne akarja beleártani magát a tudósok világába.

Egyik közeli tervem, hogy a *Favágók* c. képét is rendbe hozatom. Rég terveztem a *Kikötő* átkereteztetését is, habár ezt már megcsináltatta valaki, csak nem szépen, mielőtt eladta volna nekem. Előbb azonban gyakorlatiasabb dolgaim vannak (fogászat, könyvheti készülődés, stb.), és rajta tartom a szememet egy másik képén, a *Duna* címűn, amit régóta szeretnék már megvenni. Annak a hirdetése ebben a hónapban jár le, de nagyon drágán árulják, az illető nem akar engedni az árából. A Duna fotója is meglepetést okoz, mert különleges zöld árnyalatot mutat, pedig csak a környezetből kaphatott olyan megvilágítást. Egyeztettem az OSZK képtárában megtalálható Görögképek jegyzékével, és aszerint fekete-fehér az eredeti rézkarc, aminek köteles példányát nekik leadta Rudi. A zöld alga színű változat szép lenne, de hát nem az az igazi, csupán érdekes reflexió. A műalkotás viszont remek, ezt még szívesen beszerezném a kollekciónak. Csak azok a piszok anyagiak... Jó lenne, ha tudnék rá külön keresni! A hirdetés egyébként 10 nap múlva lejár, döntenem kell. A zöldes árnyalatot, amit ezzel a képpel kapcsolatosan már megszokott a szemem, érdekes kísérletként meg lehetne oldani kiállításon egy zöld fényvel való megvilágítással. Hasonlóképpen, más egyéb „színtelen” vagy már színét veszített képeit meg más színű fényvel világítanám meg kísérleti jelleggel.

Ilyen színcsalódás volt az *Ártér* megérkezése, amiről mobilos felvételt tett közzé az eladója. Szép lett volna a sejtelmes „túlvilági kék” fényben ábrázolt táj, de fekete-fehér képet kaptam. Annak a képnek mindenképpen ezt a kék megvilágítást adnám. Nem hiszem, hogy Rudit ez zavarná. Ő is szeretett kísérletezni anyaggal, formával és színekkel, árnyakkal egyaránt. A fekete-fehér ábrázolás egyébként erősségének mondható. A leegyszerűsített vonalak, nemesen egyszerű színek nagyon kifejezőek, sokat kell tudni hozzá, hogy helyesen tudjon élni vele a művész. Mármint hogy ne irkafirkának tűnjön a kép, hanem remekműnek. **A fekete-fehér grafikák: erő- és tudáskoncentráció. A németalföldi művészet és művészek világát idézik.** Egy kiállításon azt is el tudnám képzelni, hogy a vizes képek kiegészítéseként vízcsobogást is hagynék hatni a héttérből, vagy a fentihez a Duna hömpölygésének hangját. Az örökké nyüzsgő, rohangáló emberekre nyugtatóan hatna. Jobban tudnának a művekre koncentrálni, mint szokásos tempójukban átfutni mindenben, aztán rohanni tovább, ki tudja, milyen célok felé...

Amióta felújították a *Velencei halászhajók* c. képet, folyamatosan nézni tudom, és nagyon elégedett vagyok vele. Ugyanúgy a *Nyár* c. képet, aminek szimbolizmusa kapott meg, a tájba csempészve. Mindkettő barnás árnyalatú, talán mert már akkor is festékhiány volt, ami a 60-as éveket jellemzi. A mai ember már szinte elképzelni se tudja, hogyan lehetett együttélni ezzel a lehetetlen életformával. Pedig egyszerű. Nem volt más választás, tehát kellett.

2019. április 13-17.

Ma Rudi névnapja. Nem tudom, mivel kellene meglepnem odaát, ha ugyan tud ránk figyelni mostanában, s nemcsak pihentetik a dolgozós élete után. Úgy vagyok most vele, mint Kleopátra Julius Caesarral: „Mit tudsz te nekem adni, ami Egyiptomban nincs?” Állítólag így hangzott a királynői válasz Caesar kérdésére. És most én kaphatom meg ezt a királyi fölényt: ugyan mit adhatok én neki, aki már a Tökéletesség Birodalmában él?! A földi sikert, ami figyelmetlen embertársaimon múlik? De hiszen az élők se figyelnek, hogy jutna akkor idő és figyelem a holtakra? Nem az én felfogásomra értem, hanem embertársaink közönyére. Idővel ez is kiderül. Amikor nincs alkotó ötlet, akkor töltekezni kell. Pótolni elmaradt olvasmányokat, művészi élményeket, majd újból rátalálni a helyes (alkotói) útra.

2019. április 17.

A Morzsakönyv hatása

Már Szent György napja van, ez a hónap is hamarosan eltelik. Ma értesítést kapok, hogy a nevem és a Morzsakönyv szerepel referenciaanyagként egy grafikai tanulmányban. Rudi nevét is többször említi Révész Emese művészettörténész, aki az 1945-1961 közötti magyar grafikáról és grafikusokról írt egy kimerítő tanulmányt. Rudi szocreál korszaka maradt meg a jelek szerint valahol, de fennmaradt az én definícióm is Rudi mágikus realista képeiről. Már ez a tanulmány is így említi őket. *Szigorúan ellenőrzött nyomatok* a tanulmány címe. Közben az is kiderül, hogy nincsen nyoma a levelemnek, amit a Képzőművészeti Egyetem rektor asszonyának írtam. Nem iktatták, és választ se kaptam rá, pedig megérkezett pár nappal a feladás után. Ugyan miért nem? Mint ahogy a Terror Háza Múzeumtól, meg tavaly a Tornyai János Múzeumtól sem jött válasz. Az idő megint hirtelen változik, és megvisel. Öregszem, érzékenyebbé váltam.

2019. április 24.

Ma felhívtam Koncz Gábort és gratuláltam a nagy kitüntetéséhez, mellyel életművét ismerték el. Rudi barátai közül vele még lehet tartani a kapcsolatot. Neki más sors jutott, megérdemli, hogy értékeljék. Utána konzultálok Mimivel, hogy állok a második kötet írásával és egyéb irodalmi tevékenységgel. Már készülni kell a következő kettős könyvbemutatóra, nagyjából öt hét van addig. Megkér, hogy rendeljem meg neki az *Esztergom* c. óriásképet, Rudi remekeinek egyikét. Utánanézek, mert egyszer már visszavonták a hirdetését, nem fogadták el az ajánlatomat. Fáj a szívem a Dunáért, aminek holnap jár le a hirdetése, de annyit most nem tudok adni érte. A tulajdonos tudja az értékét, ezért nem enged semmit az árból már évek óta. Megértem, és egyúttal sajnálom is, most nem engedhetem meg magamnak egyéb prózai kiadásaim miatt. Egyelőre nem tudok lépni, mert valami hálózati probléma van. Remélem, mielőbb rendbehozzák. Ha már megígértem, teljesíteni kell.

A *Duna* hirdetése végül lejárt, és egyelőre nem újították meg. Az *Esztergom* meg nem érhető el, azt korábban levették a hirdetések közül. Valami miatt akadoznak az ügyintézéseim, feltehetőleg nem jó irányba igyekszem. Ilyenkor meg kell állni kicsit, szemlélődni, majd megválasztani az újabb irányt. Külső impulzust nem kapok hozzá. Mimivel is közölnöm kell, hogy fölöslegesen élte bele magát az óriás rézkarc megszerzésébe. Talán majd később ismét felbukkan, volt már ilyen.

2019. április 27-28.

A *Halászek* beszerzése és felújítása óta nem volt sikerem egyetlen Görög-képhez sem. Közben viszont beteg voltam, és mire nagyjából felépültem, már készülni kell a következő könyvbemutatókra. Nagyjából egy hét van addig, s közben volt egy osztálytalálkozó, az ötvenedik érettségi évforduló. Most valóban a bemutató a fontos, aztán lehet minden mást csinálni: kontrollra menni, újabb irodalmi és képzőművészeti tervekkel foglalkozni. Ezzel a könyvvel se állok rosszul, folyamatosan gyűjtöttem hozzá az anyagot, most tartunk a 156. oldalnál. Különmunkáim most nincsenek, hogy tervezhetnék újabb képbeszerzésekre. A mostani fejezet lezárásával bizonyára lesz újabb ötletem, s ha mégse hirtelenjében, hát engedélyezek magamnak egy kis időt a regenerálódásra, feltöltődésre. Mindent a maga idejében.

2019. május 28.

Nyár

Már a nyár első hónapja eltelt, és én kissé tanácstalan vagyok, honnan is folytassam az írást. A könyvbemutatón rég túl vagyunk de kontrollra még nem mentem vissza, tünetmentes vagyok, és a nagy hőségben kerülöm a nagyobb kimoszulásokat. A két véglet között mozog az időjárás: egyszer rekkenő hőség van, máskor meg betör egy hideg front, viharok tombolnak, és egy darabig elviselhető a levegő, kicsit felfrissülünk.

Rudi csak egy álom formájában jelentkezett be. Elvitt egy tengeri kirándulásra, ami ezúttal számomra nem volt élvezetes. Társasággal érkeztem, már nem emlékszem, kikkel, talán reptérre, ahonnan Rudi vitt bennünket autóval. Már túlmentünk azon a részen, ahonnan a szálloda felé kellett volna elkanyarodni, de ő egyre gyorsabban száguldott, az út rögös volt és lepusztult, mintha nem is mostani időben jártunk volna. Ő egyre lelkesebben kiáltozott: „A tenger! Itt van a tenger!” Nekem a tempó nem volt éppen élvezetes, az út rázós, egyre gyorsabban száguldottunk lefelé a tenger vonalát követő, gondozatlan, korlát nélküli úton, majd mindenféle átmenet nélkül egy vízi járműben találtuk magunkat. Ez leginkább egy nagy fekete autógumihoz hasonlított, de motoros jármű volt, és Rudi most azzal száguldott a vízen. Én oda se akartam menni, mert a tenger haragos volt. Különböző helyeken kidudorodások álltak ki a vízből, mint rücskös szikladarabok vagy arra emlékeztető tajtékok, de ami a legfélelmetesebb volt, az egy jókora fekete folt kissé távolabb a tengeren, és feketelyukra emlékeztetett. Ezekből több is volt, egymáshoz közel, és ő pont arra felé irányította az ufóra is emlékeztető, kerek járművet. Kértem Rudit, hogy arra felé ne menjen, s hogy inkább menjünk is ki a tengerből, de ügyet se vetett rám, annyira odavolt a visszatérés élményétől. Utólag persze értem, talán első ízben szabadult ki eltávozása óta erre a közös kiruccanásra, s talán remélte, hogy ugyanúgy osztom az érzéseit, mint fiatalságom idején. Engem viszont sokkolt az élmény, és mikor kérleltem, hogy kerülje ki azt a félelmetes kinézetű fekete foltot, végül megtette, elkanyarodott a túlsó part felé (egy tengeröbölben száguldott a fura csónakkal). Ott visszafelé vette az irányt, és a parton, ami mentén elhaladtunk, hatalmas állatmancs éktelenkedett, mint valami őskövület, de nem lehetett tudni, él-e az állat. Azon a helyen a part is kissé erodálódott volt, a fák gyökerei kilátszottak belőle, a mancs pedig közöttük rejtőzködött. Talán a testének többi része is megvolt, aombok eltakarhatták, de nem volt sok idő nézelődni, már száguldottunk is tovább, és akkor az álom hirtelen véget ért. Ezzel a kellemetlen benyomással, hogy találkoztunk ugyan, de diszharmonikus körülmények között.

Néhány napja álmodtam ezt, és ma is borzongva gondolok vissza arra a furcsa tengerre, a szürke ég alatt, a rücskös habokkal és a fekete, örvénylő foltokkal a vízfelszínen. A túlsó part inkább folyópartra emlékeztető képekkel: a visszatérés a valóságba. Az előbbi kép: egy lehetőség felmutatása. Végül is én vágyom rá, hogy többé ne kelljen visszatérnem az emberi világba, ahol a természet valami csodás

szépségekkel gazdag, de az emberiség, ami szintén „bele van teremtve”, igen sok kívánnivalót hagy maga után. Ha valóban végleges a visszatérés, akkor a megszűnés egyfajta feketelyukban való eltűnés lehet, ami arrafelé tartva nemigen vonzó látvány, sem élmény. Nem is akarok gondolni rá. Egyelőre visszatértem, dolgom van, most is épp azt teszem. Nyomokat hagyok magam után, s talán később valaki majd észreveszi. Okulhat is belőle, az már nem az én dolgom lesz.

Rudi képeire kerestem rá tegnap, de újabbakat nem találtam. Csak az én szobámban található Balaton egy újabb kópiáját árulják, azt már nem akarom beszerezni. Nyár van, uborkaszezon, a galériások is be szoktak zárni ilyenkor. Nem valószínű, hogy épp most tenne fel valaki újabb képet, de azért jólesik nézegetnem azokat, amiket még nem szereztem be. Még pihent se vagyok, hogy újabb ötletek jutnának az eszembe. Újabb két könyvet adtam ki júniusban, és most dolgozom a következő kettőn. Talán őszre el is készülhetnek. Újabb távokat futok, és persze versenyt az idővel. A bemutató után munkám is akadt, tegnap adtam túl rajta. Lesz mire költeni a fizetséget: kezdi megadni magát a mélyhűtőnk. Murphy törvénye szerint természetesen a legnagyobb kánikulában. Hamarosan le fogjuk cserélni. Szóval vannak prózai feladatok ismét, de a művészetet se váratom túl sokáig. Rudi meg majd sug békésebb dolgokat is. Mikor először végiggondoltam a fenti álmat, ezt üzentem Rudinak odaát: én nem vagyok Rita, akit az *Il verdetto* c. képén egy elsüllyesztett hajó mellett a tengerfenéken ábrázolt. Ő láthatóan élvezte a közös hajózást Rudival, talán a száguldozást is, amit az egyik rám maradt fotó is igazol. Aztán meg úgy végezte, ahogyan Rudi lerajzolta (karcolta). Talán. Mindez csak találgatás, itáliai emlékei mintha a tengerbe vesztek volna. Otthagyta őket maga után, mert haza akart térni, és az ott elkezdett vagy félbehagyott dolgokat már nem akarta folytatni. Pontot tett valaminek a végére, s nekünk ezt tiszteletben kell tartanunk.

A napokban ezen is gondolkodtam, keresni kellene a kapcsolatot ottani utolsó lakhelyével, vagy valamelyik Olaszországban élő barátot megkérni, kérdezzen rá, maradtak-e utána nyomok, műalkotások, bármi, ami kiegészíthetné ezt a csonka életrajzot. Végül is Itáliából is nagyjából negyven év elteltével lépett tovább, ahogyan itthonról is negyvenévesen távozott. Volt ebben valami uránuszi, és a két négyes együttesen meg Szaturnusz számát adja. Ezt már Ildikó dolga lenne megfejteni, később talán rá is kérdezek. Nekem annyi jön be most, hogy a dupla Uránusz a merészen újító, különc ember lényét tükrözi, a Szaturnusz meg a töredelmes, de tanulságos életet, amit önként vállalt. Nekem viszont még mindig nem jött be semmi olyan gondolat, amivel méltóképpen folytathatnám a megkezdett könyvet. Feladatomat azzal tudnám összefoglalni, hogy a két csonka történetet valahogyan kerek egészé kellene tenni, hiszen mindkettő fontos és lényeges volt Rudi élettörténetében. Itthoni évei a tanulóévek, melyek során önmagára talált (ne higgye senki, hogy ez olyan egyszerű! Vannak, akik egy életen át se képesek ráébredni életfeladatukra), ideálkeresések, és ezt nem a három feleségre értem, bár nekik is volt fontos szerepük ebben, megfelelő sorrendben és minőségben. Mikor már kibontakozott művészileg, fél lábbal még itthon volt, a másikkal kint. Tervezte a távozást, amivel pályáján felfelé avanszálhat. Megérdemelte az olaszországi sikert, amivel valósággal berobbant a művészeti köztudatba és stílust teremtett. A törést talán az okozhatta, hogy alkalmazkodni akart és próbált az ottani trendekhez. Egy művész életében ez egy kész önkéntes halálos ítélet. Soha nem szabad feladni a belső hang követését. Csak az vezet helyesen a folyamatos fejlődés útján. A kritikusok bizonyára a nagy szürrealista képeit értékelték a legtöbbször, de ismét azzal a problémával szembesült, hogy a nagyrabecsült műveket nehéz eladni. Jobban mondván azokat nem lehet tömegesen gyártani és eladni, mert a rá fordított időt, energiát és költséget senki nem tudja megfizetni. Csak később az utókor, de az érte kapott jövedelem már másé lesz, talán valami nyereszkeszerű. A mindennapi kenyérre valót a polgári nappalikkba való tájképek jelentették. Ezeket festette nagyobb mennyiségben. Idehaza ugyanennek megfelelője volt a sokszorosítható rézkarc. Ezzel is akart és tudott is keresni, amíg Aczél elvtárs bele nem rondított a történetbe.

Nekem nem olyan misztikus ez az ellentmondásnak tűnő dolog, ami nem más, mint a két ellentétes pólus folytonos ellenhatása. A kettős én belső harca, a kétfajta szülői egyéniség hatása, melytől részben szabadulni igyekezett, mindhiába. Ami belénk van kódolva, azt csak Isten törölheti el. Neki viszont nincs erre szüksége, mert teremtésünkkel célja, szándéka volt, és nekünk illik szépen megszolgálni ezt az adományt, a művészi alkotás szépséges lehetőségét.

Nem is tudom, melyik részfeladat izgat jobban: a még lappangó adatok feltárása, vagy az oeuvre pontos körvonalazása? Ismerve magamat, sokkal inkább az utóbbi. Amit önös kortársaink nem tudnak felfogni, nekem olyan természetes, mint a levegővétel. Ha egy nagy művész életművével foglalkozom, akkor nem én vagyok a fontos, hanem a művésztárs és annak munkássága. Azok nem értik ezt, akik csóllátásban szenvednek, azaz önmagukat teszik meg a világ középpontjának, mintha azt lehetne. Ez az eltorzult nézet akadályozza meg őket abban, hogy reálisan ítéljenek meg bármit. A világ közepe Isten. Őt onnan senki nem tudja kilökdösní. Feladatait ellátni pláne nem szeretnék az önös, azaz egocentrikus nézetben szenvedők. Ezek az eltévelyedettek viszont így állítják be a dolgot. Odaállnak egy közismert személy mellé, akit vagy becsülnek, vagy sem, de céljuk van vele (eszközként próbálják használni valamire, többnyire önérvényesítésre). Kicsinyke cél: azonos platformon akarnak szerepelni vele. Gyerekes felfogás. Attól, hogy melléállnak, még nem lesznek azonos értékűek vele. Elfelelték matematikai tanulmányaikat. A helyi értéken kívül még van egy alaki érték is. Ez az önazonosságunk, valódi értékünk. A megfelelő helyre jutva ez megsokszorozhatja az értékünket, de ezt a helyet Isten tudja és Ő adhatja meg. A tülekedés még nem érvényesülés – a szó nemes értelmében. A mostani világ nagy tévedése ez, és még inkább az, hogy mindenkivel el is akarja fogadtatni, valami örökérvényű törvény gyanánt. S hogyan is lehetne elfogadtatni a nulla helyi értékű alakokkal, hogy az ő valós értékük nulla? „A röpködő kicsinyke lelkek...” Igen, tudjuk, kedves Katona József, nem is feledhetjük. Bár mások is értenék! Akkor nem lenne ez a sok szereptévesztés, ami elől már jobb visszavonulni erre a kesztyűnyi helyre, ami még megadatott. Léttérül és alkotói műhely gyanánt. Az álom szerint Rudi az Univerzumba invitál, melynek része a tenger is. Ő már nem fél az örvényektől sem, hiszen biológiai életet nem veszíthet vele. Bennem még ott munkál az élők rettenete, még álmomban is. Az élők törvényszerűen rettennek vissza a felkínált megsemmisülés lehetőségétől. Az élőt köti az életfeladat, amit nehéz küzdelmek árán vívott ki magának. Ha ezt elengedi, kihagyja, csúfosan leszerepel. Mi már túl vagyunk Babits ismeretén, a Jónás könyve a XX. század nagy tanulságai között bennünket is köt. Prófétálni akkor is kell, ha embertársainkat méltatlannak tartjuk az aznapi Igére. Jónás férget és sivatagi hőséget kapott büntetés gyanánt. Nekünk vajon mi jár?

2019. július 3.

Pár napra az álom után megjön a felelet: kitört a Stromboli. A tenger felszínén látott rücskös dolgok: a fröccsenő, majd megkövülő láva képe, leendő sziklaszirtek, zátonyok a tengeren. Nem tudom, mi vonzotta oda Rudit, mint ahogyan azt se, hogy búvárkodott-e arrafelé, a Lipari-szigetek környékén. Odaátról ő viszont már előre látta, mi fog történni, és ezt nekem akarta elmesélni. S hogy a feketelyuknak kinéző tengeri örvény benyel-e valamit, az egyelőre nem derült ki. Mindent a maga idejében. Most mégis, antik tanulmányaim alapján úgy gondolom, hogy a feketelyukak az alvilág megnyíló kapuját jelképezik. Mivel több kisebb is volt egy nagyobb körül, meglehet, hogy ismét egy természeti jelenség várható: valahol több feketelyuk fog összeolvadni, de a kimenetelét egyelőre nem tudhatjuk. Többször át kell gondolni még.

Most történelmi jegyzeteimen dolgozom, azzal haladtam rendesebben. Ezt az álomfejtést viszont fontosnak tartottam lejegyezni.

2019. július 8.

Képileg úgy kerül helyre az álombeli táj és az utazás, hogy utánakeresek az olasz vulkánoknak, köztük a Strombolinak. Még a feketelyukra történt utalást is megértem, amikor az olasz csizma legalsó részletére, az öt vulkán környékére tekintek a térképen (Vezúv, Etna, Stromboli, Vulcano, Marsili). A mélyebb részek a tengeren sötétebbek, Rudi is a mélységre utalt, ahonnan a kitörés várható volt.

Azt már régóta tudjuk, hogy az afrikai kéreglemez észak felé tolódik, emiatt egyre több földrengés várható Itáliában. Még nálunk is volt pár éve egy eléggé félelmetes. Ahol már volt, ott újabb rengések szoktak lenni. Legfeljebb áltathatjuk magunkat, hogy épp mi fogunk kimaradni belőle. Ezen a térképen Afrika északi partja már közelíti Sziáliát. Hosszútávú sorsuk az lehet, hogy az olaszok híres-hírhedt szigetét, rajta az Etnával, rátolja a többi vulkánra, melyek mind északabbra vannak tőle. Nos, azt a földtörténeti kort nem szeretném megérni! Ez az öt vulkán külön-külön is heves volt mindig, nemhogy erőiket egyesítve. Némi mitológiai utalással Héphaisztoszra, azaz latinul Vulcanusra, meglehet, hogy az istenek sánta kovácsa végül jóval nagyobb szavazati jogot kap. Az ő földalatti műhelye épp a róla elnevezett Vulcano belsejében van, ott pedig nagy dolgok eshetnek meg.

Kitörés a Strombolin

2019. július 3. Működésben a Stromboli

Keresek még képeket, és azt hiszem, a következőkre utalt Rudi:

Ilyen, amikor az izzó láva és a tenger találkoznak. Nézni fenséges, de jobb képről, mint emberközelből. Rudi már ott lehet, az ő testi épségét nem veszélyezteti. Bizonyára elbűvöli, amit lát, még ha odaátról mások is a színek és az élmény. Olyan képet nem találtam, amelyen a rücskös lávaszikla-kezdemények megjelennek a tengerben, de talán később majd az is akad. Annyi biztos, hogy Rudi nem véletlenül hívta fel rá a figyelmemet.

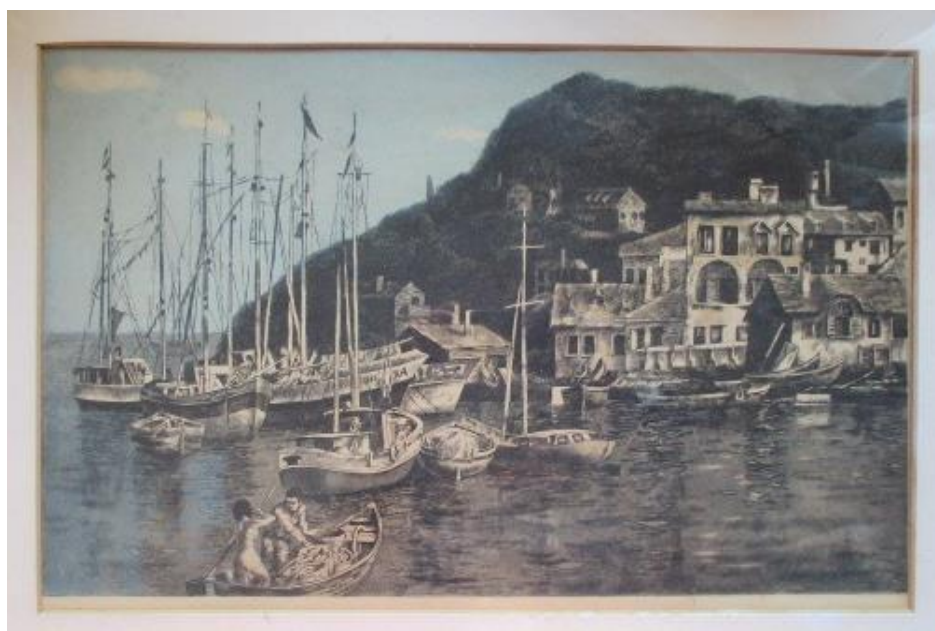
2019. július 10.

Újabb tájkép

Rudi egy újabb tájképét vásároltam meg ma. A hirdetés már régebbi volt, korábban lejárt, és mivel az árból engedményt kaptam, jelenleg rendezem az ügyletet az eladóval. Magamban mindig elnézést kérek Ruditol az alkudozásért. Ezzel nem az ő értékét vitatom, hanem az esetleges későbbi lehetőségeket javítom. Ha olcsóbban jutok hozzá, még jobban gyarapíthatom a gyűjteményünket. Most várom az eladó visszajelzését, pénteken pedig rendezem a számlát, a szokásos bevásárló utunk során. „Hangulatos kikötő hajókkal” címen hirdették, a képek eléggé elhalványultak rajta, legalább is a fénykép alapján úgy tűnik. Ezen kívül két képre kacsingatok már régen, azok is hatvanas évekbeli alkotások, azokra még alszom egyet. Kicsit hezitáltam ezen is, de már a múltkor elhatároztam, hogy viszonzom Rudi gondoskodását ezzel a gesztussal. Még mindig nincs kilátás kiállításra vagy a gyűjtemény méltó elhelyezésére, de annál makacsabb vagyok, semmint hogy feladjam. A kitartás mindenkori erényem volt, s remélem, ezúttal is megteszi a magáét. Nem tehetek róla, hosszútávfutó alkat vagyok☺)) Mostanában nagyobb háztartási kiadásaim voltak, s most, hogy ezeken túl vagyok, újból a művészetre koncentrálok.

Ismét a pozitív stressz állapotát élem meg, amikor jó célért, jó időben koncentrálok az erőimet, félretéve még az írást is. Pedig eredetileg épp erre akartam szánni ezt a szép napot. Ragyogó napsütés, reggel élénk szél fúj, fehér felhőket kergetett, majd csillapodott, és most visszatért a nyári meleg, ami kis időre elhagyott bennünket. Barátságosabb, hűvösebb napok vannak mögöttünk, amit nem bánok, mert ilyenkor lehet felfrissülni a kánikula közben.

Idemácsolom az imént beszerzett képet:

Az eladó „hangulatos 60-as évekbeli kikötő hajókkal” címen hirdeti, és nem adja meg Rudi szerzőségét, pedig korában úgy emlékszem, hogy még az ő nevéen hirdette. Át van paszpartuzva a kép, így lehet, hogy megint meg kell dolgoznia vele Péternek, ha biztosra akarunk menni a kép eredetiségét és szignózottságát illetően. A Konecsni-képpel járunk így, mikor nagy nehezen lefejtette róla Péter az újabb paszpartut, akkor derült ki, hogy nem stimmel a szignó, tehát a szerző sem. Nem bántam, részben a kép minősége miatt, másrészt a tanulságért sem, amit ezáltal nyertem. Rudival közös történetünkre vall ez, ahogyan mindig tanítottuk egymást, ki melyik szakterületen volt jobb. A

melléfogásaimból is okulok, művészileg pedig nem vesztek semmit, hiszen, amiket megvettem eddig, az mind értékes, szép alkotás volt.

Ezen a képen a közeli csónakban baloldalt elől egy férfi és egy nő látható. A nő evez, míg a férfi lefogva tartja a kosarakat, egyéb edényeket, amikben halak vannak, aznapi fogásuk. A nő erősen telt idomú, Rudi kedvenc nőtípusa. A *Fürdőző lányok* c. képen vallott erről a legbeszédesebben. A sok csónak, különféle hajók mind Rudi érdeklődésére vallanak. A pár közeledése az innenső partra lehet szimbolikus. Eredetileg nem egyedül akart külföldre távozni, hanem akkori párjával. A sikeres megérkezés a kicsiny csónakon, a sok nagyobb hajó között a csekély esélyt jelképezheti, ám erős társa van, egy vaskos, német típusú nő, aki erős, szép fiakat szülhet neki. Akkori bizakodás, később elszállt remények, újabb csalódások. Ennyivel összegezhető Rudi párválasztási „totója”, amely már a kezdetekkor magában foglalta a későbbi biztos kudarcot. Nem tudom, hogy van az, hogy a terméketlen kapcsolatokban élők gyakran ösztönösen meddő társat választanak maguknak. Sok ilyen láttam már eddigi életem során.

Egy másik részlet:

A fent leírt páros, a nő a 60-as években divatos miniruhában, valahogy nem tűnik halászfeleségnek. A férfi feje kissé olaszos, haja göndör, gyapjas lehet. A halak inkább balatoniak lehetnek, már az *Öreg halász* c. képen is láttunk hasonlóakat. A víz fodrozódó hullámai viszont nem Rudira vallanak, ez kétségeket kelt bennem. Ezek a szinte párhuzamos hullámok olyanok, mint egy-egy halszelet, rajzolatuk reszketeg kézre vall. Mögöttük, talán túlságosan is közel, egy nagyobb hajó látható.

A háttérben látható táj akár badacsonyi is lehetne, ám balra, a sziklától övezett öblön túl hatalmas víztükör nyílik meg. Az inkább tengeröblre és a messzeségben húzódó nagyobb víztömegre vall. A víz csendesen hullámzik, a hajók vitorlája leeresztve („Partra szállottam, levonom vitorlám...”), egy Berzsenyi-reminiscencia a kicsiny történet háttérében. Hazatérünk, mégse távozzunk, hanem inkább maradunk? A csónakot, tehát a pár életét láthatóan a kis hölgy irányítja, ahogyan határozottan evez a biztos part felé. A part még kissé idébb van, de a hajók sorra errefelé tartanak. Mennyi minden van egy ilyen képes történetben! A víz mozgása mégis inkább dagályra vall, egyre jobban bemozgó hullámokra, s olyankor már jobb hazafelé venni az irányt. A tenger közelében élők mind tudják ezt, csak nekünk újdonság, akik ennyire szárazon élünk. Amire naponta kinézünk, az egy csekély

vízhozamú patak, mely elvesztette folyó voltát a középkor óta, amikor még több vízimalmot is táplált a vize.

A teljes kép:

A képen a kék szín dominál, bár ez adódhat abból is, hogy mobiltelefonnal készült a repró. Teljes bizonyossággal csak akkor tudom meg, amikor már a kezemben lesz a kép. A lány frizurája a 60-as évek közepére utal. Akkor volt divatban a félhosszú haj, tarkón kissé felnyírva, az arc felől viszont valamivel hosszabbra hagyva. Hozzá frufu és tupírozás dukált, ettől a fejtetőn kissé teltebbnek és tömöttebbnek tűnt a frizura. De egyelőre félreteszem, mert a végén kiderül, hogy nem is színes a kép, ahogyan az *Ártér* c. rézkarcról is kiderült utólag. Meg a *Duna* c. óriás rézkarcról, amit sokáig zöldnek hittem a megtévesztő fotó alapján. Ez is lekerült most a hirdetések közül, talán később ismét fellelkesedik a tulajdonosa és újból megjelenteti. Az *Esztergom* c. kép viszont eltűnt valahol az ismeretlenség homályában. Akárhányszor rákerestem, sose lett meg...

A keret tipikus képcsarnokos fakeret, ebből volt a legtöbb akkoriban. A kép mérete: 64x45 cm, gondolom, kerettel együtt. Újból megnézem a hirdetést, ebben az áll, hogy színes a rézkarc, valamint hogy a kép szignált. No, ebből már jutunk valamire. A Rudi szignója nagyon jellegzetes, de épp ezt nem tette fel kinagyítva az eladó. Nos, mára ennyi az oknyomozásból, a többi kiderül a válaszlevélből, s majd a képről, ha megjön.

Estére az üzlet végleges, egyeztettünk az utalásról. Minden simán ment. Megjelent a hirdetések között az *Este a Tiszán* egy másik példánya, de mivel nekem megvan, ráadásul rég felújítva, ezzel nem foglalkozom. Most alszom mindenre egyet, a korábban említett meggondolandókra is, aztán meglátom a folytatást.

2019. július 16.

Egy nappal később folytatom a jegyzetelést. Miután aludtam egyet a dologra, rászántam magam, hogy két drágább képet is megvegyek a tegnapi összehozott üzlet mellé. Több most nem lesz, ezeket is rendbe kel majd hozatni. Nos, a két régóta vágyott kép: *Öreg malom* és *A szerelem városa*. 60-as évekbeli alkotások, mindkettő remekmű maga nemében. Az *Öreg malom* színes, *A szerelem városa* fekete-fehér. Ez utóbbin található egy művész-szelfi, vagyis Rudi alakja, elvegyülve a beszélgető és rá nem sokat hederítő nők között. Az *Öreg malom*nak minden részlete ragyogóan kidolgozott. Ez is egy „németalföldi” alkotása, amelyből sugárzik a vidéki élet és a munka szeretete, tisztelete. Kisebb bonyodalom után jeleztem az eladónak, hogy megveszem, azóta már vissza is jelezte a rendszer, hogy befejezettnek tekinti a vásárlást. Most az eladók leveleit várom, a bankszámlaszámokkal, és pénteken mindhárom kép árát átutaltatom nekik. Utána leállok a könnyelműsködéssel, vagyis várok az újabb kiadásokkal, mert most lesz a fűtéselszámolás is, azzal pedig folyton bajok vannak a házban. Vannak, akik a mi rovásunkra potyáznak, de erről nem akarok részletesebben írni, annyira vulgáris és posztkommunista jelenség.

Nos, akkor az újabb szerzemények:

G.R.: *Öreg malom*

és egy részlete:

A művész-szelfi. Rudi a képrészlet jobb oldalán, törülközővel a dereka körül, ami egyúttal egy sellő halfarkára és pikkelyeire is emlékeztet.

G.R.: A szerelem városa

Erről a képről már részletesen írtam egy korábbi fejezetben. Örülök, hogy megvan, s hogy hamarosan megkaphatom. Rudi gyűjteménye nélkül az alkotás nélkül hiányos volna. Most az izgatottságon kívül egyebet nemigen tudnék lejegyezni, inkább később egészítem ki a történetet.

Este mégis rossz hírt kapok az eladótól. Megkért, hogy egyelőre ne utaljam a pénzt, mert nem találja a képet. Püff neki! Erre a képre vágytam már mióta, és most kiderül, hogy esetleg mégse lesz meg. Holnapra ígérte, hogy visszajelez. Több száz kép közül kell előtalálnia. Én azért remélem a legjobbakat. Az eladó jó szándékát jelzi az is, hogy már előzetesen elengedte a postaköltséget, amit megköszöntem neki. És most ez a bonyodalom...

2019. július 17.

Újabb rossz hír. Ma délelőtt hív egy másik kereskedő, hogy az *Öreg malom* sincsen már meg. Túzeset volt nála, és az áruja egy része elégett, köztük Rudinak ez a remekműve is. Árendedményt is adna, három órán át kereste, de nincs már meg. Kért, hogy ne minősítsem le emiatt, ami természetes. Megígérte, hogy ha valahol mégis rábukkanna erre vagy más Görög-képre, értesíteni fog. Számítok is rá, és remélem, hogy állni fogja a szavát. Hát, akkor egyelőre van egy biztos vétel, a másik függőben. Már csak reménykedni tudok, hogy ez legalább meglesz. Holnap intézem az átutalást, a többi majd kiderül.

Este megérkezett a visszalépést bejelentő második levél is. Nincs meg *A szerelem városa* sem. Nagy kudarcélmény ez Rudi hagyatékának fellelésében. Nagyon lehangolt a hír. Pedig arra számítottam, hogy jelentősen gyarapítom a Görög-gyűjteményt plusz két értékes rézkarccal. A nagy fogás helyett nagy csalódás. Különösen amiatt, hogy az eltelt idő alatt a még fennmaradt képek állaga erősen megrongálódhatott az esetleges helytelen tárolás miatt. Mivel a rézkarcok mostanában nem számítanak kurrens termékeknek, erre van a legnagyobb esély, mármint hogy poros, elhanyagolt raktárakból, padlásból, pincéből, garázsából kerülhetnek elő lepusztult példányok, vagy még azok sem. Na, Rudi, most segíts!

2019. július 18.

A szerelem városa volt tulajdonosa ígéri, hogy megpróbál másik kópiát szerezni az elveszett képből. Boldoggá tenne vele! A harmadik, azaz beszerzési sorrendben az első kép árusa megkapta a kép árát, és a jövő hétre ígéri, hogy postázza. Ez már beszéd. Így se túl jó a találati arány: háromból egy fogásom sikerült. Régebben sokkal hatékonyabb voltam. Ahogy nekiláttam, mindjárt bejöttek a találatok, s gyorsan tudtam intézni mindent. De ahogy korábban is sejtettem: minél jobban távolodunk időben, annál kisebb eséllyel találni jó állagú rézkarcokat, mert ezek rendre méltatlan helyeken senyednek, ha még egyáltalán megvannak. Kimentek a divatból, és a sznobok a mai ízléstelen krikszkrakszokat keresik és vásárolják, amikhez semmi szaktudás és művészi hajlam nem szükséges, a galériások meg alkalmazkodnak a közízléshez és az üzleti kereslethez. Régebben jobb ízésük volt a galériatulajdonosoknak. Hibátlan ízlés és némi befektetés gyorsan befuttatott egy-egy műpártoló, vagy csak abból élő embert.

Adtam időt a másik póru jár galériásnak is, hogy másik képet vagy képeket szerezzen be a leégett helyett. Ha most nem tekintem lezártnak az ügyet és várakozó állásponton maradok, akkor lehet még bízni hozzá, hogy előbb-utóbb jó nyomra jutok.

2019. július 20.

Ma este telefonhívás. A galériás mégis megtalálta az *Öreg malom* c. képet! A legszebb névnapi ajándékot kapom ezzel! Megegyezünk az átutalásról és a csomagolásról, így a jövő héten valószínűleg megkaphatom Rudinak ezt a kicsiny, de igazi remekművét. Megsimogatom Rudi plakettjét, mert bizonyosan közbenjár az érdeken egy újabb sugallattal, s mintha elmosolyodna. Fekete Géza munkáját eddig is nagyra tartottam, de ez a plakett, ami Rudi öregkori arcmását örökölte meg, külön nagyon kedves a számomra. Teljesen fellelkesített ez a telefonhívás. Ma egyébként prózai napom volt, holnapra gyártottam salátákat, hogy az ünnepen ne legyek nagyon lestrapált. Mikor este leültem kicsit pihenni, akkor kaptam a jó hírt. Mit is mondhatok még? ÉLJEN!!!! A galériás egyébként megígérte, hogy megpróbál nekem felhajtani még több Görög-művet. Ebben is csak reménykedni tudok, de hát ezt is a jóreménység hozta össze, no meg Rudi ösztökélése. Ezek szerint ez most mégse a stagnálás ideje, csak semmi uborkaszezon!

2019. július 21.

Ma megérkezett a kikötői tájkép. Olyan, mint a fotón volt, és ahogyan korábban leírtam ez alapján. A kékek eléggé eltompultak az évek során. Vagy csak porosak. Majd kiderül, mikor Péter széjjelbontja. Mint ahogy az is, hogy kinek a szignója díszíti. Az eredeti ugyanis a paszpartu alá került. Se cím, se

aláírás nem látható rajta. Az *Öreg malom* árát ezután átutaltattam. Átsétáltam a bankba és intézkedtem. Utána jeleztem a galériásnak, hogy a tranzakció megvolt. Ezúttal ezt a képet várom. Hétközben nagytakarítás, majd orvosi vizit. Nem éppen művészi programok... Este megérkezett a válasz: holnap adja át a futárnak a galériás az *Öreg malom* c. rézkarcot. Ugyanaznap kérdésekre nem tudott választ adni a kikötői tájkép eladója, mi történt a szignóval. Ő már így kapta készen. Keretezéskor kiderül minden.

2019. július 23.

A futár még nem jelentkezett a képpel. Általában pénteken szoktak jönni a futárok, ami nekem nem praktikus a heti bevásárlás miatt, de ez már így alakult. Remélem, jó állapotban lesz a kép! Mostanában annyi gubanc, félreértés, csúszás, visszamondás volt, hogy már csak azt tekintem véglegesnek és rendezettnek, amin túl vagyok.

2019. július 25.

A futár ma se ért ide. Írtam az eladónak, aki azt jelezte, hogy hétfőn valószínű az érkezése. Időközben elvittem rendbehozatni a másik Görög-képet, a kikötői, sokhajósat. A rondán leragasztott paszpartu alatt nem talált szignót, sem képcímet Péter. A stílusjegyek alapján viszont ő is Rudi művének tartja. Emiatt engedni kellett volna az árból, de ez csak egy megjegyzés ebben a mai világban, ahol sok minden megtévesztésre és félrevezetésre épül. A leadott kép jövő hétre meg fog szépülni. Addigra meg kell jönnie az *Öreg malom*nak is, és akkor az is Péterhez kerül. Közben a nagytakarítás elhúzódik, mert kiderült, hogy ki kell festeni a spájzként használt beépített szekrényt a konyhában. Most minden szanaszét van a lakásban. De legalább az egyik kép ügyében van előrehaladás.

Tűnődöm valamin, amiben nem vagyok biztos, csak tipppek. Rudinak sok rézkarca akvarellként hat. Lehet, hogy vegyes technikáról van szó, és az elkészült rézkarcokat Rudi utóbb vízfestékekkel színezte? Az egyik művészettörténész szerint ugyan vegyes technikának azt szokták nevezni, amikor a méltató nem áll a szakma mesterfokán és inkább ezt a ködösítő, ám tudományosnak ható kifejezést használja. Én nem állítom magamról, hogy szakértője vagyok a területnek, hiszen csupán Rudi életműve mentésének kapcsán csöppentem bele a témába, de én ellenkezőleg, nem ködösítési céllal, hanem választ keresve tipppek erre. Az egyik, Olaszországban készített tájképe, a *Veneto* című így is nevezi meg a technikát: 'acquaforte, colorato a mano', azaz kézzel színezett rézkarc. Talán korábban is élt ezzel a lehetőséggel, és egyszerűbb lehetett, mint a valódi színes rézkarc, a többszörös nyomat. Nos, majd megválaszolják ezt a művészettörténészek, ha hozzájutnak a lehetőséghez, hogy közelebbről is szemügyre vehessék Rudi alkotásait.

Most több Görög-képet is hirdetnek, többek között a Tihanyt is, ami nekem már megvan, és gyönyörűen sikerült. A ma leadott tájképhez is ugyanolyan keretet választottam, mint a Tihanyhoz. Megfigyeltem, hogy az eltompult kékeket remekül ellensúlyozza a kék-arany keret, valósággal megújulnak tőle. Ennek a képnek az esetében is azt remélem, hogy hasonlóan hat majd a szép kék-arany szegély. A szerelem városa viszont nem került elő, pedig azt is nagyon szerettem volna.

2019. július 26.

A felújítás izgalma. Színek, impressziók

Ma megérkezett az *Öreg malom*. Szép, mint ahogy a fényképeken is láttam. Pénteken viszem Péterhez. Fizikailag eléggé túlteljesítettem az elmúlt héten és a hétvégén. Nagytakarítás, bevásárlás, beszerzések, ma két orvosi vizit, a „spájzunk” rendbetétele, sok pakolással, holnap a takarítás befejezése. Nem éppen művészi feladatok... Ebben mindig az a jó, ha már vége és minden rendben. Az eladónak és a közvetítőnek visszajeleztem és leigazoltam az ügylet rendben létét. Most rám férne némi szusszanás. Addig is gyönyörködöm az Öreg malomban. Este jelentkezett András, az eladó. Ugyanazt közöltem vele, amit levélben is, t.i. hogy minden rendben. Este később átforgattam a képet és a hátán megtaláltam a képcsarnokos pecsétet: „Művészileg ellenőrizve”, meg az eredeti árát: 90.- Ft. Tehát ez a vétel nagyon is rendben. Mármost az árát tekintve. 90 Ft a harvanas évek elején jó árnak számított egy rézkarcért. A pecsét azt igazolja, hogy zsúrizett képről van szó, másrészt hogy nem túl sok példány lehetett belőle. Általában 200 darabot engedélyezett a Képcsarnok Vállalat, azontúl az eredeti rézlemez bezúrták vagy összekarcolták, hogy ne legyen másolható. A mostani árviszonyokat tekintve ez az alkotás a drágábbak közé tartozik, mert most számításba jön a méret is. A közepes méretűek olcsóbbak ennél, ez már az óriásképek árfekvése, amennyiért én hozzájutottam. Valódi értéküket majd az utókor fogja meghatározni. Ami a méretet illeti... a Mona Lisa is „kicsi”, meg az „Ásító inas” is, mégis jelentősek minden szempontból. Az értékük meg? Határ a csilagos ég. A lényeg, hogy én most elégedett vagyok a vétellel, jövő hétre várom a felújítását, nyilván azzal is, azon túl meg ki vitatkozik forintokon, pillanatnyi árfekvéseken, egyéb részletkérdéseken? Az utókort még az se fogja érdekelni, hogy én anyagi lehetőségeimhez képest igen jelentős ráfordításokat teszek, hogy az erősen elhanyagolt képek visszanyerjék eredeti szépségüket, plusz éljek a manapság már jóval kedvezőbb kínálat lehetőségével, ami a kereteket és paszpartukat illeti. Igaz, én se törődöm most se a jelenkor sznobjainak standardjaival, fanyalgásaival, ízlésével és elvárásaival. Velem szemben csak ne legyenek elvárásaik! Annak van erkölcsi alapja ezt megítélni, aki többet tesz a partvonalra tett művészek műveinek feltalálásáért és megmentéséért. A töbi híg duma, ahogy a pestiek mondják. Nekem megfelelő iránytű az intuíció, amivel egyébként is dolgozom. Rá hagyatkozva elhagyhatom a jelenkor korlátait, a nagy ízlésbeli buktatókat.

A kikötői tájkép felújítása remekül sikerült. Jól illik hozzá a kék-arany keret, igen szépen emeli ki a kikötői víz színét, amit én mindig másnak látok. Én úgy tanultam, hogy a part közelében, ahol a növényzet színe tükröződik vissza a vízen, zöld a tenger vize. Azt a lehetetlen mediterrán tintakéket, amit fényképeken és filmfelvételeken látunk, már a parttól távolabb látni, ahol nincs parti növényzet, hanem a nyári ég lenyűgözően szép színe tükröződik a vízen, én nem láttam. Télen és kora tavasszal még másmilyen árnyalatok uralkodnak. Visszagondolva Szabó Magda görögországi jegyzeteire, el kell tűnődni ezen is. Az író nő vakító fehérnek írja le a mediterrán fényt. Szerinte mindez távol állt a korábban tanult leírásokkal, amelyek a nagy kékséget említették. Ő valószínűleg a legerősebb kánikulában járt ott, amikor vakít a fény, s talán napszemüveget se viselt, vagy nem mindig, hogy ennyire elkápráztatta a nagy fehérség.

Az én emlékeim a tengerről is zöldek. A viharos tenger különböző zöld árnyalataival, tetejükön a fehér tajtékkal, akár a Balatonnal kapcsolatos emlékeim. Ez utóbbit igazolják vissza a műholdas felvételek, amelyek szerint a Balaton smaragdzöld odafentről nézve. Lentről meg a jellegzetes halvány Balaton-zöld, ami semmihez sem hasonlítható. Vannak árnyalatok, amelyek egyedülállóak, szinte utánozhatatlanok. Ilyen az orosz cári épületek zöldje, vagy a zsidókék, ami kékeszöld vagy zöldeskék, némi szürke és fehér beütéssel, mármint amikor keverik. Ilyen a barokksárga, amihez sötétebb zöld zsalugáterek dukálnak és jellegzetes arculatot adnak azoknak a városoknak, ahol még fellelhetők. Egerben pl. eltüntetik őket sorra, helyettük mindent jellegtelen szürkésfehérre festenek, ráadásul a máskor mindenre éber műemlékvédelem asszisztenciájával. A tévedés a módszerben van. Amikor visszamennek a legalsó réteghez, ott mindig ezt a fehéres színt találják. Ez természetes, hiszen minden fedőréteget ezzel alapoznak le. Ha tehát ezt teszik meg eredeti színnek, akkor nagyon melléfognak. Olyan ez, mintha a hidak és egyéb vázelemek alapozófestéke határozná meg az újramázolást. Akkor bizony minden híd a ronda miniumfesték rikító színében „pompázna”. Mielőtt még valaki lepocskondiázna, ismét meg kell említenem Rudi véleményét rólam. Szerinte tökéletes színérzékem van. Én magamat nem minősítem, merthogy az a mások dolga. Rudi véleményét azonban nem érdemes semmibe venni.

2019. július 29-30.

Ma kértek tőlem értékelést *A szerelem városa* eladójáról és a tranzakcióról. Nem tudtam egyebet közölni, mint hogy az üzlet nem jött létre, az oka pedig az, hogy a kép elveszett. Remélem, engem nem fognak lehúzni emiatt, elvégre nem az én hibám, én mindig rögvést rendezem a számlát, ha veszek valamit. Arról nem tehetek, hogy az illető nem vette le a hirdetést, ami régebbi volt. Az alapján megtévesztő, mintha még mindig meglenne az a rézkarc. Hamarosan kiderül. Lehet, hogy csak nem volt kedve feltérni emiatt a raktárát, és később előkerülhet – tőle vagy mástól. Én már bosszankodtam eleget emiatt, most nem akarok, hanem addig is igyekszem folytatni a félbehagyott könyveimet. Mindennek megvan a maga ideje. Ezen a héten a kikötői kép hazahozatala lesz a feladat, meg az Öreg malom leadása ugyanott, Péternél. Aztán kivárni, hogy az is meglegyen. De akkor már augusztus lesz. Gyorsan telik az idei nyár. Nem igazán a pihenésről szól.

2019. július 31.

Valóban itt az agusztus. Hazaérkezett a kikötői kép. Beigazolódott az eddigi megfigyelésem: az eltompult kékeket ragyogóan kiemeli a kék-arany keret. Péter nagyon szép halványkék paszpartut választott, ami még tovább fokozza a hatást. Most ebben gyönyörködöm. A nappaliban az ülőkére tette G., onnan rálátok, miközben a lábamat pihentetem a kanapén. Az Öreg malomnak is hasonló keretet kértem, bár ahhoz inkább kobaltkék keret illene, amit nem látok Péternél soha. Mindegy, majd megoldódik ez is. Szakmailag még soha nem volt kifogásom az ellen, amit csinál. Ha eltér a véleményem, azt előzetesen beszéljük meg. Akkor ez a hét is a boldog várakozásé, s ha akad valami újabb, akkor azt intézem. De egyelőre csak néha-néha vadászatok Rudi képeire.

Különböző kiállításmegnyitók szövegeit hallgatom. Ezek többsége a posztmodernista festészetről szól, amit mindenféle magyarázatokkal látnak el. Én ezeket csak krikszkrakszoknak hívom, mert csalóka a mű és a hatása is: bármit bele lehet magyarázni, s ha a művész gőgös ember is, le lehet szűrni a nézőt, hogy műveletlen, azért nem érti, mit ábrázol a kép. Rudi képeire ránézve semmiféle magyarázatra nincs szükség, hogy a néző be tudja fogadni a látványt. Lehet beszélni a keletkezési körülményekről, alkotói periódusról, barátságokról, azok kölcsönhatásairól, de hogy mit ábrázolnak, arról nem szükséges polemizálni. Sokat elmondanak a korszakról és a társadalomról, amiben Rudi akkor élt, s ahogy a Konecsni-képről már leírtam, amit sokáig Görög-képnek véltem, mert akként adták el, ezekről is elmondható, hogy legbeszédesebben szólnak a kommunista korszak nyomoráról.

Apropó, nyomor. Szabó Magda levelezését olvasva meg kell állapítani, hogy a háború utáni korszak senkinek nem volt könnyű Európában. A túlélés élménye mellett eufórikus érzéssel töltött el sokakat, hogy új feladatok, célok állnak előttük, amikért érdemes küzdeni. Nem a kommunista és egyéb buta szlogenekre gondolok, hanem egyéni vagy kisközösségi célokra. Szabó Magda osztrák barátaival folytatott levelezéséből kiderül, hogy a cenzúra pl. oda-vissza működött. Ma már szinte felfoghatatlan, hogyan lehetett korlátozni az emberek egymással való kapcsolattartását hivatalból, mégis így volt. Szabó Magda akkori osztrák vőlegényével se levelezhetett, mert mindkét oldalon gyanússá tette őket a megfigyelő csapat számára. Az osztrákok is panaszkodnak az ellátói rendszer hiányosságaira, pl. nem lehet tüzelőt kapni, így sokat fagyoskodnak a lakásaikban. Mások (osztrákok is) szükségletekben laknak, mert saját házaikat, lakásaikat szétbombázták. Arról nem írnak, mert nem is igen írhatnak, hogy rajtuk egy megszálló hadsereg (az Anschluss után az oroszok tartják őket elfoglalva), ami magyarázatot ad arra, miért indul be olyan későn a fejlődés a sógoroknál is. A mi hazánk más, erre régóta vannak tervek, hogyan tegyék tönkre és foglalják el kapzsi, pénzsóvár alakok, érdekkörök. Csupán egy illúzió szétfoslásáról írok, mert Ausztriáról mindenkinek a kényelmes jólét jut az eszébe. Tehát nekik is megvoltak a nehéz időszakaik, csak az ő politikusaik ügyesebben tárgyaltak a saját érdekükben. Őket nem jellemezte az a belső ellenségekre épített elnyomói rendszer, ami nálunk máig túlélte és borzalmasan hat. Folyamatosan leégeti hazánkat a külföldiek előtt azzal, ahogyan áskálódnak a saját hazájuk ellen. Nos, Ausztria is lehúzott tíz évet a szovjet igájában, de aztán lerázta magáról. Ezt ábrázolja a címerük, a láncait letépett, de tovább viselő koronás sas.

2019. augusztus 3.

Az elveszett szépség

Melocco Miklós emlékezett meg Makovecz Imréről nagyon szépen. Tömören foglalta össze az organikus-modernista vitát is egyben. Igazolást találtam saját antikizáló hajlamomra is ebben az interjúban. Melocco szerint a modern építészetből hiányzik a szépség. Minden hasáb formájú, s amikor azt erőltetik, onnantól fogva minden már csak szerkesztés. Az ilyen sematikus épületeket be lehet rendezni szépen belülről, de kívülről akkor is rondák maradnak, minden mondanivaló híján. Makovecz Imre a maga zsenialitásával és bivalyerős vitalitásával visszahozta, jobban mondva megőrizte a művészet számára a szépséget, amelyet a XX. század megszállottjai egyszerűen száműztek a neki való helyről. Többször elemeztem már én is ezt a kérdést, mármint hogy a csúfság kultusza, amelyet folyamatosan erőltetnek (valószínűleg nagyon ronda küllemű emberek), degradáló úgy a művészre, mint az emberiség eddig elért vívmányaira nézve.

Az avantgárd, illetve a ma már inkább posztavantgárdnak nevezhető művészet-utánzat képviselői agresszíven támadnak mindekit, aki ragaszkodni mer a hagyományokhoz. Ez méltatlan egy művészhez, de egy műkritikushoz is. A művész nem durva, hanem nagyon is finom lelke van. A durvaság tarol, az érzékenységet befogad és mindent finomabbá tesz, amit csak érint. Egy politikus lehet éppen durva, bár az is visszataszító. Azok, akik uralni tűnnek a művészet világát, mert egykor oda betolakodtak, semmit nem értenek belőle. A művész teremt, mert Istentől és az égi körökből nyer hozzá ihletet. Ettől magasrendű a művészet. Minden, ami üvöltözés, tülekedés, egymás kitérítése a ki tudja, milyen pozíciókból, vulgáris, tehát nem oda való.

A mai világban „művészet” és politika egymással karöltve mímelik a haladást. Már rég megalkották a maguk dogmáit, ami egyúttal becsontosodást, merevséget, haladásképtelenséget jelent. Az az irányvonal, amit ők kijelöltek, cáfolni akarja az életet jelentő kód, a DNS természetesen harmonikus spirálisát, amivel a művészet fejlődését is le lehet írni. A látszólag visszaforduló spirálvonal összhangban van a spirálgalaxisok formájával, s magával az Univerzummal is, amelyben ez egy természetes térforma. A szögletes, lekerekítés nélküli alakzatok ismeretlenek a Világegyetemben. A modernisták, amiknek képzelik magukat ennek az irányzatnak a követői és dirigálói, mereven haladó egyenesekkel és szögekkel akarják kifejezni magukat. Csak azért is. Mert képtelenek kinőni a kamaszkori lázadásukat. Ám egész életen keresztül nem lehet hátrafelé menni az ucán, csupán azért, mert azt is másképpen akarják csinálni. Minden eredetiségük abban áll, hogy dafke az ellenkezőjét teszik mindennek. Ebbe persze beletartozik a rükvercben közlekedés is, bár ezt nem merik bevallani. Márpedig aki hátrafelé megy, az nem haladhat előre. Az egyenesen előre (vagy hátrafelé) száguldó egyén és az övéi egyenesen arrafelé tartanak, hogy végül kiszaladjanak a világból. Nincs hajlat, nincsen görbület, nincs idomulás semmihez. No, hát persze lehet nekik, csak normális fejjel ne kövesse őket senki!

Rudi is elmélkedett a szépségről. Még azt a gondolatot is felvetette, hogy Szűz Máriát mindig fiatal nőként ábrázolták. Szerinte azért, mert a fiatal nő szebb. Ez igaz is, csak a kérdés ennél összetettebb. Szenteket, nevezetes embereket általában abban az életkorukban szokás ábrázolni, amelyik leginkább jellemzi őket és azt, ami miatt híressé váltak. Ezért kézenfekvőbb a Madonna fiatal és szép nőként való ábrázolása. Ami miatt viszont ezt a jegyzetet leültem elkészíteni, az a hiányérzet, amit a sematikus műalkotások keltenek bennem, és az, amit fiatalkorom óta egyre szeretnék látni a mai művekben is. Mintha szégyellnék a művészeket, hogy a világban annyi szépség van. Elhúzódnak tőle, mert attól félnek, hogy kiközösítik őket, és nem kerülhetnek be egykor a kánonba. Ettől bicsaklik meg a dolog. A művésznek ugyanis kizárólag a belső hangját kell követnie, ha értékes műveket akar létrehozni. Ha mindig kifelé fülel, úgy jár, mint a mesebeli szamaras ember: ahányszor rászólnak, annyiszor változtat, de a külvilágnak soha nem jó semmi, mert éppen csak rajta akarja köszörülni a

nyelvét. A vérbeli művész nem követi a mások által megszabott értékrendet, hanem maga teremti meg azáltal, hogy saját világában él és gondolkodik. A szematizmus, ugyanúgy, ahogy a szocreál, eleve bukásra van ítélve. A szocreálról már tudomásul vették, de a poszt-poszt-poszt-avantgárdról még mindig nem akarják. Lehet kísérletezni színekkel és formákkal, kiemelve azokat eredeti funkciójukból, de a szépség helyett mégse találtak fel semmit. Az olyan nehezen definiálható, hogy senki nem tudja egzakt módon megfogalmazni, mégis első ránézésre közérthető.

Azok, akik túl korán érkeztek és a jelenkoruk számára nem voltak felfoghatóak, sokat szenvedtek az őket folyamatosan támadó vagy csak kritizáló, kigúnyoló környezetüktől. Túl nagy kontraszt – túl nagy ellenerő. Egy művésznek egyébként is vannak válságkorszakai, ám a sok támadás összeroppanthatja az érzékeny, sérülékeny egyént. A korszak viszont éppoly kíméletlen, mint a neveletlen gyerekek szoktak lenni egymással. Tanulnivalója elsősorban a korszak közemberének van. Ha olyasmivel találkozik, amit nem ért, kérdezzen! Ha nem tud értelmes kérdéseket feltenni, akkor meg inkább hallgasson, de ne gyűlölködjön és ne hangoskodjon olyasmiről, ami nem az ő kompetenciája!

Létezik zenei mondat, és létezik festészeti, grafikai mondat is, ami értelmesen fejezi ki alkotója gondolatait. Ebben érezhető már jó régóta a hiány a művészetben. A kusza vonalakból, az összezagyvált hangjegyekből és a még értelmetlenebb szavakból nem alakult ki teljes értékű világ, sőt ártalmára vannak az eredetileg harmonikusra teremtett világrendnek. A megoldás: művészet, és még több művészet! Ha az emberiség nem lép tovább ezen az elpuskázott világrenden, akkor neki is mennie kell. Ismét szépeket kell alkotni, ahogyan Makovecz Imre is egyfolytában a maga szépséges világán dolgozott. Olyan világot teremtett, amiben érdemes élni. Ezzel nem konkurálhat semmiféle Bauhaus-utánczat, sem erőltetett kakofónia, mesterkéltségek, kifordított fenekű színművek, melyeknek egyetlen témája maradt: a szerencsétlen kisember, az elesett, a slemil, a bárgyú ábrázolása, a rajta való könnyű és tét nélküli gúnyolódás. Mindehelyett megkínálni a közönséget valami varázslatosan széppel, nemcsak esztétikusabb lesz, hanem teremtő erejű is. Ez még helyes irányba fordíthatja a most mereven a tenyerére meredő, mert másként cselekedni nem merő világot. A spirális vonalat kiegyenesíteni szándékozni akarók meg csak hadd száguldjanak – egyenesen kifelé a világból...

2019. augusztus 4.

Zagyvapart

Kisebbségi kihagyás után folytatom, de ismét szünetelnem kell a Rudi anyagának írásával, mert hamarosan két könyvem jelenik meg, most azokon dolgozom. Még nem jegyeztem fel viszont a *Régi malom* történetének ide vonatkozó részét. Ez is szépen elkészült, kék-arany keretet kapott, ami illik hozzá. A szélesebb paszpartu nemcsak virtuálisan növeli a méretét, hanem egyúttal tágasabb perspektívát ad neki. Kicsit költségesebb ez a változat, de már több képnél bevált, szívesen vállalom a plusz költséget, ami vele jár.

Időközben megvettem Erdélyi Lacitól azt a rézkarcot, amit Rudi személyesen hagyott nála, másik kettővel, amiket viszont Mimike vett meg tőle. Nekem akkor nem volt lehetőségem a vásárlásra, így mindhárom kép biztos, jó helyre jutott, már nem kótyavetyéli el vagy teszi tönkre senki. Ennek a képnek a címe Zagyvapart, és már van egy példányom belőle, de az kevésbé sikerült, talán sokadik nyomat. Ennek a minősége viszont kitűnő, és rajta látható Rudi személyes ajánlása egy nyomdász barátjának vagy kollégájának: „*Bélának, a legjobb nyomdásznak: Görög Rezső*”. A másik nyomatot

utólag színezhette Rudi, de a színek nagyon lekoptak róla. Ez monokróm barna nyomat, igen éles, azaz nagyon jól kivehető rajta a két ember, egy férfi és egy nő, illetve ezek arcvonásai. Azok közé tartozik, amelyeket tömören csak németalföldinek szoktam aposztrofálni, és van is benne valami, ahogyan emlékeztet a németalföldi művészek rézkarcaira.

Egyelőre simán marad, keret nélkül, de amint csillapodk a légkör a mostani könyvkiadásaim körül, erről is gondoskodni fogok, hogy mielőbb a megfelelő keretet és paszpartut kapja. Ezzel lesz egy kis gond, mert amíg a galériában volt, valaki lekávézta a viszonylag széles keretet rajta. Általában nem gond, egy újabb paszpartu eltakarja, de ezúttal meg kell hagyni rajta a fent idézett ajánlást, és mert a szignó csak az alatt van, tehát az aláírást is láthatóan kell hagyni. Péter majd megoldja, csak gyógyuljon fel a betegségéből! Nos, újabb darabbal gyarapodott a Görög-gyűjtemény, aminek roppant örülök.

2019. augusztus 22.

A *Zagyvapart* új változata egyelőre valóban keret nélkül várakozik, mert előbb meg kell tudakolnom, hogy van Péter. Ha majd vállalni tudja, viszem hozzá ezt a megoldandó feladatot. Saját könyveimen dolgozom gőzerővel, ezzel csak időnként haladok, amikor akad feljegyezni való. Figyelem a hirdetések, de még tart az uborkaszézon minden vonalon.

Találtam viszont egy régi verset, amit akkor írtam, amikor egyszer hosszabb időre szem elől tűnt megint Rudi. Akadtak ilyen periódusok a rendszerváltás után is, amikor mindketten azt hittük, a másik fél nem törődik velünk, vagy egyéb elfoglaltsága miatt nem ér rá levelezni, pedig csak tovább működött a jól beidegzett cenzúra a postán belül. Én rendszerint aggódtam érte, mert a búvárkodása nem éppen volt mondható életbiztosításnak. Ha társak maradtunk volna, ez hatványozottabban jelentkezett volna nálam, az életem egy örökös aggodás lett volna mellette.

Ideillesztem azt a verset, amelyben arról írok, hogy bizonyára a tengerbe veszett Rudi. Mi más gondolhattam volna, ha olyan hirtelen szakadt meg minden összeköttetés vele?!

Portréja így is hiteles, ma is ugyanúgy vállalom, amit róla írtam. Végül nem tengeri balesetben halt meg, hanem, ahogy korábban már feljegyeztem, igen szomorú körülmények között, szinte mindenkitől elfeledve. Barátaira persze ez nem áll, ők keresték, hiányolták azután is, hogy eltűnt. Nem is értem, miért nem fordult a barátaihoz segítségért, amikor bajba került. Talán csak tartani akarta korábbi imázsát, az időnként felbukkanó, víg cimboráét, aki visszajár Olaszországba, hogy az ottani juttatását felvegye, s aztán vidám tornamutatványaisal szórakoztassa őket, ha összejöttek Erdélyi Laci galériájában. A kézenállásnak mestere volt még nyolcvanas éveiben is, mielőtt az utolsó visszatérését „megtervezték és lebonyolították volna”, még sokat bolondozott a barátaival. Kései képein látható, hogy már protézist viselt, de meglehet, hogy korábban is voltak pótlásai. Az is lehet, hogy a komcsik kiverték pár fogát a börtönben, illetve letartóztatásakor, nem volt az szokatlan abban az időben. Nem szoktak volt kesztyűs kézzel bánni az elvtársak azokkal, akiket ellenségeiknek tekintettek. Fizikailag fitt volt, egyedül a cipője szorította a lábát, amiért a barátai froclizták. Lehet, hogy már akkor is elárasztották az itthoni boltokat az olcsó kínai termékek, amik valóban iszonyúan kényelmetlenek voltak.

A vers, amit róla írtam, talán egy időbe esett az *Il verdetto* c. képének keletkezési idejével, amikor még tartott a Ritával való kapcsolata, és aminek csúfos befejezését ő meg ezen a képen ábrázolta. Nem szerette az olaszos linkséget, bár azt hiszem, hogy időnként viszonzta nekik egy-egy visszavágással, viszont-beccapással. Azt se tudom, hogy élte meg ezeket, mármint hogy visszaéltek a

bizalmával, és mivel tört olaszszággal beszélt, alacsonyabb körökben ezt afféle fogyatékosként ítélték meg, ahogyan a hálójavítgató öregasszony csúnya megjegyzését feljegyeztem, Rudi elmondása alapján. Rita és a csodahajó, amire mindketten annyira büszkék voltak, talán valóban odaveszett és a tenger mélyére süllyedt valahol, de az is meglehet, hogy vele azt közölték, a hajót azért nem szolgáltatják vissza neki, miután kölcsönkérték vagy kibérelték tőle, mert szerencsétlenség áldozata lett, a legénységgel és Ritával együtt. Így megkaparinthattak egy hajót, Rudi meg mehetett úgymond a panaszával a sóhivatalba. Gyakori volt ez a háború utáni Itáliában, sőt még a hetvenes években is. Rudi említette, hogy a biztosítótársaságokat gyakran átverik az ügyfelek azzal, hogy „önbetörést” szerveznek meg. Ilyenkor ők elutaznak otthonról, a megrendelt betörők odaállnak egy kamionnal a ház elé és mindent kirámolnak. A Ferragosto, azaz az augusztus 15-ét követő időszakban valósággal kiürültek a városok akkoriban, és csak a betörők, csirkefogók „dolgoztak” nagy lendülettel. Még csak a szomszéd se volt odahaza, hogy lefűlje őket, szemtanúk se voltak. Az elszállított bútorokat aztán visszavitette a házigazda, miután kifizette a biztosítóval a „káresetet”, szóval ügyesnek tekintette magát, hogy át tudott verni egy minden hájjal megkent társaságot. Általában ez az „ügyes” kategóriába tartozott náluk, még csak el se ítélték egymást érte. A Római Birodalom szétesését követő időszak lehetett ilyen: megszűnt funkcionálni a jogrendszer, mindenki hordta szét, amit tudott, s nem volt, aki felügyelje a rendet, merthogy a rend őrei se kaptak fizetséget aztán senkitől. Teljes káosz. Ennek a maradványai éltek tovább évezredekkel később is, és nemcsak a háborúkat követő években, évtizedekben. A *Biciklitolvajok* hétköznapi nyomorúsága beszél erről nyíltan. Ez élhetett tovább sokáig Itáliában, amiért Rudi sokat dühöngött. Ő is úgy élte meg, mint Márai Sándor, az olaszokkal való kapcsolatát: „Isten jókedvében volt, amikor Itáliát teremtette. De aztán beleteremtette az olaszokat...”

Biciklitolvajok (Vittorio de Sica neorealista filmje)

Nos, hát ennyi korrajz után következzenek a vers, Rudi „sírverse”, aminek visszajával aztán engem is megfricskázott. Nem a tenger mélyéről jelentkezett 2015-ben, hanem a gyulai református temetőből. Nehogy elbízam magamat önjelölt váteszként☺))

Egy festőre

Nagymérgű ember volt, nagytermészetű.
Amikor jóvérű szép lányt látott
neki akarta adni a nagyvilágot.
Bohém volt bolondos mókás.
Előtte cím rang sose állott.
Céljához híven művészként magasra hágott.
Őszinte volt. Ha illet volna se hazudott.
Hát sorsa végletes lett végig egyéni.
Gazdag-kegyet nem várt s ha éhen hal akkor se kéri.
Ha művész hát legyen örök partizán
-mondotta volt -, s hogy imbecil vádakkal dutyi várta
egész Pest röhögte: orosz levegővel úszott ki a szabad világba.
Nem beszélt nyelveket. Ám nem volt műveletlen.
Az újat szépet szelleme szomjasan itta.
Ifjabbtól tanulni nem restelt. Örök hazája hívta olyankor vissza.
Magához láncolta a fény, a varázsos mediterrán.
Úszott mint nagytestű hal a vízben.
Ott is érte a vég. Vizek mélyén nyugszik most szelíden.
Nem temetőn sudár ciprusok alatt pihen.
Ne hidd el akkor se ha neve szép kövön
felvésve áll. A mindenkori lázadó ha elmegy is másként köszön.
Fityiszt mutatva fricskázva nyelvet öltve
kacsintott vissza én hiszem tudom
víg szellőként szoknya alá kapott és jót derült a meghökkent arcokon
amikor temették azon a szent napon.

Eger, 1992. május 20.

Megint keretezünk

Tegnap elvittük Péterhez az Erdélyi Lacitól vett rézkarcot (*Zagyvapat*), meg egy korábban vásároltat, ami azért nem volt sürgős, mert nem volt túlságosan lepukkanva. Átkeretezték, de nagyon igénytelenül, ezért úgy döntöttem, hogy ezt is Leopold Péterre bízom. Megegyeztünk a keretekben, a paszpartut már szinte önállóan rá lehet bízni, és a jövő hétre ígérte, hogy elkészíti őket. Most megint a boldog várakozás állapotában vagyok. Mikor elkészülnek a képek, alig győzők gyönyörködni bennük. Nem mellesleg jegyzem meg, hogy Péter lába még mindig be van kötözve a balesete után, úgy dolgozik.

A Kikötő régi felvétele (részlet):

A Kikötő régi felvétele (részlet)

A képekről: a kávéfolt eltüntethető a paszpartuval, Rudi ajánlása a jobb alsó sarokban meg jól látható marad. Már csak azt kellene kiderítenem, ki volt az a legkiválóbb nyomdász Béla, akinek a művét Rudi dedikálta. A *Kikötő*, amit szintén most fognak átkeretezni, ahogy sejtettem, igénytelenül lett „felújítva”: a paszpartut leukoplaszttal ragasztották rá a nyomatra. Péter mindent profi módon eltávolított róla, így kezdődhet a felújítás. Korábban leírtam, hogyan néz ki. Ez a nagyobb méretűekből való, és arany-fekete-barna, meg zöldeskék színhatású. Ez is arany-kék keretet kap. Rudihoz illenek az élő színek, a mediterrán hatás, ami annyiszor megihlette. Most, hogy elnéztem a kikötői képeket, amik egymás után sorra kerültek ki szépen felújítva a Péter keze alól, egy gondolatom támadt. Rudi nemcsak a túlsó partra akart átjutni, művészileg befutni, hanem a magánéletét is rendezettnek szeretne volna tudni. Vágyott a szép családi életre, gyerekekre. Szóval a sokszor megfestett kikötő, különféle változatban, az ő révbe jutását is szimbolizálta. Igaz, ez vágyalom maradt egész élete során, mert egyrészt senkitől nem lehetett gyereke, másrészt úgy a nőket, mint az élethelyzeteket változatosan szeretete, s ezzel tovább csökkentette a saját esélyeit. De

ez már életrajzi adat, attól, hogy felemlegetem, semmi nem változik meg. Maradt egy csodaszép művészi életmű, amit minden magyarnak (és olasznak legalább) ismernie illene. Ahhoz a mostani divatnak, a művészi mellébeszélésnek, az absztraktnak mennie kell. Ez nem rajtam múlik, de mindent megteszek azért, hogy a Rudi életműve viszont kitündököljön abból a korszakból, amelyikben a kortársak depresszióba hullottak, vagy kórusban kódósítottak és mellébeszéltek. Ki karriervágyból, ki másért, talán a megélhetésért, de már ezek is csak tények...

2019. augusztus 31.

Temetői teendők

Miután ismét megírtam és kiadtam két új könyvet, lecsengtek az ezzel kapcsolatos programok, visszatérhetek Rudi életművéhez, és igyekszem tenni valamit ennek érdekében. Pár napos várakozásba, több sikertelen telefonhívásba került, mégis elértem a gyulai parókiát, ahol elvállalták, hogy a Rudinak szánt koszorúmat és a mécseseket elhelyezik a sírján. Elküldtük, s remélhetőleg visszajeleznek vele kapcsolatosan. Az elhunytakért gyertyákat gyújtottam halottak napján idehaza. Utazásra nem voltam alkalmas állapotban. Az irodalmi műsor után sürgős fordítanivalóm akadt, s mire azzal végeztem, nagyon ödémás lett a lábam a sok gép mellett üléstől. Ezt sürgősen meg kellett szüntetni. Ezen is túl vagyunk, úgyhogy holnaptól nekilátok az irodalmi teendőimnek és Rudi dolgai rendezésének.

A parókián kaptam egy telefonszámot, ahol pozitívan fogadták a kiállításra vonatkozó javaslatomat. Jövőre, Rudi születésének 90. és halálának 5. évfordulóján szeretném, ha lenne egy emlékkiállítás. Ez még csak egy elvi megállapodás, levélben azonnal kértem, hogy jelezzenek vissza, amint konkrét dátum adódik, és felajánlottam a saját képeimet a kiállításra. A Gyulai Városvédő Egyesület elnökével, Durkó Károllyal beszéltem ezt meg. Az alkalmat és a feleletet természetesen ki kell várni, s közben megbeszélni, majd megtervezni az emléktábla elkészítését és méltó elhelyezésének körülményeit. két lehetséges helyszín van: az egyik Gyulán, az Öregek Otthonában, ahol Rudi meghalt, a másik annak a pesti háznak az oldalán, ahol utoljára lakott Erzsivel, az akkori Lenin körút 32.-ben.

Tájékoztattam minderről Kratochwill Mimit is, aki nagyon örült a fejleményeknek. Szívesen részt vesz az avatáson, s talán el is várja tőlem, hogy tovább gondozzam Rudi emlékét. Ezt mindenképpen megteszem, mert már senki sincsen, aki gondoskodhatna erről. Rokonai nem jelentkeztek, mikor meghalt, a bátyja még nála is idősebb volt két évvel, nemigen van rá esély, hogy életben volna, így mindenképpen rám marad ez a feladat.

Beszéltem Fekete Gézával is, hogy vállalná-e egy ilyen tábla elkészítését. Elvileg igen, csak a részleteket kell megbeszélni. Pontosan mekkora márványtáblát kérünk, és ahhoz kiöntené újra a Rudi plakettjét, a kőfaragó meg abban helyezné el a plakettet és készítené hozzá feliratot. Ha Pesten sikerülne, az lenne a legszebb, de mivel épp most voltak politikai változások az önkormányzati választások után, nehezen elképzelhető, hogy pl. kommunisták vezette kerületben erre kaphatnánk engedélyt. Vagy hogy tiszteletben tartanák, ha mégis összejönne az emléktáblaállítás. Szóval ez egy sokszereplős feladat lesz, amit okosan kell megszervezni, s ha minden igaz, akkor csapatmunka lesz. Mindkettőnk jubileumi éve lesz ez. Én jövő karácsonykor töltöm be a hetvenedik évemet, ha a Jóisten is úgy akarja. Ezt a kérdést még előtte szeretném megoldani. És előbb még be kell tölteni a hatvankilencediket is☺))

2019. november 17.

Eltelt egy hét, de egyelőre nagy, néma csend övezi a készülődő tervet, és kigondolóját☺)))

Senki nem válaszolt, nem jelzett vissza, nem kezdeményezett, mintha megint az a patthelyzet állt volna be, ami korábban, és amit így jellemeztem: még az élőkkel se törődnek, nemhogy az elhaltakkal... Nincs mit tenni, ki kell várni egy darabig. Pár képét árulják Rudinak, van, aki még engedett is az árból, de a legtöbb már megvan nekem, és épp nem azokat adják el, amikre nagyon vágytam: A szerelem városa, Kompátjáró. Ezek elég gyanús körülmények között tűntek el a kínálatból. Mikor már leütöttem, azaz megnyertem egy-egy licitet, akkor meg is kellett volna kapnom őket, de hirtelen visszamondták az üzletet. Lappanghat még valahol pár képe, amit eddig nem ismertünk, de nem tudni, hogy hol.

Hétköznapi dolgokkal foglalkozom, ellátom a háztartást, olvasok. Szabó Magda életébe ásom bele magamat egyre jobban. Egy szabálytalan életrajz gondosan megírt részletei, köznapjai, és mindaz, ami idáig vezetett. A marcona hajdúk, akik pesztrálták, bicskahegyről szalonnával etették, és még akkor is figyelemmel kísérték, amikor Magda néni karrierje beindult. A *Kiálts, város!* bemutatójára is elment az egyik öreg hajdú, akit az író a gyerekkorában megszokott örömkítőréssel fogadott, és bevitte magával a díszpáholyba, ahol édesapjával és édesanyjával nézték azelőtt az előadásokat. Azt is megtudjuk, hogy édesapja révén szabadjegyük volt a debreceni színházba, ezért is volt olyan szorgos színházlátogató és ismerte olyan jól a drámairodalmat – élőben is.

2019. november 24.

Jubileumi év

Elteltek az ünnepek is, és csak annyi változás történt, hogy vettem megint két Görög-képet. Az *Adria* és a *Régi tanya* címűeket. Az *Adria* szép meglepetés volt, aki árulta, engedett az árból, de ami a legfontosabb, hogy a fotóhoz képest jóval élénkebbek, szebbek a színei. Előbb kései művének gondoltam, de a régi típusú szignója látható rajta, tehát 60-as évekbeli műve lehet. A *Régi tanya* viszont igen megviselt állapotú, ezt még az 50-es években készíthette Rudi. A papírja megsárgult, ami arra vall, hogy sok UV-sugárzás érte az elmúlt évtizedek során, ami egészen pontosan hatvan-egynéhány év lehet. Ennyit még a papírnak se könnyű kibírnia. Az *Adria* a kék-arany keretet fogja kapni, de egyelőre mappában várja története folytatását. A tervezett kiállításához és emléktáblához talán mecénást is jó lenne találni. Két elképzelésem van, de addig semmit nem írok le, amíg nem körvonalazódik rendesen a tervem.

Időközben volt egy balesetem is. Elestem idehaza, és még gyógyulgatok. Sok zúzódás van rajtam. Jó lenne tudni, miben fogjam vissza magamat, amire általában egy baleset figyelmeztet. Meglehetősen visszafogottan és visszavonultan élek. Életemnek ez a szakasza a művészetéről szól, ahogy rég szerettem volna. Továbbra is tanulmányozom Szabó Magdát, jobban mondva a Szobotka házaspárt. Szobotka Tibornak csak négy újonnan kiadott könyve van, azokat még tavaly elolvastam, aztán sikerült az új évben antikváriumi példányokat is beszereznem, most azokat veszem sorra. Pár jegyzetet készítettem róla, róluk, és még folytatom. Csúnya tél van, amit nem kedvelek, mármint a telet sehogyan sem. Mióta kiirtották a környékbeli fákat, még sokkal büdösebb és szmogosabb a levegő, tele apró, irritáló szemcsékkel. A különféle réseken pedig az alattunk lakó dohányosok förtelmes szaga árad hozzánk is. A XX. század komoly vétke, hogy annyi reklámot biztosított ennek a szenvedélybetegségnek. Mikor régi (háború előtti, alatti) filmeket nézek, mindenki dohányzik, nők, férfiak egyaránt. Ugyanez látható a 60-as, 70-es évekbeli filmekben, amikor még senki nem korlátozta az embereket, hogy ebben a formában divatozzanak. Az egész végülis divat volt, sok reklámmal, ezt

többek közt a sztárok biztosították egy kis nyegleséggel, megjátszással, és az ifjúság hozzájuk szeretett volna hasonlítani. A rendszerváltás után a dohánygyártó nagy világcégek fektettek bele sok pénzt a reklámba, ez is bejött nekik. Ma talán még rosszabb a helyzet, mint régen volt. Terjednek a szenvedélybetegségek, s velük a halálos betegségek. Az emberek pedig valamiért nem akarják látni az összefüggést a kettő között. Mindenki hárít, és csak a saját jogait hangsúlyozza. Igazságot köztük majd csak az idő tesz, de kérdés, hogy a kései okulás mennyire számít okulásnak...

2020. január 12.

Ismét nekiláttam, hogy másik vonalon szervezzem Rudi emlékévét. Egyelőre csak egy e-mail-címet kaptam, ahová írtam is, de még nem jött rá válasz. Írtam egy rendes bemutatkozó és Rudit bemutató levelet, ami alapján alaposan tudnak tájékozódni az erre illetékesek. A Szépművészeti Múzeum igazgatójához fordultam, aki csodálatos projektet valósít meg a Városliget átalakításával, az ott található intézmények látványos felújításával.

Ma tájékoztattam Mimit erről az újabb lépésről. Nagyon örült neki. Eredmény persze még nincs, de már tél derekán túl vagyunk, tehát igyekezni kell. Most még sokan kívárnak, mások máris szervezkednek és lefoglalják a legkedvezőbb időpontokat a saját rendezvényeikhez. Ha versenyt kell futni, arra engem már ne próbáljanak rábeszélni, mert nem konkurálok másokkal. Régen se tettem, most meg már, örege... ugyan...

A két legutóbbi szerzeményt, az Adriát és az Öreg tanya c. képeket a hétfvégén elviszem Leopold Péterhez, hogy keretezze be őket. Keret nélkül vettem mindkettőt (én nem tartottam igényt az ócska keretekre), ezért jobb lesz, ha védőüveg alá kerülnek ezek is. Az Adriának a gyönyörűen megmaradt kék színét kell védeni, a másik kép igen régi, annak a régi papírját illik üveg alá juttatni. Sok UV-sugarat kaphatott, a papírja erősen megsárgult, de hát mit is lehet várni egy majdnem hetven éves papírtól?! Olyan korból, amikor a minőségre semmit nem adtak (az iparban semmi esetre sem), minden a mennyiségről szólt, ahogyan a mai reklámokban is. Lehet, hogy a sztahanovistákból lettek utóbb reklámszakemberek?☺) Szép kis átváltozás...

Az ünnepi hangulatot előkészítendő, megpróbáltam a Google-ba feltenni Rudi életrajzát, de nem jártam sikerrel. Ehhez is segítséget kell keresnem, mert már éppen aktuális volna, hogy a világ értesüljön róla, Rudi eltávozott közülünk. Márciusban lesz 5 éve.

2020. január 20.

Eddig nem kaptam választ a Szépművészeti Múzeumtól sem Rudi-val kapcsolatosan. Valaki vagy valakik nagyon gátolják ezt a csendes projektet. Tegnap viszont hazahoztuk a két újabb rendbehozott képet: az *Adria* és az *Öreg tanya* címűeket. Mindkettő szépen megújult. Az *Adria* ugyan bámulatosan jó állapotban volt, a kisebb *Öreg tanya* viszont igen régi, rossz minőségű papírra készült, ami az 50-es években talán természetes volt az általános papírhiány miatt. Több helyen foltok, pöttyök vannak rajta, igen silány körülmények között tárolhatták és sok UV-sugarat is kaphatott. A bronzos keret és a szélesebb paszpartu viszont sokat emelt rajta. Besoroljuk a németalföldi stílusú Görög-képek közé. Grafikus barátunk, Hercegh István látta, és szerintem nagyon szépen karcolt kép. Szerintem is szép, arányos a kompozíciója. Az *Adria* kék-arany kerete még tovább emeli ki a tenger kékjét, ami a kikötői jelenet domináns szürkéjével képez kontrasztot. Ennek figurái nem olyan tökéletesen kidolgozottak, mint azt a többi Görög-képen megszoktuk. Az olasz tengerkék, a híres azzurro természetesen másféle árnyalat, mint ahogyan más az *Idill* c. képen látható koraesti mélykék is. Rudi mégis ilyennek látta,

ezért elfogadjuk, mint minden más impresszióját. A művész különleges szűrő: önmagán engedi keresztül a világ által neki nyújtott élményt, az eredmény pedig maga a műalkotás.

A *Favágók*-at is szeretném rendbe hozatni, csak attól tartok, nem lesz könnyű arra vállalkozót találni, aki kifúrná neki az új lyukat a falba. A mostani helyére szélesebb kerettel már nem férne vissza. Emiatt el kellene tennem a helyéről Rudi szépséges Jézus-képét, amire nem vagyok hajlandó. A kép felújítása viszont több mint aktuális, úgyhogy ki kell találnom valamit. Most mint mondjak magamról... prózai kifogások... nyafogás...

2020. február 1.

Krisztus a keresztfán

Évforduló

Eltelt pár hónap, és közben egészen más helyzet állt be. Mindnyájan karanténban vagyunk, akik tehetnénk Rudi érdekében. Az idén, úgy tűnik, egyelőre semmiféle kiállítás nem szervezhető, legfeljebb online változatban, de ahhoz is kellenének partnerek, én viszont nem mehetek sehová. Nem fájlalom, mármint a bezártságot, mert hiszen amúgy is visszavonultan élek hosszú évek óta, csak Rudi újbóli elhanyagoltságát. Egyébként épp ma lenne 90 éves, Isten segítse, akárhol is jár! Boldog születésnapot, kedves Rudi!

Még le se jegyeztem, hogy vettem két másik képet Ruditól, ezeket még a vesztegár előtt. A *Tisza-gát* és a *Halászkikötő* címűeket. Szerencsére keret nélkül kértem, hiszen úgyis felújítandók. Egyelőre mappában várják további sorsukat. A képek minősége viszonylag jó, úgy értem, nem fakult ki túlságosan a festék rajtuk. A papír minősége viszont inkább 50-es évekbeli, mint 60-as. Az egyiket igen vékony papírra nyomtatták, a másik közepes. A Tisza-gát egyértelműen művész-szelfi, Rudi alakja, bár félig elfordul az ábrázolt nőalak felé, afféle udvarló pózban, félprofilból rendesen kivehető. Fiatalkori énjének becsempészése ez a kompozícióba.

Tisza-gát

A gáton egy szekér várakozik, nyilván a fiatal nőre. A fogatot egyetlen ló képviseli, gazdája, egy idősebb férfi, őt szeretgeti, nyugtatgatja, talán beszél is hozzá, ahogy jó gazdák szokták háziállataikkal. A fiatal párnak kevés ideje lehet, indulni kell haza, vagy tovább, a mezőre. A szekér üres, láthatóan nem visznek haza semmit. Vagy eztán fognak. A fiatalember, akinek a kalapja jócskán takarja az arcát, előrelép a lány vagy fiatalasszony felé. Inkább ez előbbi, máskülönben botrányos volna egy ilyen idill fényes nappal, ráadásul atyai kíséretben – a falusi erkölcsök szerint. Búcsúznak egymástól vagy megbeszélnek valamit, talán találkát estére. A nő nyugodtan hallgatja a kissé izgatott fiatalember mondandóját, a férfi arcát figyeli. Az viszont „rohamozó” állásban van, mindenáron nyerni akar. Vagyis megnyerni a nőt a maga számára. A domináns színek kékes és lilás árnyalatúak, ezúttal nem a mobil torzította őket. A gát oldalán a fű zöldes foltjai látszanak. Kora tavasz lehet, a fák

még nem lombosak. A kékes-lilás színek az estét idézik. A háttérben jókora egybefüggő, fehér felhőtakaró, a tavaszi föld és a folyó kipárolgása. A férfi vállán panyókára vetett kiskabát. A nő kezei tele zsákokon pihennek. Ezek szerint mégse üres szekérrel térnek haza, csak eztán fognak felpakolni rá. A zsákok tartalma lehet krumpli. Ha igen, akkor talán vetni fognak, és mégis mennek tovább. Ha viszont őszi munkákra készülnek (a csupasz fák erre is utalhatnak), akkor betakarítás után vannak, és ezt fogják felrakodni a várakozó szekérre. A fiatal férfi jobb kezével gesztikulál, nyilván a meggyőzés hevében.

A kép, ha letelik a vesztegzár, kék-arany keretet fog kapni. Ez mindig kiemeli a fakó kék árnyalatokat, és olyanná teszi, mintha azok élénkebbek lennének. De hol van az még? Remélem, Péter üzlete kitar, és később újraindulhat a vállalkozásuk. Belegondoltam, hogy az ő vállalkozása nem stratégiai ágazathoz tartozó, de remélem, kaphat ő is állami támogatást, hogy talpon maradjanak!

A másik kép is hasonló színekben pompázik, habár jelenlegi állapotában ezt rajtam kívül nemigen állítaná róla senki. Úgy érzem magam, mint mikor kedvenc lila muskátlijaim hazakerülnek a szokásos téli „karanténból”. Ilyenkor elszáradt levelek zörögnek rajtuk, pár tő ki is pusztult, másokon kezdődő, gyenge zöld hajtások. Megint mások erősebbek, ámde fényhiányos állapotukban mégis csak szegényes kinézetűek. Ha ilyenkor így üdvözlöm őket: „Szervusztok, szépségeim!”, G. fiam a fejét csóválja: „Na, rajtad kívül ezt nem mondaná rájuk senki.” Egy kicsit ez az utánérzésem bukkan elő ma, amikor ezekről a képekről írok. Rajtam kívül nem sok embernek akadt volna meg a szeme ezeken a képeken, de én most is a későbbi, rendbe hozott másukat látom, ami persze meg se fogja közelíteni az eredetit, de mégis csak sokkal szebb lesz, mint mostani, lepusztult változatuk. Szóval, lehet üdvözölni őket: „Szervusztok, szépségeim!” A megvalósításhoz már csak Péter kell, meg némi pénzmag☺))

Halászkikötő

A Halászkikötő is esti képet ábrázol. Minden nyugodt, csendes, a bárkák visszatértek szokásos állomáshelyükre, egy kikötőbe, talán a Tiszán. Ez ellen csak annyi szól, hogy a kis öbölben jókora kövek is vannak, melyek a partot szegélyezik. Az Alföldön inkább homokos, iszapos lerakódások jellemzőek. A táj viszont lapos, síkvidéki, csupán a part emelkedik ki a közeli fákkal kissé. Ez nyilván az ártér miatt van így. Áradáskor kell, hogy védje valami a környező mezőket, településeket. A túlpartot is fák szegélyezik, de nem teljesen egybefüggően. Közöttük és mögöttük házak sorakoznak, egy falu részei.

A hajókról levonták már a vitorlákat, csak az egyiken dolgoznak most épp ezen. Három vitorlás látható az öbölben. Az egyik már kikötött a stég közelében, rajta senki nincsen, a másikat most vonják partra, és a harmadikon most engedi le a vitorlákat egy férfi, nyilván ő is csatlakozni fog társaihoz. A most partra vont vitorlás mellett három emberalak: két férfi és egy nő, aki az egyikük hozzátartozója lehet. Az egyik férfi kezében zsák vagy kosár, amivel egy faláda felé tart. A nő nyilván várja az esti fogást, amiből vacsorát főzhet.

Rudi szignója a jobb alsó sarokban és a kép címe a bal alsóban jól, vagyis markánsan kivehető. Ezek a képei elpiszkolódva várnak felújításra, addig is visszateszem őket Rudi mappájába, amit még a volt főbérletől sikerült visszaszerezni. Addig álmodjuk tovább sorsukat és a lehetőségeket, amelyek esetleg rájuk várnak. Rudi ma lenne 90 éves. Egyik legkésőbbi olajképe hátulján ez áll: „Festettem 82 éves koromban.” Talán az évszám nem jutott az eszébe akkor már, de lehet, hogy csak mesterségbeli tudását hangsúlyozta volna kissé, ami korábban nem volt jellemző rá. Inkább az előbbi verzió lehet igaz.

Gyermekeink és egy emberközösség szempontjából nagyon fontos, mivel vesszük körül magunkat. Ahol csupa esztétikus tárgy és kép található, ott egészséges ízlésvilágú emberek fognak felnőni. Fontosnak találok kiemelni azt is, hogy azok a mesekönyvek, amelyekben csúfak az illusztrációk, ízlésrombolóak. Kártékonyan hatnak a gyermekekre. A természet az ilyesmit könnyűszerrel eldönti. Ránézésre megkülönböztethető, hogy egy táj szép, harmonikus vagy csúnya, kopár és lepusztult.

A tájképek nemcsak afféle szemgyönyörködtető műalkotások, hanem szociográfiai jelentőséggel is bírnak. Nélkülük ugyan honnan tudnánk, hogy néztek ki más korokban az emberek, milyen antropológiai jegyeket viseltek magukon, milyen viseletekben jártak. Ez utóbbinak nagy volt a jelentősége: a ruházat mutatta meg, mi az illető rangja, társadalmi hovatartozása. Alacsonyabb osztálybeliek nem viselhettek olyan ruhákat, mint a gazdagok. A későbbi úrnő – komorna ruhacsere, azaz egy hölgy gyakran odaajándékozta megunt ruhadarabjait a szobalányának, az már fellazult társadalmi viszonyokat jelez. Öngól is volt egyben, mert a ház ura könnyebben felfigyelhetett egy csinosabban öltözött komornára, mint ha csak slampos és csámpás lett volna. Akkor pedig könnyen megesett a házi baj.

Rudi itt parasztruhába öltözött a zsánerkép kedvéért (Tisza-gát). Szemébe húzta a kalapját, ami azt is jelzi, még nem volt biztos hódítása sikerében. Ezért a támadó állás, ahogyan jobb lábával előrelép és ostromolja a lányt, miközben annak apja a lovat szerszámozza fel. Sietnie kell. Utána már rakodás következik, s közben nem beszélhetik meg ugyanazt, amit ebben a meghitt pillanatban. Legfeljebb pár pillantást válthatnak egymással a szerelmesek vagy várományos jegyesek. A titkuk, hogy kik is voltak valójában, s hogy egy falusi szépséget szemelt ki modellnek vagy valamelyik városi ismerősét, már nem tudhatjuk meg. Nem is fontos. A lényeg, hogy a kép esztétikus, s hogy ilyen beszédes. A művész-szelfi megnevezést azért alkalmazom rá, mármint a Tisza-gátra, mert az közelebb hozza a fiatalokhoz. Azt már nem tudom, mennyire hatja meg őket, vagy hogy hat-e rájuk egyáltalán egy ilyen műalkotás, de a lehetőséget meg kell adni nekik. Majd ők úgy élnek vele, ahogyan akarnak.

Jegyeztem mindezt 2020. április 22-én, Görög Rezső 90. születésnapján, amiről rajtam kívül nemigen emlékezik meg most senki. De azért jól esett megírnom. Hátha akad majd, akinél értő fülekre talál ez a kis jegyzet. A nagy mappában várakozik kb. 25, bekeretezésre váró kép. A kicsiben is van egy csomó, de azokat most nem számolom újra. Gyümölcs- és virágcsendéletekből 7, ezek mind olajfestmények, kései munkák, és a megrendelők ízlését, valamint Rudi technikásságát tükrözik. A Zodiákus sorozat darabjai Rudi játékosságára vallanak. Ezek színvilága még mediterrán jegyeket visel magán. Ezeket egy lakáson belül képzelem elhelyezni, a megfelelő forgásrendben, és a nekik megfelelő égtájhoz hangoltan. Képzelet van, lehetőség nincs. Ilyen a művészsors. A nagy művészekből is utóbb a nagy svihákok szoktak hasznot húzni, soha nem az értő kortárs vagy a közvetlen örökös. De nekem most nem is ez a problémám vele, hanem a megfelelő elhelyezés, ami tovább várat magára.

Közben folytatom, azaz hamarosan befejezem a Szabó Magda és Szobotka Tibor műveit elemző kötetemet. Azzal már a finisben vagyok. Rudit, azaz ezt a kötetet, lehet, hogy ősszel veszem elő megint. Épp ideje, hogy a jubileumra megjelenjen róla valami. Jelenleg alakuló tavasz van. Azért írom így, mert szeszélyesen változik, azaz fluktuál egyik végletből a másikba. Az első, korai gyümölcsök nagy része már lefagyott emiatt, reménykedünk, hogy a többit megkíméli a természet. Kedvenc színem, a zöld, kezd eluralkodni a környezetünkön. Idebent pár trópusi növény virágozik, odakint, valahol a hagymás növények, amiknek még csak az illatát se hozza felénk a szél, pedig ezeket nagyon szeretem. Nos, avanti! azaz munkára fel, hadd terebélyesedjen a most kiadandó kötet!

2020. április 22.

Karantén után

Lejárt a vesztegár, és már lehet szabadon mozogni a városban, minden korlátozás nélkül. Azért én nem tartozom azok közé, akik folyton mindennek az ellenkezőjét akarják csinálni, tehát meg se viselt az elmúlt három és fél hónap, tettem, amit tehettem. Fordítottam és megszerkesztettem egy verseskötetet, azután megírtam egy esszékötetet Szabó Magdáról és Szobotka Tiborról. Ez utóbbi még befejezetlen, mivel a vírushelyzet miatt a könyvtár is bezárt, működése szünetelt, a kéziratom pedig kallódott valahol, nem jutott el a számítástechnikushoz. Június végére ez is rendeződött, most várom, hogy megtörténjen a digitalizálás, aztán leadom a másik kötetet is. Március elejétől rendesen kivártam a vesztegár feloldását, és a múlt héten már egy nagy bevásárlásra is elmentem. Egyúttal leadtam Péternek a két legutóbbi képet keretezésre: *Tisza-gát*, *Halászkikötő*. Ma kerültek haza, egy héttel később, a tervezett kék-arany keretben megújulva. A fakult színeken sokat segített ez a keret, és ahogy sejtettem, a Tisza-gát lett a szebb. Most a szokásos „bevezető helyükön” állnak, a nappaliban az ülőkén, hogy minél tovább láthassam. Aztán arrébb kerülnek a kanapéhoz, ami mögött több társuk is várakozik rendesebb kiállítóhelyre, amit nem tudok megoldani.

A karantén után az ország még csak most szedelőzködik, a pár hónapos bénult állapota után. Nagyjából negyedévi termelés kiesett, ezt megsínyli a gazdaság, de bízunk a szakértelemben, ami helyre tudja hozni mindezt. A feladat mindössze ennyi: mindenki igyekezzen minél többet dolgozni az elkövetkező időszakban. Ha mindnyájan pluszban adunk hozzá az ország jövődelméhez, akkor egyenesbe jövünk. A távmunka és a távitanítás bevált sokaknál, így arra is lehet alapozni.

Mivel a karantén feloldása ideiglenesnek tűnik, azaz nem tudni, mire forrja ki magát a helyzet, így aztán nem sokat lehet tervezni, mármint kiállítás-ügyben. A képeket ugyanis utaztatni kellene, ahhoz én is kellek, az öregeknek pedig bármikor visszaállíthatják a karantént. A kulturális intézmények megint elsőként zárhatnak be, ha ez a helyzet előadódik, hiszen ezek akár tömegesen is látogatottak, szóval minden esetleges és változó, erre nem lehet alapozni semmit. Azért, ha akad ötletem, ami megvalósítható, újrakezdem az intézkedést. Egyelőre be kell érni kisebb fegyvertényekkel is, mint ez a képkeretezés, ami után ma tértek haza a korábban sokat hányódott képek. Ezeket már nem bánthatja a túl erős fény, mert fényvisszaverő üveg alatt vannak, szépen bepaszpartuzva. Szóval a korábbi hibák is korrigálva, a lehetőségekhez képest. A jól végzett munka örömevel most hátradőlök egy kicsit. Persze csak egy szusszanásnyira, mert a könyveim feldolgozása folyamatban van, és már írni akarom a másik kettőt, amiket őszre tervezek megjelentetni, eredeti terveim szerint. Nem is értem, hogyan lehet annyit senyvedni a bezártságtól. Egyetemista koromban egy fiatal kolléga azt mondta egyszer, hogy ő irigyli Kazinczy Ferencet Kufsteinért. Mivel eléggé zaklatott életet élt, ezért vágyakozott arra, hogy neki is legyenek bezárt időszakai. A folytatás úgy hangzott, hogy legszívesebben bezáratná magát valahová, ahol nyugodtan írhatna. Az óhaj igen furcsán hangzott, és azóta se értem, hogyha egyszer már megfogalmazódott az óhaj, miért nem tudta magára csukni a szobája ajtaját, és írt volna nyugodtan, ahelyett, hogy ilyen nonszenszekben fejezte ki magát. Azt hiszem, hogy csak nekem akart imponálni ezzel a képtelen illúziójával, de melléfogott. Semmivel nem tűnt menőbbnek, sem pedig ötletesnek, inkább csak feltűnősködőnek ezzel a bizarr óhajával.

Az alkotáshoz gyakran be kell zárkózni, és tűrni kell a világ sértődéseit, amivel ilyenkor illetnek bennünket az értetlenek. Ha valaki reklamál emiatt, mindig annyit tudok rá válaszolni, hogy írni csak ülve lehet, s ha lehet, csendben, nem pedig örökké csörgő telefon mellett, a világ történéseinek vulgárisabb epizódjait hallgatva, mert valaki épp erre pécézett ki hallgatóságnak. Az írónak egyaránt kell a társaság (régén erre szolgáltak a kávéházak), de kell az otthoni csend is. Kár, ha ezért megapprehendálnak ránk, mert ezt egyik író se sértés céljából teszi, hanem mert olyankor a műzsákkal van találkozója. Azt pedig nem illik félbeszakítani, megzavarni, hétköznapi dolgokkal való

foglalatoságra kényszeríteni az alkotói lázban égő szerzőt. De hát az ilyen köznapi konfliktushelyzetek is részét képezik az alkotási folyamatnak. Mint mindig, ebben is az irodalmi „produktum” és annak minősége a döntő. Ha valami szép születik a remetéskedő művész munkája nyomán, akkor mindenképpen meg kell értenie a közönségnek és a baráti körnek, hogy valami fontos dologban akadályozták meg alkotó társukat. Ha miattuk nem születne meg egy újabb különleges mű, akkor ők lennének a felelősek emiatt.

Rudi *Favágók* c. képe továbbra is várakozik a felújításra. Egyelőre marad a szobám díszének, a *Balaton* c. képet pedig, hogy védjem a napsugárzás ártalmaitól, amiben a szobámban időnként része van, áttettem más képek mögé a nappaliba. Helyette most a *Régi malom* c, színes rézkarcra van, amit korábban újíttattam fel, és ragyogóan néz ki. Ez is kék-arany keretes, megszerzésének kalandos útjáról korábban beszámoltam. Azért remélem, hogy jönnek még jobb idők is, amikor ismét újabb szép Görög-képek beszerzési lázában éghetek. Azt már remélni se merem, hogy saját házban helyezhetném el őket, pedig akkor érvényesülnének a legjobban. A gondolat is csak azért merült fel bennem, mert közönyben tobzódó, önimádó, formális testkultuszban önmagát és egymást hajszólo kortársaink önzése még a gondolatot is sajnálja, irigyli tőlem, pedig hát... túl nagy óhaj ez egy író részéről, egy egész dolgos élet alkonyán...?

2020. július 3.

Tópart

Nyáron írtam és fordítottam. Az újabb beszerzésekkel egyelőre felhagytam. Egyrészt már szinte minden megvan, amit eddig hirdettek, sőt rendbe is hozattam őket, másrészt a gazdasági helyzet bizonytalansága óvatosságra intett. A nagy visszavonultságban teljesítettem éves írói tervemet: 4 újabb könyvem megjelentetésén dolgoztam. Három már fent van a digitális tárban, a negyediket most dolgozzák fel. Talán a jövő héten készen lesz, de meglehet, hogy csúszik a határidő. Ezekkel eléggé eltértem a Rudi témájától, de ő megbocsátja ezt nekem.

Tegnap viszont találtam egy újabb képet, amin régebben gondolkoztam: *Tópart*. Amit korábban hirdettek, az nem volt szignálva, mégis magasabban tartotta az árát az eladó. A mostani viszont szignált példány, és úgy tűnik, sikerült megegyeznem az eladóval, vagyis leütöttem a terméket a liciten. Rákérdeztem, hogy van-e még másik Görög-képe a galériásnak, aki idős személy lehet. A hirdetésében ugyanis azt írja, hogy egyelőre nem vállalhat postázást, legfeljebb futárral küldést. Ma adott egy még kedvezőbb ajánlatot a Tópartra, de amikor rákattintottam, az eredeti áron közvetítette az eladást bonyolító galéria. Mindegy, fityingekről van szó, nem fogom elvitatni. Azt viszont remélem, hogy sikerül rábukkannom más képekre is ennél az eladónál, aki igen olcsón kínálja a portékáját. Lehet, hogy végkiárusítást rendez? Majd kiderül.

Ugyanezt a rézkarcot mások is hirdetik. Kétféle áron, az egyik vagy nagyon tudja az értékét, vagy nagyon szemtelen. Eredetileg Rudi sírhelyének rendbetételéről akartam intézkedni, de nem értem el a tiszteletes urat Gyulán, akivel ezt meg tudtam volna beszélni, a Tópart felbukkanása viszont váratlan meglepetés. Mintha Rudi figyelmeztetett volna valamire: amikor a nevére rákeresek a Google-keresőben, először a Tópart képe jön be, majd hozzá kapcsolódva néhány másik Görög-kép. Rudit szoktam segítségül hívni, amikor túl durva minőségű fényképek maradnak a menülapon az esti hírek böngészése után. Ilyenkor mindig Rudit keresem, illetve az ő képeit. A Tópartra rákeresve jönnek elő egymás után, majd ott is maradnak. Így, mikor reggel elkezdek nézelődni megint, akkor Rudi képei köszönnek vissza. A *Duna* volt korábban, de reméltem, hogy az eladó majd enged az árból.

Ő is nagyon magasra tartotta az árat, annak ellenére, hogy rajtam kívül már nemigen akad érdeklődő a képeire. Aztán lekéstem a licitet, az illető visszavonta, és azóta nem tette fel újra. De ahogy eddig nem adtam fel, eztán se fogom. Legfeljebb hasonló „véletlen” folytán kerül elő, mint most a Tópart.

Volt nemrégiben egy kísérletem: Rudi Olaszországban használt művésznevére keresem rá, és egy galéria ajánlkozott, hogy összehoz más galériákkal. Ők Dániában vannak. Küldtem e-mailt, de még nem érkezett rá válasz. Lehet, hogy pénzes vásárlókra vadásznak, én viszont, mint író és Rudi életrajzírója nem érdeklém őket különösebben, merthogy nem ígérek nekik azonnali profitot.

Görög Rezső: Tópart

Nos, akkor a régóta kerülgetett Tópart. Az égen némi kobaltnék maradvány, amit az 50-es évek végén és a 60-as évek elején használt Rudi, ahogyan a Tiszapart címűn például. Akkoriban jobban mehetett neki, úgy emlékszem, akkoriban kapott megrendelést tankönyvek illusztrálására is.

Szép, arányos kompozíció ez is. Az előtérben középen térdeplő, illetve földön ülő két ember egyazon pontra néz. A barna környezetben ott egy fényesebb folt látható. Nem tudom kivenni pontosan, talán tüzet raktak és ebédet készítenek? Habár eléggé tűzveszélyes ilyesmit művelni a nagy nádkötegek közelében. A kék-barna kontrasztra épülő kompozíció visszatérő elem Rudi művei közt. Majd ennek is megtaláljuk a hozzá leginkább illő paszpartut és keretet. Csak már ott tartanánk! Az értékét kissé csorbítja, hogy több példányban is megvan még, de nem azzal törődünk, hanem a gyűjtemény kiegészítésével.

2020. október 24.

Kiseb bonyodalom a képvásárlással kapcsolatosan. Mivel nem volt egyéb opció, a személyes átvételt jelöltem meg, mert ez változhat a személyes kapcsolatfelvétel után. Egyelőre azonban választ nem kaptam, sőt egy másik kép megvételét jelezte a rendszer, ami előtte is okoskodott velem. Ugyanezt a képet jóval drágábban árulták mások, és mivel a galériának az az érdeke, hogy a drágább dolgai keljenek el, ezeket próbálta előtérbe helyezni az általam is „leütött” termékkel szemben. Nem hagyom magam, és megpróbálom ezt megszerezni, még akkor is, ha az olcsóbb ajánlatot nem veszik figyelembe és a magasabb áron regisztrálják a vételt.

Közben találtam egy Szabó Magda-könyvet az egyik antikvárium hirdetései között. Annak a vételét már lebonyolítottam, azaz megrendeltem, azzal további teendőm nincsen. A Tóparttal kapcsolatos félreértést viszont tisztáznom kell, tehát várok az átutalással is. Fiatalok legyinthetnek rám, vagy megmosolyoghatnak: az öreg hölgy a hozzá illő korú termékek iránt érdeklődik, sőt szenvedélyesen vonzódik ezekhez. Mondják ezt a bulvárkultusz nevében. S valóban a régi, klasszikus értékeket keresem, még így, életem alkonyán is. Azok megmaradnak, míg a divatcikkek elpukkadnak, mint egy lufi, majd két perccel később senki nem emlékszik rájuk, mi volt olyan érdekes vagy vonzó, netán mulatságos bennük. A klasszikus mű olyan, mint a kőbe vésett emlékmű, azaz „ércnél maradóbb”.

Mielőtt bárki is öreges dohogással vádolna meg, mindjárt hozzáteszem: a fiatalság azért nem lelkesedik ugyanazért, mint én, már leszámítva a nemzedéki különbségeket, mert senki „nem ért rá” leülni velük és elmagyarázni nekik, mitől olyan szép egy-egy archaikus mondat vagy szófordulat, s hogy ennek úgymond íze van. Aki soha nem kóstolgatta ezeket a stílusbeli szépség nyújtotta finomságokat, annak nem is igen lesz ideje elmélyedni ezekben. Aki nekem nem hisz, az nézze vissza Széchényi Péter portréfilmjét, ami a rendszerváltozás táján készült. Ebben az akkor ifjú Sz.P. tanítgatja kisfiú rokonát a Széchényi család történetéről. Együtt ülnek egy régi könyv, majd képgyűjtemény mellett, és abból magyarázza el a kisfiúnak a nagy Crescence-szerelem történetét. Nos, így is lehet. De ez nem intézhető el azzal, hogy most nem érek rá, mert erre a feladatra bármikor rá kell érni. A család és a historia domus soha nem sikkadhat el más egyéb, bulvár-szintű témák mellett.

Újab bonyodalom: a gépem önkényesen átállította a sorközt túlságosan szellősre, és nem tudom megoldani.

2020. október 25.

Ismét bonyodalom az igen kedvezőnek ígérkezett vásárlással kapcsolatban. Az eladó előbb nem válaszolt, majd azt közölte, hogy ő a Halászokra adott ajánlatot, s hogy előbb arra licitáljak, s majd csak aztán adja meg a számlaszámát, ahová a pénzt utalhatom. Neki viszont így fölösleges költsége van, mert a feltételezett eladás után jár a jutalék a Galéria Savariának, ami közvetít köztünk. Erre felajánlottam, hogy megveszem a Halászokat is, ha eladja hozzá a Tópartot is. Most levelezgetünk, és csak sejtem, hogy a G.S. nem tolja előre az ő hirdetését, ami alapján a kép jó állapotú és szignált, és ugyanakkor olcsó. Valószínűleg régóta áll már nála raktáron, ezért akar túladni rajta. Ugyanezt a képet mások is hirdetik, jóval drágábban. A Galéria nyilván ezeket tolja előre, mert azokon többet keresne, ha esetleg „ráharapok” a témára. Én viszont már kinéztem egy korábbi hirdetésből a Varga nevű pesti galériás által ajánlott képet, és nem variálok azzal, hogy mástól vásárolok. Mindig ez van, ha túl kedvezőnek tűnik az üzlet. Ha utánanéznék a vásárlásaimnak, akkor könnyen rájöhet a galériás, hogy gyűjtő vagyok, és ettől nyomban emelik az árat.

Tegnap írtam a gyulai Református Parókiára is, de nem érkezett eddig válasz. Pedig szeretnék gondoskodni a Rudi sírjáról, ha már nem mehetek oda személyesen a mostani vírusveszélyes helyzetben. Előbb-utóbb fény derül erre a mini-rejtélyre is.

Eger, 2020. október 26.

Úgy tűnik, ma sikerült rendeznem a *Tópart* kérdését is. A galériás elküldte nekem a linket, ahol elérhetem az ő képét, így lefoglaltam, és péntekre ígértem neki az utalást, ami normál időkereten belül van. Ami az egymással keresztbe akadt két kép rendelését illeti, azzal kompenzáltam a galériást,

hogy mindkét képet megvettem. Ezzel hozzájutottam végre a számlaszámához, és pár napon belül rendezhetjük az ügyletet. Így most lesz egy másik duplumom, de nem baj, jól jött a Távoli kikötő is, amikor Jarrownak tudtam ajándékozni a fölős példányt.

A bonyodalmak még kedvesebbé teszik az ilyenkor elnyert újabb képeket számomra. Meg kell dolgozni értük, még jobban, mint máskor, s ettől személyesebbé válik a beszerzésük. Valami történik lelki síkon, ahogyan a fiókba tett művekkel is. Valami beérik, megváltozik, valami pluszt tesz hozzá, ami láthatatlan és megmagyarázhatatlan. Mégis szükséges, mert a mű érése a katalizátora. A képek vásárlásánál ez persze másképpen van. Ott a „várt lány” hatása érvényesül, és ez olyan, mint a vadásznak a sikeres vadászat, úgy hiszem.

Rudi mindezen mosolyog odaát a túlvilágon. Nem tudom, mennyire érinti meg ez az én amatőr gyűjtői szenvedélyem. Talán már nem is tart amatőrnek, akkora gyarkorlatra tettem szert, mert ennek is megvannak a buktatói. Van úgy, hogy titkolni kell, mennyire érdekel az a bizonyos kép, máskor konkurálni kell valakivel, vagy többekkel is egy-egy licit során. Nos, ebbe tanultam bele több év alatt. A művészetet ugyan nem lehet pénzben, anyagi értékekben mérni, de aki megéri, a világsiker, annak talán jót tesz.

2020. október 27.

Még két napig kell türelmesen várni, amíg az átutalás, majd azt követően a képek megküldése megtörténik. Jelenleg az idei negyedik, összességében huszonegyedik könyvem digitalizálásának végjátéka folyik. Már csak egy lépés hiányzik, hogy leokézzam, s aztán mehet a digitális könyvtárba. Fridél Lajos 70. születésnapjára kellett volna, hogy elkészüljön, de a vírushelyzet miatt minden csúszott. Ezek szerint ez a második képzőművészeti témájú könyvem. Kronológiailag ugyan a harmadik, de éppen ez, a Rudi2 lenne a második ezek között, csak hogy ezt már egy ideje félbehagytam, vagyis lassabban írom, mint az tőlem máskor kitelik. Még mindig van mit begyűjteni hozzá, ezért készítek most kisebb horderejű feljegyzéseket. Mindent dokumentálok, mert utóbb már nem biztos, hogy minden részletre ennyire kimerítően emlékeznék. Fontos a képek beszerzési ideje is, amit megint nem olyan könnyű fejben tartani hónapok, esetleg évek múltán. Erre szolgálnak a naplójegyzetek. Ahogy a Morzsakönyv első kötete is szinte morzsákból kezdett összeállni, úgy lehet ez a második is.

Egy dán galériával vettem fel a kapcsolatot, hátha tudnak kideríteni valamit Rudiról, de csak a reklámaikkal árasztanak el dömpingszerűen, ahogyan a nagyáruházak a különféle portékák kínálatával. Én elismerem, hogy másoknak más az ízlése, s hogy ehhez joguk van, de jó lenne, ha hasonlóval viszonyoznák.

Nos, akkor egyelőre annyit, hogy a boldog bizonytalanság várakozó állapotában létezem. Bánt viszont, hogy Rudinak a temetői ügye még nem rendeződött.

2020. október 28.

Ma átutaltuk a pénzt a két újabb Görög-képre. A galériás azt jelezte, hogy elő vannak készítve a képek a postázáshoz, tehát akár ma is feladhatta őket. Előbb-utóbb lesz visszajelzés, akkor majd tudok bizonyosat is lejegyezni róla. Tegnap elkészült a Fridél-könyvem digitális változata, és fent is van a digitális könyvtárban. Mivel korábban leveleztünk róla, volt egyetemi olasz lektorunknak elküldtem levélmellékletben két könyvemet (Két szoliter, A távirat). Már jelezte is vissza: bellissimi!

ez volt a mai este örömteli eseménye, már amellet, hogy a délután kezdődő fejfájásom is elmúlt. Nem ettől, hanem előtte☺))

Pár lazább napot engedélyeztem magamnak, és a pihenésnek megvan az eredménye: pihentebb vagyok☺))) No, hát ez a mondat is olyanra sikerült, mint amikor az angolok furcsa szófordulatukat használják: 'ask a question', ami szó szerinti fordításban: kérdést kérdezni. Tudjuk választékosabban is mondani: kérdést feltenni. Nos, szóval csak a saját unalmas szóhasználatomat bíraltam ezzel az kis kitérővel.

Ma megérkezett a következő Szabó Magda-könyv is, amit egyelőre félretettem fertőtlenítésre. Most mindennel így vagyunk, már valóságos rögeszme ez az aktus a beérkező küldeményekkel szemben, de muszáj óvatosnak lenni. A könyvek egyébként jó állapotban vannak: Kívül a körön, Merszi, Möszi. Hamarosan készülődni kell a karácsonyi könyvajándékok beszerzésére is, de a Szabó-Szobotka-könyvekből kifogytak, mármint a boltok és antikváriumok, igényes kiadványokat pedig egyre ritkábban lehet kifogni. Ezen kívül nem is engedek be akárkit a hálósobámba, csak az igazi klasszikusokat. Náluk alább nem adom. A látványos, ámde igénytelen bulvárszerű irodalomra nem pazarolom az időmet. Szóval egyelőre marad a nyitott kérdés.

2020. október 30.

Ma kisebb ügyintézés. A galériás hívott, hogy kéri a címetem, ahová küldheti a képeket. Kisebb kommunikációs zavar után minden összejött, és már kaptam is az értesítést délután, hogy feladták a csomagot. Ezek szerint már csak át kell vennem, mikor ideér. Ezek mindig izgalmas órák, amikor már tudom, hogy a műalkotások úton vannak felénk. A következő a kibontás pillanata. A mostani világban azonban fertőtleníteni is kell mindent, ami ide beérkezik, úgyhogy most is így lesz. Remélem, nem áznak el. Most csúf, esős napokat élünk, még ez a veszély is fennáll.

Nagyon bánt, hogy nem tudtam Rudinak sírrendezést intézni. Reménykedem, hogy előbb-utóbb kapok választ a parókiától.

2020. november 2.

Pár nap alatt minden rendeződött, mármint képbeszerzés ügyben. A képek megérkeztek, az esős idő ellenére nem áztak meg, és pénteken már el is küldtem őket a képkeretezőhöz. A *Tópart* vékony papírra nyomva. Nyilván az 50-es évekbeli papírhány miatt. A *Halászok* viszont kemény kartonra nyomtatva, de eléggé elpiszkolódott állapotban. Ez egyelőre megy a dossziéba. A keretek és a paszpartu ügyét telefonon kellett megbeszelnem, de sikerült. Gábor lefényképezte azt a keretet, amit a *Favágók*hoz kérek. Úgy döntöttem, hogy annyi várakozás után ezt a képet is átkereteztetem. A hátlapján szakadt volt a papír, és féltem a porosodástól. Mikor a *Favágók* felújítását is eldöntöttem, elkezdtem átrendezni a szobámban levő képeket, oda-vissza cipeltem őket, míg eldöntöttem, mi lesz a megoldás. Kikerestem a leginkább ideillőket, így most az íróasztalom közelébe került a *Régi malom*, amit nehezen és viszonylag drágán tudtam megszerezni. Az ágyneműtartóm tetejére került a *Tengerpart*, amit nagyon szeretek, és amiről, úgy emlékszem, feljegyeztem, hogy Rudi titkos vágyát rejti magában, a gyerek utáni vágyakozást. A kép jobb alsó sarka közelében egy nő sétál egy kislíúval, árnyékos helyen, másoktól távol. A művész szándékáról mindig az ilyen apróságok árulkodnak leginkább. Munkácsynak is szokása volt az effajta epizódteremtés a kompozíció egészén belül. Egy gyermek valami piros ruhadarabbal azonnal magára vonja a néző figyelmét. Nos, egy hét várakozás, és kiderül, hogyan sikerül az újabb műalkotások „új ruhába öltöztetése”.

Ma egyébként Rudi névnapja van, és egyúttal az átkos emlékű forradalom évfordulója is, amit mindig rühelltünk. Rudinak most csak ezt a két képfelújítást tudom nyújtani ajándékként. A parókia és a temető azóta se jelentkezett, hogy rendezzük a sírgondozási ügyet.

2020. november 7.

Felbukkan a régmúlt

Ma értesítést kaptam, hogy előkerült Rudi: Csendőrök és lázadók c. képe. Azonnal elfogadtam az ajánlatot, és megörültem neki, hogy a csak feltételezett szerzőség, úgy tűnik, igazolódik. A 40-es évek végéről vagy 1950-ből származhat a kép, amikor Rudi még Pap Gyula tanítványa volt a nagymarosi magániskolájában. Ezt az iskolát szüntették meg Rákosiék, jóllehet Pap Gyula teljesen baloldali érzelmű ember volt. A Tanácsköztársaság idején ő is plakátokkal üdvözölte a szerencsétlen forradalmat. Nem is róla szólt ez a rendelet, hanem arról, hogy a rákosista kultúrpolitika egészen a maga irányítása alá akarta vonni a közoktatást, magántanítást pedig nem tűrt. Bizonyára félték attól, hogy az ő kontrolljuk alól kivonva létezhetnek alkotói csoportok, amelyeket ők a saját pártsejtjeikhez hasonlítottak. Pap Gyula aztán beparancsolta a Főiskolára a legtehetségesebb diákjait (őt magát is oda rendelték ki tanítani), köztük Rudit is.

Mivel egy korábbi írásban az állt, hogy Rudi fejéről leverte valaki a sapkát, egy hatalmas pofon kíséretében, ezért feltételeztem, hogy nem voltak túl jó emlékei a csendőrökről. A kompozíció szép felépítésű, más kérdés, hogy a téma ma már nem nagyon időszerű. De ez is az elvtársaknak köszönhető, akik teljességgel negatív színben állították be az egykori rendfenntartókat. Elég egy pillantást ventni a Délvidék felé, hogy ráébredjünk, a rendet csak akkor tartják fenn, ha vannak erre szakszerűen kiképzett állandó fegyveresek, akik ezt hivatásszerűen gyakorolják.

Rudi témája érdekes. Azt ő tudta, valóban milyen állapotok uralkodtak a közrendben, és azt is feltételezem, hogy a 40-es években még egy része az édesapja, másrészt Pap Gyula hatása alatt lehetett, akik köztudottan régi rend-ellenesek voltak. Mindkettő kommunista, mondjuk ki. Aztán később, amikor Rákosiék már őt is lesítették, ébredt rá Rudi, mi rejlik a nagy fényezéses reklám mögött. A kép mostani állapotában ilyen.

G.R.: Csendőrök és lázadók

A kép tekintélyes méretű, ha jól látom 70x50 cm-es, s talán nem rézkarc, hanem szén- vagy tusrajz. Mindezt azért feltételezem, mert a 40-es években és még az 50-es években se volt lehetősége Rudinak, hogy nagyobb méretben nyomtasson rézkarcokat. Ez csak onnantól kezdve vált lehetővé a számára, amikor megcsináltatta azt a bizonyos sokszorosítógépét, amit a Nagykörúton egy maszek mesterrel gyártatott magának. Gyulai Líviusz említette ezt, amikor Rudiról beszélgettünk, s hogy a régi masina már csak útban van a fia műtermében, de nincs olyan vállalkozó, aki hajlandó volna lecipelni az emeletről, pedig túladnának rajta. Konstantin Lászlónak is van egy hasonló gépe, ő viszont azt állította, hogy szét lehet szedni és darabokban elszállítani.

Holnapra valószínűleg kapok választ a postaköltséget illetően is, s aztán a hétvégéig rendezzük a számlát. Érdekes, hogyan kerülnek elő ezek a képek egymás után. Véletlenek márpedig nincsenek, viszont vannak még megmentendő értékek.

Péntekre talán készen lesznek a múlt héten keretezésre elvitt képek is, a Tópart és a Favágók.

2020. november 11.

A válasz nem jött hirtelen, sőt még ma is késett, mert a galériás még jobban szétnézett az anyaga között. Jelezte, hogy a Dózsa beszéde Cegléden 1514 is megvan, nagyon rossz állapotban, mert a nyomda letépte a paszpartut, ami miatt nem látszik a szignó és a kép címe, viszont a hátuljára rá vannak írva az adatai. A fotók alapján be tudtam azonosítani, és megmentem az enyészettől.

Mikor Rudi azt írta a naplójegyzeteiben, hogy egy alkalommal, egy szép nőre várakozva, felfedezte, hogy tudta és engedélye nélkül sokszorosították valamelyik képét, s emiatt reklamált a minisztériumban. Aczél György lehetett, aki olyan arrogánsan vágta oda neki: örüljön, hogy népszerűsítik. Rudi viszont nem kapott ezért semmiféle részesedést, sőt még pökhendin ki is osztották. Az, hogy ezt fel merte emlegetni, csak olaj volt a tűzre, és megpecsételte a sorsát vele, mert Aczél innentől fogva már kifejezetten üldözni kezdte. Feltételezem, hogy a Dózsa valamelyik verziója lehetett, mert a 60-as években úgymond divatos téma volt Dózsa és a parasztháborúnak mondott polgárháború ábrázolása és ilyen témájú képek kifüggesztése az iskolákban. A Rudié semmiképpen nem mondható szocreálnak, viszont a kompozíciója remek. Elképzelhető, hogy az Akadémián kötelező tananyag volt tömegjelenetek ábrázolása, ezért foglalkozott vele Rudi. Ha a két képet együtt megkapom, a hasonló bánásmódból az is kivehető, hogy esetleg ugyanabból az időszakból, sőt évjáratból származnak. A papír anyaga, minősége (minősíthetlensége) árulkodik a nyomat valós koráról. A galériás szerint az Ofszet Nyomda művelte vele ezt a barbárságot. Meg hát valaki, gondolom, akinek kellett az egykori rozoga kerete... Utólag nem ítélek, mert az egész országban még mindig nyomor volt, papírhiány, és minden anyagi értéket menteni kellett. A fotó alapján úgy tűnik, hogy ez a Dózsa-kép is nagyobb nyomat. Az Ofszet Nyomdának nyilván volt ehhez technikája, s mivel a téma úgymond aktuális volt (1954 a Dózsa-évforduló éve, a csendőroket meg folyton szidták a kommunisták, mert gyakran alaposan megrendszabályozták őket a Horthy-korszakban), hát erre még volt keret. Mármint anyagi keret.

Görög Rezső: Dózsa beszéde Cegléden 1514

Korábban feljegyeztem jó pár dolgot az 1514-es évről, valamint arról is, hogy Dózsa és a vele egyesülő seregek eredetileg nem a nemesség ellen keltek fel, hiszen Dózsa György és fivére is erdélyi nemesi családból származtak. Mindnyájukat megvezette a pápa, aki keresztes háborúba küldte őket, de semmiféle rendes instrukciót, sem felszerelést, muníciót nem kaptak hozzá. Ahogy manapság a muzulmánokat hergelik a dzsihádra, úgy Dózsaékat meg a keresztes háborúra. A demagóg papság bűne, hogy ez így történt, s hogy ma is ez folyik a világban. A nemesség megriadt, hogy a felkelt nép ellenük fordulhat, arrogánsan léptek fel velük szemben, ebből több konfliktus támadt, majd végül a véres polgárháborúval végződött. A parasztság végleges megnyomorításával lelkiileg. Ebből a megaláztatásból máig nem tudott magához térni, és a fővárosi gőg sem segíti az ő reneszánszukat, pedig jogos és megérdemelt volna.

Dózsa seregei voltak az első kurucok (a latin 'crux', azaz kereszt szóból eredően), de ezt se nagyon igyekeznek tudatosítani a tanuló ifjúságban a közoktatás, még mindig elvtársi hagyományokat követve).

Már megválasztam és lekötöttem a képeket, így a jövő hét végéig várni kell, amíg a pénzt átutalja neki G. fiam. Utána jönnek a képek, majd eljutnak Leopold Péterhez, aki a mostani két képpel is remek munkát végzett. Megdicsértem érte: ő a szakmájának a művésze. Megújult a *Favágók* és a *Tópart*, ami a nádvágók munkáját, jobban mondva a nádvágók pihenőjét ábrázolja. A *Favágók* egy zöldből óaranyba átmenő színű keretet kapott, hangsúlyozva ezzel is Rudi „németalföldi” stílusát (ez talán Rembrandt hatása fiatal éveiben), míg a *Tópart* kék-arany keretben szépült meg, és remekül mutat. Ez a típusú keret szépen kiemeli a megfakult képeket a tájképeken, jelen esetben a kobaltkék foltokat az égen és ezek reflexióit a tóban. Kell is az élénkítés, mert a kévekbe rakott, learatott nád barnája igen sötétté tenné önmagában véve ezt a képet. A képfelújítás mindig komoly sikerélmény nekem, mert tudom, hogy jószolgálati segítséget tudunk nyújtani Rudi életműve restaurálása érdekében. Péter mindig partner ehhez, és még így, távvezérelve is érti már a szándékaimat, ami most a nagy járvány idején jól jön.

Mikor a neten böngészek, olykor ráakadok más képekre is, és ezekből rájövök erre-arra Rudival kapcsolatosan. Korábban találgattam, melyik képe lehet a *Március*, és nemrégiben felfedeztem az egyik hirdetésben, hogy Március címen kínálják megvételre Rudi egyik munkáját, ami nekem *Tóparti fák* címen van meg. Szintén megvan a *Május*, eléggé kifakult színekkal, és csak feltételezem, hogy ezek egy sorozat részeit képezik. Lehet, hogy naptárba szánta őket, aztán vagy elkeltek, vagy nem. Rudi képeit folyamatosan „forró vonalban” tartom, azaz figyelem, mikor jelennek meg újabb hirdetések, amivel a gyűjtemény gyarapítható. Lehet, hogy a sugallat is most tőle jött, elterelve engem az eredeti elgondolásomtól, hogy pénzt küldök a gyulai parókiára, Rudi sírjának gondozására. Az nem jött be, máig nem válaszolt a hívásomra, se a levelemre senki, ez viszont, kéretlenül is, de felbukkant a semmiből. Nekem így is jó, ha Rudinak ez az óhaja.

2020. november 13.

A képek érkezésére még várni kell egy csöppet, talán holnap jönnek meg, mert a galériás nem találta a címet, újból meg kellett adnom neki. Gondolom, ilyenkor ünnepek előtt „nagyüzem” lehet minden vonalon, és a Rudi megviselt képei nem tartoznak a kurrenszek közé, bizonyára el tudnak adni nagyobb és értékesebb darabokat is. A posta már küldött értestést, hogy a küldemény felém tart, és ilyenkor szokott úgy lenni, hogy másnap csönget vele a postás.

Miközben megint böngésztem a neten, felfedeztem egy másik régi képét is Rudinak, de azon még gondolkodom. Ez most jobb állapotban volt, mint egy másik nyomata, a *Vízparton*. A képeket elmentettem. A részletek nagyításban természetesen jobban láthatók.

Görög Rezső: Vízparton

A „németalföldi” típusú rajz szépen kidolgozott, Rudi 50-es évekbeli stílusát mutatja. Van ennek egy színes változata is, amit talán utólag színezt ki Rudi, vagy valaki más. Nekem a „németalföldi” jobban tetszik. Ez közelebb áll a korai Rembrandt-korszakához, és Rudira is jobban jellemző.

Ez lehet akvarelltechnika, amit a kollégái tudnának megállapítani, én nem lennék benne bizonyos. Az ég és a háttér viszont fakóbbnak tűnik, ezek nem adják vissza jól a perspektívát, és a háttérben kötelező hideg színeket se látom rajta. Túl erős viszont a házetők pirosa és a falak sárgái, és az egészhez képest túl szép a tó vagy öböl vizének kékje, mely nem igazán tükrözi az égen látható szürke felhőket. Rudi ennél jobban tudott festeni. Ez valami utólagos javításnak tűnik. A szürke lehet persze rárakódott por, piszok, esetleg elszíneződés, mivel a régi festékek más minőségűek, és a régi képeket gyakran ragasztották rá valami keményebb karton háttérre, a képen pedig később átütött a ragasztó, a szintén pocskék minőségű. Miminek vittem ajándékba egy képet, ami egy adriai tengeröblöt ábrázol. Azon úgy jelentkezett a ragasztó, hogy az égen levő felhők rózsaszínné váltak tőle. Rudi kerülte a harsány színeket, csak az öregkori festményein kezdtek feltűnni, ezek, amikor feltehetőleg a lakását bérbeadó G. sugallatára vagy felkérésére festett, ám a nyakán maradtak, mivel az akkori ízlés és vásárlói igények egészen mást mutattak. Ma is, változatlanul.

A másik kép, amire nemrégem találtam rá, és már elkelt, a *Vásárhelyi táj*. A Morzsakönyvben is említtem, és annak idején, amikor felhívtam a hódmezővásárhelyi Tornyai János múzeum igazgatóját, említettem neki ennek a képnek a létezését, de nem tudott, vagy nem akart tudni róla. Most előkerült, és valaki már meg is vette.

Vásárhelyi táj

Korai szocreál kép ez, nagyon szépen kidolgozott, a szignó azonban egészen más, mint Rudinak akár korai grafikáin is ismertük, valamint amilyen a levelezéséből ismert. Vásárhelyhez 1954-től, a művésztelep beindulásától kezdve kötődött, akkorra datálható ez a munkája is.

Lehet, hogy még kialakulatlanabb volt a karaktere, s hogy olykor másképpen írt alá, mindenesetre furcsa, ahogyan a Vízparton szignója is.

2020. november 24.

Ma megérkezett a két kép, a *Dózsa beszéde Cegléden* és a *Szántó-Kovács János elfogása*, amit eddig *Csendőrök és lázadók* címen ismertem. Korábban már elég alaposan leírtam ezt az utóbbit, és elemeztem is. A szignó és kép címe a kép elején nem látható, illetve megsérült, amikor leszaggatták róla a paszpartut. A cím a hátuljára van írva, és meglehet, hogy Rudi korai írása, amikor még kiforratlan egyéniség volt. A betűk aláhúzva, mert (ahogy az iskolában) előfordult azoknál a diákoknál, akiknek még bizonytalan volt az írása és a kéztartása, sorvezetőt pedig nem használtak, mert akkoriban ennél alapvetőbb dolgok is hiánycikknek számítottak. Szóval Rudi diákkori művéről lehet szó. Később már jóval határozottabb lett az írása, és a fentiekben leírt képek szignója nekem furcsa, inkább olyan öregemberes. Rudinak még a korai szignóiban is egyenes vonalvezetésűek a kezdőbetűk. Volt, amikor elnagyolta és végigsiklott a betűsoron, de pl. a nevének kezdőbetűi, a G. és az R is karakteresen egyenesek, nem hurkolta őket. Inkább hasonlítanak nyomtatott betűkre, mint zsinórirás elemeire.

Megbeszéltem Péterrel, hogy pénteken átküldöm neki a képeket, s hogy ugyanolyan kerettel kérem őket, mint a Favágókat, amit mesterien megszőpített. A paszpartut megoldja ő, legfeljebb annyi lesz a változás, hogy a hátulját, a meghullámosodott papír miatt le kell majd ragasztania neki is, így viszont a hátoldalon látható szöveg nem lesz látható. A mostani ragasztók nem olyan durvák, mint a régi enyvesek, tehát nem tesznek kárt a képben. Persze hogyan lehetne még tovább károsítani őket, ennél még lepusztultabb állapotúvá tenni?! Rudi ezek szerint ezt várta el tőlem, és jó, hogy előkerítette ezeket a képeket nekem. Biztosan ő sugallt nekem is, a galériásnak is, hogy jó ütemben léptünk.

A mostani Dózsa-kép nagyobb nyomtat, mint a korábbi volt, ez viszont nincsen szignálva az elején, de az is meglehet, hogy letépték róla a kép „szétszerelésekor”. Most jut eszembe, lehet, hogy ehhez is ugyanolyan keretet rendelék, mint a *Dózsa György Csanádon 1514* címűhöz. Így párban még jobban fognak mutatni. Még van időm változtatni.

Megpróbáltam előkeresni a régebben elmentett képek közül a Szántó-Kovács-képet, de nincsen meg. Helyette a *Sallai és Fürst az illegális nyomdában* c. képre bukkantam rá. Amit én korábban láttam, azon magánnyomozók lépnek be egy helyiségbe, ahonnan el fogják vinni a parasztvezért, jobban mondva agrárproletárt. A Wikipédia szerint Szántó Kovács János (1852-1908) „*földmunkás, proletár, a magyarországi- és hódmezővásárhelyi agrárszocializmus vezetője*”

Kubikos volt, majd rendőr és csendőr, de a szigorú fegyelmet nem jól tűrte, ezért eltávolították a fegyveres testületből. Utána ismét kubikos lett, de igyekezett művelődni és Általános Munkás Olvasóegyletet szervezett. Ott röpiratokat és szocialista kiadványokat olvastak és magyaráztak. 1894-ben az olvasóegylet könyveit és röpiratait a karhatalom lefoglalta. Szántó Kovács János néhány társával a városházára ment, hogy ezeket a rendőrkapitánytól visszakövetelje. Szántó Kovácsot szóváltás közben elfogták és fogdába csukták. Ugyanabban az évben több társával együtt perbe fogták, Szántó Kovácsot öt évi börtönbüntetésre ítélték. A most vásárolt kép ezt a jelenetet ábrázolhatja. Igaz, ez nagyobb tumultust ábrázol, nemcsak néhány társat. Ezért is kaphatta a *Csendőrök és lázadók* címet utóbb. Sz.K.J.-t a szociáldemokrata mozgalom mérsékeltbb tagjai mellőzték, a pártból is kizárták. A parasztproletár mozgalom jelképes figurája lett, nevét dalokban is megörökítették. Az általam korábban látott kép pedig azt ábrázolhatta, amikor a könyveiket és röpirataikat mentek lefoglalni a magándetektívek. A mostani meg a városházára vonulást, ahol csendőrök akadályozták meg a fellázadt olvasóköröket, hogy behatolhassanak a középületbe. A képen láthatóan fel is vannak fegyverkezve különböző szerszámokkal: ásó, kapa, vasvilla, kasza, tehát nem békés szándékkal érkeztek. A négy csendőr közül kettőnél bajonettes puská van, egynél revolver, a negyedik kezében kivont kard. A közhivatalt védeniük kellett, egyébként minden városháza és megyeháza alatt volt fogda, ahová bezárták a dühöngőket. Még 1977-ben Ausztriában is találkoztam ezzel a jelenséggel. Egy napot kellett úgy dolgoznunk, hogy odalent ordított és döngette az ajtót egy bevadult menekült. Néha alig hallottuk egymás szavát, így kellett tolmácsolnunk.

Rudi korai műve, most már egészen bizonyos. Akkor még első tanára, a baloldali Pap Gyula és édesapja, a meggyőződéses kommunista hatása alatt állhatott. A tőlük hallott történetek sugallhatták a témát, vagy pedig az akkoriban feltörekvő (nyomuló) kommunisták igyekeztek legendákat szőni egykori híveik köré. Szántó Kovács Jánosból sikerült is vásárhelyi szimbólumot teremteniük. Rudi későbbi hódmezővásárhelyi kötődésének kezdetét jelentheti ez a téma, illetve a kép megalkotása, de mindez csak feltételezés, mert már nem lehet megkérdezni senkitől. Rudi rendszeres látogatója volt a vásárhelyi művésztaboroknak, a Vásárhelyi Őszi Tárlat alapító tagjai közé tartozott, csak Aczél kultúr-halálbrigádja utóbb kioperálta minden létező adatát minden adatbázisból, feljegyzésből, ami csak a kezük ügybe esett.

Különleges sorsú ez a kép is, meg amiket még meg tudtam menekíteni az utókor számára. Eddig csak könyvekre mondták, hogy „Habent sua fata libelli”, most már elmondhatjuk Rudi képeire is, hogy megvan a maguk sorsa. Először azzal, hogy sokuk áldozatul esett Aczél dühöngésének, aztán azzal, hogy sokáig lappangtak valahol, vagy mert dugdosták őket mint betiltott műveket, vagy mert a tulajdonosok nem értesültek ezek betiltásáról, esetleg füttyültek Aczél elvtársra, aki nyilván nem mehetett el minden lakásba személy szerint ellenőrizni, ki mindenkinél lehetnek még Görög-művek. A barátok is őrizhettek pár nyomatot Rudi műveiből, mint ahogy Koncz Gábor a mai napig őrzi Rudi különleges rézkarcát, ami teljesen egyedi darab. A próbanyomat elkészítése után a rézlemez eltört, soha többet nem lehetett nyomtatni róla. Nos, a sorsüldözött Görög-rézkarcok fennmaradt példányai nagyon is unikálisak, merthogy nincsenek meg százsámra. Ami maradt, az is ritka, mert a legtöbbjük rég elkallódott vagy elpusztult, ahogyan az a szerencsétlen sorsú Esztergom is, amelyiket én akartam megvenni évekkal ezelőtt. A fennmaradt példányok között vannak még képei a zalaegerszegi Göcseji Múzeumban, és nagy valószínűség szerint a pécsi Janus Pannonius Múzeumban is. A *Bökény* a debreceni Déri Múzeumban maradt meg, és előfordulhat, hogy más múzeumok raktáraiban is lappanghatnak példányok. A Széchényi Könyvtárnak leadott köteles példányok nyilván rendesen, tisztán tartott helyiségekben pihennek, távol a nézőktől. Csak azért nem néztem meg őket, mert egyszerre csak 5-6 kép tekinthető meg, és ezért a fővárosba felutazni igen sok utat és időt jelentett

volna, amit nem vállaltam. Ha az ember elmegy egy galériába vagy egy múzeumba, ott se limitálják 5-6 képre, amit meg lehet tekinteni egy alkalommal.

Nos, akkor folytatódik a két Görög-kép kalandos sorsa. Örömmel konstatalom, hogy az örök romboló hajlamú alakok ezúttal is pofára estek. A műalkotások sorsa Isten kezében van, Ő pedig úgy gondolta, hogy ezeknek meg kell maradniuk. A többi lényegtelen, Aczél már régóta a pokolban csücsülhet, ahová örömmel elvárja egykori munkatársait, akik részt vettek az ő nemtelen munkájában, jobban mondva erőlködéseiben. Pedig inkább azon törhetné a fejét, hogyan tehetné jóvá azokat a gatzetteit, amiket ellenünk követett el, sokszoros diszkriminációival, a vén balga.

2020. november 25.

G.R.: Vásárhelyi táj

A Vásárhelyi táj már elkelt korábban, csak megörökítem, hogy néz ki, mert a Tornyai János Múzeum igazgatója nem akart tudni róla, sem Rudiról, amikor beszéltünk.

A legutóbbi képek pénteken „elmentek” Péterhez, itthon pedig elmentettem a hátsó oldalukra írott szövegeket, miután G. fiam lefotózta őket. Nem látványosak, de rajtuk az írás Rudinak egészen korai időszakára utal. Betűformálása inkább iskolás, és a későbbi jellegzetes határozott vonalvezetés még nincsen sehhol. Kiforratlan egyéniségre utal. A jövő héten ismét megbeszélésem Leopold Péterrel, ő milyennek látja a helyzetet, akkor véglegesítjük a rendbehozatal mikéntjét. Ez a hét a türelmes várakozás ideje lesz, aztán következik a gyönyörködés. Aczél kapott még egy gólt. Aki ilyen tehetségesen komponál diákkorában, illetve friss diplomásként (Dózsa), azt hiába pocskondiázza egy három elemi végzett művelődési miniszter, legfeljebb erőlködhet, mégse tehet ellene semmit. Az égi képtár már mindenképpen megőrzi ezeket a műveket. Azt, hogy nem tehet ellene semmit, úgy értem, ahogy Weöres Sándor is megfogalmazta: a fizikai testét, létét elpusztíthatják, de az örök áramban élő lelke mindent túléli.

Hogy mi lesz a következő? Azt sose lehet tudni előre. Ünnepek előtt még felbukkanhat bármi. Az én dolgom a böngészés, ez mindig olyankor derül ki.

2020. november 28.

Egyelőre nem találtam olyan képet, amit most meg akarnék vagy meg tudnék venni. Ma viszont hazakerültek a felújított képek, valóban első osztályú minőségben, ahogy Péter ígérte. Eléggé a zsebembe kellett nyúlnom érte, de ma már senki nem mondaná, milyen szánalmas kinézetet nyújtottak ezek a korai Görög-képek, amikor megvettem őket. Nagyjából olyan a helyzet, mint a muskátlijaimmal szokott lenni kora tavasszal. Hát persze, a kívülálló számára nem jelentenek semmit, de nekem, aki minden szezonban végigasszisztálok a fejlődésüket, sőt szaporítom is őket, hogy legyenek mindig új hajtások, amikről friss növényeket szaporíthatok, én már látom a várható eredményt is, amikor újra találkozunk. Azt hiszem, a szeretet teszi ezt. Ezt akkor értettem meg, amikor az egyik középiskolai tanárunkat láttam a belvárosban, öregen, és akkor már igen lepusztult állapotban. Soha nem volt népszerű a diákok körében, érettségi után már semmi közöm nem volt hozzá, azon kívül, hogy időnként üdvözöltem a városban, ha találkoztunk. A tanár úr összefutott régi nőismerőseivel, saját korosztályabeliekkel, akik körberajongták, és nekem leesett a állam, ez hogy lehet, hiszen szánalmasan nézett ki, láthatóan nagyon elhanyagolt állapotban, borostásan, piszkos ruhában. Akkor értettem meg, hogy a szeretet mindent elnéz, mindent megbocsát, és nem az aktuális külsőt látja a szeretett lényen, hanem a saját emlékeiben élőt. Még akkor is, ha az idő megtette a magáét a fizikai testén. Másképpen szólva, akkor is lehet szeretni valakit, ha a külseje sok kívánni valót hagy maga után. A lélek nem a testet szereti jó esetben, hanem a másik ember lelkét, tehát ilyenkor két megszépült lélek találkozik, ennek szól a kitörő öröm és a felhőtlen boldogság.

Egyelőre a nappaliban helyeztük el a két képet (*Dózsa beszéde Cegléden 1514, Szántó Kovács János elfogása*), de holnap találnom kell nekik más helyet a családi ünnepen, félre kell tennem őket az útból, ha le akarunk ülni valahová. Ez minden egyes kép visszaérkeztekor felmerülő kérdés, de eddig még mindig megoldottam, most is megpróbálom. Rudi visszajelzését egyelőre nem érzem, szerintem pihentetik. Nagyon ki kell hevernie a dolgos élete minden olyan emlékét, ami ártana a lelke további fejlődésének. Nehéz ezt megmagyarázni olyanoknak, akik csak földi mértékkel mérnek, s talán nem is kell. Sokszor éreztem úgy életem során, ha sok értetlenséggel találoztam, hogy erre nincs időm. Ha valamire fölösleges pocskolni az időt, az a magyarázkodás. Nem érek rá arra, hogy még el is magyarázzam, amit gondolok, írok, azon felül, hogy megírom és hátrahagyom mások okulására. Majd utánam döcögnek vagy sántikálnak, esetleg tyúklépésben haladnak, de engem nem tudnak rávenni arra, hogy kövessem az ő tempójukat, mert akkor sok minden elvégezetlen maradna.

A *Vízparton* c. képnek volt két verziója, amiről már írtam korábban, úgy hiszem. A németalföldi stílusú tetszett nekem jobban, ami ugyan nem olyan látványos, de a rajzi elemek sokkal jobban érvényesülnek rajta, mint a szerintem utólag átfestett, szerintem inkább csiricsaré példányon. A színei valahogy nem természetesek, hanem inkább egy kifestőkönyv ábráira emlékeztetnek. Azt most nem tudom megvenni, de hátha később még összejön. Az előbb megtekintettem, de senki nem licitál rá. A licit hétfő reggel jár le. Meggondolom mégis, de nem akarok túlzásokba esni, pedig ez is érdemes a megmentésre. Árulják még a *Tóparti fák* c. képet, aminek eredeti címe Március. Az egyiket valóban ezen a címen hirdetik, tehát az képcsarnokos példány lehet. Hirdetik még a Szinva-patak címűt, de sehol nem jön be az eredeti kép. Csak össze akartam hasonlítani a saját példányommal, de ami képet ott mutatnak, az nem a Rudi műve, hanem valami régi festmény. Egyelőre hagyom is ezt a bolyongást a netes lehetőségek között. Késő van. Inkább még egyszer örülök a két kép megújulásának, annak nagyobb a realitása, mint ezeknek a böngészéseknek. A képeket nem illeszttem be ide, mert korábban már megvettem.

2020. december 4.

Atomsorozat

Sokáig nem történt semmi Rudi ügyében. Ahová felajánlottam kiállításra a képeit, mindenhol süket fülekre talált. Talán még most is él a titkárnök sikeres hálózata, mármint abban, hogy elhárítsanak minden zavaró tényezőt a főnökük útjából. Ezúttal engem tekintettek annak. Mit lehet tenni? Várni egy kedvezőbb alkalomra.

Pár napja viszont váratlan hír: Rudinak az *Atomsorozat* c. rézkarcai közül az egyiket kínálják megvételre: *Még csak kísérlet*. Elfogadom az ajánlatot, bár mostanában nem vet fel a pénz. Hamar lelevelezzük, megtelefonáljuk, utaltatom az árát, és hétfőn indul útjára az alkotás.

A kép a hátulján szignózott, tehát keretezés előtt elmentendő a „pedigréje”. Több részletfotót is kaptam, ami alapján alaposan elemezhető maga az alkotás. A 60-as évek elején volt jelentős atomháborús hisztéria, amikor a nagyhatalmak nagyon egymásnak estek. Előbb a kubai válság miatt, ami tovább prolongálódott, majd ezt folytatták, egészen, amíg a SALT egyezményeket meg nem kötötték. A sok fenekedés nem volt túl megnyugtató egyik oldalon sem, s tulajdonképpen ma sem az, mert több elmaradott ország kezébe adtak atomfegyvert, amihez elég egy őrült diktátor, hogy kiszabaduljon minden ellenőrzés alól az egész ügy.

A kompozíció előterében egy néger család tagjai, akiket már elérte az atomcsapás. Alattuk a kiterített földgömb, azaz annak egy részlete, különböző feliratokkal. A háttérben az atombomba gomba alakúvá formálódó tölcseré, mely fehéres füstfelhőbe megy át a kobaltkék égen. A kép jobb alsó sarkában csontvázvá égett emberi maradványok, alattuk megint csak a térkép, különböző szigetek neveivel: Madeira, St. Paul.

G. R.: Még csak kísérlet

A horrorisztikus kép nyilván az elrettentést szolgálja. Másrészt kifejezi a művész képzeletében megjelenő képeket, amelyeket ő jóval előbbre lát, mint a politikával mit se törődő átlagember, aki ugyanerre a vizuális megjelenítésre aligha volna képes. Úgy emlékszem, hogy a Széchényi Könyvtár grafikai gyűjteményében szerepel ez a darab, korábban mintha találkoztam volna vele. Képileg ugyan nem, csak a címével, mert annak idején nem éltem a korlátozott lehetőséggel, hogy felmehtek előzetes bejelentkezés után megtekinteni pár képet, egyszerre csak ötöt-hatot, ha jól emlékszem. Nos, egy-egy pesti út néhány kép megtekintéséért nem lett volna túl rentábilis, ezért mondtam le róla. Meg hát több mindent írtam, szerkesztettem, szerveztem szimultán, és ebbe már nem fért volna bele a fenti szűkös lehetőség miatti kiruccanás.

Rudit talán megnyugtatja, hogy újabb képe kerül hozzám, bár elég régóta hallgat. Feltételezem, hogy ő látja a folytatást is, amikor valóban gondoskodni tudok majd a nevéhez fűződő gyűjtemény sorsáról. Már egy ideje belevetettem magamat saját műveim sajtó alá rendezésébe, és az idej vállalásomnak első felét már teljesítettem is. A második része marad a nyárra, ami elkezdődött pár napja. Nagy meleg ugyan nincsen, hogy teljesen vissza kellene húzódnom a lakásba, de már fokozódik, és annak a szezonja is eljön hamarosan.

2021. június 5.

Csekély előrelépés a *Még csak kísérlet* beszerzésével kapcsolatban. Ma jött az értesítés, hogy már postán van, s hogy hamarosan kézbesítik. Igazában úgy vettem meg a képet, hogy még a méretét se kérdeztem meg. Csak sejtem, hogy ez nem az óriásrézkarcok közül való. Érdekes lenne megtudni, kinél volt ez a kép. Talán az eredeti tulajdonosa meghalt, és az örökösök nem értékelték túlzottan, hát túladtak rajta. Meglehet, hogy hosszú éveken át rejtegette az illető, mert tudta, milyen ítéletet adott ki ellene Aczél elvtárs. Mindenképpen ismernie kellett az értékét, a keletkezési körülményeit vagy legalább is azt, hogy hol lehetett kifüggesztve eredetileg. Az ilyen politikus témák inkább közintézményekben lóghattak a falon, s onnan távolíttathatták el, majd innen menekítette haza valaki, aki esetleg személyesen is ismerhette Rudit. Nem véletlen, hogy a Dózsa-sorozat darabjait se hirdette senki, amióta én megvettem azt a kettőt, amit ismerünk ezek közül. A többi másolatot feltehetőleg sikeresen megsemmisítették, csak ez a három darab úszta meg, vagy ahogy népiesen lehetne mondani: maradt meg hírmondónak.

2021. június 8.

Rudi hallgat

Most megint csendes időszak köszöntött ránk. Nincs újabb üzenet odaátrol, csak konstatálni lehet, hogy valamiért megint „leülepedett a téma”. Mit is fűzhetne hozzá Rudi? Szerencsétlenkedünk, mert nincs megfelelő kapcsolati tőkém, anélkül pedig a mai világban semmire nem lehet jutni. Az emberek szinte már természetesként fogják fel a korrupciónak ezt a nemét. Bizonyára régimódinak hangzik, hogy én ilyen súlyos fogalmakat használok erre a köznapi jelenségre. Mert hiszen az átlagember csak annak hiszi.

Korábban érzékenyen érintett mindez, mert még nagyon bíztam vállalkozásom sikerében. Mármint abban, hogy felkeresve Rudi minden létező ismerősét, még életben levő barátját, valamire csak fogok jutni. Legalább egy kiállítás erejéig a fővárosban haladhatna az ügy, Rudi ügye. Ám ahogy teltek az évek, immáron hat év telt el Rudi halála óta, a tavalyi év meg lehetett volna kis jubileum, mégse lett az. Rudi 90 éves lett volna, ha megéri, a halálának pedig ötödik évfordulója volt. Még csak ez az év se hatott senkire. Maradtam megint magányos harcos egy mások által fumigált ügyben, s ha a kilátásokat nézem, nem látok rá sok esélyt, hogy valamit össze tudjak hozni. Csak egy véletlen fordulat hozhatna változást ebben, de szerencsejátékban nem szokott szerencsém lenni., egyébben meg mindig a tudásomra, a megszerzett ismeret birtokában elérhető sanszra gondolok.

Most mégse működik valami. Újabb akadály az útban, és az akadály levegőből van. Nem holmi szilárd, kemény anyagból épült dolog, hanem az emberi közönyösség légnemű és szerteterjengő masszája tornyosul egyre nagyobb magasságba, minden mást eltakarva a szem elől.

Gyémánt László egy nyilatkozatát nézem a TV-n. Ő is Rudi barátai között volt, és az egri kiállítás előtt váltig ígérte, hogy eljön és hoz magával még valakit (Mimi szerint a híres szép és igen tehetséges feleségét). Aztán nem jött, így nem is hozott senkit. Ezen a felvételen úgy említi, hogy festő-özvegyek szokásos panasza, hogy nem tudnak mit kezdeni az elhunyt hagyatékával. Sem az állam, sem a múzeumok nem figyelnek oda a fennmaradt művekre, nem hogy megfelelő hőmérsékletű és páratartalmú helyiséget biztosítanak számukra, mikor egy-egy művész távozik az élők sorából. Ez a figyelem teljes hiánya, ami a mai embert jellemzi. Talán csak nagyvárosi jelenségnek vélhetnénk, ám nem az. Kisvárosban is ugyanez a helyzet. Mikor Rudinak kerestem állandó kiállítási helyet, nagyon furcsa megjegyzéseket kaptam. Többek között Gyuláról, amelyről naiv módon azt feltételeztem, hogy befogadják Rudi életművét. Hódmezővásárhelyen a Tornyai János Múzeum se akart tudni róla, sőt az igazgató azt állította, hogy Rudi ott nem szerepelt, holott alapító tagja volt a Vásárhelyi Őszi Tárlat mára már intézményesült rendezvénysorozatának. Azt is megkaptam, hogy a Vásárhelyi táj c. rézkarc nem létezik, nem is hallottak róla. Én mindig értetlenül állok az effajta nagy bizonyos kijelentések előtt. A kép létezik, hirdették tavaly, de nem vettem meg, és azóta eltűnt szem elől. Túl azon, hogy nem a főművei közé tartozik Rudinak, hanem az ún. kötelező témák egy variánsa lehetett, egy szocreál téma egyedi feldolgozása, attól még nem kellett volna alaptól elutasítani és „csípőből tüzelve” tagadni, csak mert ez az újabb trend, a pazarló bánásmód a művészekkel és azok életművével. Mindez teljesen ellentétes az én felfogásommal. Ha nem tudok valamit, utánanézek. Ha új információt kapok, megköszönöm és megint csak utánanézek, olvasok, kérdezek. A negáció az én fogalmaim szerint sátáni fogalom, hogyan követhető hát értelmes ember?

Rudi egy másik barátjának bukkantam két könyvére, szégyenletesen olcsó áron. Nagy László összes költeményeit és műfordításait tartalmazó köteteket vettem meg 990 forintért és igen jó állapotban. Ez egy háromkötetes kiadás, a párját Rudinál láttam annak idején. Mellette egy másik műfordításkötetét is, a Darázskirályt. A Darázskirály is jó állapotú, csak már megsárgultak a lapjai. A borítóján Kondor Béla azonos című festménye látható. Mindkét könyvön kátszik, hogy

könyvszekrényben tartották évekig. Nos, amikor Rudiról konkrétan nincsen hír, a barátai révén üzen, a véleménye pedig az enyémmel egyezően lesújtó a jelenkor szellemiségéről. Tudom, persze, nem illik általánosítani, de már egyre kevesebben vagyunk, akik ki merjük követelni magunknak a mindennapi szellemi táplálékot, nem vagyunk mobil- és egyéb kütyüfüggők. Nem hiszem, hogy túl nagy igény, ha az ember annyit elvárna, hogy legalább néha hallgassák meg és vegyék tekintetbe, amit az utókor számára üzenünk. Mintha az előítéletek falaiba ütköznénk, és azt éreztetnék velünk, hogy az öregek már nem számítanak, le vagyunk írva, mert aki az öreg, az már csak szenilis vén hülye lehet, mit magyaráz még a fiataloknak, akik amúgy is mindent jobban tudnak... Mindig a mások önérvényesítési terveibe és akcióiba ütközünk, és akik így félresodornak az útból bennünket, nem fogják fel, hogy hiszen maholnap ők is ugyanilyen korúak lesznek, mint mi most. Akkor majd ők lesznek a következő útból félresöprenő „szenilis vén hülyék”, akiknek a szava nem ér semmit.

Nem hiszem, hogy a fenti rövid jellemzés pesszimista volna. Sokkal inkább realista, merthogy ez a kijózanító igazság. Jelenkorunk rohan, vágtazik valami felé, amire nem várhat. Én kitérek az útból, ha a saját közlésemről van szó, de a Rudival szembeni közöny és mindent-tagadás máig sért és bánt. Ő már nem szólhat önmagáért, ezért lettem én a szószólója, aki eleven emlékekkel kidekorált, élő, máig aktívan élő képet adhatok róla. A valóság mégis az, hogy mindkettőnket fumigálnak, és nem látok kiutat ebből a helyzetből.

2021. július 16.

Görög Rezső: Anonymus

Rudi régi titka

Nem sikerült találni semmi adatot Rudi házasságairól. Ez nem személyes kíváncsiság, de ha már rendhagyó monográfia, akkor törekedjünk az adatok pontosságára. Hajdu Katalin, az első feleség kiléte tisztázott, a Morzsakönyv lapjain írtam róla. A második feleségről emlékszem egy történetre, illetve Rudi véleményére. Rómában mesélt róla, és elég szarkasztikus megjegyzéseket tett ezzel kapcsolatban. Ahogyan summázta a véleményét, ennyi talán elég is volna: „Soha ne vedd feleségül a falu szépét!” A második felesége világszép nő volt, de az értelmi képességei nagyon alulmúlták Rudi minden elvárását. A foglalkozását nem említette. Feltehetőleg a Bajcsy-Zsilinszky úti lakásukban történhetett, amit Rudi a szüleitől örökölt, illetve vett át, és ahol most Konstantin László lakik a feleségével. Nos, a fiatalasszony szórakozott természetű volt. Reggel később kelt, mint Rudi, és a műterembe kávéval vitt, hogy együtt fogyasszák el. Le is telepedett Rudi közelében, ő viszont nem csatlakozott hozzá azonnal, hanem elmerülten folytatta a munkáját. Lady G., nevezzük így, otthagya élete párját, majd a lakásban több helyen is leült, miután távozott a műteremből. A baj csak annyi volt, hogy épp akkor vettek vadonatúj méregdrága bútorokat, a hölgy pedig Rudi mellett beleült a festékbe, de észre se vette. Ahogy haladt szobáról szobára, bútorról bútorra, a fenekén levő festék nyomait mindenütt otthagya a bútorokon. Nem akvarell volt, amivel Rudi dolgozott, így az új bútor igen rövid életű lett a lakásukban...

Hogy ezen vesztek-e össze vagy máson, ki tudhatja. Rudi még akkor is dühös volt, amikor sok évvel később elmesélte nekem. Házasságai történetét így foglalta össze: az első feleségét szívességből vette el, hogy az Akadémia elvégzése után Pesten maradjon. Katalin eredetileg modell volt, vagy a Főiskola mellett ezzel is foglalkozott. Mindketten 1954-ben diplomáztak. Viharos házasságuk még a hatvanas években is tartott, egészen addig, amíg Katalin végleg el nem távozott szülővárosába, Szolnokra. Feltehetőleg csak összekötötte valami őket Katalin érdekházasságán kívül. A besúgói jelentések alapján viszont tudni lehet, hogy sokat veszekedtek, hangosan éltek, idegesítették a többi lakót. Ezt egy ávós tiszt jelentette róluk, akivel közös társbérletben laktak a Bartók Béla úti lakásukban. Onnan együtt költöztek el egy új lakótelepi lakásba, és meglehetősen elkülönülten éltek, nem nagyon érintkeztek a többi lakóval. Rudinak abban az időben még sok megrendelése volt, rendkívüli szorgalommal vetette bele magát minden munkájába.

A második házassága nem tarthatott sokáig. Részben a fent leírt „családi életkép” miatt, másrészt mert ezek után rövidesen megismerkedett Rudi Berta Erzsivel, aki harmadik felesége lett. A hozzá fűződő kapcsolata jelentős állomás művészi érése szempontjából. Akkor kezdődött és teljesedett ki mágikus realista korszaka, amely itáliai évei alatt is folytatódott, habár ott már inkább szürrealista képeket festett. Egyes figurák, motívumok azonban visszaköszönnek a 70-es évekbeli képein is. Erzséért rajongott. Ebben a házasságban, úgy érezte, révbe ért, majd minden szál összezilálódott körülötte. Erzsinek nem sikerült fővárosi állást szerezni, így gyakorlatilag távházasságban éltek, ami ritkán tesz jót egy kapcsolatnak. Rudi szarkasztikus megjegyzéseket tett a színészek magánéletére vonatkozóan. Szerinte rájuk is ugyanaz vonatkozik, ami a matrózokra: ahány dokk, annyi lány, vagyis hogy minden színházban megvannak a partnereik, és gyakoriak közöttük a partnercserék. Ezekkel a célzásokkal inkább csak a csalódottságát leplezte, mert a harmadik házassága is zátonyra futott.

Ennek valóban több oka is lehetett, ő maga sem volt kimondotán monogám típus. Kölcsönösen félreléphettek, és ez megrendíti a bizalmat a házaspár között. Legfőképpen azonban az elhamarkodott döntés lehetett az oka mindhárom esetben. 1954-ben lépéskényszerben voltak, hirtelen határozták el Katalinnal, hogy összeházasodnak, mert az akkori törvények értelmében vidéki ember nem lakhatott Pesten, és lakást se vásárolhatott. Nagy volt a lakáshiány. A háború után 9 évvel képtelenség volt megoldani a lakhatást olyan sok ember számára. Hadisarcot fizetett az ország

keletre és nyugatra egyaránt. Az országot iskolázatlan „jó káderek” irányították, azaz rángatták ide-oda Moszkva utasításai alapján. Csoda, hogy nem lett belőle még nagyobb káosz. Ugyanakkor tömegeket csábítottak a fővárosba az iparosítás kapcsán. Azok egy része ingázott, más részük munkásszállókon tengődött, megint mások, pestiek is, belementek mindenféle nyomorúságos lakás kiutalásába, és még ahhoz is protekció kellett. Ötvenhatban még jobban szétlőtték a várost az oroszok, mint 1944-ben, a főváros ostroma alatt. Az elvtársak pedig elkezdtek nagyon félteni a pozíciójukat. Mindenre gyanakvóan és agresszíven reagáltak. Mindent túlreagáltak. Egyetlen módszerük volt mindenre: a terrorisztikus kormányzási elvek, amelyeket időnkénti engedményekkel és a „jófiúk” futtatásával próbáltak elfogadhatóbbá tenni. Kinevelték az első generációs értelmiségüket, valamint ezzel párhuzamosan az első generációs strébereket is, akik látványosan behódoltak nekik. Ők lettek a „bezzeg” állampolgárok, akik „nem ugráltak, nem hőzöngtek, nem hóbörögtek ’56-ban, hanem tartották a pofájukat”, ha kellett. Márpedig kellett. És akik akkor besoroltak a gyáván meghunyászkodók, szolgiaian megalázkodók, stréberkedve talpnyalók közé, azok máig így maradtak, sőt önmagukat teszik meg etalonná. A Weöres Sándor által megjósolt trágyaözön korszaka még mindig nem vonult le. Még mindig szükséges a befogott orr és a tiszta fehérenemű...

Görög Rezső: Homo faber

Az okok itt is: butaság, képzetlenség, tudatlanság és sok-sok rosszindulat, gyűlölködő hajlamok, melyeket még túl is tenyésztettek – párthatározatra.

Rudi, aki szinte még gyermekként élte meg a háború borzalmait, a rettegést, hogy zsidó származására fény derül, az egész család emiatti névváltoztatását s ezzel személyiségcseréjét, megjárta a Rákosi-féle börtönök poklát, a katonai kiképzés ázsiai módját, aztán még egy ideig édesapja hatása alatt marad. Görög Sándor jelentős pártkarriert futott be, és Rudi, amikor már feleszmélt az össznépi nagy révületből, amellyel sok, szegénysorból felemelkedett fiatal félrevezettek az elvtársak, szembefordul édesapja és az Egypárt nézeteivel, s különösen, mikor megtapasztalja a Kossuth téri vérengzést, már nemcsak hogy megtagadja a szülői házban, majd Pap Gyulától, első mesterétől tanult téveszméket, hanem rebellissé válik. Így születnek meg a nagy mágiikus realista képek: *A bűnök szigete*, *Homo faber*, *Anonymus*, *Távoli kikötő*, *Kelet* és sok más társuk. Ezért olvassa a fejére Aczél György, hogy aki velük szembefordul, azt ők kegyetlenül megbüntetik.

Nehéz pontosan leírni, hogyan ment végbe ez a fejlődéstörténet, de szinte törvényszerű volt, annyi biztos. Értelmes ember nem hódolhatott be annak a rendszernek anélkül, hogy legalább előbb-utóbb fel ne ébredt volna. Természetesen annak, akit üldözött valamiért a rendszer, könnyebb volt feleszmélnie, mint a futtatottaknak. A fent kiemelt *Homo faber*t érdemes felnagyítva megnézni minden részletében. A *Morzsakönyvben*, ennek a történetnek az első kötetében már részletesen írtam róla, de az alaposan szemlélődő maga is felfedezhet rajta olyan elemeket szép számmal, ami a kommunizmus maróan gúnyos kritikáját jelenti. Érdemes kinagyítani az egyes részleteket is.

A három házasság zanzája ennyi. Katalin: érdekházasság Katalin részéről, erős szexuális vonzalom Rudi részéről, ami feltehetőleg kölcsönös lett. Jellemük viszont összeférhetetlen, ám hosszú évekig küzdöttek – vagy egymásért, vagy a házasság és annak látszata fenntartásáért. Lady G.: újabb erős szexuális vonzalom, ami hamar kihűlt a szellemi, mentális és egyéb tulajdonságaik összeférhetetlensége miatt. Erzs: nagy szerelem, talán a legnagyobb, bár komplikált szexuális problémákkal kezdődött. A távházasság nem működött, s közben Rudi feje fölött is gyülekeztek a fellegek. Politikailag szembefordul édesapjával és az uralkodó trenddel, egyre több problémája lesz emiatt, majd Aczél György kimondja fölötte az ítéletet, és menekülnie kell. A házasság Rudi kiűzésével véget ér, bár lelkiileg utána is erősen kötődnek egymáshoz. Találkozniuk viszont soha többé nem lehet. Erzs nem kapna vízumot, erről biztosan tettek az elvtársak, és a hivatását se igen tudná gyakorolni külföldön. A színészet, akár az írói mesterség, erősen nyelvhez kötött, Rudi gyakran hangoztatta ezt. Sikeres hazacsere nincsen. Nemcsak a nyelv, a kultúra, a szokások, hanem maga a hely, a szülőföld is mágnesként vonzza vissza azt, akinek ez a sorsa. Ezt, bár a festészet és grafika kelléktára nemzetközi, még maga Rudi is megszenvedte. Voltak ugyan sikeres kiállításai, sztárolták is stílusa, műveltsége, erősen domináns egyénisége miatt, de az új közegben, épp a nyelvileg hátrányos helyzete miatt (soha nem tanult meg tökéletesen olaszul), már nem olyan „virágokat termett”, mint amilyeneket a neki való budapesti közegben.

A 60-as évek szellemi élete, annak ellenére, hogy erős volt a cenzúra, mégis pezsgő és forrongó volt valamilyen formában. A társadalom kiérlelte magából azokat a kifejezési formákat és témákat, amelyek módot adtak az értelmiségnek véleménye megformálására. Félreértés ne essék, ez nem a kommunisták érdeme volt, hanem az éppen változóban levő értelmiségi osztályon, vagy ahogyan az elvtársak nevezik, rétegen belül. Felnőtt és hatni kezdett az az eléggé népes első generációs értelmiségi csoport, amely kereste a maga kifejezési formáit és önmegvalósítási lehetőségét. Ugyanakkor voltak, gyakran háttérbe szorítva, az egykori polgárság elemei is, amelyek, jóllehet nem jutottak annyi szerephez, pozícióhoz, mint az előbbiek, mégis hatottak azzal, hogy bizonyos értelemben modellként szolgáltak az első generációsak számára. Azok ugyanis még bizonytalanul mozogtak a fővárosi környezetben, ahol tanultak és felnőtté értek, kellett valamiféle támpont nekik

is, hogy be tudjanak illeszkedni a főváros értelmiségi életébe. A 60-as évek magyar filmtermése bőségesen nyújt példákat erre. Részben az útkeresésre, másrészt az értelmiségi összejövetelekre. A mai, technikafüggő kor embere már valószínűleg ugyanolyan bizonytalanul és ügyetlenül mozognak az akkori világban, ha volna módja visszalépni az időben, mint ahogyan az akkori fiatal intellektüel-jelöltek esetlenkedtek akkoriban.

Utóbb ez kiforrt magát, és egyrészt a lázadó ifjúság megtermette a későbbi rendszerváltó nemzedéket, másrészt az elvtársak kitenyészítették az őket kiszolgáló behódoltak és megvezetettek rétegét is, amely már valóban csak réteggént viselkedett, minden osztálytudat nélkül, és ugyanúgy csak a saját anyagi érvényesülésének szándéka hajtotta, mint a kommunistákat, akik kieroszakolták a saját pártjuk uralomra jutását és elég nemtelen módon való érvényesülését. Ezek viszont eltanulták a vezető kommunistáktól, hogyan kell összezárni soraikat, ha veszélyben érezték pozícióikat. Ma is ugyanazt a primitív taktikát folytatják, a békés természetű és szándékú többségi magyarság pedig nem fordított elegendő figyelmet arra, hogy hathatós ellenszert kísérletezzen ki ellenük. Ezért sikeredett féloldalasra a rendszerváltás, és ugyanemiat nem sikerült megszabadulnia a magyar társadalomnak az őket módszeresen és szándékosan kínozó, örökös bosszúvágytól hajtott, szerencsétlen, félresikeredett emberszabásúaktól. Ők ugyan azt hangoztatják, hogy megváltoztak, mások a szándékaik, ám ez nincsen így, sőt a saját utódaikat is ezeken a téveszméken nevelték. Szándékaik ugyanolyan agresszívek és rossz indíttatásúak, mint az elődeiké voltak. Ugyanazokat az emberellenes módszereket és eszközöket vetnék be honfitársaik ellen, mint a „kékcédulás félcédulások” tették, mindez csupán szituáció kérdése. 2006-ban éppen elég példát láttunk rá, majd a rá következő évek során is, amikor diktatórikus eszközökkel tartották fenn a látszatnak is igen gyenge látszatát.

Rudi és barátai is sokat vitatkoztak, értelmeztek és újraértelmeztek. A kortársak elmondása szerint a grafikáról viszonylag megfeledezett a cenzúra, tehát relatíve nagyobb mozgásterük volt az értelmes önkifejezésre. Az irodalmat teljesen lebénította a nyakukra telepített „elbocsátott hadsereg”, az ávósok cenzori rendszere. A zenészek mellébeszéltek az erőszakolt kakofóniával, aminek egyetlen értelmes indoka volt: maga a társadalom is meglehetősen zűrzavaros, felkavarodott érzelmekkel terheltén élt akkoriban. A festők, szobrászok unták a szocreált, amivel viszont nagyon jól lehetett keresni, egy részük az absztrakt nevű vizuális kakofóniába menekült, s mindez valahogyan passzolt a zenészek auditív kakofóniájához. Mások, ha teheték, külföldre menekültek az itthoni szólásszabadság-megvonás elől. Többen érvényesülni is tudtak, mint Amerigo Tot vagy Gyémánt László, bár műveiket tekintve mindketten alkalmazkodtak a külföldön akkor divatos trendekhez. Nyilván, mert el is akarták adni, amit alkottak. Rudi ugyanúgy a kettősség szorításában élt, ahogy házasságai és nőügyei esetében is. Rajongott az intellektuálisan hozzáillő, művelt nőkért, de nem tudott ellenállni a fizikailag vonzó nőknek sem, a hűség szobrát pedig nem róla mintázták volna meg. A grafikában megvoltak továbbra is az elképzelései, folytatni próbálta azt az irányt, amit a mágikus realista műveivel elkezdett. Ám az olasz galériák és a vásárlóképes közönség a tájképfestészet felé sodorták. Ez hozott rendszeresen valamit a konyhára, ettől nem lehetett eltekinteni. Olaszországban hiányzott az a védőháló, amit az itthon tökéletlen, de mégis valahogyan működő Képzőművészeti Alap jelentett. Annak tagjai rendszeresen el tudták adni a műveiket. A vadkapitalista rendszer, amibe a 70-es évektől kezdve belecsöppent, idegen volt a számára. A tehetséges, ámde kapcsolati tőke híján élő művészekre azonnal ráépül és kiszipolyozza egy élősködő réteg, amely a művészek és a számukra többnyire ismeretlen vásárló közönség közé veszi be magát. Csak az érvényesül, aki valamilyen alkut köt velük, vagy pedig hagyja magát kizsákmányolni, hogy ezzel a rég elavult marxista kifejezéssel éljünk.

Hogy mindez mennyire maradt meg Rudi későbbi itáliai pályafutásában, nem tudhatjuk. Kiállításokra festett hatalmas méretű szürrealista stílusú képeket is, ezeket sikerrel el tudta adni, mivel megfelelt az akkori trendnek, szebb szóval koreszménynek. Csupán sejteni lehet, hogy a későbbiekben külföldön is hasonló tendencia érvényesült, mint idehaza: csekély tehetséggel, szélhámuskodva is lehet érvényesülni, akár jelentéktelen szakmai tudással, viszont remek PR-ral, amit az őket kiszolgáló és futtató sajtó tupíroz fel... mintha a performansz is művészet lenne. Rudi ezirányú véleményét olvashatjuk a Morzsakönyvben, szükségetelen volna elismételni. Az én véleményem pedig annyi, hogy a művészet a maga megfoghatatlan valóságában olyan átható erejű, hogy vaknak és süketnek kell hozzá lenni, hogy valaki fel ne ismerje ennek minőségét. A performanszok többnyire csak feltűnősködő jelenetek, és voltaképpen semmit nem alkotnak, csupán meghökkentenek. Épp ez is a szándékuk, és mint ilyenek, kamaszosan esetlenek, gyakran egészen idétlenek. Akik viszont ezen a téren befutottak, ragaszkodnak a szélhámuskodás és a könnyű, jó kereset lehetőségéhez, amiről azért nem mondanának le. Mindez biznisz, összegezhetjük, annak viszont semmi köze nincsen a művészethez.

Görög Rezső: Hazafelé

Ha összevetjük a 60-as évekbeli kortárs alkotók műveit egymással, gyakran találunk hasonló témákat különféle feldolgozásokban. Ahogyan Nagy László és Kondor Béla találkozhattak a *Darázskirály* megálmodásában, ugyanúgy viselt azonos címet Kondor Béla: *Táncosnő* c. festménye és Görög Rezső: *Táncosnő* c. rézkarca, amelyet az *Élet és Irodalomban* is publikált. Nem volt nehéz, hiszen barátok voltak, rendszeresen találkoztak, vitatkoztak, egymást inspirálták, közösek voltak a gondjaik. Legalább abban, hogyan szabadíthatnák fel a művészeteket az akkor alaposan gúzsba kötött állapotukból. Márpedig a művészeteket szabad művészeteknek nevezzük klasszikus terminussal. Ami nem szabad, az valahogyan mindig hibádzik. Lehet törekedni a leghelyesebb kifejezésre, de a vészjelző óra beberreg, és ennek hangjára mindenkinek fel kell figyelnie. A közös témák a képzőművészetben természetesen is voltak. Akár a rajzórán, akadémiai stúdiumok alatt kiadott kötelező témák, ugyanúgy bukkantak fel ezek több festőnél. Vegyük példának a *Hazafelé* címet, amit több kortárs festő és grafikus életművében megtalálunk. Kinek mi jutott az eszébe róla, akár az irodalomórán kiadott fogalmazási témákról. Ahány művész, annyiféle fantázia és feldolgozás.

2021. július 17.

Kissé rezignáltan

Mikor elkezdtem újból jegyzeteket készíteni ennek a kötetnek a végén, már tudtam, hogy le fogom zárni a témát. Újabb, jelentősebb anyaghoz nem jutottam, s főként, amiben eleinte még reménykedtem, Olaszország irányában teljesen lezárult minden kommunikáció. Rudi második negyven évéről nem sikerült megtudni semmit. A még élő kortársak nem tudtak újabb információkkal szolgálni. S talán nem is akartak túlságosan foglalkozni ezzel a témával.

Rudi alapvető problémája, úgy az itthoni karrierje szempontjából, mint a későbbi, külföldi pályafutása tekintetében, ambivalens értékeket és sikereket mutat. Ahogy a fentiekben céloztam rá, egy művésznek fontos az is, hogy jól tudja eladni a műveit, és ennek érdekében, különösen az ábrázoló művészetek gyakorlóit, belemennek bizonyos kompromisszumokba. Dolgoznak megrendelésre, és még jó, ha van ilyen munkájuk, amit azért a szíve mélyén a legtöbb művész lenéz vagy sértőnek érez magára s művészetére nézve. De az alku az alku, és ezen az áron tud egy művész úgymond némi szabadságot vásárolni a maga számára. Olyan ez a belső dráma, mint a test és lélek harca az életnek nehéz pillanataiban. Mikor melyik kerekedik felül, az irányít, azaz egyszer az anyagiakról kell gondoskodnia, hogy aztán szabadon szentelhesse magát valódi hivatásának, az alkotómunkának.

Rudi életművére ez a harc és kettősség különösen rányomta a bélyegét. Voltak sikeres kiállításai itthon is, külföldön is, de ha túlságosan elvonatkoztat a valóságtól, azaz harcias vagy nehéz témákat örökít meg, azok lehetnek díjnyertes művek, de nagyobb mennyiséget abban a formában és stílusban nem biztos, hogy el fog tudni adni. Az átlagos „művészETFogyasztó”, a vásárló számára ez talán értelmezhetetlen. S akkor jön a kisördögi sugallat: valamit „termelni” is kell. Megkeresni a megélhetésre valót: élelem, ruházkodás, rezsi, stb. Esetleg azon felül is. Nem azért, mert elrugaszkozik a valóságtól, hanem mert a művelődés örökös kötelessége minden művésznek, arra pedig költeni kell. Könyvek, lemezek, színház, múzeumlátogatás, néha egy-egy utazás, még csak nem is mondhatók luxusnak.

Feltételezem, hogy nemcsak Rudi volt az egyetlen, aki magában ilyesmin viaskodott. Itáliában a tájképfestészet, dekorációk jelentették ezt a megalkuvást, ezen belül is a mennyiség. Tájképei feltehetőleg olasz nappalikat díszítettek, a haszon nagy része a galériásoké. Másokat külföldre adhattak el, ennek hasznát pedig nemigen kötötték az orrára. A nagy szürrealista festmények gazdagabb vevőkhöz kerültek, és ezek megtervezése, megalkotása komoly idő- és anyagi befektetéssel járó feladat volt. Rudi legerősebb oldala, a rézkarckészítés, a grafikák kevésbé voltak kelendők abban a korszakában. Részben mert a vevők nem szeretik, ha másnak is van belőle példánya, azaz a festményeket, egyedi darabokat szívesebben vásárolják. Másrészt a mágikus realista rézkarckokat a kritika jóval többre tartja és taksálja, ám a rézkarc az olasz otthonban, ha jól emlékszem, inkább a folyosók, átvezető lakrészek falait díszítette, tehát marginális szerepkörbe szorul, s ez talán már itthon is hasonlóképpen lehetett. A nappaliban elhelyezett nagyobb műalkotás központi szerepet kap, mert kifejez valamit a házigazda ízlésvilágából, másrészt ő maga is közölni akar valamit a mű pozicionálásával.

Rudi saját terjesztői hálózatot épített ki a saját művei terjesztésére, mert elégedetlen volt a hazai helyzettel és lehetőségekkel. Ez a kommunista (rendkívül bürokratikus) terjesztői hálózattal ellentétben jóval rugalmasabb volt. Az elvtársak úgy képzelték el a javak igazságos elosztását, amit tele szájjal harsogva hirdettek úton-útfélen, hogy a haszon, aminek természetesn extraprofitnak kellett lennie, kizárólag az ő zsebükbe futhat be. A Rudi hálózatát konkurensnek tekintették, felszámolták, és Rudit valóban megbüntette Aczél elvtárs, aki ezért, valamint sok gonosz tettéért valószínűleg a gyehennán ég azóta.

Azt hiszem, annyi évtizedes tapasztalat után, hogy a dolgok azért nem rendeződtek soha társadalmi szinten, mert alapvető fogalmak tisztázására nem is került sor. Voltak és túlélnek bizonyos szlogenek, amelyeket márpedig tisztázni szükséges. Ezért alakult úgy, hogy ezek a tisztázatlan dolgok más-más értelmezést kapnak a két szembenálló oldal fogalomtárában. Mindkét fél ugyanazon terminusokat használva beszél, ám teljesen mást értenek alatta. Vegyük pl. a demokráciát. A jobboldal ezt klasszikus értelemben használja és érti. Jogállamiság, szabad választások, szólás- és véleményszabadság, vallászabadság. A baloldal viszont úgy értelmezi (félre) a dolgot, hogy ezenközben csak magának adományozza ezeket a szabadságjogokat, míg a másik, vele szembenálló félnek ugyanezeket megtiltja. Ha az így megtámadott ellenáll és ellenvéleményt fejez ki, igyekszik belefojtani a szót, jogaitól pedig, a korábbi szlogenek hangoztatása mellett teljesen megfosztja, térdre akarja kényszeríteni. Így lesz a jogállamiságból burkolt diktatúra. Előbb csak verbális szinten használt szóvirág-, majd szitoközön, s ha ezzel nem boldogul, a legdurváb eszközöktől se riad vissza. Fizikailag is terrorizálja a másik felet, ha másként nem megy, hát anyagilag teszi lehetetlenné. Ezzel egyúttal elárulja saját valós szándékait is: a fenti fogalmakat csak blablának tartja, a lényeg számára az üzlet, az anyagi haszonszerzés, méghozzá a leggátlástalanabb eszközök bevetésével, mindenki más félrekönyöklésével, akár eliminálása árán is.

Nos, nem ez az egyetlen fogalom, amelynek valós beltartalmát feltétlenül tisztázni kell, máskülönben a felek elbeszélnek egymás mellett, és soha nem fognak semmiféle konszenzusra jutni. A baloldalnál akció és dikció nincsen összhangban, sőt homlokegyenest az ellenkezőjét cselekszik, mint amit hirdetnek. A jelenség ősi neve: hipokrizis, és aki ebben sikereket ért el, az soha nem akarja majd feladni. A művészet viszont soha nem vetheti magát alá az efféle torz szemléletnek és politikai gyakorlatnak, máskülönben értelmét vesztené mindörökre.

Nos, kissé rezignáltan zárom ezt a kötetet, amitől már csak azért is többet vártam eredetileg, mert úgy véltem, kortársaimban pislákol még valahol a régi láng, ami egyrészt a tudatosságot és műveltséget jelzi, másrészt a becsületnek az az érzése, hogy annak, aki nincsen megfelelő helyzetben, annak segítenie illik. Az, hogy valaki szinte ismeretlenül halt meg a saját hazájában, vagyis az én régi fogalmaid szerint saját hazájában lett hontalan, épp elegendő ok arra, hogy a kortársak és a kollégák szolidaritást vállaljanak vele. Nos, ebbe tört bele a bicskám, emiatt függesztem fel a keresgélést és Rudi életművének további felkutatását, amelyről egyébként feltételezem, hogy igen gazdag lehet. A kedves kortársak közömbösek a mások sorsa iránt. Ha tévednék, annak az lehet az oka, hogy nem a megfelelő helyen kopogtattam. Ahol ezt megtettem, sorra leráztak.

Az elmúlt egy-másfél év a világyárvánnyal és a vele járó megoldhatatlannak tűnő problémáival még tovább rontott a helyzeten. Még ha összeszedném is magam és vállalkoznék egy olaszországi útra, hogy pár helyet végiglátogassak, ahol Rudi megfordult, sem ígér semmiféle megoldást, mert Itáliában Rudi ráadásul idegennek is számított. Fogalmam sincs, hogy felvette-e az olasz állampolgárságot, de ha megtette, akkor is annak tekintették különc természetű és életmódja miatt. Ahogy én is szoktam, amikor elvonulok írni, Rudi is a műtermében élt, méghozzá az alkotásnak, és olyankor égett a keze alatt a munka. Ezt én megértem, de nem hiszem, hogy egy átlagpolgár számára ez ugyanígy elfogadható vagy könnyűszerrel felfogható. Mint ahogy azt is nehezen fogadják el mások, hogy a művész minden idegszálával dolgozik, az érzékenyebbek ezért könnyen tönkre is mehetnek ebben a hajszában. Akárhonnan is nézem, a mai világban bármi, csak nem a nagy megértés és feltétlen csodálat árad egy művész irányába. Annál több a féltékenység, irigység, furkálódás, szakmai téren vagy magánéletben egyaránt. Akit nem tudnak legyőzni, azzal orvul akarnak végezni, és ez nemcsak egy tipikus magyar történet.

A kislembertel megettették azt a léthazugságot, hogy bárkiből lehet művészt faragni, ha elvégez ilyen-olyan gyorstalpaló tanfolyamokat. Képeztek már festő- és rajzművészeket, írókat, költőket,

színészeket – amatőr szinten persze, csak ezt nem szokták a bepalizottak orrára kötni. A művészet és a művész nem kiképzés kérdése, erre a hivatásra születni kell. Persze amikor belevágnak nagy hirtelen, meggondolatlanul, akkor csak a dicsőséget és az elismerést, meg a jutalmakat, kitüntetésekért remélik elérni általa. A fiatalok fogalmaival élve hajszolják a lájkokat. Az árnyoldalakra és a küzdelmekre senki nem figyelmezteti az önjelölt művészt. Holott csak ennek tudatában vállalkozhatna rá bárki. Amit tanfolyamokon tanulnak, azok technikák, de maga a művészet megfoghatatlan, még az alkotó számára is. Az ihlet, ahogyan érzik, nem szorul magyarázatra, szavakkal valójában kifejezhetetlen. Van és marad a titok, ami csak két személy között létezik. Ha harmadikra bízják, akkor az már pletyka. A titok Isten és a művész között marad, mert Ő mindig biztos kézzel választja ki magának azt a személyt, aki által üzeneteit elküldheti az embereknek. Még akkor is, ha az emberek most éppen felszínesek, figyelmetlenek és elvetik még a tanulásnak a lehetőségét is.

Egy fejezet most lezárul. Kicsit úgy érzem magam, mintha egy régi nemesi család lefordított címerét kellene elhelyeznem a végbúcsú előtt. Nekem nem elég erős ehhez a kezem, és nem is érzem úgy, hogy valóban teljesen le kellene zárnom ezt a témát. Az ember a barátait nem engedi el olyan könnyen. Még akkor se, ha tudom, hogy odaát az örökkévalóságban jobb sorsa lehet, mint itt a földön volt. Aczél elvtárral semmiképpen nem lehet egy szinten.

Görög Rezső: Kelet

Görög Rezső életműve, még így, torzóban maradtan is, lenyűgöző. Igen nehéz dolgot vállalt: a barátok és a művész éltető elemének, a közönségnek a figyelmét kellett nélkülöznie. Rövid

intervallumok kivételével ezt élte át annyiszor. Sorsa közös volt a valamikori száműzöttekével, ennek modern kori variánsa az önkéntes száműzetés, azaz emigráció. Amikor az egyén se a kompromisszumot nem vállalhatja az általa mélységesen elítélt politikai renddel, sem a közös légtérben való tartózkodást. Ilyenkor pont kerül egy történet végére, Aczél és társainak ceruzája pedig igen erősen fogott ahhoz, hogy az általuk kiadott rendelet teljesen befeketíthesse az amúgy világosan látható és érthető nyomokat, melyek egy nagy művész után fenmaradhatnak.

Jelen mű ennek ellensúlyozására készült. Adja Isten, hogy át tudjon világítani a nagy fekete tintapacák alól, s ha legalább kis időre is, de teljes fényt biztosíthasson egy halálra ítélt életmű számára!

Eger, 2021. július 19 – augusztus 5.

Görög Rezső: A budai vár (részlet)

Lapzárta után

Mivel hű krónikása akartam lenni ennek a történetnek, annyit kell még feljegyeznem, hogy a fenti sorok leírása, azaz kvázi végszó után kaptam egy értesítést: az *Esztergom* c. óriás rézkarc előkerült. Jobban mondva egy másik példánya eladó. Az a változat, amely angyali perspektívából ábrázolja a várost, rajta a a Duna világoskék csíkjával. Mintha repülőről vagy helikopterről nézte volna az alatta elterülő tájat, és a koronázóváros mintegy térképhez hasonlít. Elképzelhetetlen, hogy a priuszos Rudit bármiféle légi járműre felengedték volna, különösen nem határközelben és egy katonai létesítmény fölött. Az elvtársak olyan hadititokként kezelték a nyugati szemmel egyébként röhejes objektumokat, hogy még a gondolat felvetése esetén is azonnal megfigyelés alá helyezték volna Rudit, vagy akár letartóztatják az ilyen renitens mondatért.

Rudinak nem volt szüksége arra, hogy konkrét légi járással felvigyék a magasba. Olyan vizuális kultúrával rendelkezett, aminek segítségével bármilyen tájat képes volt felülről látni és aszerint ábrázolni. Emlékezzünk csak a Telihold c. remekművére! Egy éjszakai tájkép, hasonló perspektívából ábrázolva. Falun, ahol sehol sincsen olyan magaslati tereptárgy, ahonnan azt ő így láthatta volna. Ám a belső látása minden fölé emelte, és ezt az élményt velünk is megosztotta.

Üröm az örömben, hogy a kép tulajdonosa olyan magas árat kér ezért a műalkotásért, amit nem tudok megadni érte. Az eddigi legmagasabbat a hazai piacon. Idei külön kereseteim oly szegényesnek mondhatók, hogy azon az alapon semmiféle nagy beszerzést nem lehet betervezni. Az illető olvasta a Morzsakönyvet, s az alapján Jarrowra gondolt, az ő anyagi lehetőségeihez mérte az árat. Mikor megemlítem, hogy Jarrowt kizárólag az absztrakt és szürrealista képek érdeklik, realista képeket nem gyűjt, nem kedvetlenedik el. Talán csak úgy véli, ebben a formában próbálok alkudozni, pedig csupán megpróbálok a magyar realitásoknál maradni. Az Esztergom Rudi ritka fotorealista képei közé tartozik, ami meglepő, hiszen maga az irányzat csak a 60-as évek vége felé jelentkezett Amerikában,

tehát idehaza ennek híre sem volt. Rudi ezeket az óriásmetszeteket a 60-as évek elejétől kezdve készítette, főként 1961-62-ben. Ennyire megelőzte volna a korát, esetleg a stílusirányzat megszületése az ő nevéhez fűződik, nem pedig az amerikai kollégáihoz? Csupa kérdés, megoldás pedig nincsen, mert már nem kérdezhetjük meg Ruditól. Ezzel a lezáratlan üggyel kell zárnom a könyvet, többet valóban nem fűzhetek hozzá.

A feleletet megadja majd az idő.

Eger, 2021. augusztus 17.

Tartalomjegyzék

Szerzői ajánlás	1
Két helyesbítés	3
Rudi barátja, Kondor Béla.....	5
Amit még nem figyeltem meg	8
Ildikó	11
A művészet teremtő szerepéről	12
Ildikó elemzései	15
Rudi rémképei	19
A művészeti maffia	26
Újabb képek, hírek.....	29
Elmélkedés a színekről	37
Színház.....	39
Az utolsó stáció.....	42
A horoszkóp sarkalatos részei	44
Tovább keresgéllek.....	46
Az uránuszi ember	48
Egy álom töredéke.....	51
Visszatérés.....	52
Jarrow ismét felbukkan, majd eltűnik	65
Miért nem ironikus Rudi tájázásról?	66
Kudarok a képbeszerzésben	71
Ezúttal sikeres.....	78
Tesztek-veszek	81
Megérkezett!.....	81
Szép új keretek	83
Még egy kis etimológia.....	87
Nyár	95
Úton.....	99
Kitekintés.....	101
Képek, emlékek.....	102
Megint keretezünk	106

A felújítás.....	108
Két új kép.....	110
Kilencvennyolc.....	112
Sikeresen keretezünk	114
Megvannak.....	115
Karácsony előtt.....	120
Képelemzés	124
Értesítések	126
Vizit után	130
Töprengék.....	135
Cím nélkül.....	137
Kis hírek	141
Tévedés	145
Mimi ismét felbukkan.....	148
Március.....	149
Nehezen haladok.....	152
Kitekintés.....	156
Halászok.....	158
A mappa és a keretek	161
A Morzsakönyv hatása	164
Nyár	165
Újabb tájkép	171
A felújítás izgalma. Színek, impressziók	178
Az elveszett szépség	181
Zagyvapat.....	182
Egy festőre (vers).....	185
Megint keretezünk	186
Temetői teendők.....	187
Jubileumi év.....	188
Évforduló	191
Karantén után.....	195
Tópart.....	196

Felbukkan a régmúlt.....	201
Atomsorozat.....	211
Rudi hallgat.....	213
Rudi régi titka	215
Kissé rezignáltan.....	220
Lapzárta után.....	224

Újabb rendhagyó könyvet lapozhatnak az olvasók, ha ezt a digitális könyvet megnyitják. Hiánypótló, mert sok kiegészítő adattal és elemzéssel teszi teljesebbé Murawski Magdolna Görög-kutatásait. Nem valószínű, hogy rajta kívül sokan megtennék azt, amit Görög Rezső életművének feltalálása érdekében „elkövetett” az egeri író ebben a mai fellazult, sőt szétesőben levő világban. Egy sugallat indította el, hogy aztán egészen egzakt módon is kutasson. Szinte a két kezével ásta elő az ismeretlenségre ítélt művészárs, néhai barát minden adatát és még fellelhető hagyatékát. Aki mégis kevesellné ezt a munkát, tegye a kezét a szívére és végezzen önvizsgálatot: ő vajon megtenné ugyanezt bárkiért?

A kérdés költői, mert hiszen tudjuk jól, hogy a kényszeres önmegvalósítási vágy és annak felbujtója, az önző felszínesség uralja mindennapjainkat. Ami száz évvel ezelőtt még udvariatlanságnak és lovagiatlanságnak számított, az már rég nem az. Legalább is hétköznapi értelemben és gyakorlatában nem. Embertársaink még egymással, élő kortársaikkal se törődnek sokat, nemhogy az elhaltakkal. Ám az egyik rendhagyó lélek, aki semmilyen kategóriába nem sorolható be, rálelt a másik rendhagyó, nagy lélek nyomára, és az eredmény ez a könyv, második kötete a Morzsakönyvben megkezdett jegyzetsorozatnak. Ha belenyugszik az egykori kulturális miniszter határozatába, meghajol annak bosszúvágya előtt, akkor két könyvvel és annak minden adatával lenne szegényebb a művészet- és kultúrtörténet.

Felmerül a kérdés: három évtizeddel Aczél György halála után vajon kinek áll szándékában és érdekében, hogy Görög Rezső munkái ne kerüljenek a mai közönség elé, amely már semmit nem tud az egykor Rudi becenévre hallgatott Görög Rezsőről? Vajon hányan élnek még az egykori ügynökök közül, akik aztán kellő időben lecsupaszították az eredetileg bizonyára jó vastkos titkosszolgálati dossziét? A kérdés azért is bizarr, mert az akkor Moszkva irányába orientálódó elvtársak ma már Amerika felé kacsingatnak ugyanolyan típusú támogatásért, mint amilyenben egykor részesítették őket. Kizárólagosan keleti forrásokból.

A meghasonlott lelkek fordulataira a legnehezebb magyarázatot találni. Tapasztalat híján nem is igen lehet elképzelni, mi zajlik le azokban az azóta is folyamatosan rejtőzködő lelkekben, amelyek parazita módjára telepedtek rá a magyarság egészére. Görög Rezső egyetlen huszárvágással szabadította ki magát ebből a kényszerű szimbiózisból. A szabad művészetek valamelyikét művelő érzékeny lélek nem tűrhette el, hogy tovább sanyargassák a nekik kiszolgáltattott embert.

Bőséges fényképanyag illusztrálja ezt a kötetet. A gyakran lepusztult állapotban előkerült művek mintegy a bábból kikelt csodaszép pillangó átváltozásán mentek keresztül. Maradhattak volna eredeti kereteikben is, vagy mappába rejtve, hogy békésen kivárhják a közönség elé lépés pillanatát. Mivel nagyon kereste, Murawski rálelt a neki való munkára, egy egészen más társművészet területén, mint amit ő művelni szokott. Az általa megmentett és felújított grafikák ékesen bizonyítják Görög Rezső megállapítását: Magyarország grafikai nagyhatalom lehetett volna. Hát igen. Ha megfelelő kezekben lett volna a művészeti élet irányítása...